

Begroting 2025

DORDRECHT

Inhoud

1 Inleiding	4
1.1 Dordrecht in beweging: sterk, groen en inclusief	4
1.2 Dashboard Agenda Dordrecht 2030	6
1.3 Financiële hoofdlijnen	9
1.4 Kerngegevens van de stad	13
1.5 Disclaimer	14
2 Programma's	15
2.1 Leeswijzer programma's	15
2.2 Programma's	17
2.2.1 Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	17
2.2.2 Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	25
2.2.3 Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	34
2.2.4 Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	46
2.2.5 Lerend en Ondernemend Dordrecht	59
2.2.6 Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	71
3 Financiën van Dordrecht	82
3.1 Algemene Dekkingsmiddelen	82
3.2 Overhead	85
3.3 Vennootschapsbelasting	89
3.4 Onvoorzien	91
4 Paragrafen	93
4.1 Lokale heffingen	93
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	103
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen	112
4.4 Financiering	121
4.5 Bedrijfsvoering	130
4.6 Wet open overheid	134
4.7 Verbonden partijen	134
4.8 Grondbeleid	156
5 Financiële begroting	161
5.1 Financiële begroting	161
5.2 Toelichting financiële begroting	162
5.2.1 Overzicht lasten en baten programma's	162
5.2.2 Incidentele baten en lasten	165
5.2.3 Ontwikkeling financiële positie	170
5.2.4 Ontwikkelingen activa en kapitaallasten	175
5.2.5 Ontwikkeling reserves en voorzieningen	177
5.3 Projecten	180

6 Bijlagen	184
6.1 BBV-indicatoren	184
6.2 Aanvullende indicatoren	188
6.3 Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting	203
6.4 Onderverdeling begroting in taakvelden	208
6.5 Investeringskredieten	214
6.6 Staat van reserves	216
6.7 Staat van voorzieningen	218
6.8 Begrotingssubsidies.....	220

1 Inleiding

1.1 Dordrecht in beweging: sterk, groen en inclusief

Voor u ligt de derde begroting van onze bestuursperiode, waarin we de koers voor 2025 en het veranderende financiële perspectief uiteenzetten en onze ambities en prioriteiten verder concretiseren. Deze begroting markeert de start van het ombuigingstraject en de voortzetting van ons beleid om van Dordrecht een stad te maken waar iedereen zich thuis voelt en waar gelijke kansen en inclusie centraal staan. Om een groene en levendige stad te zijn, met meer inwoners en meer werk. Een stad met een hoger welvaartsniveau, een hoogwaardige leefomgeving en een goede openbare ruimte. Met deze begroting geven we een verdere impuls aan de lange termijn agenda voor de stad, beter bekend als de **Agenda Dordrecht 2030** (zie ook het [Dashboard](#)), en de vijf focuspunten uit het Politiek Akkoord 2022-2026. Daarmee richten we ons op het realiseren van meer betaalbare woningen, het bevorderen van een duurzame en groene stad, het verbeteren van bestaanszekerheid en gelijke kansen, het stimuleren van economische groei en een gezonde arbeidsmarkt, en het creëren van een veilige, leefbare en levendige stad. Deze focuspunten vormen de kern van ons beleid.

Nationaal Programma Dordt West

Extra aandacht gaat uit naar de wijken in Dordrecht West; Oud-Krispijn, Nieuw-Krispijn, Wielwijk en Crabbehof. Met het Nationaal Programma Dordt West zorgen we voor een beter perspectief voor bewoners, het verbeteren van de fysieke leefomgeving en zorgen voor veiligere en meer leefbare wijken. Onze ambitie is dat de volgende generatie jeugd gezonder en veiliger opgroeit, betere ontwikkelkansen heeft, meer perspectief op werk en een fijnere woon- en leefomgeving. Daarvoor investeren we niet alleen in de jeugd, maar ook in het wonen, werken en leven van de overige bewoners. Extra investeringen vanuit de Rijksoverheid op onder meer het gebied van verduurzaming van woningen, bestaanszekerheid, preventie jeugdcriminaliteit en de ontwikkeling van het jonge kind helpen ons om onze ambitie waar te maken.

Ombuigingstraject

Onze ambities met de stad zijn stevig. Maar dat geldt helaas ook voor onze grote financiële uitdagingen. Die worden enerzijds veroorzaakt door rijksbeleid (bezuinigingen en kortingen op het Gemeentefonds vanaf 2026) en anderzijds door in het verleden door onszelf gemaakte keuzen. De financiële opgave is dusdanig dat er fundamentele keuzes nodig zijn om voor de jaren 2026 en verder een sluitende begroting te kunnen presenteren. Om tot keuzes te komen volgen we een zorgvuldig met de gemeenteraad afgestemd proces. We maken de keuzen in verschillende fasen, waarbij we uw raad, inwoners en experts van de stad bij het ombuigingstraject participeren. Eerst bepalen we het toekomstbeeld van de stad: we voeren het open gesprek en raadplegen verschillende groepen om een goed beeld te krijgen van opvattingen in de stad. Het perspectief daarbij is dat vanuit schaarste. Dat vraagt het stellen van prioriteiten in de verschillende taken en opgaven waarvoor de gemeente staat. Mede aan de hand van dit toekomstbeeld worden financiële opgaven per domein gesteld. Deze worden begin volgend jaar vertaald naar concrete bezuinigingsmaatregelen, waarover bij de behandeling van de Perspectiefnota 2026 in juli 2025 een besluit wordt genomen.

Begrotingsprogramma's voor 2025

In deze begroting geven we een concrete vertaling van wat we in 2025 en verder gaan doen om onze ambities uit te voeren. Dit doen we langs de lijn van zes begrotingsprogramma's:

- Bouwend en Bereikbaar Dordrecht.
- Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht
- Gezond Sociaal en Zorgzaam Dordrecht
- Lerend en Ondernemend Dordrecht
- Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht
- Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Een belangrijk doel is om het woningaanbod in Dordrecht uit te breiden, met in deze collegeperiode een nadruk op betaalbare woningen. In het begrotingsprogramma [Bouwend en Bereikbaar Dordrecht](#) streven we ernaar om in de komende jaren 4.000 nieuwe woningen te realiseren, waarvan 1.200 in het sociale huursegment. Deze inspanning is cruciaal voor het bieden van goede huisvesting voor onze inwoners met lagere inkomens. Bovendien willen we 1.500 betaalbare koopwoningen toevoegen aan de planvoorraad, wat helpt om een breed scala aan woningopties te bieden en de diversiteit op de woningmarkt te vergroten. Het is echter niet zonder uitdagingen. De bouwprojecten staan onder druk door stijgende kosten, vertragingen in vergunningverlening en andere externe factoren. Dit vraagt om een gerichte aanpak en samenwerking met ontwikkelaars, bouwbedrijven en andere stakeholders, om ervoor te zorgen dat we onze doelstellingen tijdig realiseren. We houden ook de schaarse ruimte op ons eiland scherp in de gaten en werken samen met de provincie Zuid-Holland om onze lokale en regionale groeiambities af te stemmen. Verrijkt met nadere inzichten uit de publiek-publieke en publiek-private verkenningen, wordt daarbij het bestemmingsplan Maasterras in het eerste kwartaal van 2025 aan de gemeenteraad aangeboden. Met het Maasterras, onderdeel van de Stadsas Dordt, willen we ruimte maken voor de bouw van een nieuwe groene en duurzame woonwijk. Deze wijk voor 2.000 tot 4.000 woningen komt tussen het spoor, de snelweg A16, Krispijn en de Oude Maas. Een prettige groene plek om te wonen, te werken en te verblijven, dichtbij het station en de binnenstad.

Daarnaast is de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en de bereikbaarheid van de stad van groot belang. Met de binnenstedelijke verdichting en onze klimaatambitie voor 2040 in het vizier, passen we de kaders uit het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 toe. Dit omvat onder meer het ontwerpprincipe STOMP (Stappen – Trappen – Openbaar Vervoer – MaaS – Privéauto). Hierbij bevorderen we lopen en fietsen en zetten daarnaast in op het verbeteren van openbaar vervoer en het stimuleren van flexibele mobiliteitsdiensten. Het nabijheidsprincipe zorgt ervoor dat voorzieningen en diensten gemakkelijk bereikbaar zijn, wat de levenskwaliteit en mobiliteit in de stad ten goede komt. We investeren ook in het onderhoud en de verbetering van wegen en riolering via het Meerjaren Onderhoudsprogramma. Dit programma waarborgt dat onze infrastructuur in goede staat blijft en voorbereid is op toekomstige uitdagingen.

Naast woningbouw en mobiliteit zetten we ons in voor een groene en gezonde stad in begrotingsprogramma [Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht](#). We nemen belangrijke stappen in het vergroenen en verduurzamen van onze stad door aandacht te besteden aan mensen, dieren en biodiversiteit. Onze ambitie is om in 2040 klimaatneutraal te zijn en we investeren in het verduurzamen van woningen, bedrijven en mobiliteit. We blijven ons inzetten voor het verbeteren van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, onder andere door te investeren in sportvoorzieningen en andere openbare ruimtes. In het dossier Chemours/PFAS blijven we als gemeente de belangen van onze inwoners en ondernemers behartigen. We nemen onze verantwoordelijkheid en werken met andere overheden en stakeholders samen om een effectieve aanpak te realiseren voor problemen, zoals bodemdaling en funderingsproblemen.

Ook onze inzet voor een inclusieve samenleving, in begrotingsprogramma [Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht](#), is een belangrijk aspect van ons beleid. We streven naar een samenleving waarin iedereen zich thuis voelt, kan meedoen en eerlijke kansen krijgt, ongeacht achtergrond. De sociale cohesie is essentieel voor een verbindende stad en we werken actief aan het wegnemen van drempels die deelname aan de maatschappij belemmeren. Programma's zoals het Nationaal Programma Dordt-West en de samenwerking binnen GALA en IZA richten zich op gezondheid en bestaanszekerheid en helpen om ongelijkheden te verminderen. Deze ambities worden verder uitgewerkt in de visie Sociaal Domein, de sportvisie en diverse uitvoeringsprogramma's.

In begrotingsprogramma [Lerend en Ondernemend Dordrecht](#) versterken we de samenwerking met ondernemers- en onderwijsorganisaties om de aansluiting van verschillende doelgroepen op de arbeidsmarkt te verbeteren. We investeren in nieuwe opleidingen en breiden de Dordrecht Academy uit om beter te voldoen aan de vraag uit het bedrijfsleven. Daarnaast investeren we in een betere benutting van onze bestaande werklocaties, met meer gebruiks- en vastgoedkwaliteit in

samenhang met een impuls voor de omgeving (sectoren en banen met toekomstperspectief). Daarbij maken we ook gebruik van het instrument van actief grondbeleid. Dat geldt ook voor het Leerpark, waar we de doorontwikkeling naar een regionale Campus centraal stellen.

Begrotingsprogramma [Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht](#) richt zich op het investeren in een levendige en aantrekkelijke (binnen)stad, waarbij we ruimte creëren voor ontmoeting, cultureel aanbod en evenementen. We werken aan de uitvoering van de Visienota Evenementen en de doelstellingen uit de nieuwe Cultuurnota Dordrecht 2030. Voor een aangenaam verblijfsklimaat is ook toenemende aandacht voor groen in de binnenstad, zowel voor bewoners als voor bezoekers. Kansen voor het kern winkelgebied, horeca en evenementen willen we beter benutten als wezenlijk onderdeel van de levendige binnenstad. Daarnaast zetten we in op betere spreiding van evenementen over verschillende locaties in Dordrecht, zodat lusten en lasten beter over de stad worden verdeeld. We stimuleren daarnaast evenementen in de wijk om een zo divers mogelijke doelgroep te bereiken en de sociale cohesie te versterken.

We willen dat mensen zich veilig en op hun gemak voelen in onze stad. We investeren daarom ook in het behouden en verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Daarnaast zetten we in op meer vaste handhavers in alle wijken van de stad, die zichtbaar en aanspreekbaar zijn. We investeren ook in het de samenwerking met de Sociale Dienst, de politie, betrokken bewoners en andere partijen, bijvoorbeeld om ondermijning tegen te gaan, maar ook om eenzaamheid en armoede eerder te signaleren.

Niet in de laatste plaats werken we aan een toegankelijke en makkelijke gemeentelijke dienstverlening voor onze inwoners in begrotingsprogramma [Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht](#). Centraal hierin staat dat we inwoners zoveel mogelijk op één plek én in één keer helpen, en bieden daarnaast maatwerk aan inwoners die dit nodig hebben. Dit geldt extra voor inwoners in ingewikkelde situaties of met veelvoudige problematiek. Uiteraard blijft onze basisdienstverlening op orde. Voorbeelden hiervan zijn het verstrekken van reisdocumenten en verwerken van verhuizingen en geboorteaangiftes. Ook nemen we voor Dordrecht en de regiogemeenten de verantwoordelijkheid voor de dienstverlening. De Servicegemeente Dordrecht (SGD) vormt daarbij de bedrijfsvoering van de gemeente Dordrecht en regio Drechtsteden.

Deze begroting voor 2025 legt een verdere basis voor een sterk, groen en inclusief Dordrecht. We blijven ons inzetten voor een stad die niet alleen groeit, maar ook functioneert als een leefbare en aantrekkelijke omgeving voor alle inwoners. De financiële uitdagingen waar we als gemeente voor staan maakt dat we volgend jaar scherpe keuzes voor de jaren erna moeten maken. Onze focus voor de lange termijn van de stad verliezen we daarbij niet uit het oog. Samen met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties staan we sterk en zijn we veerkrachtig voor de uitdagingen die komen.

1.2 Dashboard Agenda Dordrecht 2030

Op deze pagina presenteren wij het *Dashboard* van de Agenda Dordrecht 2030. Het dashboard is een uitwerking van de toezegging die is gedaan in de raadsinformatiebrief 'beantwoorden motie 200714/M10 – Regie op bezuinigingen' van oktober 2020 ([zie RIS-dossier 2636385](#)). Het uitgangspunt daarbij was om met hulp van een dashboard (overzicht in één A4) financiële kengetallen beter te verbinden en inzichtelijker te combineren met de inhoudelijke doelstellingen uit de Agenda Dordrecht 2030. Dit dashboard is dan ook een element van de monitoring van de voortgang van de Agenda 2030.

Bij de uitwerking van onderstaand dashboard is het *Prioriteringskader van de Agenda Dordrecht 2030* gebruikt, zoals in de afbeelding hierboven te zien. In dit prioriteringskader, vastgesteld in januari 2020 ([zie RIS-dossier 2510937](#)), zijn de doelen en uitgangspunten voor de Agenda Dordrecht 2030 beschreven samen met de factoren en variabelen waar we prioriteit aan willen geven. Het maakt concreet dat we de inzet van Enecomiddelen gebruiken voor strategische investeringen in de stad, die de verdien capaciteit van de stad bevorderen. De hoofddoelstelling van

de Agenda Dordrecht 2030 luidt: **Dordrecht is een sociaal en economisch sterke centrumstad in het metropoolgebied Rotterdam**. Om deze hoofddoelstelling te concretiseren zijn in het prioriteringskader vier subdoelstellingen opgesteld. Te weten:

- **Groei van de bevolking in Dordrecht:** *het aantal inwoners in Dordrecht neemt toe (1) in de tijd en wordt (relatief) jonger (2), hoger opgeleid (3) en welvarender (4).*
- **Groei van de werkgelegenheid in Dordrecht:** *de werkgelegenheid van Dordrecht neemt toe (1) in de tijd.*
- **Groei van de economie van Dordrecht:** *de inkomens uit arbeid en kapitaal nemen in Dordrecht toe (1) in de tijd.*
- **Behoud van voorzieningen in Dordrecht:** *het aanbod van publieke voorzieningen in Dordrecht, zoals zorg, sport en cultuur, blijft minimaal in stand.*

De variabelen die in deze subdoelstellingen worden benoemd, waaronder de toename van het aantal inwoners, het welvaartsniveau en bijvoorbeeld werkgelegenheid, zijn uitgewerkt in negen afzonderlijke grafieken die hieronder het beleidsdeel van het dashboard vormen. De titel van de grafiek geeft steeds het onderwerp aan zoals 'inwoners' of 'jongeren'. De subtitel geeft daarnaast steeds de subdoelstelling aan waar deze betrekking op heeft, zoals in bovengenoemd geval 'groei van de bevolking'. De subdoelstelling 'behoud van voorzieningen' geeft geen specifieke richtwaarde aan en is daarom niet vertaald naar afzonderlijke grafieken. Naast de negen beleidsinhoudelijke grafieken zijn ook drie financiële grafieken opgenomen die respectievelijk de structurele exploitatieruimte laten zien, de netto schuldquote en de omvang van de reserves van de Agenda Dordrecht 2030. De 12 grafieken samen geven zo een complementair overzicht op de doelen van de agenda en de financiële randvoorwaarden. De data uit de grafieken is voornamelijk afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Waar mogelijk wordt altijd de meest recente data gebruikt, soms is dit 2024, in bepaalde gevallen ook 2023/2022 of ouder. Het dashboard zal steeds worden gepresenteerd in toekomstige begrotingen en jaarstukken en worden aangevuld met de meest recente data. Zo ontstaat een toekomstig meerjarig overzicht (met data van 2017/2018 tot aan 2030) waarbij de bestedingen van de reserves Agenda Dordrecht 2030 moeten uitmonden in resultaten op de beleidsmatige grafieken.

Inwoners: Bevolkingsgroei in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Bevolking Dordrecht in aantallen	118.426	118.654	119.284	119.115	119.537	121.434	122.070

De grafiek toont het totale aantal inwoners in Dordrecht gemeten op 1 januari van het betreffende jaar. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Inwoners: Relatieve bevolkingsgroei in procenten	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Bevolkingsgroei Dordrecht in % t.o.v. vorig jaar	0,26	0,19	0,53	-0,14	0,35	1,59	0,52
Bevolkingsgroei Nederland in % t.o.v. vorig jaar	0,58	0,59	0,73	0,39	0,66	1,25	0,74

De grafiek toont de groei of afname van de bevolking in Dordrecht en Nederland ten opzichte van het vorige jaar in procenten. Zo wordt de relatieve groei (of afname) zichtbaar tussen de jaren en ook in vergelijking van Dordrecht tot Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Jongeren: Relatieve aandeel jongeren t/m 35 jaar in procenten	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Inwoners Dordrecht t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Dordtse bevolking	41,92	41,73	41,70	41,50	41,58	41,83	41,73
Inwoners Nederland t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Nederlandse bevolking	42,15	42,09	42,07	41,93	41,94	42,02	41,94

De grafiek toont het aandeel jongeren in de bevolking, waarbij jongeren is gedefinieerd in de leeftijdsgroep tot en met 35 jaar. Het aandeel van deze groep wordt getoond in Dordrecht en in vergelijking met Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio.

Opleiding: Aantal leerlingen en studenten dat hoger onderwijs volgt	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal studenten dat hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs volgt en in Dordrecht woont	3.515	3.564	3.628	3.858	3.868	3.689

De grafiek toont het aantal leerlingen en studenten dat in Dordrecht woont en hoger onderwijs volgt. Hoger onderwijs is hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Onderwijs.

Welvaart: Gemiddeld besteedbaar inkomen	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Dordrecht van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	39,6	40,7	43,9	44,7	46,3	49
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Nederland van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	42,6	43,5	46,8	47,5	49,5	52

De grafiek toont het gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens (exclusief studentenhuishoudens) in Dordrecht en Nederland in totaal. Het besteedbaar inkomen bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Inkomen & Vermogen.

Werkgelegenheid: Aantal werkzame personen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal werkzame personen bij bedrijven Dordrecht in totaal	54.919	56.813	58.063	58.714	61.973	63.468

De grafiek toont het totaal aantal werkzame personen bij bedrijven in Dordrecht, exclusief uitzendkrachten. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Werkloosheid: Relatieve werkloosheid in procenten	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Werkloosheid in Dordrecht in procenten	6,4	5,3	5,1	5,6	4,7	3,8	3,7
Werkloosheid in Nederland in procenten	5,9	4,9	4,4	4,9	4,2	3,5	3,6

De grafiek toont het werkloosheidspercentage in Dordrecht in vergelijking met Nederland in totaal. Het werkloosheidspercentage is de werkloze beroepsbevolking (15-75 jaar) afgezet tegen de totale beroepsbevolking. Bron: CBS/arbeidsdeelname, www.waarstaatjegemeente.nl.

Economie: Bedrijfsvestigingen in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Bedrijfsvestigingen met één werkzame persoon	5.378	5.938	6.393	6.917	7.659	8.622
Bedrijfsvestigingen met 2 t/m 19 werkzame personen	2.689	2.592	2.746	2.790	2.802	2.860
Bedrijfsvestigingen met 20 werkzame personen en meer	472	449	498	505	521	522

De grafiek toont enerzijds het totaal aantal bedrijven dat in Dordrecht is gevestigd, en tevens respectievelijk het aantal bedrijven hiervan met één werkzame persoon, twee tot en met negentien werkzame personen en het aantal vestigingen met twintig werkzame personen of meer. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Economie: Bbp per inwoner	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in de Drechtsteden	41.546	43.211	45.801	44.636	49.038	53.059
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in Nederland	43.088	44.917	46.876	45.669	49.654	54.671

De grafiek toont het Bruto binnenlands product (Bbp) van de Drechtsteden en van Nederland in totaal. Het Bbp is de totale toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde finale goederen en diensten. Het CBS publiceert cijfers over Nederland, provincies en COROP-gebieden, zoals de Drechtsteden. Een COROP-gebied is een cluster van één of meer aangrenzende gemeenten in dezelfde provincie, ontworpen voor regionaal onderzoek. Er zijn geen gegevens van het Bbp afzonderlijk voor Dordrecht beschikbaar. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/nationale rekeningen.

Structurele exploitatieruimte	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Structurele exploitatieruimte Dordrecht * €1.000	16.928	8.869	16.370	-4.018	12.831	-1.845	2.397	8.231	-14.671	-16.430	-16.564

De grafiek toont de structurele exploitatieruimte van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2020 t/m 2023 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2024 t/m 2028 uit de begrotingen.

Netto Schuldquote	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Netto schuldquote gemeente Dordrecht in %	58	58	-6	-3	7	19	43	49	49	50	46

De grafiek toont de netto schuldquote van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2020 t/m 2023 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2024 t/m 2028 uit de begrotingen.

Omvang Reserves Agenda Dordrecht 2030	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Omvang reserves Agenda Dordrecht 2030 in € miljoen in totaal	0	0	345,7	342,9	341,1	312,8	286,7	280,1	272,4	272,9	273,4

De grafiek toont de totale omvang van de reserves Agenda Dordrecht 2030; dit zijn de middelen die beschikbaar zijn om de doelen te realiseren. De cijfers van 2020 t/m 2023 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2024 t/m 2028 uit deze begroting.

1.3 Financiële hoofdlijnen

Financieel meerjaren perspectief

De basis van de financiële Begroting 2025 zijn de standen van de [Perspectiefnota 2025](#) die de raad op 9 juli 2024 heeft vastgesteld en de financiële effecten vanuit de Meicirculaire 2024 die eerder via een raadsvoorstel zijn gedeeld.

Na het opstellen van de Perspectiefnota 2025 hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan die effect hebben op het meerjarig financieel perspectief. Zo zijn de bijgestelde begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen verwerkt, de kapitaallasten geactualiseerd en wijzigingen als gevolg van nieuwe BBV regels verwerkt. Een specificatie van alle mutaties die van invloed zijn geweest op het begrotingssaldo zijn opgenomen bij het onderdeel [Financiële begroting](#). Na verwerking van deze ontwikkelingen ziet het financieel perspectief er als volgt uit:

	2025	2026	2027	2028
Eindsaldo Perspectiefnota 2025	0	-23.145	-20.730	-21.775
1. Meicirculaire 2024	5.358	6.251	3.565	1.673
2. Ontwikkelingen	1.775	-1.738	-2.808	-776
3. Bestemmingsreserve 'Op weg naar ombuigingen'	-7.000			
Begrotingssaldo 2025 en verder	133	-18.632	-19.973	-20.878

In het begrotingsjaar 2025 is er sprake van een sluitende begroting. In 2026 is sprake van een iets minder negatief perspectief ten opzichte van de Perspectiefnota 2025, maar voor het (ravijn) jaar 2026 en de jaren erna blijft het grote negatieve saldo een zorgpunt.

Landelijk financiële beeld/rijksbeleid

Vrijwel alle gemeenten staan voor grote financiële uitdagingen vanaf 2026 en ook voor Dordrecht geldt dat deze deels te wijten zijn aan rijksbeleid. Het kabinet Schoof I dat 2 juli 2024 is beëdigd heeft 13 september het regeerakkoord gepresenteerd. Het ziet er niet naar uit dat dit regeerakkoord de financiële positie van gemeenten op korte en middellange termijn verbeterd. Zo worden specifieke uitkeringen in 2026 omgezet in fondsuitkeringen. Hoe dit er in de praktijk uit gaan zien is nog onzeker maar er wordt hierbij een budgetkorting van in totaal 10% verwacht. Verder is de Septembercirculaire 2024 recent gepubliceerd. De volledige financiële impact voor de gemeente Dordrecht wordt momenteel doorgerekend.

Stand van zaken ombuigingen

Wat ondanks alle ontwikkelingen op het financieel perspectief den rijksbeleid gelijk is gebleven is de inschatting dat maatregelen nodig zijn om de gemeentefinanciën op orde te houden. Het tekort overstijgt vanaf 2026, met ongewijzigd beleid, ruim € 18 miljoen in 2025 en dit loopt op tot € 20 miljoen in 2028. In de Perspectiefnota 2025 zijn er voor 2025 ruim € 3,5 miljoen en vanaf 2026 ruim € 6,0 miljoen ombuigingen opgenomen. Het is belangrijk om te monitoren of deze ombuigingen worden gerealiseerd of hier verdere maatregelen benodigd zijn. Vanuit een meer visie-gestuurde invalshoek zal deze totale financiële opgave uiterlijk begin 2025 door de raad worden verdeeld over de begroting. Bij de Perspectiefnota 2026 zullen voor de daadwerkelijke invulling van de opgave concrete maatregelen worden voorgesteld.

Bestemmingsreserve 'Op weg naar ombuigingen'

Wij kiezen ervoor het beoogde resultaat van 7 miljoen in boekjaar 2025 te storten in een bestemmingsreserve. We staan vanaf 2026 voor een aanzienlijke ombuigingsopgave. De definitieve besluitvorming over hoe deze ombuigingen worden ingevuld vindt plaats bij de Perspectiefnota 2026. Dit betekent dat de tijd kort is tussen het moment waarop vastligt waarop precies bezuinigd wordt en het daadwerkelijk effectueren van deze ombuigingen. Dit stelt ons voor diverse uitdagingen, die we willen oplossen door het instellen van deze reserve. Dit zijn:

1. Wij willen voorkomen dat we nu al keuzen moeten maken, die de ruimte om fundamentele keuzen te maken in het bezuinigingstraject verkleinen. Als bijvoorbeeld een voorziening nu definitief dreigt te verdwijnen wegens een financieel tekort, kunnen we volgend jaar niet meer afwegen of we de voorziening willen behouden.
2. Er is soms ruimte nodig om bezuinigingen door te kunnen voeren. Zo kan volgend jaar bijvoorbeeld besloten worden vanaf 2026 te korten op een bepaalde voorziening, maar kunnen juridische kaders voorschrijven dat de bezuiniging moet plaatsvinden in een afbouw van meerdere jaren. Dat betekent dat we in jaar 1 of 2 niet het volledige te bezuinigen bedrag kunnen realiseren.
3. Bij een aantal bezuinigingen is het denkbaar of mogelijk dat inwoners, bedrijven of maatschappelijke organisaties de voorziening of taak zonder gemeentelijke inzet zullen voortzetten. Daarbij kan het nodig zijn dat wij de betreffende voorziening of taak nog een of twee jaar incidenteel financieren, met de uitdrukkelijke afspraak dat dit incidenteel is en er perspectief moet zijn op continuering.

4. Aflopende incidentele financiering van taken, die nog een incidentele impuls nodig hebben om op het gewenste niveau te komen.

Vermogenspositie

Ook de vermogenspositie is al jaren achtereen gezond. Door dit vermogen in te zetten voor investeringen volgens de [Agenda Dordt 2030](#) en ook voor intensiveringen uit het [Politiek Akkoord](#) investeren we meerjarig in een verbetering van de structurele, sociaal economische positie en het verdienvermogen van onze stad. Dat is gewenst omdat het hoge voorzieningenniveau gegeven de sociaal-economische positie van Dordrecht, nog niet kan leunen op structureel voldoende draagvlak om deze voorzieningen waar de inwoners van de stad trots op zijn ook duurzaam in stand te houden. Focus op de realisatie van deze ambitie blijft daarbij van cruciaal belang.

1.3.1 Financiële positie

De financiële huishouding van een gemeente is in basis zoals iedere andere financiële huishouding. De jaarlijkse inkomsten en uitgaven staan in de exploitatie (bij de programma's). Daarnaast heeft de gemeente vermogen waar incidenteel een beroep op gedaan kan worden. Er wordt dan uit de (bestemmings)reserves geput.

Op de [balans](#) komt de verhouding van de bezittingen (activa) en daarvoor beschikbare eigen middelen (reserves) en financieringsmiddelen van derden (schulden) in beeld. Ook voor het bepalen van het eigen vermogen kijken we naar de balans. Waarbij het eigen vermogen de uitkomst is van de waarde van alle bezittingen (activa) minus de waarde van alle schulden (vreemd vermogen).

Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de [exploitatie](#) (overzicht van baten en lasten) wordt gekeken.

In de beschouwing van de financiële positie passeren de volgende onderwerpen:

- [structurele begrotingsruimte](#).
- [weerstandratio en weerstandsvermogen](#).
- [ontwikkeling eigen vermogen en de schuldpositie](#).

Hierbij maken we onder meer gebruik van de financiële kengetallen zoals deze in het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) zijn voorgeschreven:

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Netto schuldquote	19%	43%	49%	49%	50%	46%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekke leningen	7%	31%	38%	38%	39%	35%
Solvabiliteitsratio	64%	58%	56%	55%	55%	56%
Grondexploitatie	9%	9%	4%	1%	2%	1%
Structurele exploitatieruimte	-0,3%	0,4%	1,1%	-2,0%	-2,4%	-2,4%
Belastingcapaciteit	89%	98%	95%	95%	95%	95%

Een analyse van de financiële kengetallen is terug te vinden in de [financiële begroting](#).

1.3.2 Structurele begrotingsruimte

De volgende kengetallen geven een beeld van de structurele begrotingsruimte: het begrotingssaldo, structurele exploitatieruimte, belastingcapaciteit en grondexploitatie. Op deze kengetallen gaan we kort in.

De Begroting 2025 laat na verwerking van de Meicirculaire 2024 en ontwikkelingen een positief saldo zien. Dat geldt niet voor 2026-2028.

Als het begrotingssaldo wordt geschoond van incidentele baten en lasten ontstaat een beeld van de [structurele exploitatieruimte](#). Dit kengetal geeft aan of de structurele baten (waaronder de opbrengsten uit het gemeentefonds en de OZB-opbrengsten) toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een positief percentage betekent dat sprake is van reëel structureel begrotingsevenwicht. In de jaarschijf 2025 is dit kengetal nog licht positief, maar voor de jaren 2026-2028 is sprake van flink structureel tekort waarvoor onze organisatie met oplossingsrichtingen zullen moeten komen. Het opgestarte ombuigingstraject heeft dus hoge prioriteit.

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de totale geraamde baten. Dit kengetal is laag (9% in 2024 en 4% in 2025) en zal de komende jaren ook laag blijven. Dit betekent dat de impact van de grondexploitaties relatief klein is ten opzichte van de totale financiële huishouding. Desondanks vraagt de financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht nog altijd aandacht.

Het kengetal [belastingcapaciteit](#) laat zien welke belastingverhogingen (theoretisch) nog mogelijk zijn. De referentie voor deze verhoging is het landelijk gemiddelde. Dordrecht zit met een belastingcapaciteit van 95% onder dit landelijk gemiddelde. De onbenutte belastingcapaciteit kan, wanneer noodzakelijk, worden ingezet voor verbetering van de exploitatie.

1.3.3 Weerstandratio/weerstandsvermogen

De gemeente beschikt over een compleet en gekwantificeerd [risicoprofiel](#). Tot het weerstandsvermogen rekenen we slechts een beperkt aantal componenten (Algemene Reserve, Reserve Grondbedrijf en de post Onvoorzien). De overige reserves nemen we hierbij niet mee. Het risicoprofiel kent een omvang van € 23,6 miljoen. Daartegenover staat een verwacht weerstandsvermogen van € 24,8 miljoen. Dit resulteert in een weerstandratio van 1,0. Hiermee voldoet de ratio aan de gestelde kaders in de [Nota Risicomanagement en Weerstandsvermogen](#).

Bij een weerstandratio van 1,0 zijn we in staat om de gekwantificeerde risico's op te vangen op het moment dat beheersmaatregelen niet het gewenste effect hebben en risico's zich daadwerkelijk voordoen. In de nota is 1,0 dan ook de ondergrens van de weerstandratio.

De berekeningen van de ratio kennen steeds een belangrijke nuancering: de rapportage omtrent het weerstandsvermogen is altijd een momentopname. Zo spelen er diverse ontwikkelingen die binnen een tijdsbestek van enkele jaren zowel een positieve als negatieve invloed kunnen hebben op de vermogenspositie en hiermee de ratio van het weerstandsvermogen. Te denken valt hierbij aan te nemen besluiten en verwachtingen omtrent:

1. de blijvende financiële druk op de exploitatie, met name voor wat betreft de ravijnjaren vanaf 2026;
2. de winstpotentie op diverse grondexploitaties vanuit het Grondbedrijf de komende jaren;
3. de realisatie van de voorstellen uit het omvangrijke ombuigingstraject waar de gemeente voor gesteld staat de komende jaren.

1.3.4 Eigen vermogen en schuldpositie

Het eigen vermogen is opgebouwd uit de algemene reserves en de bestemmingsreserves. Het eigen vermogen is op 1 januari 2025 naar verwachting € 630 miljoen. De solvabiliteitsratio (het eigen vermogen als percentage van het totale vermogen) komt daardoor op 55%, dat is ongeveer gelijk aan vorig jaar. Omdat meer dan de helft van de reserves wordt ingezet in het kader van de [Agenda Dordrecht 2030](#) en het [Politiek Akkoord 2022-2026](#), zal de solvabiliteitsratio in de toekomst licht afnemen.

De [schuldquote](#) is op dit moment rond de 49% en daarmee ver onder het toegestane landelijk maximum van 130%. Dit komt met name door de verkoop van de Eneco-aandelen in 2020, dit heeft de liquiditeitspositie sterk verbeterd en een deel van de opbrengsten is ingezet om bestaande schulden af te lossen. In 2023 zijn extra leningen aangetrokken, met name voor de financiering van het Dordthuis waardoor de schuldquote is opgelopen. De komende jaren blijft de schuldquote naar verwachting 50%.

1.4 Kerngegevens van de stad

Dit informatieve onderdeel van de begroting geeft de ontwikkeling weer van een aantal [kengetallen](#) van de gemeente onderverdeeld in demografie, sociale zekerheidsuitkeringen en fysieke structuur. Daarnaast geven we een korte samenvatting van de [lokale lasten](#).

1.4.1 Kengetallen

In onderstaande tabel zijn enkele kengetallen voor de gemeente Dordrecht weergegeven op het gebied van inwoneraantallen, sociale zekerheidsuitkeringen en het aantal huur- en koopwoningen.

Demografie	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024
Inwoners < 20 jaar	25.188	25.138	25.230	25.080
Inwoners van 20-64 jaar	70.755	70.911	72.290	72.571
Inwoners > 64 jaar	23.172	23.488	23.914	24.419
Aantal inwoners	119.115	119.537	121.434	122.070

Sociale zekerheid	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	5.790	5.950	6.000	6.070
Werkloosheidsuitkeringen	1.620	1.120	930	1.020
Bijstandsuitkeringen	3.910	3.810	3.670	3.720
Aantal uitkeringen	11.320	10.880	10.600	10.810

Fysieke structuur	1-1-2021	1-1-2022	1-1-2023	1-1-2024 ¹
Koopwoningen inclusief onbekend	32.165	32.507	32.710	33.057
Huurwoningen	23.648	23.740	23.886	24.219
Aantal woningen	55.813	56.247	56.596	57.276

¹ Betreft voorlopige cijfers per 1-1-2024.

1.4.2 Lokale lasten

De lokale lastendruk wordt grotendeels gevormd door de woonlasten. Tot de woonlasten worden gerekend de OZB-, riool- en afvalstoffenheffing, die zich als volgt hebben ontwikkeld.

Uit onderstaande tabel volgt dat de gemiddelde woonlasten in Dordrecht eigenaren-bewoners in 2025 met 1,6% stijgen ten opzichte van 2024.

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2022	2023 ²	2024	Indexering	2025
Gemiddelde WOZ-waarde	308.000	365.000	376.000	8,0%	406.000
OZB-eigenaar	299,99	324,85	340,28	2,1%	343,07
Afvalstoffenheffing ¹	312,60	332,28	356,76	2,1%	364,20
Rioolheffing eigenaar	108,31	115,13	123,65	2,1%	126,25
Rioolheffing gebruiker ¹	96,36	102,36	109,92	2,1%	112,20
Ontwikkeling lastendruk	817	875 ²	931		946
Stijging/daling	3,2%	7,0% ²	6,4%		1,6%

De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens die huren, ziet er als volgt uit. Huurders betalen geen OZB en rioolheffing eigenaar. De gemiddelde woonlasten stijgen in 2025 in Dordrecht voor huurders met 2,1% ten opzichte van 2024.

Huurders

Bedragen x € 1

	2022	2023 ²	2024	Indexering	2025
Afvalstoffenheffing ¹	312,60	332,28	356,76	2,1%	364,20
Rioolheffing gebruiker ¹	96,36	102,36	109,92	2,1%	112,20
Ontwikkeling lastendruk	409	435 ²	467		476
Stijging/daling	3,2%	6,3% ²	7,4%		2,1%

¹ Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven deelbaar te zijn door 12.

² In 2023 is een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud verstrekt waardoor de daadwerkelijke ontwikkeling van de lastendruk lager was dan in de tabellen is opgenomen. Door deze € 75 te betrekken in de opstelling was er sprake van een daling van de woonlasten in 2023 ten opzichte van 2022. Voor eigenaren-bewoners betrof dat -2,9% en voor huurders was dat -12,1%, zie ook de [Begroting 2023](#) en de [Jaarstukken 2023](#).

Voor meer informatie en relevante uitgangspunten ten aanzien van de diverse lokale heffingen verwijzen we naar de [paragraaf Lokale heffingen](#).

1.5 Disclaimer

DISCLAIMER

Deze website is met zorg samengesteld. Desondanks is het mogelijk dat deze informatie onvolledig of verouderd is en/of onjuistheden bevat. De gemeente aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook die het gevolg is van eventuele onjuiste informatie op deze website. De gemeente is niet verantwoordelijk voor informatie op internetpagina's van derden waarnaar op deze website wordt verwezen. Ook neemt de gemeente geen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van het gebruik van de op de website aangeboden informatie.

PRIVACY

Er worden uitsluitend statistische gegevens verzameld gericht op klikgedrag en geen privacygevoelige informatie.

2 Programma's

2.1 Leeswijzer programma's

Begrotingsprogramma structuur

In de [nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#), vastgesteld op 5 juli 2022, zijn de zes begrotingsprogramma's benoemd waarmee deze raads- en collegeperiode wordt gewerkt. De begrotingsprogramma's zijn:

- Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.
- Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.
- Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht.
- Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.
- Lerend en Ondernemend Dordrecht.
- Bouwend en Bereikbaar Dordrecht.

De zes begrotingsprogramma's zijn vervolgens opgebouwd langs zogenaamde 'Wat/Welke-vragen', die te raadplegen zijn door op het begrotingsprogramma te klikken:

- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?
- Wat willen we bereiken?
- Wat zijn de doelstellingen (met activiteiten voor 2025)?
- Welke verbonden partijen dragen bij?
- Wat zijn de indicatoren?
- Wat mag het kosten?

Via de opbouw van deze 'Wat/Welke-vragen' wordt informatie gefilterd van een relatief abstract niveau, zoals de vraag welke belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen van invloed zijn op het programma, tot een concreet niveau (wat gaan we doen in 2025 en wat kost het?).

Indicatoren

Elk begrotingsprogramma kent een set indicatoren. De 'basis' komt voort uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de [BBV-indicatoren](#) is terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting.

Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de [nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#) voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op mogelijke aanvullende indicatoren. De kaders die voor deze aanvullende indicatoren zijn gemaakt hebben betrekking op:

- Het informatieniveau moet geschikt zijn voor de raad (niet tot op detailniveau, ook niet te abstract);

- Politiek onafhankelijk;
- Te gebruiken voor een langere periode (bijvoorbeeld 6 jaar);
- Een vergelijking van de data van de indicatoren te kunnen maken in de tijd, niet perse met andere gemeenten;
- De indicatoren waar mogelijk elk jaar te meten;
- Een beknopte set van indicatoren aan te houden (+/- 3 indicatoren per programma);
- Integreren in de begroting 2025 (nulmeting) en verder.

Binnen deze kaders heeft de werkgroep in juni 2024 een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd. In het raadsbesluit voor de begroting is een beslispunt opgenomen ter vaststelling van het gebruik van de aanvullende indicatoren voor komende jaren.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. We trokken een steekproef van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast hebben wij de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.

Wat mag het kosten?

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad de totale lasten en de totale baten alsook de mutaties van reserves per programma (art. 4 van de financiële verordening). Daarmee is het college bevoegd te handelen om uitvoering te geven aan de opgenomen activiteiten. Binnen de lasten en baten van het programma afzonderlijk is het college bevoegd verschuivingen aan te brengen. Wijzigingen van de begroting die het totaal van lasten, het totaal van baten en/of de mutatie van reserves veranderen, worden aan de raad voorgelegd.

Om meer inzicht te geven in wat er in de programmabegroting is opgenomen, is aanvullend:

- inzicht gegeven in de kostensoorten waaruit de lasten bestaan.
- een specificatie opgenomen van de productramingen waaruit een programma is opgebouwd (waarbij één product slechts in één programma voorkomt).
- het totaal van het programma, uitgesplitst in lasten, baten en mutaties reserves (het autorisatie-niveau).
- in de bijlagen opgenomen een overzicht per [taakveld per programma](#) (wettelijk verplicht op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), waarbij één taakveld in meerdere programma's kan voorkomen).

Naast de programmabegroting autoriseert de raad de ramingen op de onderdelen algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien, die samen met de programmabegroting een sluitende begroting oplevert.

2.2 Programma's

2.2.1 Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

2.2.1.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- Met de invoering van de Omgevingswet in 2024 krijgen inwoners een grotere verantwoordelijkheid voor en invloed op de leefomgeving.
- Het wetsvoorstel 'Wet versterking participatie op decentraal niveau' (Wvp) is in 2024 aangenomen.
- In het hoofdlijnenakkoord van het kabinet zijn forse bezuinigingen aangekondigd op rijksniveau die ook gemeenten raken.
- Het vertrouwen van burgers in de overheid is de laatste jaren afgenomen. De samenleving vraagt om een eerlijke en begripvolle overheid met menselijke maat.
- De diverse crises in ons land maken veel inwoners kwetsbaar. Zij doen een groter beroep op de gemeentelijke dienstverlening.

2.2.1.2 Wat willen we bereiken?

Als gemeente willen we de gemeenschap betrekken bij onze opgaven, de plannen die we ontwikkelen en de uitvoering daarvan. Daarnaast willen inwoners zelf ook graag ruimte hebben voor initiatieven en eigen plannen. (Burger)participatie vanuit de samenleving is daarom belangrijk. We geven waar het kan ruimte en bijbehorende verantwoordelijkheid, en we pakken onze rol door geen verkeerde verwachtingen te wekken en zaken toe te zeggen die we niet kunnen waarmaken. Als gemeente laten we ons zien in de stad en willen we de afstand tussen inwoners en het bestuur verkleinen door met elkaar in gesprek te zijn. Dat doen we rechtstreeks, digitaal én met partners die weten wat er leeft zoals in wijkteams, buurtwerk, verenigingen of winkeliers. In 2024 is de Dordtse visie en werkwijze met betrekking tot participatie vastgesteld. In 2025 staat het versterken van kennis en expertise centraal. De Dordtse visie en werkwijze voor participatie vormt daarnaast de basis voor de participatie- en inspraakverordening. Deze zal in 2025 op participatieve wijze worden aangepast in lijn met de Wet versterking participatie op decentraal niveau.

Ook werken we aan een toegankelijke en makkelijke gemeentelijke dienstverlening voor onze inwoners. Centraal hierin staat dat we inwoners zoveel mogelijk op één plek én in één keer helpen. We bieden daarnaast maatwerk aan inwoners die dit nodig hebben. Dit geldt extra voor inwoners in ingewikkelde situaties of met veelvoudige problematiek. Uiteraard blijft onze basisdienstverlening op orde. Voorbeelden hiervan zijn het verstrekken van reisdocumenten en verwerken van verhuizingen en geboorteaangiftes.

Tot slot zetten we ons in om Dordrecht als centrumstad van de regio te positioneren, en werken hierin op het vlak van de ruimtelijk economische samenwerking met onderwijs en bedrijfsleven samen in de Smart Delta Drechtsteden en op de schaal van Zuid Holland Zuid. Ook nemen we voor Dordrecht en de regiogemeenten in de Drechtsteden de verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoeringstaken via de Servicegemeente Dordrecht (SGD). Deze dienstverlening aan onze en andere gemeenten, en partners, heeft als doel lokale invulling meer mogelijk te maken en ruimte te geven om de bedrijfsvoering slagvaardiger en innovatiever te maken.

2.2.1.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: (Burger)participatie stimuleren en ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving.

Burgerparticipatie is een belangrijk onderdeel van een gezonde en democratische samenleving. Burgerparticipatie gaat verder dan het enkel informeren en consulteren van inwoners; het omvat actieve betrokkenheid van burgers bij beleidsvorming en besluitvorming. Dit versterkt niet alleen de legitimiteit van gemeentelijke besluiten, maar bevordert ook de betrokkenheid en het vertrouwen van inwoners in hun lokale overheid. We geven daarom ruimte aan ideeën en initiatieven uit de samenleving, en vinden gezamenlijk eigenaarschap - van gemeente, organisaties, inwoners en bedrijven - op maatschappelijke opgaven belangrijk.

We geven het programma Participatie verder vorm in een kennis- en expertisecentrum voor participatie.

Eind 2024 zijn de contouren helder voor het kennis- en expertisecentrum Participatie. In 2025 richt het programmateam Participatie zich op de borging van dit expertisecentrum. Het centrum biedt ondersteuning bij participatietrajecten en fungeert als vraagbaak. Binnen de online omgeving zijn handreikingen en andere instrumenten (waaronder de toolbox die is ontwikkeld in het kader van de Omgevingswet) beschikbaar. Het expertisecentrum heeft nadrukkelijk een faciliterende en coachende functie. Om responsief te kunnen handelen als organisatie naar de inwoner, geven we in 2025 verder invulling aan het trainen en ontwikkelen van medewerkers. Een lerende aanpak staat centraal. Daarom evalueren we ook in 2025 met regelmaat projecten en initiatieven samen, om de aanpak en werkwijze steeds te kunnen blijven verbeteren. Daarnaast wordt één keer per jaar een leerrapportage ambtelijk en bestuurlijk aangeboden, waarbij in 2025 de eerste volgt.

We geven vervolg aan het werken met de toolbox (burger)participatie Omgevingswet.

Begin 2024 is de Omgevingswet in werking getreden, waarbij participatie een belangrijk onderwerp is. Naast de Handreiking Participatiebeleid, is met oog op de Omgevingswet een toolbox ontwikkeld. Deze toolbox bestaat uit een dynamische website die initiatiefnemers en aanvragers van een omgevingsvergunning moet stimuleren om participatie te organiseren. De toolbox is ook beschikbaar voor gemeentelijke initiatieven, projecten en omgevingsplannen en heeft dan als doel om zowel te inspireren als te komen tot betere participatie. Bezoekers van de toolbox vinden er voorbeelden van participatie-instrumenten en 'best practices'. In de loop van 2024 wordt de toolbox ondergebracht bij het programma Participatie. In 2025 zetten we verder in op het trainen en ontwikkelen van de medewerkers. Dat sluit aan bij de ontwikkeling van een kennis- en expertisecentrum participatie.

We maken breed gebruik van het digitale participatieplatform Doe Mee Dordrecht.

In 2023 is het online participatieplatform Doe Mee Dordrecht online gegaan (www.doemeedordrecht.nl). Op dit platform bieden we informatie over onze plannen en nodigen we inwoners, ondernemers en organisaties uit om daarop digitaal te reageren en bij betrokken te raken. Inwoners gebruiken het platform om op onze plannen te reageren. Daarnaast melden zij zich via het platform aan om op de hoogte te blijven, of om vaker actief mee te denken of te werken aan een onderwerp. In 2024 is het digitale participatieplatform ondergebracht bij het programma Participatie. We evalueren de participatietrajecten waarbij we (ook) Doe Mee Dordrecht hebben ingezet. Bij betrokken inwoners en medewerkers onderzoeken we of Doe Mee Dordrecht gebruiksvriendelijk is. In 2025 gaan we hiermee door en ontwikkelen we onze aanpak van digitale participatie verder, zodat de kwaliteit steeds meer toeneemt en steeds beter aansluit op de behoeften en verwachtingen van inwoners en medewerkers.

We passen de participatie- en inspraakverordening aan.

De participatie- en inspraakverordening regelt de betrokkenheid van inwoners en andere belanghebbenden bij het beleids- en besluitvormingsproces. De participatie- en inspraakverordening van Dordrecht dateert uit 2017. Als gevolg van de inwerkingtreding van de 'Wet versterking participatie op decentraal niveau' dient de verordening herijkt te worden. Daarmee kan de verordening in lijn gebracht worden met de Dordtse werkwijze voor inwonerparticipatie. Dat wordt gedaan op participatieve wijze. De in 2024 geformeerde klankbordgroep Participatie (bestaande uit inwoners van Dordrecht) wordt hier ook bij betrokken. Onderdeel van de Wet versterking participatie op decentraal niveau, is ook het zogenaamde 'uitdaagrecht'. In de verordening wordt tevens opgenomen welke regels gelden als inwoners van Dordrecht zelf een initiatief hebben voor hun de stad, wijk of buurt.

Doelstelling 2: Een toegankelijke en zo makkelijk mogelijke, gemeentelijke dienstverlening.

De samenleving vraagt om een eerlijke en begripvolle overheid met aandacht voor de inwoners. Iedere inwoner heeft daarin zijn eigen behoefte. Daarop inspelen is de rode draad van onze gemeentelijke dienstverlening. Wij maken het verschil voor inwoners door waar nodig extra tijd en aandacht te geven. We vernieuwen en werken aan het verder verbeteren van de bestaande dienstverlening aan de balie, telefonisch en digitaal. Voorop staat de kwaliteit van ons werk en het gemak voor de inwoners.

We werken samen met de Bibliotheek AanZet en de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) aan een centrale plek waar inwoners met vragen naar toe kunnen.

De samenleving is erop gericht dat inwoners meer zelfredzaam zijn. De wisselwerking en het aanbod van veel verschillende (financiële) regelingen vanuit de overheid is voor veel inwoners erg ingewikkeld. Zo ingewikkeld dat veel inwoners graag een duidelijke plek willen waar zij al hun vragen kunnen stellen. Wij gaan deze centrale plek samen met onze partners bieden in het toekomstige Dordthuis. In 2025 werken we deze processen samen verder uit en starten we met het opleiden en trainen van onze medewerkers.

We gaan onze dienstverlening verder digitaliseren en automatiseren.

We starten met processen die het meeste gemak bieden aan onze inwoners. Processen die wij in 2025 verder digitaliseren zijn o.a. de aangifte van overlijden.

We bieden iedereen een passende contactmogelijkheid.

We investeren in het verder digitaliseren en automatiseren van onze dienstverlening. Dit is noodzakelijk om goed in te kunnen spelen op de wensen van onze inwoners, zij zoeken op verschillende manieren contact met ons. Iedereen kiest zelf de manier die het beste bij zijn of haar vraag en situatie past. Dat kan bijvoorbeeld zijn via bezoek, telefoon, WhatsApp, Live Chat, social media of de website. We presenteren in 2025 de zelfservicezuil als extra mogelijkheid. Hierdoor kunnen inwoners ook buiten de openingstijden van de Stadswinkel gebruik maken van onze dienstverlening. Daarnaast onderzoeken we hoe we de verschillende manieren nóg beter kunnen gebruiken.

Doelstelling 3: Dordrecht functioneert als centrumstad van de regio.

We zitten voor elk van onze ambities aan de juiste tafels met de juiste partners. Dit doen we om informatie te kunnen uitwisselen, in te spelen op subsidiemogelijkheden en onze gezamenlijke uitvoeringskracht te versterken. Daarmee zetten we de identiteit en kracht van Dordrecht en de regio beter op de kaart in Den Haag en in Brussel.

Ook nemen we voor Dordrecht en de regiogemeenten de verantwoordelijkheid voor de dienstverlening. De Servicegemeente Dordrecht (SGD) vormt daarbij de bedrijfsvoering van de gemeente Dordrecht en regio Drechtsteden. Dit vraagt om een herinrichting van de organisatie met als doel Dordrecht in staat te stellen om in 2025 als één sterke centrumgemeente, herkend en erkend, robuust en flexibel, in te kunnen spelen op de maatschappelijk veranderende opgaven. Met ingang van 1 januari 2025 zijn de bedrijfsvoeringstaken daarom ondergebracht in een nieuw organisatieonderdeel: het domein Bedrijfsvoering. Voor het domein Bedrijfsvoering betekent dit een meerjarenontwikkelprogramma op drie ambities:

- Hoogwaardige dienstverlening.
- Een sterke relatie met de afnemers.
- Inzet op vernieuwing en innovatie.

We werken aan een gezamenlijke agenda voor de Smart Delta Drechtsteden.

Dordrecht richt zich de komende jaren onder meer op het realiseren van meer betaalbare woningen, een gezonde en groene leefomgeving (leefbare, duurzame en groene stad), groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt. Samen met andere overheden, bedrijfsleven en onderwijs werken we daarom toe naar één gezamenlijke agenda Smart Delta Drechtsteden. Zodoende kunnen wij ons steviger profileren. Tevens werken we aan de doorontwikkeling van het regionale samenwerkingsmodel en de financieringsstructuur. Dit zal in 2025 zijn beslag krijgen. In lijn met het BRE-onderzoek Zuid-Holland Zuid (Bestuurlijke Regionale Ecosystemen) streven we daarbij naar open netwerksamenwerking, zodat ook andere relevante publieke en private partners zich welkom voelen om aan te sluiten.

We organiseren werkbezoeken, lobbyactiviteiten en netwerkbijeenkomsten om tot resultaatafspraken te komen op onze ambities uit lokale en regionale programma's.

Met onze partners uit het onderwijs en bedrijfsleven agenderen we door lobbyactiviteiten kansen en knelpunten rondom veiligheid, bestaanszekerheid, bereikbaarheid, woningbouw en de (maritieme) maakindustrie. Door Den Haag (Rijksoverheid, provincie, Tweede Kamer) op deze manier te voeden met praktijkkennis en ervaring vanuit de regio, stellen we ons als constructieve partner op bij de grote transitie rondom meer klimaat en energie. We behartigen met een actieve opstelling richting provinciale en nationale overheid onze belangen in bestuurlijke netwerken zoals de VNG, G40, en de Verstedelijkingsalliantie. Om dit te realiseren kiezen we in 2025 drie hoofdactiviteiten; (1) Het invullen van inhoudelijke lobbydossiers (met daarbij de focus op: wonen/bouwen, mobiliteit, economie/hoogwaardige maakindustrie, Chemours/PFAS, brede welvaart, energie); (2) Het versterken van het netwerk in Den Haag (denk aan: Kamerleden, bewindspersonen, topambtenaren, jaarlijkse nieuwspoortbijeenkomst, bilaterale contacten, en bewindspersonen naar de regio organiseren); (3) En we vergroten het bewustzijn en belang van lobby in de gemeentelijke organisatie.

We stellen een ontwikkelagenda op voor de toekomst van de dienstverlening van de Servicegemeente Dordrecht (SGD).

Eind 2023 is een evaluatie uitgevoerd van de bedrijfsvoeringstaken van de Servicegemeente Dordrecht (SGD). Daarmee werd invulling gegeven aan de afspraak die gemaakt was bij de start van de samenwerkingsovereenkomst begin 2022 tussen de gemeente Dordrecht en de zes andere gemeenten en drie verbonden partijen. Het doel van de evaluatie was inzicht krijgen en handelingsperspectieven bieden voor de versterking van de samenwerking en de dienstverlening. Het evaluatierapport is in 2024 opgeleverd, het vervolgproces heeft tot doel gezamenlijk met de afnemende organisaties een solide basis te leggen voor de nabije toekomst. Hiervoor wordt een ontwikkelagenda voor de komende jaren opgesteld, waarin ambities worden benoemd en geprioriteerd. Met het opstellen van de ontwikkelagenda moet ook worden verkend wat realistische verwachtingen zijn tot 2026 en daarna met betrekking tot de (basis)dienstverlening en de innovatieagenda. Gezien de einddatum van 31 december 2025 voor het verlengen of opzeggen van het contract met de SGD, is het belangrijk om voor eind dit jaar een langetermijnperspectief (na 2026) te hebben geformuleerd. In 2025 zal het langetermijnperspectief daarom verder worden uitgewerkt en wordt gewerkt aan een vereveningssysteem voor de bedrijfsvoering.

We werken aan een dienstverlenings- en financieringsmodel Domein Bedrijfsvoering.

We werken aan een transparante en breed gedragen wijze van dienstverlening en financiering van de bedrijfsvoeringsdienstverlening aan de afnemers. Daarbij wordt gewerkt aan vier deelresultaten:

- Sturingsmodel; een beschrijving van de wijze waarop de afspraken worden gemaakt over prestaties, kwaliteit, kosten en risico's, hoe daarop gestuurd wordt en over gerapporteerd.
- Producten- en dienstencatalogus (PDC); een uniforme beschrijving van alle geleverde producten en diensten, inclusief de belangrijkste kenmerken, waaronder de wijze van afname en verrekeningen en KPI's.
- Financieringsmodel; een beschrijving van de wijze waarop de (basis)dienstverlening en de ontwikkeling ervan transparant wordt gefinancierd.
- Kostenverdeelmodel; een beschrijving van de principes en sleutels op basis waarvan de kosten worden verdeeld over de afnemers.

De vormgeving van het nieuwe dienstverlenings- en financieringsmodel is afhankelijk van keuzes die worden gemaakt naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie SGD in 2024 (zie ook de activiteit 'We stellen een ontwikkelagenda op voor de toekomst van de dienstverlening van de Servicegemeente Dordrecht'). Dit gebeurt met een oog op de andere dienstverlening van Dordrecht aan de regio om te zien of een gelijke systematiek voor alle dienstverlening werkend zou kunnen zijn.

2.2.1.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

Vanuit de basis BBV-indicatoren is geen logische koppeling te maken met dit beleidsprogramma, BBV-indicatoren zijn hier dan ook niet opgenomen.

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. **Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.**

Aanvullende indicatoren	
Omschrijving	0-Waarde 2024
1 <u>Relatie overheid - burger (1): samenwerking</u> Waardering wijze waarop de gemeente inwoners betreft / samenwerking zoekt.	6,2
2 <u>Relatie overheid - burger (2): informeren</u> Waardering wijze waarop de gemeente informatie verstrekt / inwoners informeert.	6,4
3 <u>Relatie overheid - burger (3): vertrouwen</u> Vertrouwen in gemeentebestuur	• (zeer) veel vertrouwen: 37% • neutraal: 47% • (zeer) weinig vertrouwen: 16%
4 <u>Responsiviteit overheid: initiatieven</u> Waardering wijze waarop de gemeente initiatieven faciliteert	• Gemeente luistert

- voldoende naar de mening van inwoners: 30% (zeer) mee eens.
- Gemeente betreft inwoners voldoende: 39% (zeer) mee eens.
- Inwoners krijgen ruimte voor plannen: 33% (zeer) mee eens.

5 Gemeentelijke dienstverlening

Waardering van de gemeentelijke dienstverlening door inwoners op de onderdelen balie, web en telefonie.

- **Balie: 8,8** (positief 9-10: 64,4%; neutraal 7-8: 31%; negatief 1-6: 4,6%)*
- **Web: 8,1** (positief 9-10: 55%; neutraal 7-8: 29%; negatief 1-6: 16%)*
- **Telefonie: 8,1** (positief 9-10: 54,8%; neutraal 7-8: 30,6%; negatief 1-6: 14,6%)*

***Data balie en web van 01/01/2024 t/m 30/06/2024, data telefonie van 01/04/2024 t/m 30/06/2024.**

Bron	Frequentie
1 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
2 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
3 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
4 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
5 Gemeente Dordrecht, Dienstverlening Drechtsteden	Jaarlijks

2.2.1.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2025
Interne salarislasten	18.597.785
Materiële budgetten	4.340.652
Bijdragen aan GR'en	1.208.523
Subsidies	278.411

- Interne salarislasten: de salarislasten beslaan ruim 74% van dit programma en hebben met name betrekking op dienstverlening, werken voor derden en de griffie.
- Materiële budgetten: het materieel budget betreft middelen voor de Groeiagenda.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de afdracht aan het Rijk voor de kosten van paspoorten, rijbewijzen en dergelijke.
- Subsidies: dit is budget voor de bijdragen die verstrekt worden aan de partnergemeenten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	24.425	32.903	43.864	52.889
Baten	10.459	10.885	11.121	10.515
Saldo	-13.967	-22.018	-32.744	-42.374
Toevoeging reserves	0	0	0	0
Onttrekking reserves	0	0	0	0
Totaal programma	-13.967	-22.018	-32.744	-42.374

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Basisregistratie vastgoed	1.355	424	931	1.520	407	1.113	1.520	407	1.113	1.520	407	1.113
Griffie	2.755	0	2.755	2.789	0	2.789	2.771	0	2.771	2.771	0	2.771
Rekenkamer	313	0	313	315	0	315	315	0	315	315	0	315
Bestuur	2.611	589	2.022	2.637	589	2.047	2.636	589	2.046	2.636	589	2.046
Bestuurlijke samenwerking	152	0	152	152	0	152	152	0	152	152	0	152
Publieke dienstverlening	9.444	6.384	3.060	9.877	6.791	3.086	10.508	6.926	3.582	10.196	6.321	3.875
Internationale betrekkingen	109	0	109	111	0	111	111	0	111	111	0	111
Stelposten	810	145	665	8.475	245	8.230	18.824	345	18.479	28.160	345	27.815
Wijkwensen en participatie	4.093	0	4.093	4.087	0	4.087	4.087	0	4.087	4.087	0	4.087
Onderzoek	1.206	1.099	107	1.136	1.036	100	1.136	1.036	100	1.136	1.036	100
Werken derden	1.576	1.817	-241	1.804	1.817	-13	1.804	1.817	-13	1.804	1.817	-13
Totaal saldo baten en lasten	24.425	10.459	13.967	32.903	10.885	22.018	43.864	11.121	32.744	52.889	10.515	42.374
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	24.425	10.459	13.967	32.903	10.885	22.018	43.864	11.121	32.744	52.889	10.515	42.374

2.2.2 Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

2.2.2.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- Na stabilisering van kostenstijgingen in de afgelopen jaren voor cultuur-, evenementen-, en horeca, staat de sector opnieuw onder druk als gevolg van de voorgenomen BTW-verhoging van het Rijk. We zien ook complexere landelijke regelgeving rondom veiligheid en milieu en cultuur- en evenementenorganisaties worden steeds kwetsbaarder. Onder andere door toenemende vergrijzing van besturen en vrijwilligers.
- De diverse (aanhoudende) crises en oorlogen, hoge prijzen en het huizentekort blijven zorgen voor risico's op sociale en maatschappelijke onrust en toenemende overlast en criminaliteit.
- In toenemende mate hebben we te maken met hidden impact crimes zoals digitale criminaliteit, aantasting van de sociale stabiliteit en ondermijnende criminaliteit. Dit zijn complexe veiligheidsvraagstukken.
- Partners vanuit jeugd, zorg, onderwijs en veiligheid constateren een verharding van de jeugdcultuur (op straat) en constateren dat jongeren op steeds jongere leeftijd (drugs- en alcohol)overlast veroorzaken, wapens bij zich dragen en/of in de criminaliteit belanden.

2.2.2.2 Wat willen we bereiken?

We investeren in een levendige en aantrekkelijke (binnen)stad waarbij we ruimte creëren voor ontmoeting, cultureel aanbod en evenementen. Daarbij werken we aan de uitvoering van de Visienota Evenementen en de doelstellingen uit de nieuwe Cultuurnota Dordrecht 2030, waarbij de kracht van cultuur in Dordrecht wordt geborgd en waar mogelijk vergroot. Er liggen ook kansen om cultuur nog meer in te zetten als middel binnen het onderwijs en het sociaal domein. Voor een aangenaam verblijfsklimaat is ook toenemende aandacht voor groen in de binnenstad, zowel voor bewoners als voor bezoekers. Kansen van het kern winkelgebied, horeca en evenementen willen we beter benutten als wezenlijk onderdeel van de levendige binnenstad. Daarnaast zetten we in op betere spreiding van evenementen over verschillende locaties in Dordrecht, zodat lusten en lasten beter over de stad worden verdeeld. We stimuleren evenementen in de wijk om een zo divers mogelijke doelgroep te bereiken en de sociale cohesie te versterken.

Er zijn veel factoren die invloed hebben op de leefbaarheid, zoals sociale cohesie en vrijetijdsbeleving, maar ook de aanwezigheid van voldoende voorzieningen, (sociale) veiligheid en daarbij de kwaliteit van de openbare ruimte. We willen dat mensen zich veilig en op hun gemak voelen in onze stad. Er zijn veel zaken die aan het gevoel van veiligheid bijdragen. Wie zich veilig voelt, heeft daarbij meer vertrouwen in zichzelf, in anderen en in de toekomst. We investeren daarom in het behouden en verbeteren van de veiligheid en leefbaarheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Met het Nationaal Programma Dordt West hebben we de ambitie om de volgende generatie jeugd gezonder en veiliger op te laten groeien, met betere ontwikkelkansen, meer perspectief op werk en een fijnere woon- en leefomgeving. Daarvoor investeren we niet alleen in de jeugd, maar ook in het wonen, werken en leven van de overige bewoners van Dordt West. In alle wijken van de stad werken we aan meer vaste handhavers voor kwaliteit en stabiliteit, die zichtbaar en aanspreekbaar zijn. We investeren ook in de samenwerking met de Sociale Dienst, politie, betrokken bewoners en andere partijen, bijvoorbeeld om ondermijning of straatintimidatie tegen te gaan, maar ook om eenzaamheid en armoede eerder te signaleren.

2.2.2.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het vergroten van de levendigheid en aantrekkelijkheid van de (binnen)stad in balans met de leefbaarheid.

Dordrecht staat de komende jaren voor de grote uitdaging om aantrekkelijk, levendig en veelzijdig te blijven voor inwoners en bezoekers. Daarom voeren we de binnenstadvisie 'Slijpen aan een Diamant' uit. Dat doen we in nauw overleg met onze belangrijkste stakeholders in het Binnenstadbedrijf Dordrecht. We willen horeca en nachtleven waar het kan, maar wel in goede balans met wonen in de (binnen)stad. Toerisme kan een belangrijke bijdrage leveren aan een aantrekkelijke, levendige binnenstad. Het culturele aanbod in Dordrecht en evenementen spelen daarbij een rol. Het doel is een zo breed mogelijk aanbod aan cultuur en evenementen. Dat doen we, omdat cultuur en evenementen maatschappelijke, economische en artistieke waarde hebben voor de stad.

We voeren nieuw horecabeleid uit.

Voor een goede balans tussen beleven en wonen in een levendige binnenstad hebben we voortdurend aandacht voor de ontwikkelmogelijkheden van de horeca. Met een nieuwe horecavisie, relevante beleidskaders en een geactualiseerd terrassenbeleid zorgen we dat deze balans behouden blijft. Daarvoor doen wij in 2025 o.a. nader onderzoek naar de geluidsruimte per horecaconcentratiegebied en onderzoek naar de verhoging van de beeldkwaliteit van terrassen, waaronder instrumenten om dit te stimuleren.

We voeren nieuw evenementenbeleid uit.

We behouden onze ambitie een toonaangevende evenementenstad in Nederland te willen zijn. Hiervoor zorgen we voor borging, kwaliteitsverbetering en innovatie van het aanbod aan evenementen, passend bij de eigenheid van Dordrecht. De subsidieregeling voor evenementen passen we hierop aan en ondersteunen de oprichting van een evenementenplatform. Met een locatieanalyse doen we onderzoek naar een goede spreiding van evenementen over de stad binnen de schaarser wordende ruimte.

We voeren de nieuwe cultuurnota Dordrecht 2030 uit.

Met cultuur voor en door iedereen zetten we in op bevorderen van sociale samenhang, positieve gezondheid en talentontwikkeling. Met een publieksonderzoek gaan we na in hoeverre het culturele aanbod aansluit bij de diverse doelgroepen en we zetten cultuurverbinders in. We vergroten met cultuur de levendigheid en aantrekkelijkheid van de stad, onder andere met een verkenning hoe cultuur in te zetten in ontwikkeling van Wantij West en Stadsas. We zetten in op de toekomstbestendigheid van de Dordtse culturele sector door het blijven ondersteunen van cultureel aanbod in Dordrecht.

We herontwikkelen de Grote Markt.

In het kader van de herontwikkeling van de Grote Markt ronden we onderzoeken af en starten we het ontwerp. Via een interactief proces met stakeholders komen we tot een juiste inrichting waarbij vooral aandacht is voor groen, leefbaarheid en duurzaamheid. Mobiliteit en parkeren bekijken we in relatie met de omgeving. Tevens bekijken we de mogelijkheden om de Joodse geschiedenis te integreren. Ook wordt de nabijgelegen Aardappelmarkt heringericht.

Doelstelling 2: Het krachtig aanpakken van ernstige (woon)overlast.

De complexiteit van overlast neemt toe. Mensen met psychische aandoeningen worden minder en korter opgenomen en tegelijkertijd is het de bedoeling dat zij ambulante zorg en ondersteuning krijgen. Dat gaat vaak heel goed, maar soms ontstaat ernstige woonoverlast. Ook zien we schrijnende, overlastgevendende situaties in de openbare ruimte. Bij verward gedrag en multi-problematiek is vaak geen snelle oplossing mogelijk. Daarom investeren we in de leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving, door krachtig in te zetten op de aanpak van overlastgevendende gebieden, woningen en personen. Vroegtijdig ingrijpen en samenwerking op het snijvlak van zorg en veiligheid vergroot de kans op verbetering.

We helpen personen die problemen hebben op meerdere leefgebieden.

We versterken en verbinden de ambtelijke en bestuurlijke samenwerking op het snijvlak van zorg en veiligheid. Het gaat daarbij om het verbeteren van de integrale aanpak in de zorg- en veiligheidsketen voor kwetsbare gezinnen en personen waar problemen spelen op meerdere leefgebieden. Bij aandachtshuishoudens met complexe problematiek zet de gemeente de sociaal pontonnier in. We continueren de inzet van de levensloopaanpak en werken aan de implementatie van het AVE-model (Integrale Aanpak ter Voorkoming van Escalatie bij huishoudens met oplopende problematiek) om invulling te geven aan domeinoverstijgende regie. De re-integratie-officier ondersteunt en begeleidt Dordtse ex-gedetineerden richting een perspectievolle toekomst, zodat de kans op recidive afneemt.

We zetten in op een afname van de door inwoners beleefde ernstige overlast in de openbare ruimte door de integrale aanpak voort te zetten.

We hebben een stevige, vastgestelde integrale aanpak op Overlast in de Openbare Ruimte. We hebben gebieden geprioriteerd, waaronder Kromhout en omgeving. De resultaten van de evaluatie eind 2024 bieden input voor het vervolg van de aanpak. De integrale aanpak bij overlastgevende gebieden bestaat uit een locatie-, groeps-, en individuele aanpak. We bieden overlastgevers een sociaal aanbod gericht op scholing, werk, verslavingszorg, hulp en begeleiding (zachte hand), doen huisbezoeken en pakken indien nodig door met de harde hand, zoals strafrechtelijke interventies.

We zetten in op een afname van de door inwoners beleefde ernstige woonoverlast door het uitvoeringsplan voort te zetten.

Samen met politie en woningcorporaties treden we op bij (ernstige) woonoverlast. Hierbij zetten we verschillende instrumenten uit de escalatieladder in. Dat begint bij buurtbemiddeling en kan eindigen met een bestuurlijke gedragsaanwijzing, waaronder een huisverbod. Door het screenen van nieuwe huurders op overlastgevend en crimineel gedrag in kwetsbare gebieden wordt tevens preventief ingezet op woonoverlast.

Doelstelling 3: Het investeren in leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving.

Als gemeente werken we nauw samen met inwoners, maatschappelijke organisaties en veiligheidsinstanties om de leefbaarheid en veiligheid in de woon- en leefomgeving van onze inwoners te verbeteren. We vinden het cruciaal dat de inwoners van Dordrecht in de openbare ruimte hun gemak en veilig voelen. Iedere wijk in Dordrecht heeft haar eigen unieke kenmerken, thema's, doelen en ambities, wat betekent dat de maatregelen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid specifiek op maat worden afgestemd.

We voeren het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid Dordt-West uit.

De ambitie is om de volgende generatie jeugd gezonder en veiliger op te laten groeien, met betere ontwikkelkansen, meer perspectief op werk en een fijnere woon- en leefomgeving. Daarvoor investeren we niet alleen in de jeugd, maar ook in het wonen, werken en leven van de overige bewoners. We groeien met Dordt West naar het gemiddelde van Dordrecht. Met ons Nationaal Programma Dordt West willen we de leefbaarheid en veiligheid in 15 tot 20 jaar tijd op orde brengen en het perspectief voor bewoners verbeteren. We verbreden onze aanpak en zorgen voor veiliger en meer leefbare wijken in het stedelijke focusgebied Dordt West. Met ons project Preventie met Gezag wordt er extra ingezet op het versterken van de weerbaarheid van jongeren en voorkomen dat zij in de criminaliteit belanden.

We stellen gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's op voor de gebieden Oost en Centrum.

Aanvullend op het onze inzet in Dordt-West stellen wij gebiedsprogramma's op voor de gebieden Oost en Centrum. Daarmee identificeren we kansen, uitdagingen en vraagstukken voor de toekomst. We gebruiken beschikbare data en verrijken deze met inzichten van onze maatschappelijke partners en bewoners. Samen bepalen we richting en formuleren we uitdagingen voor het betreffende gebied. Dit gebeurt op wijk-, buurt- of straatniveau, waarmee we gezamenlijk een positieve impact realiseren. We vertalen dit in een gebiedsgericht uitvoeringsprogramma naar concrete acties en maatregelen.

We vergroten de bekendheid van WhatsApp-buurtpreventie, buurtpreventieteams en Meld Misdaad Anoniem.

We ondersteunen WhatsApp-buurtpreventie en buurtpreventieteams met het vergroten van hun bekendheid, bijvoorbeeld met een voorlichtingsavond of foldermateriaal en op onze gemeentelijke website. We brengen het bestaan van het anonieme meldpunt voor criminaliteit MeldMisdaad Anoniem onder de aandacht, onder andere via de landelijke campagne en op onze gemeentelijke website.

We voeren het Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2023-2026 uit.

Het door de raad vastgestelde Integraal Veiligheidsplan (IVP) kent drie prioriteiten. Een gebiedsgerichte aanpak door te werken aan veilige wijken. Hierin verkennen we o.a. nieuwe cameratoezichtgebieden en vervangen we oude camera's. Een themagerichte aanpak voor de sociale stabiliteit, digitale veiligheid en ondermijning, waarbij we o.a. via bijeenkomsten en trainingen het bewustzijn bij inwoners, bedrijven, bestuur en ambtenaren vergroten. Met de doelgroepgerichte aanpak voor jeugd en veiligheid zetten we o.a. in op een betere prioritering van preventielessen door Bureau Halt en werken we aan een impuls aan de aanpak van straatintimidatie.

We breiden het aantal handhavers uit en verhogen de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid.

De Routekaart Handhaving 2024-2026 is vastgesteld en gereserveerde middelen uit het Politiek Akkoord 2022-2026 zijn vrijgegeven. Deze middelen worden ingezet voor uitbreiding van het team, o.a. ten behoeve van inzet op specifieke en actuele thema's zoals afval en integrale (verkeers)controles, én voor verdere professionalisering met innovatie en (data)technologie. De nieuwe marktpartij levert op aanvraag voldoende potentieel personeel en na een jaar goed functioneren bieden wij hen een contract. Zij blijven daardoor langer en kennen hun wijk beter. De zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van handhavers in onze wijken is dan ook goed geborgd.

2.2.2.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. ***Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.***

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2022	Jaarstukken Begroting 2024	Jaarstukken Begroting 2023	Jaarstukken Begroting 2025	G40
Verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	6 (2021)	9 (2022)	9 (2022)	10 (2023)	10 (2023)
Jongeren met delict voor rechter - % van 12-21 jaar	2,0 (2020)	1,0 (2021)	1,0 (2022)	1 (2022)	1 (2022)
Winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	3,7 (2022)	3,7 (2022)	3,7 (2023)	3,7 (2023)	3,7 (2023)
Geweldsmisdrijven - per 1.000 inwoners	5,8 (2022)	5,8 (2022)	5,8 (2023)	5,8 (2023)	5 (2023)
Vernieling en beschadiging - per 1.000 inwoners	5,6 (2022)	5,6 (2022)	6,1 (2023)	6,1 (2023)	7,1 (2023)
Diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	0,8 (2022)	0,8 (2022)	0,8 (2023)	0,8 (2023)	1,3 (2023)

Aanvullende indicatoren

Omschrijving

0-Waarde 2024

6 Participatie in de buurt

Vrijwillig actief in de buurt, op wijkniveau

- **Dordrecht totaal: 32%**

Wijken:

- Binnenstad: 28%
- Noordflank/Stadswerven: 50%
- Oud-Krispijn: 36%
- Nieuw-Krispijn: 39%*
- Reeland: 35%
- Staart: 21%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 44%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 30%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 31%
- Dubbeldam/De Hoven: 27%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 26%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

7 Cultuuraanbod

Waardering van het cultuuraanbod

- **Totale aanbod: 7,3**
- Theater, schouwburg: 7,4
- Poppodium: 7,2
- Concert op locatie: 6,9
- Museum: 7,5
- Galerie, atelier: 6,8
- Expositieruimte: 6,6
- Archief: 6,5
- Bibliotheek: 7,3
- Kunstuitleen: 6,3
- Bioscoop of filmzaal: 7,7
- Locatie voor culturele educatie: 6,7

8 Sociale overlast

Ervaren sociale overlast in de buurt (dronken mensen, verwarde personen, drugsgebruik, drugshandel, overlast door buurtbewoners, mensen op straat lastigvallen, rondhangende jongeren) - % inwoners dat veel overlast ervaart

- **Dordt totaal: 23%**
- **Wijken:**
- Binnenstad: 36%
- Noordflank/Stadswerven: 24%
- Oud-Krispijn: 26%

- Nieuw-Krispijn: 31%*
- Reeland: 20%
- Staart: 25%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 47%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 35%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 15%
- Dubbeldam/De Hoven: 11%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 17%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

9 Veiligheid in de buurt

Veiligheidsbeleving in de buurt, op wijkniveau

- **Dordt totaal: 7,0**

Wijken:

- Binnenstad: 6,8
- Noordflank/Stadswerven: 6,5
- Oud-Krispijn: 6,6
- Nieuw-Krispijn: 7,1*
- Reeland: 7,1
- Staart: 6,8*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 5,9*
- Crabbehof/Zuidhoven: 6,2*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 7,3
- Dubbeldam/De Hoven: 7,8
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 7,4

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

Bron	Frequentie
6 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
7 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
8 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
9 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks

2.2.2.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	2025
Interne salarislasteren	15.050.217
Materiële budgetten	9.064.044
Bijdragen aan GR'en	13.303.557
Subsidies	10.683.094
Kapitaallasteren	2.805.186

- Interne salarislasteren: de salarissen binnen dit programma hebben vooral betrekking op musea, veiligheid en het Biesboschcentrum.
- Materiële budgetten: dit betreft met name het budget voor recreatie, cultuur, musea, toerisme, en de Biesbosch.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid voor de brandweer.
- Subsidies: dit is budget voor diverse subsidies op het gebied van cultuur en evenementen.
- Kapitaallasteren: de kapitaallasteren hebben betrekking op de musea, diverse activa in de Biesbosch en het zwembad.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	50.906	49.448	48.623	48.494
Baten	5.398	4.441	4.261	4.261
Saldo	-45.508	-45.007	-44.362	-44.233
Toevoeging reserves	435	435	435	435
Onttrekking reserves	2.259	1.908	1.157	1.190
Totaal programma	-43.684	-43.534	-43.640	-43.478

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Openbare Orde en Veiligheid	3.237	778	2.459	2.481	0	2.481	2.340	0	2.340	2.333	0	2.333
Handhaving Openbare ruimte	4.220	191	4.028	4.283	191	4.092	3.633	191	3.442	3.633	191	3.442
Rampenbestrijding	640	0	640	640	0	640	640	0	640	640	0	640
Brandweer	13.213	0	13.213	13.213	0	13.213	13.213	0	13.213	13.213	0	13.213
Mediazaken	280	0	280	280	0	280	280	0	280	280	0	280
Cultuur	8.385	80	8.305	8.320	80	8.240	8.307	0	8.307	8.237	0	8.237
Volksfestiviteiten	105	188	-83	105	188	-83	105	188	-83	105	188	-83
Recreatie	3.448	1.135	2.313	3.253	1.135	2.118	3.261	1.135	2.126	3.263	1.135	2.128
Binnenstad	356	0	356	359	0	359	359	0	359	360	0	360
Evenementen	1.526	0	1.526	1.526	0	1.526	1.526	0	1.526	1.526	0	1.526
Toerisme	2.171	10	2.162	2.171	10	2.162	2.171	10	2.162	2.171	10	2.162
Kunst en geschiedenis	13.325	3.017	10.308	12.816	2.837	9.979	12.787	2.737	10.050	12.732	2.737	9.995
Totaal saldo baten en lasten	50.906	5.398	45.508	49.448	4.441	45.007	48.623	4.261	44.362	48.494	4.261	44.233
Mutaties met de reserves	435	-2.259	-1.824	435	-1.908	-1.473	435	-1.157	-722	435	-1.190	-755
Geraamd resultaat	51.341	7.658	43.684	49.883	6.349	43.534	49.059	5.418	43.640	48.929	5.451	43.478

2.2.3 Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

2.2.3.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- Bodemdaling en daardoor funderingsproblematiek bij niet gefundeerde woningen speelt breed in Nederlandse steden en ook in verschillende Dordtse wijken.
- Beperkingen en onduidelijkheid over landelijke financiering zorgt op de langere termijn voor knelpunten in de betaalbaarheid van de energietransitie voor isolatie en warmte.
- Door de energietransitie raakt het energienet overbelast en dit veroorzaakt zowel lokaal als nationaal grote problemen.
- Zowel Europees (in de vorm van een restrictieverbod PFAS) als op rijksniveau zijn er belangrijke ontwikkelingen ten aanzien van de omgang met PFAS in bodem en water.
- In het landelijke ruimtelijke beleid is water en bodem sturend. Dit heeft impact op keuzes die in Dordrecht gemaakt moeten worden.

2.2.3.2 Wat willen we bereiken?

We willen een groene en gezonde stad zijn voor onze inwoners. Een stad waar het prettig wonen, werken en verblijven is. We zetten op diverse locaties belangrijke stappen in het vergroenen en verduurzamen van onze stad. Daarbij is aandacht voor mensen, dieren en de biodiversiteit op ons eiland. We werken aan CO₂-reductie, zodat we in 2040 een klimaatneutrale stad zijn. We investeren in het verduurzamen van woningen, bedrijven en mobiliteit. We blijven ons inzetten voor een verbetering van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving, onder meer door te investeren in onze sportvoorzieningen.

In het dossier Chemours/PFAS is het van belang dat onze inwoners en ondernemers kunnen rekenen op de inzet van hún gemeente als het gaat om de belangen van de inwoners en ondernemers. Ook in de problematiek rondom bodemdaling en funderingsproblemen is het zaak om, in samenwerking met andere overheden en stakeholders, tot een heldere en effectieve aanpak te komen.

2.2.3.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het intensiveren van de vergroening en verduurzaming van de openbare ruimte.

In ons beheer en onderhoud, maar ook bij projecten in de weg- en waterbouw, hebben we steeds meer aandacht voor vergroening en verduurzaming. Daarbij werken we zoveel mogelijk samen met inwoners en ondernemers. Ook onze sportparken willen we groener en duurzamer maken. We investeren in nieuwe, milieuvriendelijke technologieën en materialen. Zo zorgen we dat onze sportaccommodaties langer meegaan en van betere kwaliteit zijn.

In Nederland neemt de behoefte aan plekken voor recreatie en toerisme toe. Tegelijkertijd staat de natuur onder druk. Dordrecht is uniek als toegangspoort naar de Biesbosch. We gebruiken het Biesboschcentrum en het Weizigt als plekken voor recreatie en educatie over groen, water en duurzaamheid.

We werken samen met inwoners en ondernemers aan het klimaatadaptiever, biodiverser en gezonder maken van de leefomgeving.

We zetten bij meerjarenonderhoudsprojecten waar mogelijk participatie in voor het succesvol vergroenen van de openbare ruimte. Zo maken we samen met inwoners de leefomgeving klimaatadaptiever, biodiverser en gezonder. Ook zoeken we uit waar we in de stad, los van onderhoudsprojecten, al eerder groenblauwe maatregelen moeten treffen om te extreme hittestress tegen te gaan. Voorbeeldprojecten waar we voor een dergelijke aanpak hebben gekozen zijn op de Staart en de Dubbeldamseweg.

We zetten steviger in op circulaire principes bij projecten uit de grond, weg en waterbouw.

Samen met de kring GWW (aannemers in de Grond- Weg- en Waterbouw) wordt nadrukkelijk besproken wat in de uitvoering duurzamer kan. Daarvoor doen we bij elke opdracht samen met de aannemer een duurzaamheidscheck voor optimalisatie van de plannen en de uitvoering. Daarnaast worden bij specifieke projecten extra duurzaamheidsdoelen in de opdracht meegenomen.

We verduurzamen onze infrastructurele projecten.

Wij zijn verantwoordelijk voor de inrichting van de openbare ruimte. Ieder jaar voeren we veel infrastructurele projecten uit. Al een aantal jaren verhogen we de duurzaamheidsscore van deze projecten. Bijvoorbeeld door het gebruik laten maken van duurzame machines of het doen van een pilot met lage temperatuur asfalt. Ook bij renovaties op sportparken nemen we klimaat adaptieve maatregelen.

Om dit nog steviger te integreren in onze manier van werken, is in 2024 het actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI) opgesteld. Daarnaast is het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) ondertekend. In 2025 voeren we het actieplan MVOI en het convenant SEB uit.

We passen ecologisch beheer toe op onze sportparken.

Op de sportaccommodaties is ecologisch beheer geïmplementeerd in de werkwijze. Dit betekent dat bij het onderhoud van de sportvelden onder andere rekening houden met het broedseizoen en aanvullende door de stadsecoloog opgestelde maatregelen. Ook wordt er gekeken naar maatregelen op het gebied van biodiversiteit door de aanplant van bomen, bloemenperken, bosschages en natuurvriendelijke oevers.

We gebruiken het Biesboschcentrum en Weizigt als plekken voor recreatie en educatie over groen, water en duurzaamheid.

Met het educatie- en recreatieaanbod laten Weizigt en het Biesboschcentrum bewoners de natuur van dichtbij beleven. Vanuit de gedachte dat wanneer mensen zich verbonden voelen met de natuur, zij daar beter zorg voor willen dragen. 'Natuurlijk beleven en leren' vormt de inhoudelijke basis voor de samenwerking tussen de betrokken partijen in Dordrecht. Ook in 2025 bieden het Biesboschcentrum en Weizigt vanuit deze gemeenschappelijke visie een actueel en educatief aanbod aan voor scholen via een gezamenlijke gids (folder en website). Daarnaast zijn er verschillende samenwerkingen in het kader van educatie zoals Water Educatie Drechtsteden en het project Groen Doet Goed in samenwerking met Toppie Dordrecht.

Het Biesboschcentrum blijft investeren in locatie en organisatie.

In 2025 wordt gekeken hoe de kansen en maatregelen vanuit het onderzoek 'Florerend Biesboschcentrum' uitvoering kunnen krijgen. Aanvullend op het onderzoek is er ook budget vrijgemaakt voor een Kwaliteitsimpuls Omgeving Biesboschcentrum. In de bepaling van de strategische positie van het Biesboschcentrum in haar omgeving, zijn daarnaast ook beleidsmatige kaders zoals de recreatievisie en visie op het buitengebied nodig. Hierover moet in de loop van 2025 meer duidelijkheid komen.

Doelstelling 2: Het versterken van een klimaatbestendige, groenblauwe en waterveilige stad.

We willen onze stad beter beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Dit doen we door de openbare ruimte klimaatbestendig te maken en te zorgen voor meer groen en water in de stad. Zo kunnen we beter omgaan met extreme weersomstandigheden zoals hitte en hevige regenval. Deze maatregelen dragen bij aan een veiliger en prettiger leefomgeving voor iedereen. De inzet op waterveiligheid en zelfredzaamheid blijft nodig en ook educatie is nodig om bewustwording te creëren. Als we willen dat Dordrecht groeit moeten we ook investeren in de groene longen van de stad.

We dragen vanuit de opgave Groen Blauwe Stad bij aan het vergroenen van de Stad.

We werken aan groen vanaf de voordeur tot aan de Biesbosch: we versterken de groenblauwe structuren op het eiland, we zorgen voor grasvelden met meer bloemen in de wijken en we vinden meer insecten en vogels in het groen. Met het project Vergroening Binnenstad brengen we de versteende plekken in beeld en onderzoeken we de mogelijkheden om deze te vergroenen. Dit is voor een deel ook gerealiseerd met het Bewegend Bos.

We blijven inzetten op waterveiligheid en zelfredzaamheid.

We stellen een evacuatieplan op, waar het aanwijzen en/of realiseren van vluchtplekken bij dreigende overstroming ook onder valt. Denk aan het Maasterras als grootschalige hoogwater schuilocatie. We ontwikkelen maatregelen om schade als gevolg van hevige regenwateroverlast te beperken. We organiseren jaarlijks een waterfestival om de eeuwenlange relatie tussen Dordrecht en water te vieren en waterbewustzijn te stimuleren. 'De Redders van Dordt', een jaarlijks evenement om zo een hele generatie jongeren groot te brengen met kennis van klimaatverandering en wat ze zelf kunnen doen om te handelen bij extreme situaties, is hier een integraal onderdeel van. Door handelingsperspectieven te ontwikkelen op het gebied van waterveiligheid werken we aan zelfredzaamheid en samenredzaamheid. We ontwikkelen dergelijke perspectieven ook op het gebied van wateroverlast, hitte en droogte. Een voorbeeld van zelfredzaamheid is het plaatsen van vloedschotten tegen hoog water.

We creëren bewustwording met educatie en participatie over klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Met educatie laten Weizigt en het Biesboschcentrum bewoners de natuur van dichtbij beleven. Het project Groene Buur breidt zich in 2025 uit met 10 nieuwe Groene Buren, die andere inwoners enthousiast maken voor een groene tuin en omgeving en nemen zelf initiatieven. We breiden de goede samenwerking met woningcorporaties over het vergroenen van (nieuwbouw)tuinen uit. We sluiten aan bij verschillende meerjarig onderhoudsprojecten om daarbij tuinen te vergroenen. Eén van deze projecten is de Groene Kruislaan. Dit project maakt onderdeel uit van het Europese project Biodiverse cities.

We realiseren het Stadspark als groene longen van de stad.

Van het Wantij tot aan de Nieuwe Dordtse Biesbosch: de Dordwijkzone loopt van noord naar zuid door de stad. Hier ontwikkelt de gemeente een toegankelijk centraal gelegen stadspark met ruimte voor sport en recreatie. De vier grootste sportparken in Dordrecht liggen in de ruimte waar het Stadspark gerealiseerd gaat worden. De betreffende sportparken worden opengesteld en geïntegreerd in de openbare ruimte. Zonder de veiligheid van de sportparken uit het oog te verliezen. Ook zorgen we voor een goed netwerk van fiets- en wandelpaden. We leggen in het gebied, dat nu al een natuurlijke buffer is, groenvoorzieningen, watergangen en ecologische verbindingen aan. Zo versterken we de werking van dit gebied als klimaatbuffer en draagt de Dordwijkzone bij aan een gezonde en leefbare stad. In 2025 wordt verder gewerkt aan de verschillende deelgebieden: Wantijzone/Jeuiddorp Sportparken Stadspolders/Reeweg, Krommedijk en Stevensweg/Schenkeldijk.

Doelstelling 3: Het versneld realiseren van een klimaatneutrale stad, in 2040.

Dordrecht heeft als doel om in 2040 klimaatneutraal te zijn. Een grote, maar noodzakelijke opgave die we op vier thema's aangaan: gebouwde omgeving, mobiliteit, economie en energie. Per thema zijn routekaarten ontwikkeld en per routekaart is een hink (2026) - stap (2030) - sprong (2040) beschreven met mijlpalen en maatregelen. Deze zijn voornamelijk gericht op het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen, maar ook op het realiseren van een circulaire en natuurinclusieve samenleving. Dordrecht neemt zijn verantwoordelijkheid in het ondersteunen van de nationale en lokale netbeheerders bij het vinden van oplossingen voor het versterken van het energienet. Als het gaat om onze gemeentelijke panden gaan we verder met de verduurzaming ervan. Maar vanuit het Nationaal Programma Dordt West is ook veel aandacht voor de verduurzaming van particuliere woningen. Meer informatie over Dordt West is te vinden in de programmakaart Leefbaar en Veilig.

We zetten in op vermindering van de uitstoot door verkeer.

Samen met raad en stad werken we aan het mobiliteitsplan 2040. Onderdeel is een breed participatietraject op straatniveau. We gaan uit van het STOMP-principe (Stappen – Trappen – Openbaar vervoer – MaaS – Privéauto) en creëren zo ruimte voor de binnenstedelijke bouwopgave, klimaatadaptatie en gezondheid. Vanuit het fietsuitvoeringsplan bouwen we aan verbetering van het fietsnetwerk in de stad waardoor fietsen aantrekkelijker wordt. We optimaliseren het looproutenetwerk als onderdeel van het mobiliteitsplan en bereiden de opzet van de jaarlijkse monitor voor. Dordrecht heeft de ambitie om in januari 2026 de zero emissie zone voor logistiek in te voeren. In 2025 zijn alle benodigde onderdelen hiervoor gerealiseerd, waaronder het verkeersbesluit en ontheffingenbeleid.

We versnellen de uitvoering van de energietransitie in bestaande woningen en nieuwbouw.

Samen met onze partners ondersteunen we actief onze inwoners die moeite hebben met het betalen van hun energierekening, door middel van kleine energiebesparende maatregelen. Vanuit de Dordtse Isolatie Aanpak in het kader van het Nationaal Isolatieprogramma helpen we in 2025 ongeveer 1.000 woningen met isoleren. Daarnaast ontzorgen we 100 gemeentelijke monumenteneigenaren in hun weg naar verduurzaming. We ondersteunen 10 VvE's met financiering voor onderzoekskosten voorafgaand aan de verduurzaming van hun pand en we geven cursussen verduurzaming aan minimaal 50 bewoners-eigenaren van VvE's. We actualiseren de Transitievisie Warmte uit 2021 naar een Warmteprogramma, zodat onze inwoners zich beter kunnen voorbereiden op een andere manier van hun huis verwarmen. We stellen een eerste wijkuitvoeringsplan Crabbehoef op.

Er wordt volop uitvoering gegeven aan klimaatneutraal, bijvoorbeeld met de verduurzaming van eigen vastgoed en afspraken over toekomstbestendige nieuwbouw. Bij onze eigen bouw- en sloopprojecten zetten we steviger in op circulaire principes, zoals het gebruik van secundaire en biobased materialen, een materialenpaspoort en waar mogelijk oogsten in plaats van slopen (hergebruik van materialen), zoals we ook gedaan hebben voor het Dordthuis.

We verminderen de uitstoot van onze bedrijven en werken aan de transitie naar een circulaire economie.

In 2024 zijn we gestart met het faciliteren van energiecoöperaties op drie bedrijventerreinen. Hierdoor kunnen bedrijven groepscontracten afsluiten met de netbeheerder en mogelijk energie delen om zo zelfvoorzienend en energieneutraal te worden. In 2025 zullen deze coöperaties actief zijn. Voor de coöperatie Distripark/Kil III hebben we financiering uit Europa ontvangen. De komende jaren breiden we deze aanpak uit naar de andere bedrijventerreinen in Dordrecht, met in ieder geval twee in 2025.

Voor de Zeehaven stellen we, samen met het Havenbedrijf Rotterdam een visie op, met aandacht voor energie en circulariteit. In samenwerking met de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid houden we toezicht op en stimuleren we de bedrijven die moeten voldoen aan de energiebesparingsplicht. In 2025 vergroten we de inspanning hiervan. Daarnaast gaan we actief aan de slag met de verduurzaming van de grootste uitstoters in de stad door het opstarten van het programma Grote uitstoters.

We creëren randvoorwaarden om het energiegebruik te kunnen verduurzamen en het energiesysteem toekomstbestendig te maken.

Om in de toekomst voldoende en duurzame energie te hebben werken we verder aan het ontwikkelen van zon- en windenergie in de juiste energiemix. Dit leggen we vast in ruimtelijk beleid. In 2025 bepalen we de kaders voor opwek van zonne-energie aan de westzijde van de A16 (zoekgebied Regionale Energie Strategie 1.0). Ook voeren we in 2025 onderzoek uit naar de mogelijke zoekgebieden voor wind- en zonne-energie zoals opgenomen in de geactualiseerde Structuurvisie Windenergie om tot eisen en randvoorwaarden, waaronder (ruimtelijke) kaders, per zoekgebied te komen.

We verlichten netcongestie door ruimtelijke inpassing van benodigde extra stations en de verslimming van het elektriciteitsnet, zoals het oprichten van energiecoöperaties op bedrijventerreinen (zie hierboven). In overleg met TenneT, het rijk en de regio behartigen wij onze belangen en die van de Biesbosch bij de aanleg van een nieuwe 380kV-hoogspanningslijn voor het versterken van het nationale energienet.

We gaan verder met de verduurzaming van het gemeentelijke vastgoed.

We ronden vorig jaar ingezette werkzaamheden af. Dit betreft onder andere de sportboulevard, Huis van Gijn en koetshuis Weizigt. Voor het Energiehuis gaan we in 2025 onderzoek doen en de scenario's in kaart brengen voor de verduurzaming van het gebouw (in combinatie met grootschalige renovatie). Verder bereiden we de collectieve aanleg van zonnepanelen op ruim 30 eigen gebouwen voor en starten met de uitvoering. Hiernaast bereiden we werkzaamheden aan het Dordrechts Museum en het Stadsarchief voor en ook op onze sportaccommodaties zetten we in op verduurzaming, bijvoorbeeld door te investeren in LED-verlichting. Tot slot werken we nieuwe maatregelen uit en kijken daarbij ook naar de financieringswijze, zodat we de uitvoering van de verduurzaming kunnen versnellen.

Doelstelling 4: We zorgen voor een schone, hele en veilige openbare ruimte, dit doen we samen met inwoners.

Circulariteit, duurzaamheid, hergebruik en schoon zijn de uitgangspunten van het Grondstoffenplan, dat deels reeds is geïmplementeerd en verder wordt uitgerold. Deze thema's krijgen tevens aandacht via educatie. We zorgen voor een schone openbare ruimte door voldoende, goed werkende faciliteiten, een snelle dienstverlening, beleid op maat, datagestueerd werken en participatie. Om onze openbare ruimte op de sportparken schoon, heel en veilig te houden, werken we samen met onze sportparkgebruikers.

Een thema dat veel aandacht krijgt is dat van bodemdaling en de funderingsproblematiek die daardoor kan ontstaan bij niet gefundeerde woningen. In verschillende Dordtse wijken speelt deze problematiek.

We dragen bij aan een circulaire economie door het beter gescheiden aanbieden van huishoudelijk afval.

Met de verdere implementatie van de maatregelen uit het Grondstoffenbeleidsplan 2020-2030 moet de afvalscheiding ook bij de hoogbouw sterk verbeteren en de hoeveelheid restafval verder verminderen. Het verwachte resultaat is 166 kg fijn restafval per inwoner per jaar. De invoering van het recycletarief in 2026 wordt voorbereid. Ondertussen geven we verder uitvoering aan het programmaplan Schoon, gericht op het komen tot een schonere buitenruimte.

We helpen onze inwoners om afval te zien als grondstof. Weizigt biedt leerlingen van zowel basisscholen als in het voorgezet onderwijs het educatieprogramma 'Grondstof & Zwerfafval aan. We informeren onze inwoners over het belang van het scheiden van de afvalstromen. Weizigt faciliteert met opruimmaterialen inwoners die zelf de openbare ruimte schoonhouden.

We ontwikkelen een lokale aanpak bodemdaling en funderingen.

Dit doen wij in samenwerking met lokale en landelijke stakeholders en het Rijk, Provincie en Waterschap. Hierin houden we nadrukkelijk rekening met de aanpalende beleidsterreinen en ambities op het gebied van verduurzaming woningen met DEFG label, het Nationaal Programma Dordt West en de OZB consequenties. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden om de bodemdaling bij de inrichting van de openbare ruimte zo veel mogelijk te beperken. Onderdeel daarvan is ook de kosteneffectiviteit, circulariteit, levensduur en milieubelasting (CO₂/stikstof, etc).

Doelstelling 5: Het verbeteren van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

Naast regulier onderhoud voeren we ook grote onderhoudsprojecten uit aan wegen en riolering. Daarbij proberen we waar mogelijk de omgeving meteen klimaatadaptiever, biodiverser en gezonder te maken. Daarnaast brengen we de inwoners van Dordrecht en hun leefomgeving dicht bij elkaar. Want wanneer je je verbonden voelt met de natuur, wil je daar beter voor zorgen en zo bijdragen aan een betere leefomgeving. Door sportaccommodaties te moderniseren en toegankelijk te maken voor iedereen, zorgen we voor een prettige en sportieve leefomgeving.

We streven in het dossier Chemours concrete doelen na, zoals het opruimen van de door Chemours in het verleden veroorzaakte vervuiling dan wel een schadeloosstelling daarvoor. Maar ook het toewerken naar "nul uit de pijp" als het gaat om de uitstoot van Chemours, een Europees verbod op PFAS, zicht krijgen op gezondheidseffecten van onze inwoners en adequate communicatie met en informatie aan inwoners en ondernemers.

We combineren onze ambities in de openbare ruimte bij de uitvoering van herinrichtingsprojecten.

Bij alle MOP projecten (Meerjaren Onderhoudsplan) waar we het riool en/of de weg grondig renoveren nemen we zo veel mogelijk ambities mee op het gebied van vergroenen, biodiversiteit, bewegen en ontmoeten en klimaatadaptatie. Ook mobiliteit en delen en delen van het fietsplan worden meegenomen waar dit past en vanuit participatie ook worden gewaardeerd. Voorbeelden van projecten waar we aan de slag gaan zijn de G. Schalkensingel, Ceramstraat/rotonde Bankastraat, Dubbeldamseweg Noord en Hallinglaan/Stooplaan.

We verbeteren de waterkwaliteit met de Waterkraan.

Het project Waterkraan heeft als doel om Dordrecht klimaatbestendiger te maken. Het zorgt ervoor dat schoon water uit de Nieuwe Dordtse Biesbosch verschillende Dordtse wijken in kan stromen. Dat leidt tot een betere waterkwaliteit in sloten en vijvers. Tegelijk kan bij hevige regenval het water uit de wijken sneller wegstromen naar de polder. Samen met het Waterschap Hollandse Delta hebben we een concept samenwerkingsovereenkomst opgesteld om het project Waterkraan verder te realiseren. De plannen om duikers en stuwen te optimaliseren, watergangen te verbreden en waar mogelijk natuurvriendelijke oevers te ontwerpen worden eerst technisch uitgewerkt. Daarna wordt gestart met de realisatie.

We verbeteren de toegankelijkheid en veiligheid op sportparken.

Met behulp van de SportVerkeerScans hebben we de mogelijkheden voor betere verlichting en veiligheid op sportparken in kaart gebracht. Dit waren onderzoeken per sportpark waarin respondenten konden aangeven wat beter kan op de sportparken m.b.t. mobiliteit. Uit deze verkenning is naar voren gekomen dat de verlichting op afgelegen en donkere fietspaden beter kan, om zo de sociale veiligheid te vergroten. Voor 2025 specificeren we waar deze verlichting concreet kan worden aangebracht, waarbij we rekening houden met onder meer de ecologische impact, energiekosten, etc. Daarnaast zorgen we er op deze manier voor dat de paden ook toegankelijker worden om doorheen te fietsen en wandelen. Op deze manier fungeren de sportparken als groene doorstroom locatie binnen de gemeente Dordrecht.

We stellen concrete doelen in het dossier Chemours.

Voorop staat het opruimen van de door Chemours in het verleden veroorzaakte vervuiling dan wel een schadeloosstelling daarvoor. De gemeenten Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht en Molenlanden bewaken het publieke belang en stemmen dit af met de bevoegde gezagen. In 2025 worden de in september 2024 gestarte onderhandelingen over een fonds afgerond, op basis van de in juni 2024 door Chemours en de gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden getekende intentieverklaring.

We willen zo snel als mogelijk "nul uit de pijp" als het gaat om de uitstoot van Chemours. Wij maken gebruik van ons adviesrecht hierin en trekken samen met de provincie en de andere drie gemeenten samen op richting Rijk en Europa om aanscherping van de wetgeving onder de aandacht te brengen.

Net zoals in 2024, blijven wij het komend jaar lobbyen via onze volksvertegenwoordigers in het nationale en Europese parlement voor een verbod op PFAS. Wij ontvangen hen in Dordrecht en laten zien wat de PFAS verontreiniging in ons gebied teweeg heeft gebracht. Dit doen we samen met actieve inwonersgroepen en de GGD.

We willen zicht op de gezondheidseffecten van onze inwoners. In 2024 heeft dankzij onze lobby o.a. in onze regio verkennend onderzoek door het RIVM plaatsgevonden naar de zorgen van inwoners over hun gezondheid. Samen met de GGD zijn wij vertegenwoordigd in de begeleidingsgroep en lobbyen wij bij de ministeries van IenW en VWS voor een vervolgonderzoek dat tegemoet komt aan die zorgen dan wel een vervolgactie die inwoners een handelingsperspectief biedt.

Tot slot maken wij ons sterk voor adequate communicatie met en informatie aan inwoners en ondernemers. Dit doen wij via de in 2024 opgezette site www.pfasinfo.nl en de bijbehorende app, via sociale media, fysieke informatiemarkten en ook kleinschaligere informatiemomenten in de wijken.

2.2.3.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. **Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.**

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2022	2024	2023	2025	
WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	248 (2022)	248 (2022)	297 (2023)	310 (2024)	340 (2022)
Huishoudelijk restafval - kg per inwoner	190 (2021)	190 (2021)	174 (2022)	174 (2022)	146 (2022)
% Hernieuwbare elektriciteit	20,4 (2020)	18,8 (2021)	18,8 (2021)	16,2 (2022)	10,7 (2018)

Aanvullende indicatoren

Omschrijving

0-Waarde 2024

10 Klimaatneutraal

CO2 reductie, CO2 uitstoot Dordrecht in Meest recente cijfers komen uit 2022 t.o.v. 2021: kton

- **CO2-reductie 2021-2022: -26%**
- CO2 uitstoot Dordrecht in kton 2021: 947
- CO2 uitstoot Dordrecht in kton 2022: 697

11 Kwaliteit openbare ruimte

Kwaliteit openbare ruimte: schaalscore fysieke buurtvoorzieningen.
(Waardering onderhoud stoepen, straten, pleintjes, plantsoenen, parken, straatverlichting, speelplekken, jongerenvoorzieningen)- schaalscore 0-10, hoe hoger hoe beter.

- **Dordt totaal: 5,9**

Wijken:

- Binnenstad: 5,9
- Noordflank/Stadswerven: 6,1
- Oud-Krispijn: 5,7
- Nieuw-Krispijn: 5,7*
- Reeland: 6,2
- Staart: 6,0*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 5,1*
- Crabbehof/Zuidhoven: 5,8*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 5,9
- Dubbeldam/De Hoven: 6,5
- Stadsolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeke: 6,1

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

12 Fysieke verloedering

Ervaren fysieke verloedering in de buurt (rommel op straat, vernield straatmeubilair, bekladde muren/gebouwen, hondenpoep) - % inwoners dat veel overlast ervaart.

- **Dordt totaal: 40%**

Wijken:

- Binnenstad: 46%
- Noordflank/Stadswerven: 47%

- Oud-Krispijn: 58%
- Nieuw-Krispijn: 47%*
- Reeland: 34%
- Staart: 51%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 55%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 58%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 33%
- Dubbeldam/De Hoven: 17%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 36%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

13 Luchtkwaliteit

Fijnstofconcentratie in de lucht, op wijkniveau

Meest recente cijfers komen uit 2022.

**Straten met overschrijding fijnstofnorm t.o.v.
doelstelling voor 2030: 32 straten (2022)**

Straten:

- Burgemeester de Raadsingel (Binnenstad)
- Johan de Witstraat (Binnenstad)
- Stationsweg (Binnenstad)
- Spuiboulevard (Binnenstad)
- Spuiweg (Binnenstad)
- Achterhakkers (Binnenstad)
- Korte parallelweg (Binnenstad)
- Noordendijk (Noordflank)
- Stooplaan (Noordflank)
- Hallincqlaan (Noordflank)
- St Jorisweg (Noordflank)
- Torenstraat (Noordflank)
- Transvaalstraat (Reeland)
- Noordendijk (Reeland)
- Eemsteijnstraat (Reeland)
- Merwedestraat (Staat)
- Bosboom Toussantstraat (Oud Krispijn)
- Hugo de Grootlaan (Oud Krispijn)
- Brouwersdijk (Oud Krispijn)
- Laan der VN (Industriegebied west)
- Dokweg (Industriegebied west)
- Mijlweg (Industriegebied west)
- Mariastraat (Nieuw Krispijn)
- Mauritsweg (Nieuw Krispijn)
- Dubbeldamseweg zuid (Nieuw Krispijn)
- Johan Willem Frisostraat (Nieuw Krispijn)
- Toulonselaan (Noordflank/Reeland)
- Oranjelaan (Noordflank/Reeland)
- Krispijnseweg (Oud Krispijn/Nieuw krispijn)
- Singel (Binnenstad/Noordflank)
- Dubbeldamseweg Noord
(Binnenstad/Noordflank)
- Hugo de Grootlaan (Industriegebied West/Oud
Krispijn)

Bron	Frequentie
10 Regionale klimaatmonitor (https://klimaatmonitor.databank.nl)	*Meest recente cijfers uit 2022
11 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
12 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
13 Monitorrapportage RIVM 2022 en Centraal instrument monitoring luchtkwaliteit (CIML). https://raad.dordrecht.nl/Documenten/Eind-Concept-Raadsinformatiebrief-Voortgang-luchtkwaliteit-2022.pdf	*Meest recente cijfers uit 2022

2.2.3.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2025
Interne salarislasten	36.151.382
Materiële budgetten	37.566.959
Bijdragen aan GR'en	1.197.342
Kapitaallasten	14.081.974
Storting in de voorzieningen	4.042.454

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten van de organisatieonderdelen die bijdragen aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor het ophalen en verwerken van afval en het onderhoud aan, onder meer, wegen en openbaar groen.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Omgevingsdienst en het Wegschap Tunnel Dordtse Kil (Kiltunnel).
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten over de gemeentelijke activa in de openbare ruimte. Wegen en riolen hebben hier het grootste aandeel in.
- Storting in de voorzieningen: dit betreft stortingen in voorzieningen die worden benut voor investeringen in riolen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	93.040	91.612	86.285	86.775
Baten	50.718	48.145	45.960	45.960
Saldo	-42.322	-43.467	-40.325	-40.816
Toevoeging reserves	4.077	2.925	2.925	2.925
Onttrekking reserves	10.208	6.401	4.048	4.117
Totaal programma	-36.191	-39.991	-39.202	-39.624

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Wegen	15.922	1.716	14.206	17.520	1.716	15.804	18.015	1.716	16.299	18.629	1.716	16.914
Groen	13.275	96	13.179	13.845	96	13.750	12.518	96	12.422	12.532	96	12.436
Openbare verlichting	3.180	286	2.894	3.056	286	2.770	3.079	286	2.793	3.103	286	2.817
Verkeersmeubilair en VRI's	2.256	877	1.379	2.270	877	1.393	2.326	877	1.449	2.331	877	1.454
Constructies	3.451	47	3.404	3.541	47	3.494	3.579	47	3.532	3.567	47	3.520
Speelvoorzieningen	1.215	0	1.215	1.272	0	1.272	1.272	0	1.272	1.272	0	1.272
Havens	3.031	937	2.094	3.228	957	2.271	3.249	957	2.292	3.242	957	2.285
Afvalinzameling en verwerking	18.559	21.009	-2.449	17.934	20.998	-3.064	17.933	20.998	-3.065	17.933	20.998	-3.066
Riolering	13.895	17.210	-3.315	14.653	17.060	-2.407	14.053	17.182	-3.129	13.853	17.182	-3.329
Milieubeheer	2.127	0	2.127	2.133	0	2.133	2.133	0	2.133	2.133	0	2.133
Nieuwe Dordtse Biesbosch	92	0	92	97	0	97	118	0	118	166	0	166
Natuur- en Milieucentrum	1.901	165	1.737	1.919	165	1.755	1.919	165	1.754	1.916	165	1.752
Wonen	2.142	166	1.976	1.211	166	1.045	1.208	166	1.041	1.208	166	1.041
Soc. Herstructureringswijken/Dordt West	684	0	684	880	0	880	782	0	782	784	0	784
Milieu & Duurzaamheid	6.860	5.330	1.530	4.316	2.896	1.420	1.161	589	572	1.161	589	572
Ingenieursdiensten	2.869	2.881	-12	2.916	2.881	34	2.916	2.881	34	2.916	2.881	34
Water	1.582	0	1.582	821	0	821	26	0	26	31	0	31
Totaal saldo baten en lasten	93.040	50.718	42.322	91.612	48.145	43.467	86.285	45.960	40.325	86.775	45.960	40.816
Mutaties met de reserves	4.077	-10.208	-6.131	2.925	-6.401	-3.476	2.925	-4.048	-1.123	2.925	-4.117	-1.192
Geraamd resultaat	97.117	60.926	36.191	94.537	54.546	39.991	89.210	50.008	39.202	89.700	50.077	39.624

2.2.4 Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

2.2.4.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- Gezondheidsachterstanden nemen toe: om deze tegen te gaan, worden de sportvisie 'Niemand Buitenspel in Dordrecht', het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorgakkoord (IZA) verder uitgevoerd in 2025.
- Onzekerheid over kabinetsbeleid: het nieuwe kabinet heeft wel een koers bepaald en een aantal bezuinigingen aangekondigd, maar zonder duidelijke financiële vertaling, waardoor het haalbare ambitieniveau voor de komende jaren onzeker blijft.
- Armoedebestrijding staat onder druk: het nieuwe kabinet toont minder ambitie in armoedebestrijding, terwijl kansengelijkheid afneemt en een deel van de bevolking buiten de boot valt of zelf afhaakt door ervaren drempels of wantrouwen richting de overheid.
- Toenemende druk op jeugdhulp en wmo: er is een stijging van het aantal zorgbehoeftige jongeren die jeugdhulp behoeven en door vergrijzing een toenemend aantal ouderen die wmo afnemen. Dit leidt, in combinatie met de toenemende arbeidsmarkttrekten, tot een grotere druk op het sociaal domein. Daarbij stijgt ook de druk op mantelzorgers.
- Dalende vrijwillige inzet: het aandeel inwoners dat vrijwilligerswerk doet neemt af, waardoor een grotere druk komt te liggen op andere hulp óf hulpvragen niet meer worden opgepakt.

2.2.4.2 Wat willen we bereiken?

Dordrecht wil een stad zijn waar iedereen zich thuis voelt, kan meedoen en eerlijke kansen krijgt, ongeacht achtergrond. We streven naar een gemeenschap waarin mensen elkaar op straat begroeten en waar uitsluiting en discriminatie niet worden getolereerd. Sociale cohesie is hierin essentieel. We werken actief aan het wegnemen van drempels die deelname aan de maatschappij belemmeren. De afgelopen jaren zijn de ontwikkelachterstanden tussen wijken, inkomensgroepen en generaties duidelijker geworden. Om deze ongelijkheden aan te pakken of (erger) te voorkomen, zetten we in op een geïntegreerde aanpak via programma's als het Nationaal Programma Dordt-West en de samenwerking binnen GALA en IZA, waar gezondheid en bestaanszekerheid centraal staan. Deze ambities worden verder uitgewerkt in de visie Sociaal Domein, de sportvisie en in diverse uitvoeringsprogramma's.

2.2.4.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het stimuleren van een inclusieve samenleving met stevige verbinding tussen inwoners onderling.

Met de integrale visie op het sociaal domein streeft Dordrecht naar een inclusieve gemeenschap waar iedereen gelijke kansen krijgt, vooral voor degenen die dit het hardst nodig hebben. In een tijd waarin bestaanszekerheid onder druk staat, investeren we in kansengelijkheid door armoede te bestrijden, onderwijsachterstanden te voorkomen en arbeidsparticipatie te stimuleren. Daarnaast zetten we ons binnen het programma Inclusieve Stad in tegen discriminatie en voor het verbeteren van de maatschappelijke positie van diverse groepen. Dit programma, dat in 2024 is gestart, bevordert ook diversiteit en inclusie binnen onze organisatie en bij partners. Om vrijwilligers te waarderen, organiseren we evenementen en prijzen die de brede impact van hun inzet benadrukken.

We willen onze waardering van vrijwilligers verder verbeteren.

Om onze waardering voor vrijwilligers te uiten, reiken we vrijwilligersprijzen uit en organiseren we een vrijwilligersfeest. Deze blijken van waardering willen we inclusiever maken door breder te kijken naar de impact van vrijwilligerswerk en deze mee te wegen in onze blijken van waardering. Voorbeelden van deze verbreding zijn het bevorderen van de sociale cohesie (ontmoeten), het onderlinge samenwerken en het betrekken van Dordtse inwoners met een andere culturele achtergrond (verbinding).

We geven uitvoering aan antidiscriminatiebeleid.

Om discriminatie effectief aan te pakken, zetten we in op verschillende actielijnen. Allereerst verhogen we de meldingsbereidheid onder inwoners door de bekendheid van de Antidiscriminatievoorziening (ADV) te vergroten, zodat deze zichtbaarder, benaderbaar en uitnodigend is. Hierbij werken we nauw samen met politie en justitie. Daarnaast richten we ons op preventie door bewustwording te stimuleren en de dialoog te bevorderen. Als normsteller spreekt de gemeente zich duidelijk en zichtbaar uit tegen discriminatie, en dit wordt ook doorvertaald naar ons inkoop- en subsidiebeleid. Aangezien de meeste meldingen van discriminatie betrekking hebben op de arbeidsmarkt, zowel landelijk als in Dordrecht, leggen we in de aanpak een focus op de ambitie van een meer inclusieve arbeidsmarkt.

Stimuleren van diversiteit, inclusie en kansgelijkheid binnen de gemeente Dordrecht.

Inclusie is een competentie. En competenties moeten ontwikkeld worden. Daarom investeren we in een inclusieve werkcultuur door activiteiten te organiseren binnen de gemeente die gericht zijn op bewustwording, bijvoorbeeld in de Week van Toegankelijkheid en op de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie (21 maart). Diversiteit en inclusie nemen we mee als uitgangspunt in werving- en selectiebeleid. En het belang van diversiteit en inclusie borgen we in het introductieprogramma en de leerlijnen van de gemeente. Daarnaast zetten we in op een diverse en inclusieve communicatie in persoon, in geschrift en in beeld. De gemeente communiceert inclusief en in begrijpelijke taal en investeert in cultuursensitiviteit van medewerkers. Tot slot hebben we oog voor een toegankelijke werkomgeving, juist ook in het nieuwe huis van stad en regio.

Stimuleren van diversiteit en inclusie bij inkoop- en subsidiepartners.

We stimuleren goed werkgeverschap en bevorderen daarmee ook diversiteit en inclusie in onze toeleveringsketen. Het gaat bijvoorbeeld om het hebben van diversiteitsbeleid, het werven van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of beperking en het promoten van gelijkheid en non-discriminatie. Dit hangt ook samen met het ondertekende manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI), waar Diversiteit en Inclusie een onderdeel van is.

We stimuleren diversiteit en inclusie ook bij subsidiepartners en het organiseren van ondersteuning daarbij. In 2025 wordt wederom een inspiratiebijeenkomst over goed, inclusief werkgeverschap georganiseerd voor subsidiepartners. De gemeente stelt duidelijke normen t.a.v. uitsluiting en discriminatie. Als hiervan sprake blijkt bij subsidiepartners worden passende maatregelen ingezet.

Stimuleren van diversiteit en inclusie als aanjager en facilitator: een inclusieve gemeenschap in een toegankelijke stad.

In 2025 zet de gemeente in op het versterken van sociale inclusie, veerkracht en weerbaarheid, met speciale aandacht voor vrouwen met een migratieachtergrond en inclusieve vieringen. Het regenboogbeleid richt zich op ontmoetingen en bewustwording voor LHBTI+’ers, met activiteiten en voorlichting over seksuele gerichtheid en gender. Inclusie van mensen met een migratieachtergrond wordt bevorderd door het verbeteren van taalvaardigheden, digitale vaardigheden en interculturele zorg, evenals het vergroten van bekendheid met voorzieningen. Voor mensen met een beperking worden toegankelijkheid en inclusieve speeltoestellen verder verankerd in het beleid, met concrete maatregelen zoals op- en afritten in de binnenstad. Deze initiatieven zijn onderdeel van de bredere inspanning om Dordrecht inclusiever te maken voor iedereen.

Doelstelling 2: Het voorkomen van problemen bij Dordtenaren door tijdig te signaleren.

We zetten ons in op preventie en vroegsignalering om gezondheidsproblemen en sociale ongelijkheden te verminderen. Hierbij wordt aandacht besteed aan risicofactoren zoals psychische problematiek, armoede en laaggeletterdheid. Vrijwilligers en ervaringsdeskundigen spelen een belangrijke rol in het signaleren en doorverwijzen van hulpbehoevenden. Met het gezondheidsbeleid en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) zetten we in op een gezonde en weerbare Dordtse generatie in 2040. Lokaal omschrijven we onze doelen in de nota Publieke gezondheid (in Q4 wordt deze geagendeerd). En door het beleid schuldhulpverlening te vernieuwen en te implementeren verstevigen we de bestaanszekerheid, waardoor inwoners meer ruimte krijgen om zich te ontwikkelen en actief deel te nemen aan de samenleving.

We werken aan vijf ketenaanpakken die lokaal en regionaal ingericht moeten worden.

In de ketenaanpakken, voortvloeiend uit de nota Publieke gezondheid, staan zowel vroegsignaleren als passende ondersteuning centraal. De vijf aanpakken richten zich op verschillende doelgroepen. Te beginnen bij het werken aan een kansrijke start zodat kinderen gezond opgroeien. Verder gaan we overgewicht tegen bij de doelgroep jeugd en de doelgroep volwassenen en werken we aan welzijn op recept om de eerstelijnszorg met het sociaal domein te verbinden. Tot slot zetten we in op valpreventie, zodat senioren langer thuis kunnen wonen en te voorkomen dat ze op de spoedeisende hulp komen.

Buurtwerk, Jongerenwerk en het Sociaal Wijkteam zijn meer zichtbaar op logische vindplaatsen.

Met de meerjarige opdracht aan Dordrecht Sociaal wordt nadrukkelijk ingezet op preventie en vroegsignalering. De integrale dienstverlening draagt bij aan het realiseren van de drie pijlers in het sociaal Domein in Dordrecht: betere bestaanszekerheid, een doorgaande leerlijn in het onderwijs en sociale cohesie in de wijken. De dienstverlening kenmerkt zich door vindplaatsgericht te werken; wat inhoudt dat Dordrecht Sociaal zichtbaar en aanspreekbaar aanwezig is, daar waar inwoners zijn. Dordrecht Sociaal investeert in de samenwerking met partners, zoals met de Sociale Dienst Drechtsteden. Bijvoorbeeld in de samenwerking met Wmo-consulenten, zij sluiten ook in 2025 aan op locaties van Dordrecht Sociaal.

We maken een nieuw beleidsplan schuldhulpverlening.

In 2025 wordt een nieuw beleidsplan voor schuldhulpverlening opgesteld. Vroegsignalering en preventie hebben hierin prioriteit. We zetten in op een verbetering van de aanpak 'Vroeg erop af' (vroegsignalering) n.a.v. de adviezen van de ombudsman in het rapport 'Hoe eerder hoe beter'. Ook benutten we de campagne 'Geldpraatje' om inwoners beter te informeren bij life events en meer bewustwording te creëren rondom beschikbare hulp bij betalingsachterstanden, zoals informele hulp en schuldhulpverlening.

We zetten, via ons expertisecentrum (INZET078!), extra in op opleidingen, trainingen en keurmerken voor vrijwilligersorganisaties.

We ondersteunen vrijwilligersorganisaties door het versterken van hun eigen kracht en de kracht van samenwerking door de zelfredzaamheid en het zelf-organiserend vermogen van vrijwilligersorganisaties en hun vrijwilligers te bevorderen. We ondersteunen door middel van opleidingen en trainingen organisaties om vrijwilligers aan te trekken, te matchen en te behouden.

Doelstelling 3: Het bieden van passende, tijdige en betaalbare ondersteuning aan inwoners.

In 2025 blijven geld en inkomen belangrijke thema's voor onze inwoners, mede door de aanhoudende stijging van de kosten van levensonderhoud. Om de groeiende inkomens- en schuldenproblematiek aan te pakken, stimuleren we het gebruik van inkomensregelingen en werken we binnen het programma 'Samen tegen armoede' samen met maatschappelijke partners. We evalueren de pilots bij Dordrecht Sociaal en werken aan het verlichten van de druk op maatwerkvoorzieningen. Daarnaast werken we aan een nieuwe verordening jeugd, bereiden we een nieuw inkoopkader voor jeugdhulp voor en streven we ernaar om jeugdhulp eerder in te zetten. Dit alles draagt bij aan het vergroten van de bestaanszekerheid van onze (kwetsbare) inwoners.

De pilots die Dordrecht Sociaal momenteel uitvoert, worden geëvalueerd en, bij positief resultaat en indien mogelijk, geborgd in de basisdienstverlening.

Bij de opdracht aan Dordrecht Sociaal is een budget voor onderzoek en ontwikkelovereenkomst gesloten waarmee enkele pilots uitgezet konden worden die de dienstverlening mogelijk verbeteren. We beoordelen eind 2024 welke pilots geborgd kunnen worden in de basis dienstverlening van Dordrecht Sociaal vanaf 2025. Voorbeelden van pilots zijn o.a. stress-sensitief werken en R-Newt@school (jongerenwerkers op school).

We optimaliseren het gebruik van inkomensregelingen.

We zien nog te vaak dat inwoners, om verschillende redenen, regelingen (zoals inkomensondersteuning via het minimabeleid en schuld hulpverlening) niet aanvragen waar zij wel recht hebben. Door te werken aan financiële stabiliteit krijgen inwoners meer ruimte om andere problemen aan te pakken. Het bereik vergroten doen we o.a. door het uitvoeren van de bestaanszekerheidscheck, laagdrempelige plekken in de wijk voor hulp en advies en 'Geldzorgen op de werkvloer'.

We zetten algemene voorzieningen op om de druk op de maatwerkvoorzieningen binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) te verlichten.

De uitvoerbaarheid van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) staat onder druk. Het is belangrijk om zorg toegankelijk te houden voor de meest kwetsbare inwoners. Daarom werkt de gemeente Dordrecht aan algemene voorzieningen om de druk op de Wmo te verlichten. In 2025 richten we ons op een algemene voorziening voor de was- en vouwservice en vervoer.

We ontwikkelen 'Jeugdhulp naar Voren' door.

Eerder hebben we in verschillende pilots geëxperimenteerd met het naar voren halen van jeugdhulp, beschikkingsvrij. Het aantal praktijkondersteuners GGZ met aandachtsgebied Jeugd breiden we in 2025 verder uit. De andere pilots (FLITS en 'GGZ naar voren') ontwikkelen we door in samenwerking met Dordrecht Sociaal. We onderzoeken op dit moment welk deel van de regionaal ingekochte jeugdhulp we als algemene voorziening beschikkingsvrij aan jeugdigen en hun gezinnen willen aanbieden door Dordrecht Sociaal. Vervolgens zal Dordrecht Sociaal in 2025 binnen een Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) opdracht de eerste stappen zetten in het daadwerkelijk bieden van deze hulp. Het streven is dat per 1 januari 2026 de beschikkingsvrije jeugdhulp integraal onderdeel uitmaakt van de reguliere taken van Dordrecht Sociaal.

We bereiden regionaal een nieuwe inkoop van jeugdhulpvoorzieningen voor.

De huidige contracten met jeugdhulpaanbieders hebben een looptijd tot 1 januari 2026. Samen met de Serviceorganisatie Jeugd Zuid-Holland Zuid en de negen andere gemeenten in Zuid-Holland Zuid stellen we in 2025 een nieuw inkoopkader op en starten we het proces op om per 1 januari een beperkter aantal jeugdhulpaanbieders in te kopen. Bovendien is het streven om, in het kader van de Hervormingsagenda Jeugd, minder voorzieningen in te kopen door de reikwijdte van de jeugdwet te beperken en bepaalde vormen van jeugdhulp naar voren te halen (zie vorige activiteit).

We perken de kostenstijging in het sociaal domein in.

We werken de vier vastgestelde ombuigingsmaatregelen verder uit en implementeren deze. Deze maatregelen beogen de kosten en uitvoerbaarheid in het sociaal domein beheersbaar te houden. We pakken, in samenwerking met de betrokken GR/en, fraude en overwinsten bij aanbieders aan. We voeren wachtlijstbeleid in, om te zorgen dat zorg eerst geleverd wordt aan de mensen die het hardst nodig hebben. Door het invoeren van een eigen bijdrage op algemene voorzieningen zorgen we ervoor dat het zorggebruik afneemt en een gedeelte van de kosten gedekt wordt door baten van gebruikers. Tot slot sturen we erop dat passende zorg geleverd wordt. We normaliseren en leveren niet meer, zwaarder en langer dan nodig.

Doelstelling 4: Het faciliteren van een kwalitatief goed en sterk sport- en beweegaanbod midden in de samenleving.

Sporten geeft plezier en een gevoel van trots. Het is goed voor de gezondheid, het geeft energie en je doet mee in de samenleving. Het verbindt mensen. (top) Sportevenementen is vermaak, en stimuleert mensen om in beweging te komen. Dit vraagt om aantrekkelijke accommodaties waar mensen elkaar ontmoeten. De ambitie is Dordrecht in de top 10 van de sportiefste gemeente in Nederland. De door de raad vastgestelde sportvisie is de leidraad hoe we onze ambities willen waarmaken.

In mei 2023 is de sportvisie 'Niemand Buitenspel in Dordrecht' vastgesteld, met als doel sport en bewegen in 2030 nog meer te laten bijdragen aan een gelukkiger, gezonder en sterker Dordrecht. De visie wordt uitgevoerd via twee programmalijnen: het creëren van een omgeving die uitnodigt tot sport en bewegen, en het bevorderen van sportplezier voor iedereen, van jong tot oud. Deze aanpak moet ervoor zorgen dat iedere inwoner kan deelnemen aan sport, ongeacht leeftijd of achtergrond. Met deze visie streeft Dordrecht naar een toekomst waarin sportief bewegen binnen en buiten een centrale maatschappelijke rol speelt in het leven van alle inwoners.

Inmiddels werken we ruim een jaar aan de doelen van de Sportvisie 2030 en zijn we goed op weg met het uitvoeren van de strategische ambities uit de Sportvisie. Een mooie erkenning hiervan is dat Dordrecht genomineerd is zowel voor de titel 'Sportgemeente van het jaar 23/24' als ook voor 'het beste sportinitiatief'. In het raadsvoorstel dat in het vierde kwartaal naar de raad gaat, gaan wij uitgebreider in op wat bereikt is per ambitie en beperken we ons in deze programmakaart tot onderstaande doelstellingen.

We werken aan een omgeving die uitnodigt tot sport en bewegen.

Sporten is het cement in de samenleving wat mensen, groot en klein, laat meedoen. Het bevordert een gezonde leefstijl en voorkomt gezondheidsproblemen. Het sociaal welbevinden verbetert. We realiseren aantrekkelijke plekken voor ontmoeten, bewegen en sport. Het doel hierbij is dat iedereen toegang heeft om te sporten en te bewegen. Voor sportverenigingen is een subsidieregeling beschikbaar om accommodaties te ontwikkelen. Hiervoor zetten we o.a. het programma B.A.A.S. (Bijdragen Aan Actieve Scholieren) in, waarbij sportconsulenten van Dordt Sport samen met partners maatwerktrajecten aanbieden voor een gezonde levensstijl. De sportstimuleringsbijdrage voor sportaanbieders om meer inwoners met plezier te laten sporten in de zomermaanden continueren in 2025.

We ondersteunen clubs en sportaanbieders via het sport- en beweegloket.

We continueren de succesvolle subsidieregeling voor het professionaliseren van sportaanbieders en breiden deze uit met de implementatie van de Basiseisen Sociaal Veilige Sport. De uitgangspunten van de sportvisie zijn hierin leidend. We zetten de lokale internationale voetbalscheidsrechter Danny Makkellie in als ambassadeur voor de Basiseisen Sociaal Veilige Sport.

We versterken het sport- en beweegaanbod voor kwetsbare groepen.

Het Life Goals Dordrecht programma richt zich op het versterken van kwetsbare groepen door middel van sport, met speciale aandacht voor mensen in een sociaal kwetsbare positie. Belangrijke thema's zijn eenzaamheid, sociaal isolement en chronische psychische problemen. Uit de Life Goals monitor blijkt o.a. dat in Dordrecht 45% van de deelnemers minder gebruik maakt van zorg, 72% minder last heeft van stress en 36% is lid geworden van een sportvereniging. Life Goals Youth is een preventief sportprogramma dat zich richt op jongeren van 16 tot 25 jaar die met justitie in aanraking zijn geweest of dreigen te komen of op een andere manier kwetsbaar zijn. Zij krijgen wekelijks sportaanbod, waarbij ook sessies worden gegeven over welzijn en life skills.

Via het traject Set your Life Goals richten we ons op jongeren die kampen met multi-problematiek waardoor zij vroegtijdig school verlaten, in sociaal isolement raken en moeite hebben om te participeren in de samenleving. Partners zoals scholen, sportverenigingen, jongerenwerk, Yulius, GGD ZHZ, sociaal wijkteam en jeugdBOA kunnen jongeren aanmelden. Tot slot zetten we in 2025 projecten en activiteiten op voor senioren, zoals valpreventie en het uitbreiden van de wandelchallenge. Regionaal werken we samen om het aanbod aangepast sporten te verbeteren.

We zetten extra in op de motorische ontwikkeling van jonge kinderen.

We bevorderen de motorische ontwikkeling van jonge kinderen door het programma "bewegen met Nijntje" uit te breiden. Hierdoor zijn er meer en beter geschoolde begeleiders op bewegen. We benutten de peuter4daagse als activiteit om het thema bewegen op de kinderopvanglocaties te agenderen, zo vergroten we de beweegalliantie.

We ontwikkelen meer passend sport- en beweegaanbod voor jongeren.

De zomer van 2024 verlieten alle leerlingen van groep 8 van basisschool De Wereldwijzer de school met een zwemdiploma op zak. Dat is voor het eerst sinds jaren. En er zijn meer scholen waarvan de leerlingen volop zwemles volgen en hun zwemdiploma halen. Het is te danken aan het project dat de naam 'Luuk leert zwemmen' kreeg. 10 scholen uit 6 wijken doen op dit moment mee. Vanaf schooljaar 2024-2025 verkennen we de mogelijkheden om het project meer wijkgericht aan te bieden. Daarbij stippelen we met sportaanbieders en sportbonden (en andere partners zoals FC Straat) een sportontdekkingsreis uit voor basisschooljeugd en jongeren in meerdere wijken.

We maken zowel sportparken als binnensport accommodaties meer toekomstbestendig.

In 2024 hebben we alle binnensportaccommodaties die de gemeente beheert, uitgerust met energiezuinige ledverlichting. Dit is een belangrijke stap om energie te besparen en de kosten te verlagen. Alleen de sporthal Sport+ aan de Maria Montessorilaan moet nog worden aangepakt. Deze sporthal krijgt in het vierde kwartaal van 2024 ook ledverlichting. Daarmee hebben we dan alle binnensportaccommodaties voorzien van duurzame verlichting. We zien dat het gebruik van de gemeentelijke binnensportaccommodaties is hersteld na de coronapandemie en het aantal particuliere gebruikers is gestegen. We blijven aandacht behouden voor sociale veiligheid rondom en binnen de eigen binnensportaccommodaties. In 2025 worden twee nieuwe gymzalen/sportvoorzieningen bij Het Kristal (Sterrenburg) en Pius 10 (Oud Krispijn) opgeleverd. Er wordt onderzoek gedaan naar de akoestiek en klimaatbeheersing in de binnensportaccommodaties om te kijken of en waar verbeteringen gedaan kunnen worden. De bezettingsgraden van de binnensportaccommodaties zijn gestegen tov jaar voor corona 2019: vooral losse verhuur is toegenomen.

In 2024 is ook alle gemeentelijke verlichting op de sportparken vervangen door LED-verlichting. We continueren de subsidieregeling voor accommodatieontwikkeling van sportverenigingen en passen deze subsidieregeling aan op basis van de evaluatie van de huidige subsidieregeling. Het uitgangspunt is dat het sportareaal gehandhaafd blijft. We voldoen aan de motie 'verenigingen centraal' dat indien verplaatsing van een of meerdere sportverenigingen nodig wordt geacht of er sprake is van andere impact op het sportareaal of op de ambities uit de sportvisie dit expliciet in een voorstel aan de raad zal worden voorgelegd.

We passen onze doelstellingen aan op basis van de inzichten uit de sportdeelname index.

Een aantal doelen van de sportdeelname index voor 2026 zijn al in 2024 gehaald. We verhogen de doelen voor 2026 op basis van onderzoek, financiën en capaciteit als volgt:

- De sporters en bezoekers van binnen- en buitensport beoordelen de accommodaties met een 8 of hoger (gemeten 8,1).
- De sportdeelname index onder jongeren is gestegen naar 80% of hoger (gemeten 87%).
- De waardering voor het sportplezier is een 8 of hoger (gemeten 8,4).
- Het percentage 65-plussers dat voldoet aan de beweegrichtlijn is gestegen naar 45% of hoger (gemeten 56%).

We laten meer kinderen sporten en bewegen.

We brengen het actieplan meer kinderen sporten in uitvoering, waarbij:

- Meer kinderen (ca 700) in de komende 3 jaar in aanmerking komen voor het kindtegoed en hun contributie gefinancierd kunnen krijgen via de Dordtpas.
- Extra inzet van een sportconsulent (warme toeleiding naar sport).
- Extra inzet van buurtsportcoach in de hele stad.
- 10 sporten (per jaar) naar de wijk te halen.
- De speeltuinen ontvangen een extra subsidie.

We ontwikkelen een warme toeleiding naar sport- en beweegaanbod door.

Met SportMEE komen we achter de voordeur en bieden we een warme toeleiding voor mensen met een achterstand tot sport. Een mooi voorbeeld hiervan is het gezin waarbij het gesprek met de vader aan de keukentafel ertoe geleid heeft dat ook de moeder met andere klachten en het kind met overgewicht geholpen zijn door middel van sport en bewegen. (Strategische ambitie: iedereen doet naar vermogen mee aan sport en bewegen). Ook in 2025 gaan we hier volop mee verder.

We zetten topsport in om mensen te inspireren tot bewegen.

We kijken terug op een zeer geslaagde start van de Tour de France Femmes in samenwerking met Rotterdam en Den Haag. Dordrecht is wereldwijd op de kaart gezet. Niet alleen de etappe zelf had impact op de stad, maar ook het programma voorafgaand aan de etappe om de jeugd te stimuleren om te fietsen heeft een maatschappelijk impact gehad, dankzij de samenwerking met diverse interne en externe partners in de stad. In november 2025 is het de bedoeling om het wereldcup shorttrack naar de Sportboulevard te halen. Momenteel wordt een onderzoek uitgevoerd om (internationale) topsportevenementen naar Dordrecht te halen. De resultaten van dit onderzoek leiden naar een visie en strategie voor de komende jaren. Ook volgend jaar organiseren we een Sportuitblinkers avond waar sportprijzen en (top)sportprestaties geëerd worden.

2.2.4.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. ***Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.***

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2022	Jaarstukken Begroting 2024	Jaarstukken Begroting 2023	Begroting 2025	G40
Kinderen in uitkeringsgezin - %	8 (2021)	8,0 (2021)	7,0 (2022)	7,0 (2022)	7,0 (2022)
Personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	520 (2021)	520,7 (2021)	473 (2023)	473 (2023)	411,6 (2023)
Lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	153 (2e helft 2022)	153 (2022)	241 (2023)	241 (2023)	188,9 (2023)
Jongeren met jeugdhulp - %	12,8 (1e helft 2022)	12,8 (2022)	12,5 (2023)	11,9 (2023)	11,8 (2023)
Jongeren met jeugdbescherming - %	6,4 (1e helft 2022)	6,4 (2022)	1,3 (2023)	1,3 (2023)	1,1 (2023)
Jongeren met jeugdreclassering - %	1,4 (1e helft 2022)	1,3 (2022)	0,4 (2023)	0,4 (2023)	0,3 (2023)
Cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	790 (2022)	790 (2022)	800 (2023)	870 (2023)	762 (2023)
% Niet-sporters	52,6 (2020)	52,6 (2020)	52,6 (2020)	51,8 (2022)	45,4 (2022)

Aanvullende indicatoren

Omschrijving	0-Waarde 2024
14 <u>Gebruik en bereik minimaregelingen</u>	
Gebruik en bereik van armoede-, inkomen - en schuldgekoppelde lokale regelingen in Dordrecht, in relatie tot het armoedeniveau en schulden	• Kindtegoed (SMS-Kinderfonds) - Gebruik 2023 (aantal unieke

klanten/deelnemers): 3.093

- Bereik 2021: nb

- **Persoonlijk
minimabudget (PMB)**

- Gebruik 2023 (aantal unieke
klanten/deelnemers): 3.110

- Bereik 2021: 49,9%

- **Bijzondere bijstand**

- Gebruik 2023 (aantal unieke
klanten/deelnemers): 1.086

- Bereik 2021: 9,3%

- **Energietoeslag 2023**

- Gebruik 2023 (aantal unieke
klanten/deelnemers): 12.160

- Bereik 2021: nvt

- **Gemeentepolis**

- Gebruik 2023 (aantal unieke
klanten/deelnemers): 5.635

- Bereik 2021: nb

- **Kwijtschelding
gemeentebelastingen**

- Gebruik 2023 (aantal unieke
klanten/deelnemers): nb

- Bereik 2021: 73,5%

15 Verenigingsactiviteiten

Deelname aan verenigingsactiviteiten (sport/cultuur/recreatief)
- % lidmaatschap van verenigingen

- **Totaal Dordrecht:
18%**

- Zang-, muziek- of toneelvereniging: 8%
- Kerk of moskee: 20%
- Sportvereniging: 27%
- Overige sportaanbieders, zoals een sportschool of fitnesscentrum: 36%
- Hobbyvereniging: 8%
- Politieke organisatie: 8%
- Organisatie met maatschappelijke doelen (bijv. mensenrechten, natuur- of dierenbescherming): 22%
- Werknemers- of werkgeversorganisatie (bijv. vakbond): 18%
- Bewonersorganisatie of buurtvereniging: 11%
- Bibliotheek: 32%
- Ouderenvereniging of -bond: 3%
- Andere organisatie of vereniging: 19%

16 Schuldenproblematiek

De gemiddelde schuldomvang van Dordtenaren in een schuldregelingstraject

Gemiddelde schuldomvang: €30.262 (2023)

Bron	Frequentie
14 RIB armoedescan, SDD gemeentedashboard (tabblad minima en bijzondere bijstand), website SDD. https://dashboards.cbs.nl/v5/Armoedescan/	Jaarlijks, indien mogelijk
15 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
16 Sociale Dienst Drechtsteden	Jaarlijks, meest recente data uit 2023

2.2.4.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2025
Interne salarislasten	11.017.358
Materiële budgetten	42.428.853
Bijdragen aan GR'en	265.665.037
Subsidies	28.551.107
Kapitaallasten	3.687.504
Storting in de voorzieningen	1.613.428

- Interne salarislasten: dit betreft de salarissen van het sociaal domein, sport en de Essenhof.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor onder andere maatschappelijke ondersteuning/opvang, wijkteams (deels), kwijscheldingen en sport.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdragen aan de GR Sociaal en de GR Dienst Gezondheid & Jeugd voor de uitvoering van taken binnen het sociaal domein.
- Subsidies: dit betreft diverse subsidies binnen het sociaal domein (zoals bijvoorbeeld de wijkteams (deels), vrouwenopvang, participatieplekken, jeugdhulp naar voren) en voor sport.
- Kapitaallasten: dit zijn kapitaallasten voor met name de Essenhof en diverse sportaccommodaties.
- Storting in de voorzieningen: dit budget wordt toegevoegd aan de voorzieningen voor buitensportaccommodaties en de Sportboulevard.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	352.963	347.950	339.459	339.120
Baten	84.706	84.106	78.819	78.819
Saldo	-268.257	-263.844	-260.640	-260.302
Toevoeging reserves	528	520	152	152
Onttrekking reserves	6.763	5.291	1.401	1.435
Totaal programma	-262.022	-259.073	-259.391	-259.018

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Zorg- en Veiligheidshuis	1.700	620	1.080	1.704	620	1.084	1.704	620	1.084	1.450	620	830
Plechtigeden (Essenhof)	3.418	3.117	301	3.408	3.117	291	3.402	3.117	286	3.444	3.117	328
Welzijnsaccommodaties	626	152	474	602	152	450	602	152	450	602	152	450
Participatie Dordtse migranten	2.204	1.201	1.003	2.188	1.201	987	2.070	1.201	869	2.073	1.201	872
Lokaal gezondheidsbeleid	4.536	1.887	2.649	4.244	1.594	2.650	2.791	0	2.791	2.792	0	2.792
WMO hulpmiddelen en hoppers	8.419	0	8.419	8.419	0	8.419	8.419	0	8.419	8.419	0	8.419
Bijstandsverlening	85.531	67.833	17.698	85.531	67.833	17.698	85.126	67.428	17.698	85.126	67.428	17.698
Armoedebeleid	7.937	0	7.937	7.943	0	7.943	7.371	0	7.371	7.373	0	7.373
Kwijtscheldingsbeleid	1.623	0	1.623	2.098	0	2.098	2.098	0	2.098	2.098	0	2.098
Werk en Participatie	40.133	0	40.133	39.752	0	39.752	39.752	0	39.752	39.751	0	39.751
WMO Huishoudelijke Ondersteuning	13.483	0	13.483	11.348	0	11.348	11.123	0	11.123	10.859	0	10.859
Maatschappelijke ondersteuning	11.224	2.769	8.456	11.135	2.649	8.486	6.449	0	6.449	6.449	0	6.449
Maatschappelijke zorg	12.218	0	12.218	11.433	0	11.433	11.433	0	11.433	11.433	0	11.433
Vrijwilligerswerk	481	0	481	481	0	481	481	0	481	481	0	481
Speeltuinwerk & Scouting	298	0	298	298	0	298	268	0	268	268	0	268
Toezicht Kinderopvang	466	0	466	467	0	467	467	0	467	467	0	467
Sport	17.484	6.495	10.990	16.937	6.307	10.630	15.593	5.667	9.925	15.778	5.667	10.110
Jeugdgezondheidszorg	4.146	0	4.146	3.958	0	3.958	3.958	0	3.958	3.958	0	3.958
Preventief jeugdbeleid	5.104	34	5.070	5.112	34	5.078	4.849	34	4.815	4.849	34	4.815
Lokale jeugdhulp	9.078	0	9.078	9.101	0	9.101	9.101	0	9.101	9.101	0	9.101
Beschermd Wonen	42.570	600	41.970	43.115	600	42.515	43.900	600	43.300	43.900	600	43.300

Deelfonds sociaal domein WMO taken	28.456	0	28.456	28.404	0	28.404	28.330	0	28.330	28.277	0	28.277
(Boven-) regionale jeugdhulp	51.827	0	51.827	50.274	0	50.274	50.174	0	50.174	50.174	0	50.174
Totaal saldo baten en lasten	352.963	84.706	268.257	347.950	84.106	263.844	339.459	78.819	260.640	339.120	78.819	260.302
Mutaties met de reserves	528	-6.763	-6.235	520	-5.291	-4.771	152	-1.401	-1.249	152	-1.435	-1.284
Geraamd resultaat	353.492	91.470	262.022	348.469	89.396	259.073	339.611	80.219	259.391	339.272	80.254	259.018

2.2.5 Lerend en Ondernemend Dordrecht

2.2.5.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- De krapte op de arbeidsmarkt alsmede de beperkte (lokale) fysieke ruimte op de bedrijventerreinen geven grenzen aan de kwantitatieve groei van onze lokale en regionale economie. Dit heeft ook zijn impact op de onderwijsinstellingen; zowel op het vlak van docenten alsook studentenaantallen en de studiekeuze.
- De actuele vraagstukken in onze samenleving, zoals bijvoorbeeld energietransitie en circulariteit zijn complex en vragen om samenwerking van overheid, onderwijs en bedrijfsleven. Met name een duurzame energievoorziening, met als voorbeeld netcongestie, is een urgent onderwerp voor onze bedrijventerreinen
- Er is breed aandacht voor nieuw industriebeleid bij EU, Rijk en Provincie, met speciale inzet op de maritieme sector en de daarvoor benodigde ruimte. Dit biedt kansen voor Dordrecht en de Drechtsteden, maar vraagt ook om een heldere agenda en slagvaardige uitvoering gericht op de maritieme sectoren die in onze stad en regio meest prominent aanwezig zijn.
- Er is een nieuw regeerakkoord met accentverschuiving op economisch beleid. Het Nationaal Groeifonds wordt beëindigd, er komt meer aandacht voor korte termijn ondersteuning van het brede mkb.

2.2.5.2 Wat willen we bereiken?

Met dit programma beogen we de economische structuur en vitaliteit van Dordrecht te versterken. We faciliteren behoud en groei van het aantal banen en de kwaliteit van werkgelegenheid in Dordrecht, passend bij het arbeidsaanbod van de Dordtse beroepsbevolking nu en in de toekomst. Samenwerking in de Triple Helix is daartoe een uitstekend middel. Zowel met de werkgevers als met de opleidings- en kennisinstellingen in Dordrecht zetten we in op:

- Een betere aansluiting van de arbeidsmarkt op het onderwijs.
- Een betere benutting van onze werklocaties.
- De doorontwikkeling van de Smart Campus Leerpark.
- De uitbouw van het thema maatschappelijk betrokken ondernemen.
- Het faciliteren van de recent opgerichte Ondernemersfondsen.
- Het creëren van een sluitend vangnet voor alle jongeren om een plek op de arbeidsmarkt of dagbesteding te kunnen realiseren.
- Het verduurzamen van de Dordtse economie via de routekaart Dordrecht Klimaatneutraal 2040.

2.2.5.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het opleidingsaanbod van inwoners naar de arbeidsmarktvraag van werkgevers leiden - en andersom.

We zetten in op het beter benutten, vergroten en behouden van het arbeidspotentieel van de Dordtse beroepsbevolking. Hierdoor verbeteren we het ondernemersklimaat. Tegelijk verwachten we wederkerigheid van ondernemers door een maatschappelijke bijdrage aan de stad te leveren en banen met perspectief voor inwoners te bieden die passen bij hun vaardigheden en talenten (tevens ambitie programma arbeidsmarkt & menselijk kapitaal).

We stimuleren de samenwerking tussen werkgevers en (hoger en middelbaar beroeps-) onderwijs.

We dragen bij aan de samenwerking tussen werkgevers en (hoger) onderwijs, zodat onze inwoners kunnen beschikken over de juiste vaardigheden voor de toekomstige beroepen. Middels een subsidie stimuleren we de samenwerking Hoger Onderwijs Drechtsteden (HOD). Dit is gericht op het realiseren van een doorgaande ontwikkellijn mbo-hbo, en op het realiseren van tweejarige hbo-opleidingen (Associate Degree (AD-)opleidingen) in Dordrecht, onder de noemer Dordrecht Academy. Daarnaast stimuleren we, door middel van intensieve contacten met de (regionale) arbeidsmarktpartners, het realiseren van onderwijsactiviteiten voor HBO-studenten, onder de noemer Career Boost. Cofinanciering voor Hoger Onderwijs Drechtsteden ontvangen we van het Rijk (Regiodeal) en de provincie Zuid-Holland (Deelakkoord Human Capital).

We organiseren samen met het onderwijs en bedrijfsleven arbeidsmarktrelevante ontwikkelpaden en doorlopende leerlijnen.

In 2024 zijn samen met het onderwijs en bedrijfsleven mbo-gecertificeerde ontwikkelpaden opgezet voor energietransitie en kinderopvang. Dit biedt inwoners de kans om in te stromen in een sector, over te stappen uit een andere sector of door te stromen dan wel breder inzetbaar te zijn binnen een sector. In 2025 werken we aan ontwikkelpaden voor onder meer de zorg en techniek. Praktijkleren staat hierbij centraal. Met doorlopende leerlijnen van vmbo, naar mbo en hoger onderwijs stemmen we het opleidingsaanbod en de vraag naar vaardigheden en competenties uit het bedrijfsleven steeds beter op elkaar af.

We verbinden talentontwikkeling van onze inwoners aan de vraag van werkgevers.

Op 1 januari 2025 openen onze partners het Werkcentrum Drechtsteden. Samen met de partners in de arbeidsmarktregio zetten we ons in om de arbeidsmarkt in de regio Drechtsteden te versterken. We geven advies en bieden ondersteuning aan alle werkzoekenden, werkenden en werkgevers bij alle vragen die te maken hebben met werken, leren en personeel. Losse loketten als Werkgeversservicepunt Baanbrekend, Leerwerkloket en KICKSTART gaan op in het Werkcentrum. Zo is er 1 toegang voor iedereen. Hiermee beogen we het bereik van talent en van werkgevers met ondersteuningsvragen te vergroten en deze aan elkaar te verbinden.

We richten een scholingsfonds op.

Om talent te bereiken, te ontwikkelen en te behouden voor onze regio richten we met partners een scholingsfonds op voor werkgevers, werkzoekenden en werkenden. Wij brengen via de Regiodeal de nodige cofinanciering in. Inwoners kunnen een aanvraag doen bij het fonds voor scholing gericht op de kanssectoren en –beroepen in de Drechtsteden. Het scholingsfonds zal tevens ontsloten worden via het Werkcentrum Drechtsteden. Daar kunnen met name de werkgevers terecht.

We pakken door op de wijkaanpak in Dordrecht-West 'Werken in de energietransitie in Dordrecht' en ontdekken in Oost en Centrum waar de behoefte ligt.

In 2024 zijn we gestart met de wijkaanpak in Dordrecht-West gericht op het verbinden van werkgelegenheidskansen in de wijk aan de talenten van inwoners uit de wijk. Door samenwerking tussen de toekomstmakelaars, verkenners in de wijk, woningcorporaties, Dordrecht Sociaal e.a. samenwerkingspartners helpen we inwoners hun toekomstperspectief te verbeteren. Deze aanpak wordt deels bekostigd vanuit het NPLV/Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. In 2025 pakken we door in West, verbinden we deze aanpak met het Werkcentrum Drechtsteden en besteden we meer aandacht aan de behoeften in Centrum en Oost. Daar zijn we in 2024 gestart met een aanpak gericht op vrouwen met een migratieachtergrond (Centrum) en jongeren (Oost).

Doelstelling 2: Het verder verbeteren van de ondernemersdienstverlening.

Het verbeteren van onze gemeentelijke ondernemersdienstverlening blijft een permanent onderwerp van aandacht. De basisdienstverlening naar ondernemers toe, bijvoorbeeld op het vlak vergunningverlening, uitbreidingsvraag, enz. moet op orde zijn en blijven. Dat is going concern.

Daarnaast staan ondernemers gesteld voor grote uitdagingen, van digitalisering, arbeidsmarktvraagstukken tot wettelijke verplichte verduurzaming. Er zijn op verschillende plekken binnen én buiten onze organisatie initiatieven en loketten waar ondernemers terecht kunnen en ook verder geholpen kunnen worden. De ontwikkelopgave is om op ondernemersvragen het juiste antwoord te -laten- geven. Het spreekt voor zich dat we niet al deze ondernemers, met alle verscheidenheid, op eenzelfde manier 1 op 1 kunnen benaderen.

We ondersteunen de uitbouw en benutting van de gebiedsgerichte aanpak (Ondernemersfonds).

Per 1 januari 2024 is een stadsbreed ondernemersfonds opgericht. Het ondernemersfonds biedt de ondernemers/commercieel vastgoed eigenaren en non profit organisaties de mogelijkheid om collectief via de OZB systematiek ingebrachte middelen te investeren collectieve maatregelen die direct ten goede komen van het ondernemersklimaat. Daarvoor organiseren ze zich naar trekkingsgebied/werklocatie en zorgen ze zelf voor een vorm van organisatie/bestuur als basis voor de ontwikkeling van plannen.

Voor komend jaar staat de uitbouw van de samenwerkingsstructuur tussen de ondernemers (profit en non-profit) naar de gebieden op de rol. Een aantal gebieden, zoals in de WDO en de binnenstad, is daarbij al goed georganiseerd, voor een even groot aantal moet dat gebeuren. Gemeente ondersteunt 'vraaggericht' daar waar nodig. Daarnaast proberen we deze structuren zoveel mogelijk te benutten voor het richten van onze dienstverlening/accountmanagement. Voor komend jaar staat de uitbouw van de samenwerkingsstructuur tussen de ondernemers (profit en non-profit) naar de gebieden op de rol. Een aantal gebieden zijn daarbij al goed georganiseerd, voor een even groot aantal moet dat gebeuren. Gemeente ondersteunt "vraaggericht" daar waar nodig. Voor aanvang van het nieuwe begrotingsjaar dient de Stichting Ondernemersfonds het jaarplan in het bij de gemeente, op basis van waarvan een subsidiebesluit wordt genomen. Na afloop verantwoordt de Stichting over de inzet van de middelen, conform de daarvoor in het samenwerkingsconvenant vastgestelde spelregels.

Over de opgaven heen maken we wederkerige afspraken met de grote werkgevers.

Voor de grote werkgevers (illustratief de top-20 van Dordrecht qua banen) kiezen we ambtelijk en bestuurlijk voor een meer integrale benadering over de opgaven heen. Daarbij spreken we ook de verbinding die de bedrijven met de stad maken, op vlak van arbeidsmarkt maar ook als het gaat om de bijdrage van bedrijven aan de verduurzamingsopgave van de stad. Met aantal bedrijven zijn deze gesprekken gestart en heeft een geleid tot een hechtere samenwerking, bijvoorbeeld op het vlak van de inzet van de mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

We zijn de relatie met de top-20 bedrijven aan het verdiepen. Daarbij wordt per bedrijf een agenda opgezet, met doelstellingen en zaken die we over en weer van elkaar mogen verwachten, vast te leggen in een specifiek afsprakenkader waar ambtelijk en bestuurlijk opvolging aan wordt gegeven. We organiseren in 2025 een startbijeenkomst met de grootste impact volle werkgevers, met een gedeelde agenda over grootste transitieopgaven.

We zijn de relatie met de top-20 bedrijven aan het verdiepen. Daarbij wordt per bedrijf een agenda opgezet, met doelstellingen en zaken die we over en weer van elkaar mogen verwachten, vast te leggen in een specifiek afsprakenkader waar ambtelijk en bestuurlijk opvolging aan wordt gegeven. We organiseren in 2025 een startbijeenkomst met de grootste impact volle werkgevers, met een gedeelde agenda over grootste transitieopgaven.

We stimuleren Maatschappelijk Betrokken Ondernemen.

Samen met de Stichting Maatschappelijke Ondernemen is een definitie van 'goed werkgeverschap' geformuleerd. Gezamenlijk bezoeken we bedrijven (waaronder de top 15 grootste werkgevers) om hen bekend te maken met het label 'Ondernemen met Impact'. We brengen dit ook onder de aandacht bij nieuwe bedrijven die zich in Dordrecht vestigen. We geven meer aandacht aan bedrijven die 'een verbintenis' hebben met de stad Dordrecht die verder gaat dan alleen Dordrecht als vestigingslocatie.

Verder borgen we de MBO visie in uitgifte criteria voor gronden, gebiedsvisies voor de bedrijventerreinen, agenda's van de tracking-gebieden van het ondernemersfonds, en ons inkoop- en aanbestedingsbeleid. Daarbij zetten we extra in op het verspreiden van het label 'Ondernemen met impact' in stad en regio.

We organiseren een MKB dag.

De MKB dag is goed gewaardeerd door de partners, netwerkpartners en de sponsor vanwege de goede sfeer. Het programma heeft de afgelopen 5 edities in grote lijnen dezelfde structuur gehad: een ontvangst, ronde van workshops, netwerkmoment en inspiratiesessie met een hoofdspreker. Onze partners voorzien de workshops van inhoud en de hoofdspreker heeft altijd een link met het thema van de MKB dag. Ook in 2025 organiseren we wederom met aantal partners/sponsors het evenementen.

We versterken het accountmanagement om de Top5 positie te bereiken.

Dat betekent dat we gebieds- en themagewijs de ondernemers proberen te bereiken. Dat doen we zoveel mogelijk in samenwerking met de al bestaande ondernemersstructuren (van ondernemersfonds tot innovatietafels van de werkgevers) en door hen ook zelf probleemeigenaar te laten zijn van het vraagstuk en de oplossing.

Doelstelling 3: Het creëren van ruimte voor banen met sociaaleconomische impact.

Een welvarende stad vraagt ook om een goed functionerende en zich doorontwikkellende economie. We willen bestaande werklocaties dan ook beter benutten. Daarbij is het belangrijk dat er voldoende werk is en verschillende soorten en type banen. Een gezonde en toekomstbestendige economie is namelijk niet te sterk afhankelijk van één type banen. De gemeente wil investeren in banen die ook in de toekomst van toegevoegde waarde zijn. Banen die op een positieve manier bijdragen aan de Dordtse samenleving.

We werken gestructureerd aan de aanpak Ruimte voor banen, onderdeel van de agenda Stad 2030.

We zetten in op een betere benutting van werklocaties, zoals we zien op Dordtse Kil I en II, Amstelwijck-West en rond de Merwedehavens. Per gebied is -gebruikmakend van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D)- een lokale uitvoeringsorganisatie opgezet en zijn door de raad voorbereidings- en investeringsmiddelen beschikbaar gesteld ten behoeve van werkkapitaal en afdekking van de onrendabele toppen. In 2024 is deze structuur opgericht, en zijn er verschillende projecten in voorbereiding/uitvoering die in 2025 en volgende jaren ook concreet vorm krijgen.

Ook vertalen we dit programma door in uitgiftebeleid, gekoppeld aan de beoogde werkmilieus en gewenste typen gebruikers.

Voor specifiek de oudere bedrijventerreinen Dordtse Kil I/II en Amstelwijck-West geven we uitvoering aan een aanpak waarbij handhaving, verduurzaming, de aanpak van de openbare ruimte wordt gecombineerd met actievare sturing op vastgoed en uitgifte van percelen. Dit moet ertoe leiden tot een terreinen weer optimaal worden gebruik, waar het fijn ondernemen is, met meer toegevoegde waarde (vanuit banenperspectief) voor de stad. Afgelopen 2 jaar zijn daarvoor de eerste percelen aangekocht en in herontwikkeling.

Om de ongewenste ontwikkeling van kleinschalig bedrijfstvastgoed en opslagunits op met name verouderde bedrijventerreinen tegen te gaan, verwerken we het voorbereidingsbesluit uit 2023 dat dit tegengaat in het Omgevingsplan.

Ook vertalen we dit programma door in uitgiftebeleid, gekoppeld aan de beoogde werkmilieus en gewenste typen gebruikers.

We werken aan het beter benutten van de havens en nieuwe afspraken met het Havenbedrijf Rotterdam.

Dordrecht beschikt over havens en water-ontsloten terreinen. De vraag naar deze terreinen is groot, terwijl nieuw uitgeefbare kavels zeer beperkt zijn. We zetten verdere stappen om vanuit de aanpak Ruimte voor Banen grip te krijgen op strategische locaties en we sturen op rechtstreekse uitgifte aan bedrijven passend binnen het watergebonden profiel. Concrete projecten waar we in 2025 aan werken betreffen de herontwikkeling- en uitgifte van het Peute terrein op de Tweede Merwedehaven als ook het voormalig PROAV terrein op de Derde Merwedehaven.

Voor het Zeehavengebied zetten we samen met het Havenbedrijf Rotterdam in op het behoud en versterken van de maritieme en haven-gerelateerde bedrijvigheid. Op basis van het in 2024 gezamenlijk opgestelde Toekomstperspectief werken we in 2025 verder aan een geactualiseerd Ontwikkelprofiel voor de Dordtse Zeehaven, passend binnen het geheel van de Westelijke Dordtse Oever (WDO). Vanzelfsprekend krijgt ook verduurzaming hier een nadrukkelijke plaats, in aansluiting op de Routekaart Klimaatneutraal Dordrecht 2040.

We stimuleren de binnenstedelijke economie.

In het kader van de planontwikkeling voor het Maasterras hebben we nadrukkelijk oog voor binnenstedelijke werklocaties: (kantoorhoudende) bedrijvigheid nemen we op in de ruimtelijke programmering. Samen met de werklocaties in het Schilgebied en de binnenstad moet dit zorgen voor een blijvend aantrekkelijk werkgebied rondom het centraal station.

Een goed voorbeeld van onze pro-actieve aanpak is de verwerving en herontwikkeling van de huidige bibliotheek aan de Groenmarkt, waarbij we vanuit positie met tussenkomst van de lokale ontwikkelstructuur ROM-D inzetten op ontwikkeling van kwalitatieve waarde voor de plek en de (binnen)stad als geheel.

Ook werken we in de binnenstad via het Binnenstadsbedrijf actiever met vastgoedpartijen en makelaars op het beoogd gebruik van winkelvastgoed in de binnenstad. Dit doen we aan de hand van overeengekomen brancheringsprofielen en moet leiden tot een beter winkel-, horeca- en ander commercieel voorzieningenaanbod. De eerste opbrengst van onze extra inzet op acquisitie zullen naar verwachting ook volgend jaar zichtbaar worden

We starten de uitgifte van Distripark I Fase 2.

We gaan sturen op de kwaliteit van de terreinen, bescherming van waardevolle industrieruimte en op ruimte voor banen op schaarse bedrijfslocaties, met meer oog voor differentiatie in de branchering. Het uitgifteprofiel ten opzichte van fase 1 is aangepast en scherper gemaakt op de doelstellingen van de stad t.a.v. banen met toegevoegde waarde/goed werkgeverschap, duurzaamheid en mobiliteit. Een goed voorbeeld van onze pro-actieve aanpak is de verwerving en herontwikkeling van de huidige bibliotheek aan de Groenmarkt, waarbij we vanuit positie met tussenkomst van de lokale ontwikkelstructuur ROM-D inzetten op ontwikkeling van kwalitatieve waarde voor de plek en de (binnen)stad als geheel.

Doelstelling 4: Het realiseren van onderwijs dat voor iedereen kansen biedt om te (leren) leren en talent te ontwikkelen.

De gemeente heeft een beperkte wettelijke taak als het gaat om onderwijskwaliteit en de inhoud van het onderwijs. Toch zijn er veel onderwerpen waar de verantwoordelijkheden van de gemeente, de scholen en het samenwerkingsverband passend onderwijs elkaar raken. Zoals de aansluiting van onderwijs en zorg, de aanpak van verzuim en thuiszitten, het bevorderen van kansengelijkheid en het versterken van brede vaardigheden van jongeren. We bevorderen de samenwerking en integrale aanpak door meerjarige afspraken te maken met onze partners. Ook zetten we in op het benutten van het leerpotentieel van onze jongste inwoners, door naast het aanbieden van de basisvaardigheden aandacht te geven aan persoonlijke en brede ontwikkeling bij jongeren zoals zelfstandigheid en kritisch denken.

We werken aan de ambities uit de Dordtse Visie Voortgezet onderwijs (2024-2030).

Deze visie 2024 wordt samen met de partners op drie speerpunten uitgewerkt. Namelijk: (1) het versterken van de basisvaardigheden binnen een veilige schoolomgeving (onder regie van het onderwijs); (2) preventie en zorg (onder regie van het samenwerkingsverband passend onderwijs) en (3) de ontwikkeling van brede vaardigheden van jongeren (onder regie van de gemeente). Deze visie sluit inhoudelijk aan bij de Dordtse Onderwijsvisie 0-12 jaar zodat er een doorlopende ontwikkellijn ontstaat.

We creëren een sluitend vangnet voor kwetsbare jongeren en we stellen een nieuw regionaal plan VSV (Voortijdig Schoolverlaten) op.

We bereiden ons voor op de 'Wet van school naar duurzaam werk' die per 2026 in werking treedt. Daarom maken we met onze partners afspraken over de activiteiten die voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid tegengaan. We richten ons op kwetsbare jongeren om die naar arbeid, school of dagbesteding te kunnen toeleiden en voortijdig schoolverlaten te kunnen voorkomen.

We continueren de uitvoering van de Dordtse onderwijsvisie 0-12 jaar (2020-2030) en het Dordts Leerprogramma.

We geven verdere uitvoering aan de Dordtse onderwijsvisie om kansengelijkheid te bevorderen n. Het Dordtse leerprogramma wordt gecontinueerd. Daarnaast voeren we naschoolse programma's uit in alle wijken (doelgroep 6-12 jaar), waarbij sociale ontmoeting en talentontwikkeling belangrijke uitgangspunten zijn. Ten slotte werken we samen met opvang en onderwijs aan een kwalitatief hoogstaand aanbod voor het jonge kind (0-6 jaar) en ontwikkelen we een duurzame samenwerking tussen deze betrokken partijen via de rijkssubsidie Jonge Kind.

We concretiseren het programma 'Glansrijke Toekomst voor de Dordtse jeugd (16-27)'.

Samen met de betrokken onderwijs- en sociale partners volgen we en helpen we jongeren, die vast zijn gelopen in het mbo of dreigen vast te lopen. Dit doen we concreet in twee projecten: 1) het versterken van de overgang van vmbo naar mbo en 2) uitval in het mbo voorkomen en alternatieven bieden. Voor het eerst project zetten we een overstapcoach in die jongeren helpt bij een 'zachte' landing in het mbo en we versterken de loopbaan oriëntatie op het vmbo. Voor het tweede project volgen we 50 jongeren om een beeld te krijgen waarom jongeren uitvallen en tijdig passende ondersteuning in te zetten. Ten slotte verstevigen we reeds beschikbaar ondersteunend aanbod dat gericht is op het verbeteren van de mentale gezondheid van de jongeren.

Doelstelling 5: Het ontwikkelen van het Leerpark tot een volwaardige campus.

We zetten de volgende stappen om het Leerpark door te ontwikkelen tot een volwaardige regionale campus voor de Drechtsteden, waar leren - werken & innoveren centraal staat. Met als partners het bedrijfsleven en de onderwijs- & kennisinstellingen.

We bouwen aan een overall campusorganisatie en -infrastructuur.

In de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark (COL) nemen gemeente en Da Vinci College deel. De COL beheert de Duurzaamheidsfabriek. Deze samenwerking wordt in 2025 beëindigd.

Daarnaast wordt er een coöperatie of andere organisatievorm met de Werkgevers Drechtsteden gevormd. Deze zal inzetten op de oprichting van een publiek-privaat Expertise- en Testcentrum Duurzame Energie in combinatie met de Duurzaamheidsfabriek. Hier kunnen start-ups en scale-ups nieuwe producten testen en demo projecten laten zien i.s.m. onderwijspartners, MKB en energiecoöperaties. En tevens kleinere serieproducties realiseren.

Hiertoe wordt een businessplan en financieringsmodel opgesteld, dat mede gebruik maakt van de Regiodeal in de vorm van huurreductie voor startups en de aanschaf van 'shared facilities', waar het brede MKB gebruik van kan maken. Afhankelijk van de vraag of we tot een programma kunnen komen met eigenaarschap vanuit het regionaal bedrijfsleven, kunnen naar verwachting 2025 de eerste faciliteiten worden gerealiseerd.

Via deze strategie behouden daarmee ook ruimte voor definitieve gebiedsontwikkeling en de beoogde stations-inpassing.

We ontwikkelen een nieuw programma voor de Maakfabriek.

We gaan in het kader van de Maakfabriek als onderdeel van de campusontwikkeling uit van een semi-permanente huisvestingsstrategie (een ontwikkeling uitgaande van ongeveer 15 jaar) waarbij de oorspronkelijke doelstellingen achter de Maakfabriek -met ook ruimte voor start ups- gehandhaafd blijven. We kiezen daarmee voor meer een flexibel ontwikkelmodel, gebaseerd op actuele vragen uit de markt en kunnen we op deze manier ook start-ups en scale-ups beter faciliteren in hun huisvestingsvraag. Zo komt er ook een goede aansluiting op start-up programma van YES!Delft.

Afhankelijk van de vraag of we tot een programma kunnen komen met eigenaarschap vanuit het regionaal bedrijfsleven, kunnen naar verwachting in 2025 de eerste faciliteiten worden gerealiseerd. Hiertoe wordt in samenwerking met de Werkgevers Drechtsteden een businessplan en financieringsmodel opgesteld, dat mede gebruik maakt van de Regiodeal in de vorm van huurreductie voor startups en de aanschaf van 'shared facilities', waar het brede MKB gebruik van kan maken. Via deze strategie behouden we daarmee ook ruimte voor definitieve economische invulling van deze gebiedsontwikkeling.

2.2.5.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. **Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.**

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2022	2024	2023	2025	
Netto arbeidsparticipatie - % (sociaal domein)	70,2 (2022)	70,2 (2022)	72 (2023)	72 (2023)	72,7 (2023)
Werkloze jongeren - % (sociaal domein)	2 (2021)	2,0 (2021)	2,0 (2022)	2 (2022)	2 (2022)
Absoluut verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	1,2 (2021)	1,2 (2021)	1,2 (2022)	2,2 (2023)	5,9 (2023)
Relatief verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	9 (2021)	15 (2022)	15 (2022)	14 (2023)	30 (2023)

Voortijdige schoolverlaters - % (onderwijs)	2,7 (2021)	2,7 (schooljaar '20/'21)	3,2 (2023)	3,2 (2023)	2,8 (2023)
Banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar (economie)	667,0 (2021)	683,6 (2022)	683,6 (2022) ¹	691,6 (2023)	790,3 (2023)

¹ Per 1.000 inwoners 15-74 jaar.

Aanvullende indicatoren

Omschrijving	0-Waarde 2024
17 <u>Baanontwikkeling in Dordrecht</u>	
Baanontwikkeling per sector en aantal banen in Dordrecht	Meest recente cijfers komen

uit 2023 t.o.v. 2022:

- **Totaal baanontwikkeling: +3,2%** (2022: 61.970 / 2023: 63.975)

Per sector:

- Landbouw en visserij: +0,0% (2022: 125 / 2023: 125)
- Delfstoffen, industrie en energie: +0,5% (7.135 / 7.170)
- Bouwnijverheid: +6,2% (5.160 / 5.480)
- Groothandel, detailhandel en reparatie: +4,7% (11.590 / 12.140)
- Vervoer en opslag: +9,3% (3.060 / 3.345)
- Horeca: +2,2% (2.300 / 2.350)
- Informatica en communicatie: +3,5% (1.720 / 1.780)
- Financiële instellingen: +3,4% (740 / 765)
- Zakelijke dienstverlening: +0,5% (7.420 / 7.460)
- Overheid: +7,1% (4.515 / 4.835)
- Onderwijs: +6,4% (3.970 / 4.225)
- Gezondheid en welzijn: +0,2% (12.205 / 12.235)
- Cultuur, recreatie en overige dienstverlening: +1,7% (2.030 / 2.065)

18 Vacatureontwikkeling in de Drechtsteden

Vacatureontwikkeling per kwartaal en aantal vacatures in de Drechtsteden

Meest recente cijfers komen uit 2023 t.o.v. 2022:

- **Totaal vacatureontwikkeling: +0,0%** (2022: 22.650/2023: 22.650)

Per kwartaal:

- 1e Kwartaal: -5,9% (2022: 5.950/2023: 5.600)
- 2e Kwartaal: -1,6% (6.100/6.00)
- 3e Kwartaal: -0,9% (5.550/5.500)
- 4e Kwartaal: +9,9% (5.050/5.550)

19 Ontwikkeling sociale klassen

Aantal werkenden per sociale klassen. De doelgroepindeling in 7 sociale klassen is gebaseerd op het [onderzoeksrapport Eigentijdse ongelijkheid](#) uit de reeks Verschil in Nederland van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Ontwikkeling sociale klassen van het SCP in Dordrecht (2024):

- Werkende bovenlaag: 18%
- Jongere kansrijken: 11%
- Rentenierende bovenlaag: 11%
- Werkende middengroep: 23%
- Laagopgeleide gepensioneerden: 16%
- Onzekere werkenden: 12%
- Precariaat: 9%

Bron

Frequentie

17 Bedrijven en Instellingenregister MRDH/Drechtsteden
https://drechtsteden.incijfers.nl/jive?workspace_guid=d744b3bf-7877-4345-a1f9-c41e6afa668a

Jaarlijks, indien mogelijk.
Meest recente cijfers uit 2022/2023.

18 UWV
<https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/datasets>

Jaarlijks, indien mogelijk.
Meest recente cijfers uit 2022/2023.

19 Online dashboard Cultureel Zuid-Holland in kaart - SCP via Kunstgebouw, Kunstgebouw is de Zuid-Hollandse provinciale ondersteuningsinstelling voor cultuur:
<https://www.kunstgebouw.nl/cultureel-zuid-holland-in-kaart/>

Jaarlijks, indien mogelijk.
Meest recente cijfers uit 2024

2.2.5.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2025
Interne salarislasten	2.945.256
Materiële budgetten	9.520.176
Bijdragen aan GR'en	1.956.278
Subsidies	19.890.603
Kapitaallasten	3.838.210

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten voor met name onderwijs en economie.
- Materiële budgetten: dit zijn budgetten voor economie, (bewegings)onderwijs, leerlingenvervoer en arbeidsmarktbeleid.
- Bijdragen aan GR'en: dit zijn bijdragen aan de DGJ voor het handhaven van de leerplicht.
- Subsidies: dit betreft subsidies voor onder anderen voorschoolse educatie, het Dordts Leerprogramma en de bibliotheek.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten vanuit onderwijshuisvesting en gymlokalen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	38.151	38.228	35.998	35.874
Baten	13.284	13.238	13.238	13.238
Saldo	-24.866	-24.990	-22.760	-22.636
Toevoeging reserves	438	316	316	316
Onttrekking reserves	4.403	3.156	911	940
Totaal programma	-20.900	-22.150	-22.164	-22.012

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bibliotheek	3.535	0	3.535	3.535	0	3.535	3.535	0	3.535	3.535	0	3.535
Leerplicht en voortijdig schoolverlaten	3.182	1.910	1.272	3.093	1.910	1.183	3.093	1.910	1.183	3.093	1.910	1.183
Bestrijding Onderwijsachterstanden	9.520	6.919	2.601	8.536	6.919	1.617	7.122	6.919	202	7.122	6.919	202
Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)	1.632	1.601	31	1.632	1.601	31	1.632	1.601	31	1.632	1.601	31
Onderwijs en Leerlingenvervoer	1.911	0	1.911	1.871	0	1.871	1.871	0	1.871	1.871	0	1.871
Werkgelegenheid	748	0	748	757	0	757	507	0	507	507	0	507
Ruimtelijke Lobby	2.051	1.388	663	1.955	1.388	567	1.955	1.388	567	1.955	1.388	567
Leerpark	153	0	153	153	0	153	153	0	153	153	0	153
Economie en Ondernemerschap	3.889	5	3.885	3.891	5	3.887	3.364	5	3.359	3.364	5	3.359
Markten en kiosken	547	359	188	553	359	194	553	359	194	553	359	194
Bedrijventerreinen	77	3	74	75	3	73	-1	3	-4	-1	3	-4
Onderwijshuisvesting	10.906	1.100	9.806	12.176	1.054	11.122	12.215	1.054	11.161	12.091	1.054	11.037
Totaal saldo baten en lasten	38.151	13.284	24.866	38.228	13.238	24.990	35.998	13.238	22.760	35.874	13.238	22.636
Mutaties met de reserves	438	-4.403	-3.966	316	-3.156	-2.840	316	-911	-596	316	-940	-624
Geraamd resultaat	38.588	17.688	20.900	38.543	16.394	22.150	36.314	14.149	22.164	36.190	14.178	22.012

2.2.6 Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

2.2.6.1 Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

Welke belangrijke regionale, nationale en/of Europese maatschappelijke ontwikkelingen spelen op dit beleidsterrein en zijn mogelijk van invloed op het begrotingsprogramma?

- Nog steeds is de woningmarkt gespannen. De vraag naar woningen blijft toenemen. Deze toenemende vraag is groter dan er op dit moment gebouwd kan worden. Dit wordt veroorzaakt door gestegen rente, beperkingen voor investeerders en schaarste aan zowel mensen als materialen. Lichtpuntjes zijn de gestegen lonen, de gewinning die op lijkt te treden qua rentestand en qua onzekerheden in de wereld. Doorstromers krijgen daardoor weer meer mogelijkheden op de woningmarkt. Voor (koop)starters blijft de situatie lastig door de prijsontwikkeling van woningen.
- Een aantal wetten is aangepast of ingevoerd om de woningtekorten te lijf te gaan, zoals de aanpassing van de huisvestingswet (meer woningen eigen inwoners en 'cruciale beroepen'), maximalisering van huurstijgingen en de Wet betaalbare huur (regulering van de middenhuur). Daarnaast wil het Rijk middels het wetsvoorstel Versterking regie volkshuisvesting dat de regierol voor Rijk, provincies en gemeenten groter wordt. Inmiddels zijn de eerste effecten zichtbaar: uit cijfers van het Kadaster blijkt dat particuliere verhuurders het afgelopen kwartaal meer woningen dan een jaar geleden verkochten.
- Het Rijk werkt aan een nieuwe Nota Ruimte. En eerste stap hierin is in het najaar 2023 gezet door drie ruimtelijke bewegingen vast te leggen in de contourennotitie. Onderdeel van het gehele traject zijn het opstellen van Ontwikkelperspectieven en uitvoeringsagenda's voor zogeheten NOVEX-gebieden. Dordrecht maakt onderdeel uit van de Zuidelijke Randstad en het Haven Industrieel Complex. Helder is dat de ruimteclaims vanuit alle sectoren in ons land en onze provincie niet passen en dat er keuzes zullen moeten worden gemaakt. Wat kan wel en niet, en waar? De voortgang op dit dossier is afhankelijk van nationale politieke ontwikkelingen.
- De stikstofcrisis voor de woningbouw en landbouw duurt voort. Er zijn duidelijke nationale keuzes nodig om hierop vooruitgang te boeken. De onzekerheid omtrent dit dossier is groter geworden nu het nieuwe kabinet stopt met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) zonder alternatieven te bieden.
- Rijkswaterstaat is bezig met een grote vervanging- en renovatieopgaven aan bruggen en tunnels, met een grote verkeersimpact op onze regio, op landelijke en Europese schaal. Onzekerheid over de planning van deze opgaven helpt niet bij het beperken van deze impact.
- In het Hoofdpijnenakkoord 2023 – 2028 van de nieuwe regering zien we op het gebied van mobiliteit kansen maar ook aandachtspunten. Zo staat er dat we uit moeten gaan van minder financiële voordelen voor elektrische rijders. Het verhogen van de maximum snelheid naar 130 km weer een wens is. En dat er nieuwe gebieden voor grootschalige woningbouw worden aangewezen, bij voorkeur rond bestaande infrastructuur. Daarnaast staat gebiedsgerichte benadering voorop; elke regio telt. Dordrecht speelt hier een rol in. Dordrecht is met spoorverbindingen en busvervoer, de stad die 300.000 inwoners van de regio Drechtsteden de Randstad binnen leidt. De verbinding van regio en Randstad begint in Dordrecht.

2.2.6.2 Wat willen we bereiken?

We bouwen samen aan een sterk, groen en bereikbaar Dordrecht. De doelstelling om voldoende woningen te bouwen voor alle doelgroepen is onveranderd. Door verscheidene ontwikkelingen staan bouwprojecten onder druk. Hiervoor is een inhaalslag nodig. Concreet willen we 4.000 woningen realiseren, waarvan 1.200 in het sociale huur segment. Daarbij vindt een toevoeging plaats van 1.500 betaalbare koopwoningen in de planvoorraad. Tevens wordt niet vergeten dat de woningbouw een belangrijke pijler is in het versterken van de sociaaleconomische positie van de stad. En om de balans te bewaken worden ook de andere (duurdere) woonsegmenten niet vergeten. Ook wordt de schaarse ruimte op ons eiland scherp in de gaten gehouden. Met de provincie Zuid-Holland zetten we stappen in onze lokale en regionale groeiambitie. De landelijke en provinciale ruimtelijke ontwikkelingen betrekken we dit jaar bij de actualisering van de Omgevingsvisie Dordrecht 1.0 naar de versie 2.0. Om onze ruimtelijke doelen te realiseren voeren we waar nodig lobby uit bij Rijk en provincie. Daarnaast zijn keuzes nodig om bij de binnenstedelijke verdichting en de klimaatambitie voor 2040, de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en de bereikbaarheid te behouden. Daarom passen we bij stedenbouwkundige ontwikkelingen en het Meerjaren Onderhoudsprogramma voor wegen en riolering de kaders uit het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 toe zoals het ontwerpprincipes STOMP (Stappen – Trappen – Openbaar vervoer – MaaS – Privéauto) en het nabijheidsprincipe.

2.2.6.3 Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het realiseren van 4.000 woningen tot en met 2026.

De ambitie is om tot 2026 in totaal 4.000 woningen te bouwen in alle segmenten. Hiervan zullen 1.200 woningen in het sociale huursegment vallen. Sinds 1 januari 2022 zijn bijna 1.600 woningen gerealiseerd.

We maken woningbouw mogelijk door gronduitgifte, gebiedsontwikkeling, bestemmingsplannen en begeleiden van initiatieven.

In de gebieden van de Stadsas Dordt, Stadswerven, Amstelwijck, Gezondheidspark en Spuiboulevard doen we er alles aan om de productie op gang te houden of te krijgen. Eind 2024 wordt het bestemmingsplan van de eerste fase van het Maasterras ter besluitvorming voorgelegd aan de raad. Bij vaststelling zorgt dit voor een belangrijke impuls voor de realisatie van het woningbouwprogramma, het economische programma en het voorzieningenniveau.

We wijzen locaties aan voor het terugbouwen van sociale huurwoningen.

De doelstelling uit het politiek akkoord gaat uit van 30% te bouwen sociale huurwoningen tot en met 2026. De lokale woonvisie 'Goed wonen in Dordrecht 2019 – 2031' gaat uit van 2.000 (terug) te bouwen sociale huurwoningen tot 2031. De locaties van deze 2.000 sociale huurwoningen zijn in kaart gebracht (Dordrecht West, Poelwijkstraat/Oudelandstraat, Thureborgh), Gezondheidspark, Spuiboulevard, Maasterras, middels de verdichtingsstudies en nog enkele kleinere locaties. Hierbij het gaat om zowel locaties van de gemeente, Trivire, Woonbron als overige partijen. De gemeente schept de randvoorwaarden om te kunnen bouwen en de woningcorporaties en ontwikkelaars staan aan de lat deze te realiseren.

We zorgen voor differentiatie in het woningaanbod in Dordrecht West.

Ook in 2025 blijft de focus in Dordrecht-West liggen op het differentiëren van het woningaanbod. Het gaat om een kwalitatieve verbetering van de sociale huurvoorraad en een toename van het aanbod in (betaalbare) koopwoningen. Concreet gaat het om projecten in en rondom de Charlotte de Bourbonstraat, het Witte Dorp, speeltuinvereniging aan de Piet Heinstraat, Vliegenstraat, Van der Goesstraat, Colijnstraat, Karel Doormanweg, Admiraalsplein, volkstuinenlocatie bij het Wielwijkpark, M.H. Trompweg, Witte de Withstraat en de Bouwhuyslocatie. Onderzoek loopt naar locaties aan de Zuidendijk (Troelstraweg en Ruys de Beerenbrouckweg) en de Protestantse Zorggroep Crabbehoff (PZC).

We actualiseren de huisvestingsverordening.

De uitgangspuntennotitie van de huisvestingsverordening is medio 2024 vastgesteld door de raad en vanaf de tweede helft van 2024 werken we aan de uitwerking hiervan, met deels een regionale component. Hierbij nemen we naast nieuwe landelijke wetgeving ook een aantal moties en amendementen mee. Dit alles heeft invloed op de verdeling van bestaande woningen en de toevoeging van nieuwe woningen.

Doelstelling 2: Het ontwikkelen van planvorming voor het toevoegen van harde planvoorraad.

Als gemeente kunnen wij ervoor zorgen dat plannen mogelijk worden door kaders te stellen. Kan er gebouwd worden? Dan noemen we dat 'harde planvoorraad'. Om de doelstelling voor deze raadsperiode te halen moeten we ons richten op het vormen van harde planvoorraad.

Er zijn harde bestemmingsplannen voor bijna 4.500 woningen, waarvan een deel reeds in uitvoering is. Bijna 3.000 van deze woningen staan gepland om uiterlijk 2026 opgeleverd te worden. Voor de periode daarna zijn er harde en zachte plannen voor nog eens 6.500 woningen. Na het onherroepelijk worden van de bestemmingsplannen/omgevingsplannen voor de Spuiboulevard, Amstelwijck en met name het Maasterras en de andere onderdelen van de Stadsas Dordt is er voldoende planvoorraad om 11.000 woningen binnenstedelijk te kunnen realiseren. Echter, vanwege de omvang en complexiteit van de ontwikkeling van de Stadsas Dordt wordt gestudeerd waar verdichting kansrijk is. Daarbij is randvoorwaardelijk dat verdichting leidt tot een kwaliteitsimpuls voor het gebied.

We voegen koopwoningen aan de planvoorraad toe in het betaalbare segment.

In zowel het politiek akkoord als de woonvisie is afgesproken om 1.500 zogeheten betaalbare koopwoningen te programmeren. Het gaat hierbij om koopwoningen die volgens de definitie van het Rijk in de categorie tot € 390.000 vallen. Mede met de hulp vanuit subsidies van het Rijk, programmeren we deze woningen met name op de Spuiboulevard, Gezondheidspark middenzone en het Maasterras. Uiteraard wordt dit naast het toevoegen van planvoorraad in alle andere segmenten gedaan, omdat er ook vraag is naar woningen in alle segmenten.

We werken concrete planvorming uit voor de ontwikkelingsgebieden van de Stadsas Dordt.

Het programma Stadsas Dordt levert met onder andere woningbouw, werkgelegenheid en infrastructurele investeringen een bijdrage aan de sociaaleconomische positie en het voorzieningenniveau van Dordrecht. Hiermee verminderen we de druk op de woningmarkt én voorzien we in de toekomstige behoefte. Dit vanuit de bouw- en bereikbaarheidsambities uit het Politiek Akkoord 2022-2026 en de lange termijn agenda 'Agenda Dordrecht 2030'. Stadsas Dordt werkt langs het spoor aan 3 gebiedsontwikkelingen (Maasterras, Leerpark-Gezondheidspark en het gebied rondom station Dordrecht) en werkt mee aan de MIRT-verkenning Oude Lijn (tracé Leiden – Dordrecht).

Voor de 1e fase van het Maasterras werken we toe naar een vastgesteld en onherroepelijk bestemmingsplan, afstemming met publieke partners en een samenwerking met private ontwikkelaars. Parallel werken we aan de planvorming voor de 2e en 3e fase van het Maasterras. Dat bestaat onder andere uit het onderzoeken van diverse (milieu)aspecten en het verkennen van bouwprogramma's. Dat wordt te zijner tijd vertaald in een omgevingsplan. Hetzelfde vindt plaats voor de gebiedsontwikkeling Knoop Leerpark-Gezondheidspark en het gebied rondom Station Dordrecht. Binnen dit laatste gebied start de bouw van fase 1 Thureborgh, met 200 woningen medio 2025.

We brengen door middel van een verdichtingsstudie potentiële ontwikkellocaties in kaart.

Door middel van een verdichtingsstudie hebben we mogelijke ontwikkellocaties in het gebouwde gebied van Dordrecht onderzocht. De eerste resultaten laten zien dat er genoeg kans en ruimte is in Dordrecht om te verdichten en dat het daarmee mogelijk is om binnenstedelijk 11.000 woningen te bouwen. In 2024 zijn de uitkomsten van dit onderzoek gepresenteerd aan de gemeenteraad. Deze werken we in 2024 en 2025 per wijk verder uit.

Doelstelling 3: Het ontwikkelen van een ruimtelijke ordening die ruimte biedt aan duurzame ontwikkelingen, transformatie en een divers woonaanbod.

Dordrecht bevindt zich midden in een dynamische periode met een grote behoefte aan woningen. Daarbij moet de bereikbaarheid, natuur en klimaat, en economische functies gewaarborgd of verder versterkt worden. We blijven werken aan een aantrekkelijk leefklimaat. De schaarste van ruimte, ook in onze stad, maakt deze complex.

Aangezien we met de ontwikkeling van de stad binnen de reeds bebouwde contouren wensen te blijven, willen we verdichten. Zowel de genoemde verdichtingsstudie, de NOVEX als de aangescherpte woon- en omgevingsvisie zal worden gebruikt om te bepalen waar kwalitatieve verdichting kan plaatsvinden en onder welke voorwaarden. Waar mogelijk zetten we in op multifunctioneel ruimtegebruik. Zowel binnen de bebouwde contouren als daarbuiten. Daarbij zal ook oog moeten zijn voor de noodzakelijke reductie van de stikstofemissies via het Schone Lucht Akkoord (SLA) voor het behoud van de natuurwaarden zoals binnenstedelijk groen en de Biesbosch.

We stellen de omgevingsvisie 2.0 vast.

Onze groeiambitie vraagt om heldere en scherpere beleidskeuzes welke we vastleggen in de geactualiseerde omgevingsvisie. In het proces om te komen tot de omgevingsvisie 2.0 zijn medio 2024 ruimtelijke keuzes besproken met de raad. Ook vragen nieuwe ontwikkelingen zoals de Regionale Energie Strategie (RES), aangepast beleid en een politiek akkoord om een aanscherping en waar nodig aanvulling van de Omgevingsvisie. Voor ontwikkelingen in de Zeehaven worden kaders opgenomen in de geactualiseerde versie.

We brengen demografische ontwikkelingen in beeld en het daarbij behorende niveau van voorzieningen via referentienormen, om zo gebieden integraler te benaderen. Daarbij wordt 'de Staart' als nieuw gebied toegevoegd aan de omgevingsvisie voor een gedetailleerdere uitwerking.

Als onderdeel en als nadere uitwerking van de omgevingsvisie werken we voor het buitengebied duidelijke perspectieven en kaders uit. Aandacht gaat uit naar een goede balans tussen Stad, Biesbosch en de Polders, waarin voldoende ruimte is voor recreatie, landbouw en natuur. Een verfijning in een programma is vervolgens nodig voor een stabiel grond/ pachtbeleid, en de uitwerking van de opgaven voor de landbouw en biodiversiteitsdoelen voor het gebied.

We hebben geleerd van de totstandkoming van de eerste versie en passen deze lessen toe bij de actualisering. Ook hebben we inmiddels enige ervaring met de doorwerking van de Omgevingsvisie in de overige beleidsinstrumenten, waardoor beter kan worden ingespeeld op bijvoorbeeld de op te stellen Programma's. De 7 geformuleerde doelen blijven het uitgangspunt.

We brengen een Ontwikkelstrategie voor Dordrecht tot stand.

Als uitwerking van de Omgevingsvisie 2.0 stellen we een ontwikkelstrategie op. Deze dient als gedetailleerdere leidraad voor de ontwikkeling van de stad. Hierin leggen we de toe te passen gewenste kwaliteit en richtlijnen vast. Onder andere de verdichtingsprincipes, inhoudelijke doelen omgevingsvisie, de gebiedsprogramma's en welstand worden hierbij gebruikt. We geven aan waar we gaan ontwikkelen en wanneer en welke rol de gemeente pakt. We presenteren een beknopte aanpak per gebied en geven aan welke samenwerking we voorzien per gebied.

We stellen, in regionaal verband, de Ruimtelijke Strategie Drechtsteden op.

Begin 2025 stellen we in regionaal verband de Ruimtelijke Strategie Drechtsteden vast, inclusief uitvoeringsprogramma. Met de Strategie handelen we als regio proactief richting provincie en Rijk op een groot aantal belangrijke ruimtelijke keuzen die vragen om een (boven)regionale aanpak. Na vaststelling starten we regionaal met de uitvoering van de Strategie en uitvoeringsprogramma.

We stimuleren het gebruik van de omgevingstafel.

De gemeente Dordrecht heeft in het verleden, met de naderende inwerkingtreding van de Omgevingswet, de omgevingstafel voorbereid. De omgevingstafel heeft tot doel om met alle belanghebbenden te komen tot een vergunbare aanvraag. Onder ander de ontwikkeling van Amstelveen heeft als pilot gediend. Recent is voor onder meer het project AZC een omgevingstafel ingesteld. Het gebruik van de omgevingstafel willen we vaker toepassen om het integraal werken en het vroegtijdig signaleren van slimme combinaties te bevorderen.

Doelstelling 4: Het realiseren van de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende stad, waarbij we inzetten op het versterken van het OV-systeem en het gebruik van de fiets.

Om de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende en groeiende stad te realiseren is een mobiliteitstransitie nodig. Om dit voor elkaar te krijgen hebben we in het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 belangrijke kaders en maatregelen vastgelegd zoals het nabijheidsprincipe, STOMP principe, herrotering autoverkeer ten faveure van lopen, fietsen, deelvervoer en OV, verdere invoering 30 km/u en meer sturend parkeerbeleid. Met deze kaders geven we de meeste prioriteit aan de vervoerswijze die zowel het minste ruimtebeslag heeft als de grootste groep mensen kan faciliteren.

Versterking van de kwaliteit van het openbaar vervoer is een belangrijk onderdeel van het Mobiliteitsplan. Dit doen we onder meer middels de verbetering van het spoortracé Leiden – Dordrecht aan de hand van de MIRT-verkenning Oude Lijn. Er is gebleken dat de huidige infrastructuur ontoereikend is. Aanpassing van het bestaande station Dordrecht is nodig. Daarnaast is behoefte aan een hoogfrequentieritbaar bod (Citysprinter) en realisatie van het nieuwe station Leerpark.

We maken wijkuitwerkingen van het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040.

Het Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 geeft op structuurniveau kaders en maatregelen op stedelijk netwerkniveau. Om deze kaders, zoals het STOMP-principe, goed te laten landen in de wijken zijn nadere uitwerkingen op wijkniveau noodzakelijk. In 2025 en 2026 stellen we deze uitwerkingen op waarmee we duidelijke en realiseerbare handvatten bieden om de komende jaren mee aan de slag te gaan.

We verbeteren de fietsnetwerken.

Op basis van het uitvoeringsprogramma Fiets 2023-2026 en Mobiliteitsplan Dordrecht 2040 werken we verder aan het verbeteren van het fietsnetwerk. In 2025 starten we met onderhoud van Kromhout & Cornelis de Wittstraat. Deze wordt heringericht tot fietsstraat. Ook starten we met het onderhoud van de Toulonselaan & Krommedijk waarbij de fietsvoorzieningen verbeterd worden. Ook maken we, mede in het kader van de Regiodeal, een start met een kwaliteitsverbetering van het netwerk gericht op Rotterdam (Metropolitane Fietsroute) door de bewegwijzering te verbeteren en binnen aanverwante onderhoudsprojecten de kwaliteit van fietsvoorzieningen te verbeteren.

We zetten in op de doorontwikkeling van de verbindingen over het water.

Na een moeizame start van het nieuwe Waterbus contract werken we (regio en provincie) nu samen met Aqualiner en Damen Shipyards aan de doorontwikkeling van de waterbus. Een ander onderdeel van de doorontwikkeling is de veerpont verbinding, geëxploiteerd door Riveer (gemeente Gorinchem), met Werkendam.

We gaan het parkeren, vooral in de binnenstad en Schil, anders organiseren.

Om meer ruimte te creëren voor onder meer vergroening en verblijven werken we aan de capaciteitsanalyse en schuifoperatie om de parkeerder stapsgewijs op de juiste plek te laten parkeren. Zaken die we hierbij betrekken zijn de komst van de parkeergarage onder het Dordthuis, de vergroting van de parkeercapaciteit van de Spuihaven middels sloop en nieuwbouw en de realisatie van de Maasparkgarage (in plaats van het parkeerterrein Weeskinderendijk). Verder werken we in 2025 een verdere tariefdifferentiatie voor het parkeren nader uit. De verwachte ingangsdatum hiervan is 1 juli 2025.

In 2025 actualiseren we de beleidsregels parkeren bij nieuwbouwprojecten met nieuwe parkeernormen aan de hand van de nieuwe CROW publicatie 774 Parkeerkencijfers en de Prestatieafspraken Dordrecht in relatie tot de sociale woningbouw.

We maken een (door)ontwikkelplan voor deelmobiliteit.

De deelmobiliteit ontwikkelt zich snel en grillig. Op dit moment zijn er geen aanbieders bereid om deelmobiliteit in de gemeente aan te bieden binnen het vergunningsstelsel periode 2024 – 2026. Enkel Donkey Republic, actief via de OV-concessie is actief in de gemeente. Deelmobiliteit zien we als aanvulling op het pakket aan alternatieven voor het gebruik van privéauto's, we streven naar een uitgebreid netwerk van deelmobiliteit. We gaan de rol en (duurzame) beschikbaarheid van deelmobiliteit verder onderzoeken en maken een (door)ontwikkelplan. In dit plan betrekken we ook het vervolgonderzoek naar andere potentiële locaties voor buurthubs.

2.2.6.4 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Naast de indicatoren van het BBV, zijn voor elk begrotingsprogramma ook aanvullende indicatoren opgenomen. Deze aanvullende Dordtse indicatoren komen voort uit de in de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026 voorgenomen wens om de informatievoorziening aan de gemeenteraad verder te verbeteren. Vanaf het najaar van 2023 tot de zomer van 2024 is met de Auditcommissie een intensief traject doorlopen om deze wens te concretiseren. Daaruit heeft een werkgroep van leden van deze commissie samen met experts van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) en de ambtelijke ondersteuning een verdiepende slag gemaakt op aanvullende indicatoren. In juni 2024 heeft de werkgroep een twintigtal aanvullende indicatoren voorgelegd aan de Auditcommissie, waarna opdracht is gegeven voor een directe nul-meting (eerste data voor de indicatoren) in de zomer van 2024. Het OCD heeft de nul-meting uitgevoerd, en de aanvullende indicatoren met data zijn in deze Begroting 2025 voor het eerst gepresenteerd.

Onderzoeksverantwoording Omnibus enquête van het OCD

Elf van de aanvullende indicatoren voor de Begroting 2025 zijn door het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) gemeten met behulp van een vragenlijstonderzoek (de omnibus) onder volwassen inwoners van de gemeente Dordrecht in augustus 2024. De indicatoren zijn ontleend aan verschillende monitoren van het OCD te weten de Monitor Communicatie en Bestuur, de Monitor Dordtse initiatieven, de Monitor Sociaal, het Onderzoek behoefte aan cultuur én de Veiligheidsmonitor. De doelgroep van de omnibus zijn volwassen inwoners uit Dordrecht. Om een representatief beeld te krijgen moet een aanzienlijk aantal respondenten deelnemen aan het onderzoek. Alleen dan is vast te stellen of verschillen in uitkomsten tussen bijvoorbeeld twee opeenvolgende jaren werkelijke verschillen zijn en niet op toeval berusten. Er is een steekproef gedaan van 4.000 personen uit de basisregistratie personen (BRP). Daarnaast zijn de 2.219 leden van het bewonerspanel benaderd met de omnibus enquête. Het onderzoek is uitgevoerd via een online vragenlijst. Geselecteerde inwoners kregen per brief (steekproef populatie) of email (het bewonerspanel) het verzoek om aan het onderzoek deel te nemen en de vragenlijst op internet in te vullen. Indien gewenst konden zij een schriftelijke vragenlijst opvragen. Een kleine 2.000 (1.964) personen heeft de vragenlijst ingevuld. Het netto respons percentage is 32%. Het databestand is herwogen naar wijk en leeftijd. ***Nota bene: de wijkverschillen zijn klein en indicatief voor verschillen, maar zijn niet statistisch significant.***

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2022	2024	2023	2025	
Nieuwbouw - per 1.000 woningen	2,8 (2022)	2,8 (2022)	12,2 (2023)	12,2 (2023)	8,7 (2023)

Aanvullende indicatoren

Omschrijving

0-Waarde 2024

20 Woningvoorraad

Mix soort en type woningen in voorraad **Totaal woningvoorraad Dordrecht (2024): 57.322**

Totaal aantal huurwoningen: 23.184 (40%)

- Huurwoningen corporatie: 14.958 (26%)
- Overige huurwoningen: 8.226 (14%)

Totaal aantal koopwoningen: 32.304 (56%)

- Prijsklasse tot €250.000: 5.679 (10%)
- €250.000-€280.000: 2.737 (5%)
- €280.000-€390.000: 13.135 (23%)
- €390.000-€600.000: 7.905 (14%)
- €600.000 en meer: 2.848 (5%)

Woningen WOZ-waarde onbekend (o.a. nieuwbouw, kleinere wooneenheden en woningen waarbij vanwege een bezwaarprocedure geen WOZ-waarde is vastgesteld): 1.834 (3%).

21 Verkeersveiligheidsbeleving

Ervaren verkeersoverlast in de buurt
(parkeerproblemen, te hard rijden,
agressief verkeersgedrag) - % inwoners **Wijken:**

- **Dordt totaal: 55%**
- Binnenstad: 64%

dat veel overlast ervaart

- Noordflank/Stadswerven: 64%
- Oud-Krispijn: 69%
- Nieuw-Krispijn: 65%*
- Reeland: 61%
- Staart: 54%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 55%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 59%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 47%
- Dubbeldam/De Hoven: 41%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Visserhoek: 52%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

22 Verkeersongevallen

Aantal verkeersongevallen naar type

Aantal verkeersongevallen naar type (2023):

- Uitsluitend materiële schade ongevallen: 414
- Letsel ongevallen: 168
- Dodelijke ongevallen: 4

Aantal verkeersongevallen naar type (voortschrijdend gemiddelde 2021-2023):

- Uitsluitend materiële schade ongevallen: 433
- Letsel ongevallen: 130
- Dodelijke ongevallen: 2

23 Verplaatsingen in de Drechtsteden

Verplaatsingen inwoners Drechtsteden naar vervoersmiddel

Functie naar vervoersmiddel (2024):

- **Werk;** Auto: 57%, OV-Trein/bus: 11%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 26%, Te voet: 3%.
- **Opleiding;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 30%, OV-Waterbus of veerdienst: 2%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 25%, Te voet: 1%.
- **Winkelen;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 4%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 34%, Te voet: 20%.
- **Uitgaan overdag;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 5%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 35%, Te voet: 16%.
- **Uitgaan avond;** Auto: 55%, OV-Trein/bus: 4%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 28%, Te voet: 11%.
- **Sport in club verband;** Auto: 37%, OV-Trein/bus: 0%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 52%, Te voet: 9%.
- **Natuur of water in regio;** Auto: 30%, OV-Trein/bus: 0%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 39%, Te voet: 27%.

Bron	Frequentie
20 WOZ data, bewerking OCD (peildatum 1-1-2024)	Jaarlijks
21 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
22 VIA statistiek ongevallen	Jaarlijks, indien mogelijk. Meest recente data 2023
23 Regio Deal Aantrekkelijkheid woon werkgebied één meting (mei 2024) https://raad.dordrecht.nl/Documenten/Bijlage-7-Conceptrapportage-Regiodeal-nulmeting-aantrekkelijkheid-woonomgeving-2.pdf	Jaarlijks, indien mogelijk

2.2.6.5 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2025
Overhead	1.712.969
Interne salarislasten	6.650.930
Materiële budgetten	97.452.467
Bijdragen aan GR'en	10.466.970
Subsidies	314.010
Kapitaallasten	6.789.865

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden toegerekend aan de grondexploitaties.
- Interne salarislasten: dit zijn de personeelskosten voor, met name, grondbeleid en parkeren.
- Materiële budgetten: dit gaat met name om de budgetten voor diverse gebiedsontwikkelingen. Daarnaast hebben de materiële budgetten ook betrekking op bijvoorbeeld verkeersveiligheid en de Omgevingswet.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdrage aan de Omgevingsdienst voor toezicht op bouwvergunningen.
- Subsidies: dit zijn subsidies voor veervoer en wijkwensen.
- Kapitaallasten: de kapitaallasten hebben voornamelijk betrekking op de erfpachtgronden en de parkeerfaciliteiten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	123.387	93.179	47.030	55.494
Baten	133.636	100.161	50.944	58.789
Saldo	10.249	6.982	3.914	3.296
Toevoeging reserves	15.561	11.846	8.454	7.806
Onttrekking reserves	3.459	2.448	2.252	2.265
Totaal programma	-1.852	-2.416	-2.288	-2.245

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Verkeersveiligheid	381	30	351	381	30	351	322	30	292	323	30	293
Vergunningen & Handhaving	9.794	5.314	4.481	9.789	5.314	4.475	9.724	5.314	4.410	9.724	5.314	4.410
Ruimtelijke ordening	309	0	309	309	0	309	309	0	309	309	0	309
Monumenten	608	1	607	613	1	612	613	1	612	613	1	612
Planologie	125	215	-90	134	215	-81	134	215	-81	134	215	-81
Bouwgronden wonen zonder exploitatie	78.800	84.095	-5.296	58.847	62.143	-3.297	14.669	15.084	-415	19.888	19.297	591
(Erfpacht)gronden	1.850	5.835	-3.985	1.859	5.835	-3.977	1.859	5.835	-3.977	1.859	5.835	-3.977
Grondbeleid en ontwikkeling	822	0	822	830	0	830	830	0	830	830	0	830
Bedrijventerreinen	19.605	24.655	-5.049	9.588	13.130	-3.542	7.903	10.973	-3.070	11.165	14.605	-3.440
Hoofdinfrastructuur	3.384	945	2.439	3.611	945	2.666	3.546	945	2.602	3.549	945	2.605
Woningbouw	638	278	360	200	278	-78	200	278	-78	200	278	-78
Parkeren	7.071	12.269	-5.198	7.018	12.270	-5.252	6.920	12.270	-5.350	6.900	12.270	-5.370
Totaal saldo baten en lasten	123.387	133.636	-10.249	93.179	100.161	-6.982	47.030	50.944	-3.914	55.494	58.789	-3.296
Mutaties met de reserves	15.561	-3.459	12.102	11.846	-2.448	9.398	8.454	-2.252	6.202	7.806	-2.265	5.540
Geraamd resultaat	138.948	137.095	1.852	105.025	102.609	2.416	55.484	53.196	2.288	63.300	61.055	2.245

3 Financiën van Dordrecht

3.1 Algemene Dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen

In de zes [begrotingsprogramma's](#) is beschreven wat we concreet willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het mag kosten. Het onderdeel Algemene Dekkingsmiddelen is relatief beleidsarm en wijkt, evenals de overige onderdelen onder de Financiën van Dordrecht, in opzet en inhoud af van die structuur.

Om de begroting structureel en reëel in evenwicht te houden, moet tegenover kosten ook een dekking staan. Voor een groot deel zijn dat de algemene dekkingsmiddelen: inkomsten van de gemeente die vrij besteedbaar zijn.

Financiële uitgangspunten

Om onze financiële huishouding gezond te houden en ook in de toekomst gesteld te staan, hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Het structureel sluitend houden van de begroting is een grote uitdaging. We blijven ons inzetten voor een sluitende meerjarenbegroting, waarbinnen de ambities van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) waargemaakt moeten worden.
- De komende bestuursperiode willen we zorgvuldig omgaan met het belastinggeld van de inwoners. We staan voor een ten opzichte van andere gemeenten bescheiden en in relatie tot onze voorzieningen en financiële uitdagingen, reëel gemeentelijk lastenniveau.
- We willen aan de bestaande norm voor de weerstandsratio van minimaal 1 blijven vasthouden om in staat te zijn risico's op te kunnen vangen.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande en nieuwe externe middelen (fondsen vanuit Europa, het Rijk, provincie en andere partners), waarbij gemeentelijke middelen worden ingezet als cofinanciering, vliegwielen en soms voorfinanciering.
- We werken met gemeenschapsgeld, waarbij we hechten aan een transparante verantwoording. We optimaliseren de P&C-producten via de lijn van de [Nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#). Daarnaast is de Financiële Verordening in 2023 geactualiseerd. In deze verordening zijn de financiële spelregels opgenomen met als doel de financiële sturing en verantwoording beter in te bedden.

3.1.1 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Algemene Dekkingsmiddelen	2025
Interne salarislasten	3.657.019
Materiële budgetten	6.405.288
Kapitaallasten	-5.108.017

- Interne salarislasten: dit betreft de personeelskosten van de Gemeentelijke Belastingdienst (GBD) en de publieksaccommodaties.
- Materiële budgetten: dit is met name het materiële budget voor de publieksaccommodaties, maar ook het begrotingssaldo.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de publieksaccommodaties en de rente over de leningen en deelnemingen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	4.954	-13.886	-10.548	-11.482
Baten	434.724	426.092	437.948	446.009
Saldo	429.769	439.978	448.497	457.491
Toevoeging reserves	8.834	1.802	1.802	1.802
Onttrekking reserves	6.038	4.971	4.785	4.789
Totaal programma	426.974	443.147	451.480	460.478

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Algemene Dekkingsmiddelen	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Algemene uitkering	0	380.621	-380.621	0	370.287	-370.287	0	379.837	-379.837	0	388.890	-388.890
Belastingheffing	3.996	40.218	-36.222	3.567	39.599	-36.032	3.598	40.191	-36.593	3.598	40.191	-36.593
Geldleningen	904	1.120	-215	868	1.029	-161	832	934	-102	795	891	-96
Beleggingen	994	5.818	-4.824	1.194	9.818	-8.624	1.194	9.818	-8.624	1.194	9.818	-8.624
Resultaatsrekening	140	0	140	-18.639	0	-18.639	-20.004	0	-20.004	-20.858	0	-20.858
Vastgoed niet in eigen gebruik	9.878	4.528	5.350	11.337	3.835	7.502	14.481	5.838	8.642	14.504	5.118	9.385
Treasury	-10.957	2.420	-13.377	-12.213	1.523	-13.736	-10.648	1.331	-11.980	-10.715	1.100	-11.815
Totaal saldo baten en lasten	4.954	434.724	-429.769	-13.886	426.092	-439.978	-10.548	437.948	-448.497	-11.482	446.009	-457.491
Mutaties met de reserves	8.834	-6.038	2.796	1.802	-4.971	-3.169	1.802	-4.785	-2.983	1.802	-4.789	-2.987
Geraamd resultaat	13.788	440.762	-426.974	-12.084	431.063	-443.147	-8.747	442.734	-451.480	-9.680	450.798	-460.478

3.2 Overhead

Overheadkosten

In het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) is gedefinieerd welke lasten en baten onderdeel uitmaken van de paragraaf overhead. Dit onderdeel beoogt het inzicht in de overhead te verbeteren en de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. De Dordtse overhead heeft voor een gedeelte betrekking op de servicegemeente Dordrecht die de meeste van de PIJOFACH-taken voor de gemeente Dordrecht uitvoert. Daarnaast draagt de gemeente zelf de directe kosten van huisvesting en facilitaire zaken. Tot slot zijn een groot deel van de eigen personeelskosten en de daaraan verbonden algemene kosten overheadkosten. Hiertoe behoren bijvoorbeeld de directie, secretariaat, planning en control en organisatieadvies.

Bedragen x 1.000		
Overheadkosten per onderdeel	Begroot 2025	Begroot 2024
Servicegemeente Dordrecht (SGD)	€ 21.365	€ 23.364
Personeelskosten overhead	€ 18.378	€ 17.853
Algemene en personeelsgebonden kosten	€ 11.205	€ 11.342
Huisvesting & Facilitaire Zaken	€ 5.055	€ 3.292
Subtotaal overheadkosten	€ 56.003	€ 55.851
Overhead naar grondexploitatie	€ -2.343	€ -2.343
Totaal overheadkosten	€ 53.660	€ 53.508

De totale netto overheadkosten in de Begroting 2025 bedragen € 54 miljoen (waarvan € 2,3 miljoen wordt toegerekend aan grondexploitatie en investeringen), waarbij rekening is gehouden met een bijdrage van derden van € 32 miljoen. In onderstaande tabel wordt dit nader gespecificeerd en vergeleken met 2024. De totale exploitatiebegroting van de gemeente Dordrecht bedraagt ongeveer € 687 miljoen in 2025. De netto overhead bedraagt circa 7,8% van de totale exploitatiekosten. De overheadkosten stijgen in 2025 ten opzichte van 2024, dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een autonome stijging van lonen en prijzen.

3.2.1 Toerekening van overhead

De overheadkosten mogen binnen het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) niet verdeeld worden over de taakvelden, met uitzondering van de overhead die toerekenbaar is aan grondexploitatie en investeringen. Aan de grondexploitatie en investeringen wordt € 2,3 miljoen overhead toegerekend en daarmee geactiveerd op de balans.

Dit heeft tot gevolg dat de programma's/investeringen worden gepresenteerd zonder overheadkosten. In diverse gevallen is het toch wenselijk/noodzakelijk om overhead toe te rekenen. Denk hierbij aan het verrekenen van kosten met derden, het verantwoorden van ontvangen subsidies of het bepalen van de kostendekkendheid van leges. Deze toerekening verwerken we niet in de begroting, maar maken we apart inzichtelijk.

In de raad van mei 2023 is de [Financiële verordening Dordrecht](#) vastgesteld. In deze verordening is de toerekening van overhead aan producten, diensten en heffingen aangepast. Voorheen werden de overheadkosten toegerekend op basis van het aantal FTE, in de nieuwe verordening is dit aangepast naar een toerekening op basis van de loonsom van de overige producten, diensten en heffingen.

3.2.2 Apparaatskosten

De totale apparaatskosten vallen uiteen in de loonkosten en de [overheadkosten](#). Wanneer je de loonkosten en de overheadkosten direct bij elkaar optelt ontstaan er echter dubbeltellingen, omdat de overheadkosten ook loonkosten bevatten. Door alleen naar de directe loonkosten te kijken wordt deze dubbeltelling voorkomen.

Bedragen x 1.000		
Overzicht Loonkosten (categorie 1.1)	Begroot 2025	Begroot 2024
Loonkosten formatie direct aan programma toe te rekenen	€ 61.848	€ 55.948
Loonkosten formatie overhead	€ 65.652	€ 59.006
Overige loonkosten (bestuur, boventallig, gedetacheerd, ORT, etc.)	€ 3.040	€ 2.837
Totale loonkosten	€ 130.540	€ 117.791

In totaal wordt € 62 miljoen van de loonkosten direct op programma's geboekt. De totale overheadcomponent die kan worden toegerekend aan programma's bedraagt € 54 miljoen. Met andere woorden: de apparaatskosten die worden toegerekend aan programma's bestaan voor circa 53% uit directe loonkosten en voor circa 47% uit overheadkosten.

3.2.3 Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De basisindicatoren komen voort uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in de begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren is ook terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting. Omdat de basis BBV-indicatoren voor elke gemeente gelijk zijn, hebben deze geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Aanvullende indicatoren

Er zijn geen aanvullende indicatoren opgenomen op dit onderdeel Overhead.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2022	Jaarstukken Begroting 2024	Jaarstukken Begroting 2023	Jaarstukken Begroting 2025	G40
Formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	10,46 (2022)	10,82 (2024)	10,96 (2023)	11,10 (2025)	n.b.
Bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	9,94 (2022)	10,75 (2024)	11,33 (2023)	12,59 (2025)	n.b.
Apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	1.000,91 (2022)	931,32 (2024)	800,74 (2023)	935,40 (2025)	n.b.
Externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	28,72 (2022)	8,08 (2024) ¹	24,55 (2023)	8,48 (2025)	n.b.
Overhead - % van de totale lasten (%)	7,23 (2022)	12,51 (2024)	7,84 (2023)	6,84 (2025)	n.b.

¹ Uitgangspunt is een begrote formatie met eigen personeel. Doordat we in de afgelopen jaren vacatures steeds moeilijker kunnen invullen, is het inhuurpercentage steeds hoger.

3.2.4 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Overhead	2025
Overhead	-2.342.969
Interne salarislasten	60.888.413
Materiële budgetten	26.988.180
Bijdragen aan GR'en	999.851
Kapitaallasten	3.691.186

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden doorbelast aan de investeringen en grondexploitaties.
- Interne salarislasten: dit zijn de salarislasten van alle overheadfuncties.
- Materiële budgetten: dit betreft met name de budgetten voor huisvesting, ICT en facilitaire zaken.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan het Regionaal Projecten Portfolio.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de kantoren en inventaris die we als organisatie gebruiken.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	90.225	88.844	88.061	87.197
Baten	36.873	36.626	36.481	36.481
Saldo	-53.352	-52.218	-51.580	-50.716
Toevoeging reserves	2.020	2.740	909	909
Onttrekking reserves	7.174	1.151	598	57
Totaal programma	-48.199	-53.807	-51.892	-51.569

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Overhead	2025			2026			2027			2028		
Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Overhead	34.740	2.373	32.367	33.266	2.172	31.094	32.917	2.172	30.745	32.062	2.172	29.890
Overheaddiensten SGD	55.484	34.500	20.985	55.578	34.453	21.124	55.143	34.308	20.835	55.135	34.308	20.826
Totaal saldo baten en lasten	90.225	36.873	53.352	88.844	36.626	52.218	88.061	36.481	51.580	87.197	36.481	50.716
Mutaties met de reserves	2.020	-7.174	-5.153	2.740	-1.151	1.589	909	-598	312	909	-57	853
Geraamd resultaat	92.245	44.046	48.199	91.584	37.777	53.807	88.970	37.078	51.892	88.106	36.538	51.569

3.3 Vennootschapsbelasting

3.3.1 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Vennootschapsbelasting	2025
Materiële budgetten	108.532

Materiële budgetten: er wordt rekening gehouden met een winst van ongeveer € 400.000 waar maximaal 25% belasting over is verschuldigd.

Wanneer sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid en structureel overschotten worden gerealiseerd vallen deze 'winsten' voor overheidsinstellingen met ingang van 2016 onder de vennootschapsbelastingplicht. Voor gemeenten moet dit bekeken worden per afzonderlijke activiteit, in tegenstelling tot bedrijven die voor het geheel van activiteiten worden beoordeeld.

Voor Dordrecht betalen wij vennootschapsbelasting (VPB) over de 'winsten' uit verkoop van restafval (oud ijzer en dergelijke) en uit concessies voor het plaatsen van reclame in de openbare ruimte. Met de overkomst van de Servicegemeente Dordrecht zal mogelijk ook een kleine VPB last meekomen op inzet voor derden vanuit het Ingenieursbureau Drechtsteden (IBD). Het totaal van grondexploitaties, die in principe onder de VPB-plicht vallen, is op dit moment (nog) verliesgevend. Dit kan in de toekomst veranderen bij het openen van winstgevende grondexploitaties of het afsluiten van verliesgevende. Dit kan een aanzienlijke extra (niet begrote) last met zich meebrengen. Verder volgen wij enkele ontwikkelingen aandachtig, zoals de verhuur van het te bouwen Dordthuis, (garage en straat) parkeren en het crematorium. Op dit moment is hier geen sprake van winst en/of zijn vrijstellingen van toepassing. Deze onderdelen leiden op dit moment dus niet tot een werkelijke belastinglast.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	109	109	109	109
Baten	0	0	0	0
Saldo	-109	-109	-109	-109
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-109	-109	-109	-109

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Vennootschapsbelasting	2025			2026			2027			2028		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Vennootschapsbelasting	109	0	109	109	0	109	109	0	109	109	0	109
Totaal saldo baten en lasten	109	0	109	109	0	109	109	0	109	109	0	109
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	109	0	109	109	0	109	109	0	109	109	0	109

3.4 Onvoorzien

3.4.1 Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2025 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Onvoorzien	2025
Stelposten	50.000

Stelposten: in de begroting is een structureel bedrag opgenomen van € 50.000 voor onvoorziene kosten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Lasten	50	50	50	50
Baten	0	0	0	0
Saldo	-50	-50	-50	-50
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-50	-50	-50	-50

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Onvoorzien	2025			2026			2027			2028		
Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Onvoorzien	50	0	50	50	0	50	50	0	50	50	0	50
Totaal saldo baten en lasten	50	0	50	50	0	50	50	0	50	50	0	50
Mutaties met de reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	50	0	50	50	0	50	50	0	50	50	0	50

4 Paragrafen

4.1 Lokale heffingen

Het gemeentelijk kader om de lokale heffingen vorm te geven en uit te voeren bestaat uit de [Nota Lokale Heffingen](#), de verschillende planning en control documenten (kadernota, begroting, bestuursrapportage en jaarstukken) en de diverse belasting- of tariefsverordeningen. Daar waar de Nota richtinggevend en meerjarig is van karakter, betreffen de P&C-documenten en de tariefsverordeningen in beginsel een jaarschijf.

4.1.1 Ontwikkelingen en rijksbeleid

Maximum op stijging OZB

Ons nieuwe kabinet heeft in het hoofdlijnenakkoord 2024 – 2028 opgenomen dat de stijging van de gemeentelijke woonlasten (OZB) wordt gemaximeerd via afspraken met gemeenten. Omdat het kabinet nog maar kort geleden is aangetreden, is hier nog geen invulling aan gegeven.

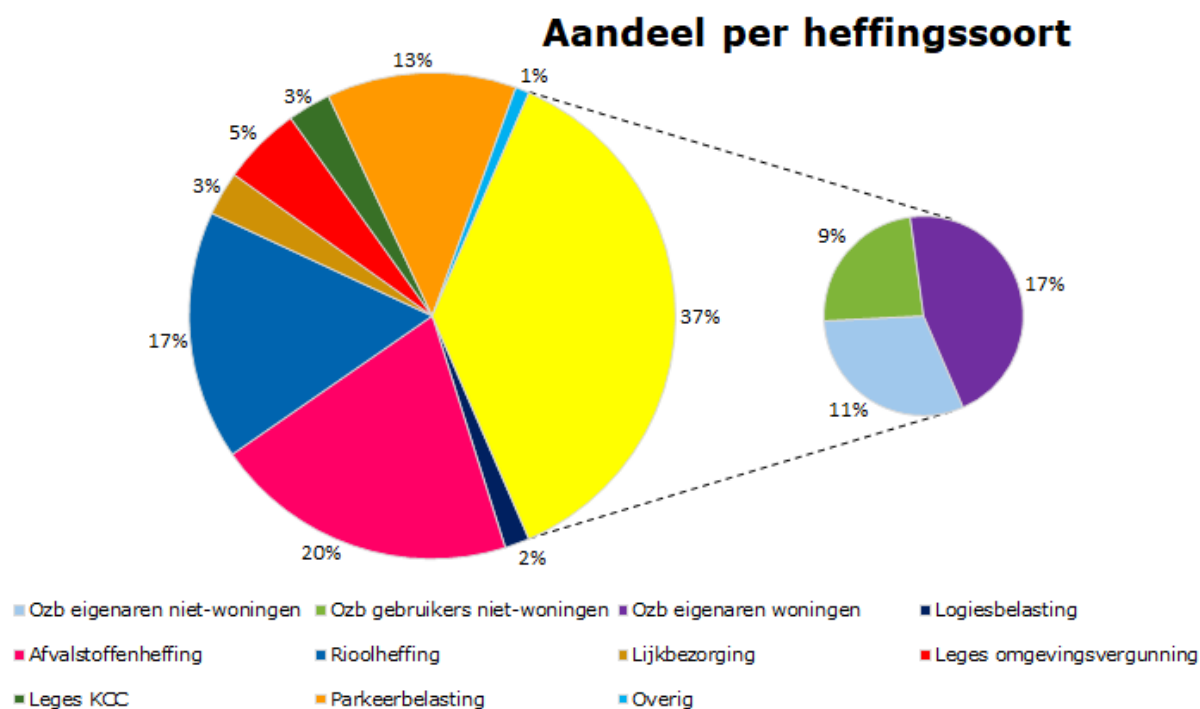
4.1.2 Gemeentelijke belastingopbrengsten

In 2024 is 13% van alle begrote inkomsten afkomstig uit lokale heffingen. Hiervan is 39% ongebonden inkomsten, hieraan is geen specifiek bestedingsdoel gekoppeld. Lokale heffingen vormen hiermee een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De verschillen tussen 2025 en 2024 in de tabel geven geen indicatie van de stijging of daling van de tarieven, maar van de totale opbrengst. Hierbij spelen factoren zoals ontwikkelingen in de WOZ-waarde en areaaluitbreiding een rol.

Bedragen x € 1.000				
Heffingssoort	Rekening 2023	Begroting 2024 na wijziging	Begroting 2025	Mutatie 2025 t.o.v. 2024
Algemene dekkingsmiddelen (ongebonden heffingen)				
OZB eigenaren niet-woningen	9.626	10.953	11.022	69
OZB gebruikers niet-woningen	7.089	8.330	8.495	165
OZB eigenaren woningen	15.058	16.145	16.390	245
Subtotaal OZB	31.773	35.428	35.907	479
Hondenbelasting ¹	nvt	nvt	nvt	nvt
Precariobelasting	168	214	214	0
Logiesbelasting	735	1.330	1.601	271
Subtotaal ongebonden heffingen	32.676	36.972	37.722	750
Gebonden heffingen				
Afvalstoffenheffing	17.701	19.228	19.632	404
Rioolheffing/-recht	14.408	15.428	16.099	671
Reinigingsrecht	130	161	164	3
Lijkbezorgingsrechten	2.512	2.798	2.837	39
Leges omgevingsvergunning	4.167	4.991	5.096	105
Leges KCC	1.700	2.582	2.786	204
Leges APV en overige leges	57	197	201	4
Parkeerbelastingen ²	11.398	12.771	12.240	-531
Marktgelden	281	313	320	7
Subtotaal gebonden heffingen	52.354	58.469	59.375	906
TOTAAL	85.030	95.441	97.097	1.656

¹ Geen heffing hondenbelasting (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026, zie het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24).

² Deze categorie bestaat zowel uit de publiekrechtelijke parkeerbelasting als de privaatrechtelijke parkeergelden.

4.1.3 Woonlasten (lokale lasten)

De onroerendezaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing vormen samen de woonlasten. Deze heffingen bepalen het leeuwendeel van de gemeentelijke belastingopbrengsten en daarmee grotendeels de lokale lastendruk. Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens weer. Bij de berekening van de woonlasten voor 2025 zijn de bij de [Perspectiefnota 2025](#) vastgestelde indexeringen gehanteerd, afgezet tegen de geprognosticeerde, gemiddelde WOZ-waarde. De overige cijfers zijn gebaseerd op geactualiseerde cijfers en niet op verouderde, achterhaalde COELO-cijfers.

Uit de tabel blijkt dat de gemiddelde woonlasten in Dordrecht eigenaren-bewoners in 2025 met 1,6% stijgen ten opzichte van 2024.

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2022	2023 ²	2024	Indexering	2025
Gemiddelde WOZ-waarde	308.000	365.000	376.000	8,0%	406.000
OZB-eigenaar	299,99	324,85	340,28	2,1%	343,07
Afvalstoffenheffing ¹	312,60	332,28	356,76	2,1%	364,20
Rioolheffing eigenaar	108,31	115,13	123,65	2,1%	126,25
Rioolheffing gebruiker ¹	96,36	102,36	109,92	2,1%	112,20
Ontwikkeling lastendruk	817	875 ²	931		946
Stijging/daling	3,2%	7,0% ²	6,4%		1,6%

De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens die huren, ziet er als volgt uit. Huurders betalen geen OZB en rioolheffing eigenaar. De gemiddelde woonlasten stijgen in 2025 in Dordrecht voor huurders met 2,1% ten opzichte van 2024.

Huurders		Bedragen x € 1			
	2022	2023 ²	2024	Indexering	2025
Afvalstoffenheffing ¹	312,60	332,28	356,76	2,1%	364,20
Rioolheffing gebruiker ¹	96,36	102,36	109,92	2,1%	112,20
Ontwikkeling lastendruk	409	435 ²	467		476
Stijging/daling	3,2%	6,3% ²	7,4%		2,1%

¹ Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven deelbaar te zijn door 12.

² In 2023 is een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud verstrekt waardoor de daadwerkelijke ontwikkeling van de lastendruk lager was dan in de tabellen is opgenomen. Door deze € 75 te betrekken in de opstelling was er sprake van een daling van de woonlasten in 2023 ten opzichte van 2022. Voor eigenaren-bewoners betrof dat -2,9% en voor huurders was dat -12,1%, zie ook de [Begroting 2023](#) en de [Jaarstukken 2023](#).

4.1.3.1 OZB

De heffingsgrondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB) is de totale WOZ-waarde van de onroerende zaken, oftewel de WOZ-capaciteit. Deze wordt vastgesteld volgens de regels van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor 2025 gelden de WOZ-waarden met als waardepeildatum 1 januari 2024. De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van de onroerende zaak.

Tot en met 2019 gold als enige restrictie voor de opbrengst OZB de macronorm. Deze is in 2020 vervangen door de benchmark lokale lasten. Voor de resultaten van de benchmark 2023 verwijzen we naar het onderdeel [Benchmark lokale lasten](#) in deze paragraaf.

Tariefsaanpassing 2025

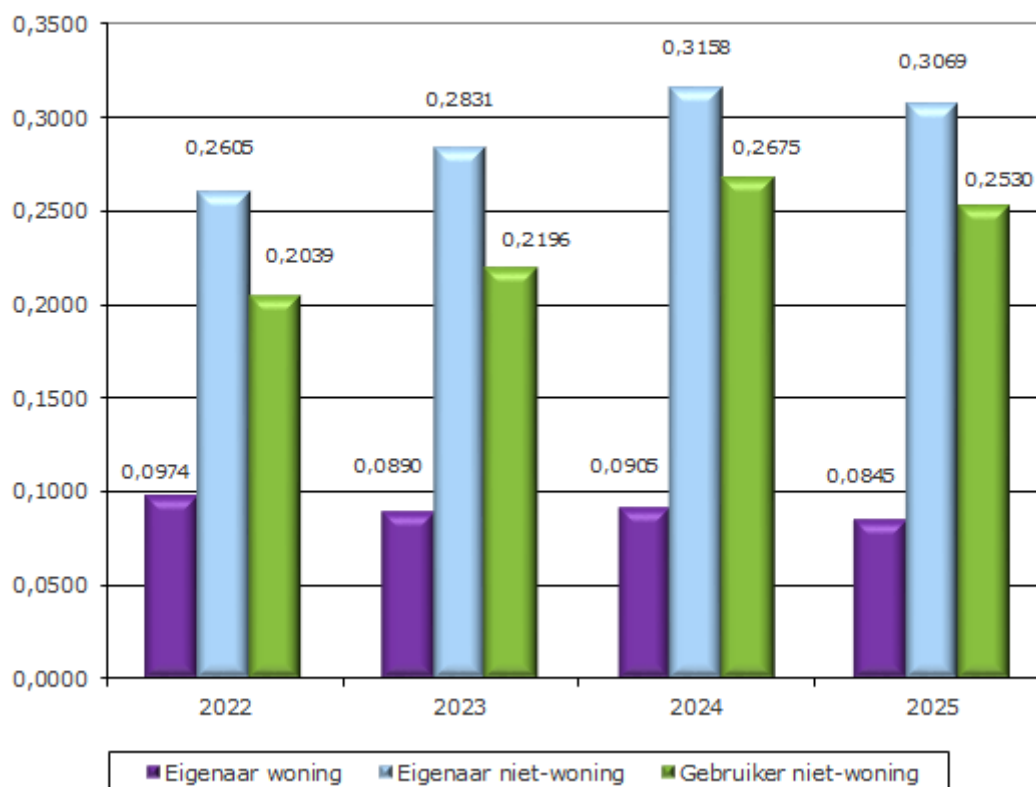
De OZB kent drie tarieven, namelijk die voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. Gemeenten werken met geautomatiseerde taxatiemodellen, waarin alle kenmerken van een onroerend zaak zijn opgenomen. Er vindt geen (jaarlijkse) taxatie per pand plaats.

De belastingtarieven worden berekend door de begrote opbrengsten van de onderscheidenlijke tariefgroepen te delen door de geschatte belastingcapaciteit (totale WOZ-waarden) van die groepen. Hieruit volgen percentages. Het percentage, vermenigvuldigd met de WOZ-waarde, geeft aan welk bedrag aan OZB verschuldigd is.

Voor woningen is voor begrotingsjaar 2025 rekening gehouden met een waardeontwikkeling van 8% (belastingcapaciteit), bij niet-woningen is dat 2%. De gewenste opbrengst is geïndexeerd conform de besluitvorming over de Perspectiefnota 2025. Aanvullend is rekening gehouden met extra opbrengsten wegens areaaltoename van in totaal € 429.000. Daar staat tegenover dat een structurele dubbeltelling van € 306.000 in de begroting bestond die nu is geëlimineerd.

Van de opbrengst niet woningen gaat 12,66% naar het [Ondernemersfonds](#), waarbij ten aanzien van een aantal objecten specifieke afspraken worden/zijn gemaakt met de fondsbeheerder.

Ontwikkeling OZB-tarieven in %

4.1.3.2 Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is met 2,1% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie conform de [Perspectiefnota 2025](#).

4.1.3.3 Rioolheffing

De rioolheffing is met 2,1% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie, conform de [Perspectiefnota 2025](#).

4.1.4 Vergelijking woonlasten 2024

Om tegemoet te komen aan de behoefte aan informatie over woonlasten presenteert het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) jaarlijks de [Atlas van de lokale lasten](#) (zie voor de volledigheid ook het [erratum](#)). De atlas geeft inzicht in de gemeentelijke tarieven, belastingopbrengsten, de belastingdruk en de woonlasten per gemeente. Het betreft hier een vergelijking voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een koopwoning met een gemiddelde WOZ-waarde.

4.1.4.1 Vergelijking met G40 en G4 gemeenten

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) bracht, naast de Atlas van de lokale lasten, ook jaarlijks een overzicht uit met Kerngegevens van de grote gemeenten. Per 2024 vindt dit onderzoek niet meer plaats en wordt verwezen naar de [Benchmark G40 en G4 gemeente 2024](#), waar de woonlasten van 44 gemeenten worden vergeleken. Het betreft hier een vergelijking voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een koopwoning met een gemiddelde WOZ-waarde.

Dordrecht neemt in 2024 met € 936 een twaalfde plaats in, waarbij we zeven plekken dalen ten opzichte van 2023. In 32 van de onderzochte gemeenten zijn de lokale woonlasten dus hoger dan

in Dordrecht. Tilburg is wederom het goedkoopst en neemt met € 759 de eerste plaats in. Leiden is evenals vorig jaar de duurste van de G40 en G4 gemeenten en staat met € 1.234 op de laatste plaats.

4.1.4.2 Vergelijking referentiegemeenten en Drechtsteden

Deze vergelijking is gebaseerd op de actuele gegevens van de Digitale Atlas van de lokale lasten 2024 op www.coelo.nl en geeft de woonlasten 2024 van een meerpersoonshuishouden weer op basis van de gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning.

Eigenaren-bewoners

Bedragen x € 1

Gemeente	Gem. WOZ-waarde	Tarief OZB	OZB eigenaar	Riool eig./gebr.	Afval stoffen	Tegemoet-koming	Totaal	Rangnr. meerp. huish. ¹
Drechtsteden								
Dordrecht	382.000	0,0905	345	234	357		936	106
Sliedrecht	364.000	0,0712	319	277	351		947	124
Alblasserdam	409.000	0,0991	404	169	449	-40	982	173
Hendrik-Ido-Ambacht	465.000	0,0934	434	218	410	-76	986	176
Hardinxveld-Giessendam	418.000	0,1054	440	207	344		991	181
Zwijndrecht	389.000	0,0866	337	322	368		1.027	220
Papendrecht	400.000	0,1136	454	169	424		1.047	244
Referentiegemeenten								
Alkmaar	436.000	0,0579	252	193	390		835	29
Breda	495.000	0,0566	280	194	387		861	48
Dordrecht	382.000	0,0905	345	234	357		936	106
Haarlem	603.000	0,0734	443	167	478		1.088	268
Delft	471.000	0,0974	459	252	417		1.128	285
Leiden	525.000	0,1131	594	254	476		1.324	333
Landelijk gemiddelde	484.000	0,0909	423	225	346		994	

¹ Voor de indicatie in de laatste kolom geldt: hoe lager het nummer, hoe lager de woonlasten.

Huurders

Bedragen x € 1

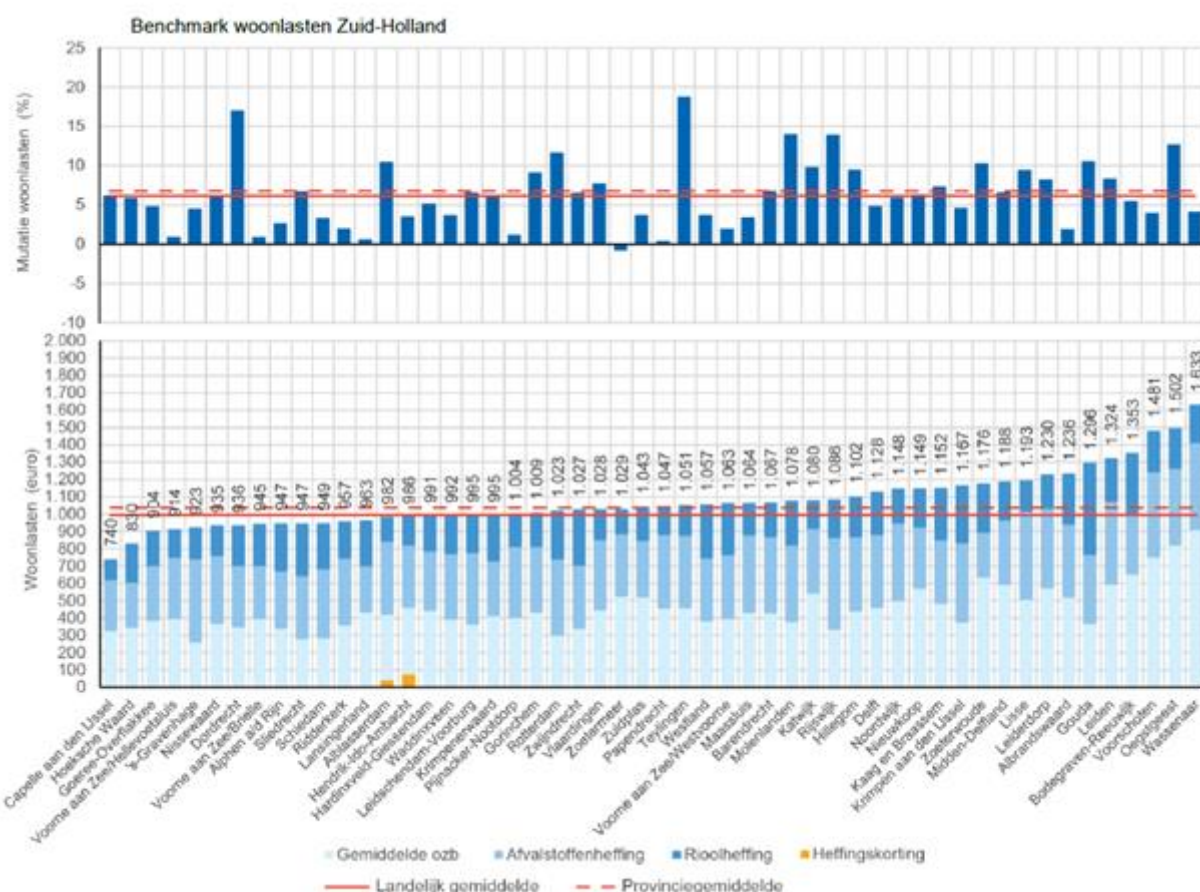
Gemeente	Rioolheffing gebruiker	Afval stoffenheffing	Tegemoet-koming	Totaal	Rangnr. meerp. huish. ¹
Drechtsteden					
Hendrik-Ido-Ambacht	69	410	-76	402	120
Alblasserdam	0	449	-40	409	129
Papendrecht	0	424		424	143
Dordrecht	110	357		467	174
Sliedrecht	103	365		468	177
Hardinxveld-Giessendam	207	344		551	249
Zwijndrecht	322	368		690	334

Referentiegemeenten

Alkmaar	0	390	390	102
Dordrecht	110	357	467	174
Delft	55	417	472	181
Haarlem	0	478	478	189
Breda	194	387	571	276
Leiden	254	476	730	343
Landelijk gemiddelde	112	346	457	

4.1.4.3 Benchmark lokale lasten

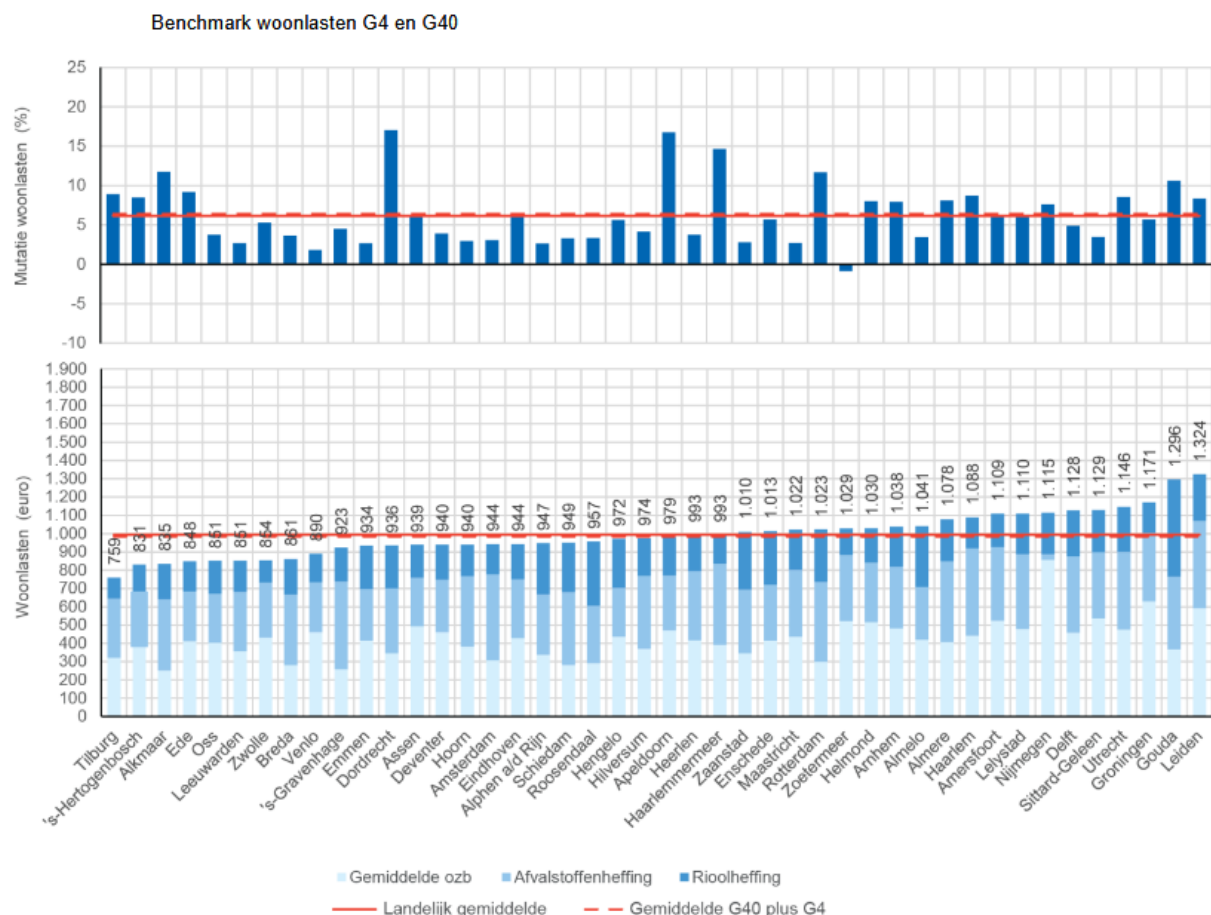
In deze benchmark voor 2024, samengesteld door het COELO en opgenomen in de [Atlas van de lokale lasten 2024](#) vanaf pagina 188, wordt een vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de gemeentelijke tariefontwikkeling per provincie gegeven, net als de landelijke en provinciale gemiddelden. Middels de (grafische) vergelijking voor Zuid-Holland op pagina 197 worden de onderlinge verschillen tussen gemeenten inzichtelijk gemaakt. Het overzicht vergelijkt binnen de provincie het cumulatief bedrag van de drie heffingen (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) per gemeente, minus de tegemoetkoming in de woonlasten (heffingskorting), voor 2024 en de mutatie van de woonlasten ten opzichte van 2023.

De figuren bieden de mogelijkheid om de gemeenten op verschillende punten te vergelijken. De positie op de x-as (hoe ver naar rechts staat de gemeente?) geeft informatie over de hoogte van de gemeentelijke woonlasten in vergelijking met die van de andere gemeenten in de provincie. De horizontale rode lijnen laten zien in hoeverre de gemeentelijke woonlasten en de mutatie afwijken van het gemiddelde in Nederland (doorgetrokken rode lijn) en de provincie (gestippelde rode lijn).

Het gemiddelde voor Nederland bedraagt € 994 en voor Zuid-Holland is dit € 1.038. Het stijgingspercentage ten opzichte van 2023 bedraagt landelijk 6,1% en voor Zuid-Holland 6,4%. Verder kan de hoogte van de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing worden vergeleken. Enkele gemeenten hanteren een korting op de totale aanslag (heffingskorting). De hoogte van de heffingskorting wordt weergegeven met een oranje balkje. Het bedrag van de heffingskorting is verrekend met de gemiddeld betaalde OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing in de gemeente door het gekorte bedrag te delen door drie en dit in mindering te brengen op de drie betaalde bedragen.

Naast de vergelijking per provincie wordt ook een overzicht op G40 en G4-niveau gepresenteerd.

Achtergrond benchmark

Om onevenredige stijging van de collectieve lastendruk te voorkomen heeft het Rijk vanaf 2007 tot en met 2019 een beperking gehanteerd op de stijging van de OZB-opbrengst van alle gemeenten samen in de vorm van een macronorm. In 2014 is geconcludeerd dat de macronorm geen effectief beheersingsinstrument is gebleken omdat de norm niet heeft bijgedragen aan de gematigde lastenontwikkeling, omdat de besluitvorming over tarieven in gemeenten in de eerste plaats geënt is op lokale afwegingen. Sindsdien is de vergelijking van de lokale lasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) tussen gemeenten, volgens het Rijk, beter mogelijk geworden. Onder meer door de publicatie van de jaarlijkse Atlas van de lokale lasten door het COELO en de wettelijke verplichting om in de gemeentelijke begroting de ontwikkelingen toe te lichten.

Met ingang van 2020 is de macronorm OZB dan ook vervangen door een jaarlijkse benchmark, waarin naast de OZB ook de riool- en afvalstoffenheffing worden vergeleken voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning. In de beantwoording van kamervragen door voormalig minister Ollongren over de stijging van de gemeentelijke belastingen in 2021 is

aangegeven dat evaluatie van de benchmark gepland staat voor 2025. Er wordt dan ook gekeken naar de relatie tussen de afschaffing van de macronorm en de ontwikkeling van de lokale woonlasten.

4.1.4.4 Belastingcapaciteit

Onderstaande tabel betreft één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en lasten van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze wordt berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde, uitgedrukt in een percentage. De kolom 2025 betreft een doorkijk op basis van de indexeringen conform de [Perspectiefnota 2025](#).

		Bedragen x € 1		
		2023	2024	2025
A	OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	328	346	343
B	Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	217	234	238
C	Afvalstoffenheffing voor een gezin	332	357	364
D	Eventuele heffingskorting	-75	0	0
E	Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	802	937	945
F	Woonlasten landelijke gemidd. voor gezin laatst bekende begrotingsjaar (dus 2022, 2023 en 2024)	904	944	994
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%		89%	99%	95%

Door de nieuwe berekeningsmethode van het COELO, gebaseerd op het per 2022 publiceren van de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen door het CBS waar deze eerst enkel als gezamenlijk gemeld werden, zijn oudere opstellingen (in eerdere P&C-producten) van de belastingcapaciteit waarin het jaar 2021 wordt weergegeven niet langer onderling vergelijkbaar. Zie voor meer uitleg hierover de [belastingcapaciteit](#) in de Begroting 2023.

4.1.5 Kwijtschelden van gemeentelijke belastingen

Als een belastingplichtige door financiële omstandigheden niet in staat is een belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Het Rijk bepaalt de regels voor toekenning. Onze gemeente hanteert de zogeheten 100%-norm. Dat betekent dat inwoners met een inkomen op bijstandsniveau in beginsel voor kwijtschelding in aanmerking komen. Tevens vindt ook een vermogenstoets plaats. Onlangs is de wettelijke vermogensnorm verhoogd, waarbij ook geldt dat de gemeente de ruimste norm toepast.

Een groot deel van de kwijtscheldingen wordt geautomatiseerd getoetst met als doel de administratieve lasten voor de burger te verminderen. Gemeenten mogen zelf bepalen voor welke belastingen kwijtschelding wordt verleend. In Dordrecht kan kwijtschelding worden verleend voor: onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolheffing gebruikers/eigendom en leges voorrangsverklaring.

Heffingssoort	Werkelijk 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
OZB	3	32	32
Afvalstoffenheffing	1.455	1.552	1.552
Rioolheffing	461	514	514
Totaal	1.919	2.098	2.098

4.1.6 Overige lokale heffingen

Jaarlijks worden de tarieven voor de diverse heffingen door de raad bij de perspectiefnota (voorheen kadernota) vastgesteld voor het komende begrotingsjaar en verwerkt in de heffingsverordeningen.

Heffing	Indexatie
Hondenbelasting	geen belastingheffing (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026
Leges KCC	2,1%
Leges omgevingsvergunning	2,1%
Leges APV en overige	2,1%
Lijkbezorgingsrechten	gemiddeld 2,1%
Logiesheffing	2,1%
Marktgeld	2,1%
Reinigingsrecht	2,1%
Parkeerbelastingen	nntb
Precariobelasting	2,1%

Hondenbelasting

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#), pagina 24, is vastgelegd dat het tarief van de hondenbelasting voor deze bestuursperiode terug naar nul wordt gebracht. Dat betekent dat hondenbezitters de komende jaren geen aanslag voor de hondenbelasting ontvangen. Hierdoor vervallen ook de jaarlijkse inkomsten van de hondenbelasting. Dit is meegenomen in het totale meerjarige, financiële perspectief bij de Begroting 2023.

4.1.7 Berekening kostendekkendheid van een heffing

In deze paragraaf maken we de berekening van de kostendekkendheid van heffingen inzichtelijk, die wettelijk maximaal 100% mogen zijn. Voor de parkeerbelasting geldt dit niet, deze mag meer dan 100% kostendekkend zijn. In het onderstaande overzicht is per heffing de kostendekkendheid bepaald.

Overheadtoerekening

In mei 2023 heeft de raad de [Financiële verordening Dordrecht](#) vastgesteld. In deze verordening is de toerekening van overhead aan producten, diensten en heffingen aangepast. Voorheen werden de overheadkosten toegerekend op basis van het aantal FTE, in de nieuwe verordening is dit aangepast naar een toerekening op basis van de loonsom van de overige producten, diensten en heffingen. De toegerekende overheadkosten hebben per product, dienst of heffing nagenoeg dezelfde omvang als de loonkosten die aan het product, dienst of heffing worden besteed.

De omvang van de [overhead](#) wordt toegelicht in het onderdeel [Financiën van Dordrecht](#).

Berekening kostendeckendheid van een heffing

Bedragen x € 1.000

	Afvalstoffenheffing	Reinigingsrecht	Rioolheffing	Legesverordening (hoofdstuk 1)	Legesverordening (hoofdstuk 2)	Legesverordening (hoofdstuk 3)	Lijkbezorgingsrechten	Marktgeld	Parkeerbelasting
Kosten taakveld	18.394	168	13.393	9.319	4.217	947	3.214	547	2.998
Inkomsten taakveld (niet zijnde de heffing)	-1.176	-4	-1.079	-3.598	0	0	-279	-39	-35
<i>Directe kosten taakveld</i>	<i>17.218</i>	<i>164</i>	<i>12.314</i>	<i>5.721</i>	<i>4.217</i>	<i>947</i>	<i>2.935</i>	<i>508</i>	<i>2.963</i>
Overhead	625	2	1.345	6.417	154	0	1.394	334	1.718
BTW	3.364	0	2.441	122	847	199	4	28	396
<i>Indirecte kosten taakveld</i>	<i>3.989</i>	<i>2</i>	<i>3.786</i>	<i>6.539</i>	<i>1.001</i>	<i>199</i>	<i>1.398</i>	<i>362</i>	<i>2.114</i>
Totale kosten taakveld	21.207	166	16.100	12.260	5.218	1.146	4.333	870	5.077
Opbrengst heffingen	19.632	164	16.100	2.786	5.096	155	2.837	320	6.385
Dekkingspercentage (B2025)	93%	99%	100%	23%	98%	14%	65%	37%	126%
Dekkingspercentage (B2024)	95%	99%	100%	29%	98%	14%	68%	35%	121%
Verschil B2025 vs B2024	-2%	0%	0%	-6%	0%	0%	-3%	2%	5%
Dekkingspercentage (JRK2023)	108%	80%	96%	18%	79%	6%	61%	35%	138%
Dekkingspercentage (JRK2022)	102%	63%	105%	19%	100%	9%	63%	35%	168%

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Een gezonde financiële positie van de gemeente is een absolute voorwaarde voor haar slagkracht. Dat vergt niet alleen een sluitende exploitatie en realisatie daarvan in het uitvoeringsjaar, maar óók voldoende weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

In deze paragraaf geven wij informatie over het risicomanagement in Dordrecht. Daarmee geven we inzicht in de omvang van het risicoprofiel en de grootste risico's met de daarbij behorende beheersmaatregelen. De paragraaf laat zien hoe het gemeentelijk risicoprofiel, het weerstandsvermogen en de daarbij behorende ratio zich in 2025 ontwikkelen.

4.2.1 Algemeen

We willen investeren in de stad. Daaraan zijn risico's verbonden. De Agenda Dordt 2030 is daar een actueel voorbeeld van. We moeten er dus rekening mee houden dat risico's impact kunnen hebben op de realisatie van onze doelen. Daarom gaan we zorgvuldig om met risico's, willen we bewuste afwegingen maken bij het aangaan van risico's en passende beheersmaatregelen nemen. Indien risico's zich toch manifesteren willen wij ervoor zorgen dat we dit kunnen dragen.

Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen. Het geeft een beeld van de robuustheid van onze financiële situatie. Een gezond weerstandsvermogen stelt ons in staat om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit ons tot bezuinigen dwingt ten koste van het uitvoeren van bestaande taken.

Door het periodiek uitvoeren van risicoanalyses worden risico's en beheersmaatregelen niet op een willekeurige, maar op een gestructureerde wijze geïnclassificeerd. Hierdoor ontstaat een completer en betrouwbaar beeld van de risico's. De kans dat risico's over het hoofd worden gezien wordt hiermee gereduceerd. Wij zijn van mening dat we op het terrein van risicomanagement:

- een uitgewerkt risicomanagementbeleid hebben dat bestaat uit afspraken over sturing en verantwoording betreffende de belangrijkste risico's,
- en daardoor een relatief compleet risicoprofiel kennen waarin de belangrijkste risico's zijn opgenomen, en waarmee de benodigde omvang van het weerstandsvermogen op een betrouwbare en robuuste wijze wordt bepaald.

4.2.1.1 Beleid voor risicomanagement

De gemeente Dordrecht heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De [Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen](#) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De Nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden.

De in de Nota opgenomen doelstellingen voor risicomanagement zijn:

1. inzicht krijgen in de strategische risico's die de gemeente Dordrecht loopt en daarmee het risicobewustzijn te stimuleren.
2. vermindering van het negatieve effect van risico's op het bestaande beleid en de kwaliteit van de bestaande voorzieningen.
3. optimaliseren van interne beheersing als onderdeel van integraal management.
4. onderbouwing berekening weerstandsvermogen gerelateerd aan de met de raad afgesproken norm van ten minste 1,0.

In de Nota zijn de uitgangspunten voor risicomanagement en risicobeheersing, alsmede de diverse gemeentelijke, interne rollen en de afbakening en definiëring van de diverse risicobegrippen opgenomen. Momenteel is er een nieuwe nota in de maak die in de tweede helft 2024 aangeboden zal worden. Met deze nieuwe nota actualiseren we de huidige beleidskaders en passen we deze aan naar de standaarden van het moderne risicomanagement en risicogestuurd werken.

4.2.2 Risico's

Op basis van een periodieke risico-inventarisatie krijgen we inzicht in de aard en omvang van het risicoprofiel. Wij definiëren een risico als: een onzekere (interne of externe) gebeurtenis die het realiseren van onze doelen kan beïnvloeden. Dit betreft naast de financiële risico's ook de niet-financiële risico's. Risico's met financiële effecten worden meegenomen bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit en bepalen daarbij mede de omvang van de ratio van het weerstandsvermogen.

Ter voorbereiding op de Begroting 2025 actualiseren we het laatst vastgestelde risicoprofiel, te weten dat van de [Jaarstukken 2023](#) dat in april 2024 is opgesteld. Hiertoe doorlopen we het huidige risicoprofiel, worden de risico's voorzien van een eigenaar, worden de beheersmaatregelen doorgenomen en vindt bespreking ervan plaats tussen de beleidsteams en Planning en Control. Bewustwording van risico's is een belangrijke stap in het beheersen van risico's. Daarom is het van belang regelmatig stil te staan bij de risico's die het bereiken van de doelstellingen in de weg staan en het gesprek hierover te organiseren.

De risico's zijn geïntroduceerd met de volgende uitgangspunten:

- risico's met een structureel gevolg worden opgenomen met een impact van maximaal 3 keer het jaarlijkse gevolg. Wij gaan ervan uit dat er in een termijn van circa 3 jaar een structurele oplossing in de begroting is gevonden voor structurele risico's.
- de gemeente Dordrecht maakt onderscheid in risico's voor de Stad en risico's bij het Grondbedrijf (grondexploitatieprojecten). Alhoewel voor beide entiteiten een eigen risicoprofiel en weerstandsratio kan worden bepaald, gaat het uiteindelijk om de gezamenlijke weerstandsratio voor de gemeente als geheel.
- ook de risico's van de (grote) projecten zijn in de Naris-database opgenomen, voor zover deze niet al intern binnen het project beheerst worden

In onderstaande toplist zijn de belangrijkste risico's van de gemeente Dordrecht (exclusief Grondbedrijf) ten tijde van het opstellen van de Begroting 2025 weergegeven. In het risicoprofiel zijn geen grote veranderingen (nieuwe of sterk gewijzigde risico's in de toplist) doorgevoerd ten opzichte van de lijst bij de Jaarstukken 2023. Enkel aan de kant van het Grondbedrijf zijn nieuwe risico's toegevoegd voor de gebiedsontwikkeling aan de Spuiboulevard. Deze verklaren de stijging van het risicoprofiel ten opzichte van de jaarstukken.

Verder zijn de risicoteksten van alle risico's uit de lijst nagelopen op actualiteit en hierdoor op enkele plekken (in beperkte mate) herzien.

Het hierna volgende overzicht geeft een nadere uitleg van de mogelijke risicogebeurtenissen en de beheersing ervan.

Jeugdhulp

We zien, ondanks het dempende effect van de verschillende maatregelen die we hebben genomen, een stijging in de intensiteit en complexiteit van jeugdhulptrajecten als ook een recente stijging van het aantal zorgbehoeftige jeugdigen. Daarmee stijgen de uitgaven aan jeugdhulp.

In onze meerjarenbegroting hebben we een landelijke taakstelling met betrekking tot de landelijke Hervormingsagenda Jeugd opgenomen. Het is nog niet duidelijk hoe het nieuwe kabinet Schoof uitvoering zal gaan geven aan de Hervormingsagenda. Wel lijkt de landelijke extra bezuiniging van € 511 miljoen op de jeugdzorg van tafel. Een deel van de hervormingsmaatregelen (zoals de inzet van praktijkondersteuners GGZ bij huisartsen) hebben we als gemeente al genomen, waardoor het beoogde besparingseffect naar verwachting lager is dan landelijk wordt verwacht. Tot slot houden we ook rekening met het niet volledig realiseren van [het geraamde besparingspotentieel op eerder benoemde lokale ombuigingsmaatregelen](#) en [nieuwe ombuigingen](#), zoals de aanpak van zorgfraude en een strengere toegang tot jeugdhulp.

Beheersing

De [integrale visie voor het sociaal domein](#) vormt het gemeentelijke sturingsinstrument om ervoor te zorgen dat inwoners in de meest kwetsbare situaties hulp krijgen, nu en in de toekomst. Preventie, integraliteit en normaliseren zijn de sleutelwoorden in het sturen op de jeugdhulpuitgaven. Zo zijn we bezig om bepaalde lichte vormen van jeugdhulp om te zetten naar een algemene voorziening, breiden we het aantal praktijkondersteuners GGZ bij huisartsen uit en volgen we de landelijke ontwikkeling (als onderdeel van de landelijke Hervormingsagenda Jeugd) wat betreft het beperken van de reikwijdte van de jeugdwet.

Ook regionaal, in de regio Zuid-Holland Zuid, werken we samen om de uitgaven in de jeugdhulp te verminderen en de kwaliteit van jeugdhulp te verbeteren. In september 2022 hebben de tien gemeenten uit de regio Zuid-Holland Zuid een meervoudig lokaal programma vastgesteld: [Werk voor de Jeugd](#). Een van de belangrijkste onderleggers van het programma Werk voor de Jeugd is het, door de raad vastgestelde, inkoopkader. Op dit moment wordt het huidige inkoopkader geëvalueerd, zodat met ingang van 1 januari 2026 er nieuwe contracten kunnen worden afgesloten met een beperkter aantal jeugdhulpaanbieders. Daarnaast geven we, samen met de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ en de andere 9 gemeenten in de regio, uitvoering aan een strenger contractmanagement, werken we aan het toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming en werken we aan een passender jeugdhulplandschap (waaronder het bieden van alternatieven voor jeugdhulpplus).

Lokaal en regionaal maken we steeds slimmer gebruik van data. Inzicht in de ontwikkelingen en de oorzaken van de stijgende uitgaven zijn blijvend van belang om aan de juiste knoppen te kunnen draaien om de stijging te kunnen afvlakken en de jeugdhulp te transformeren.

Tot slot is eind 2023 een bestuursopdracht '[Verkenning naar een bijdrage van de GR DG&J aan het verminderen van de financiële problematiek van deelnemende gemeenten](#)' aan de GR dienst Gezondheid & Jeugd verstrekt. Ook met deze verkenning en uitvoering van maatregelen beogen we de stijgende lijn aan uitgaven af te vlakken.

Uitvoerings- en proceskosten GBD

De afgelopen jaren is een sterke groei waarneembaar van het aantal WOZ bezwaarschriften. Enerzijds komt dit door de waardestijging op de woningmarkt en anderzijds is duidelijk dat steeds meer bezwaarschriften door no cure no pay- dienstverleners worden ingediend, waarbij gemeenten proceskostenvergoeding moeten betalen aan deze bureaus indien het bezwaar gegrond wordt verklaard. Deze kosten komen bovenop de extra benodigde inzet van personeel om alle bezwaren tijdig behandeld te krijgen.

Beheersing

De VNG werkt met het ministerie van Financiën aan de verdere uitwerking van de nieuwe regels die in de loop van 2024 moeten worden ingevoerd. De staatssecretaris van Financiën heeft aangegeven dat het informeel contact met de gemeenten een belangrijke functie gaat krijgen in het bezwaarproces. Daarnaast wordt onderzocht om het verdienmodel van de no cure no pay bureaus aan banden te leggen. Wij zijn daarmee afhankelijk van de maatregelen die op rijksniveau genomen gaan worden. Het is, mede gelet op het feit dat het kabinet momenteel demissionair is, de vraag of en wanneer er landelijke maatregelen komen en wat het effect gaat zijn op het aantal te behandelen WOZ bezwaren (en beroepen) in de nabije toekomst. Daarom wordt voorgesteld om het incidentele extra bedrag voor de behandeling van de WOZ bezwaren en aanverwante proceskostenvergoedingen ook voor 2024 op te nemen.

Ontwikkeling aanvragen in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

Door verschillende ontwikkelingen stijgt het aantal toegekende aanvragen in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning. Zo zien we een forse stijging sinds het door het Rijk afgedwongen maximeren van de eigen bijdrage en het afschaffen van de vermogenstoets (abonnementstarief). Het Rijk wil voorgaande "terugdraaien" en heeft de gemeenten al gekort via de Algemene

Uitkering. Vraag is echter in hoeverre een hogere eigen bijdrage leidt tot minder WMO-kosten in Dordrecht.

Andere belangrijke ontwikkelingen zijn: de dubbele vergrijzing (het aandeel ouderen én onze toegenomen levensverwachting neemt toe) gecombineerd met de 'langer thuis' insteek en de extramuralisering en de uitname van valpreventie uit de Algemene Uitkering.

Beheersing

Personeelstekorten bij zorgaanbieders zetten op dit moment een rem op de hogere afname van maatwerkvoorzieningen. We zien dit vooral bij huishoudelijke ondersteuning en het collectief vervoer. De Sociale Dienst Drechtsteden zoekt samen met zorgaanbieders naar mogelijke oplossingen. Een voorbeeld hiervan is de inzet van herstelgerichte ondersteuning, waarbij inwoners die een aanvraag doen voor huishoudelijke ondersteuning werken aan herstel en het behouden van de fysieke zelfredzaamheid.

Door een rechterlijke uitspraak is resultaatgericht beschikken niet langer toegestaan. Dit heeft gevolgen voor de Sociale Dienst Drechtsteden, omdat zowel het contract voor huishoudelijke ondersteuning als individuele begeleiding hierop gebaseerd waren. De reparatie hiervan bij de nieuwe aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning en individuele begeleiding kan mogelijk tot extra kosten leiden. Dit is afhankelijk van de vraag of de nieuwe werkwijze van de Sociale Dienst Drechtsteden, die de voordelen van resultaatgericht beschikken behoudt, juridisch overeind blijft.

Verder kunnen lokale keuzes de instroom beperken. De [integrale visie voor het sociaal domein](#), die in het eerste kwartaal van 2024 is vastgesteld, dient als een afwegingskader voor de inhoudelijke keuzes binnen het krappere wordende budget. Tot slot is eind 2023 een bestuursopdracht "[Verkenning bijdrage van de GR Sociaal aan verminderen van de financiële problematiek gemeenten](#)" aan de GR Sociaal verstrekt. Met deze [verkenning en uitvoering van maatregelen](#) beogen we de stijgende lijn aan uitgaven af te vlakken.

Planschade

Het risico van schade als gevolg van planologische maatregelen die tot een waardevermindering van onroerend goed of tot gederfde inkomsten leiden die terug te voeren zijn op de betreffende planologische maatregelen.

Beheersing

Zoveel mogelijk bij planologische ontwikkelingen rekening houden met planschade en het planschaderisico waar mogelijk afwentelen op de veroorzaker. Als planschade niet te vermijden is wordt een extern deskundige ingeschakeld en wordt namens de gemeente verweer gevoerd, waarbij met name gelet wordt op voorzienbaarheid en risico-aanvaarding aan de zijde van de planschadeverzoeker.

Versterken bestaanszekerheid

Door krapte op de arbeidsmarkt zijn inwoners in de bijstand, met direct potentieel richting betaald werk, grotendeels al uitgestroomd uit de bijstand. De instroom in de bijstand is als gevolg van de krapte op de arbeidsmarkt ook laag. Instroom bestaat voornamelijk uit statushouders. Deze groep moet inburgeren, hetgeen moeilijk(er) te verenigen is met full-time werken. Volledige uitstroom is dan veelal eerst na afloop van de inburgering aan de orde. Per saldo is de verwachting dat het aantal bijstandsdossiers de komende jaren licht zal toenemen.

Beheersing

Maatregelen richten zich op voorkomen van instroom en bevorderen van uitstroom.

Instroom voorkomen: een deel van de huidige instroom bestaat uit jongeren. Vanuit dit oogpunt zet de GRS in op het voorkomen van instroom in de bijstand door proactieve benadering van kwetsbare jongeren (VSO/Pro en VSV) en de matchmaker in samenwerking met Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten.

Uitstroom naar werk bevorderen gebeurt onder andere via inzet van LKS (loonkostensubsidie), (vereenvoudiging voor werkgevers van) werkbegeleiding, benutten van in GRS geïntegreerde Drechtwerk, inzet part-time werk, duale trajecten (inburgeren én participeren) en werkfitprogramma.

Cybercriminaliteit

Gemeenten zijn een doelwit voor cybercriminelen die financieel gewin willen behalen via diefstal van geld of vertrouwelijke informatie, of die willen 'verstoren.' Ook kan belangrijke IT uitvallen. Cyber is een breed risico waarmee veel overheidsinstanties te maken hebben vanwege hun afhankelijkheid van informatietechnologie, connectiviteit en geautomatiseerde processen. Ook wettelijke regulering neemt toe, net als (contractuele) eisen op het gebied van beveiliging, weerbaarheid en (cyber)aansprakelijkheidsverzekeringen. De potentiële cyberincidenten waar wij als gemeente mee te maken kunnen krijgen zijn onder andere:

- Activiteiten van hackers.
- Verstoring van belangrijke IT, waardoor processen en bedrijfsvoering onderbroken zullen worden.
- Opzettelijke handelingen van malafide medewerkers om informatie of geldmiddelen te bemachtigen.
- Ransomware-aanvallen.
- Cyberaanval bij, via of door leveranciers, externen of aanvullende dienstverleners.
- Statelijke actoren die spioneren of willen verstoren.

Beheersing

In technische zin beschermen wij onze belangen onder meer door de inzet van firewalls en systemen die onrechtmatige pogingen om in onze netwerken te komen, detecteren. Onze digitale werkplekken hebben aanvullende beveiligingsmaatregelen gekregen en worden door een zeer gespecialiseerd security team continu bewaakt. Gebruikers verkrijgen alleen onder bepaalde voorwaarden toegang en zij gebruiken een zogenaamde twee-factor methode om in te loggen. Onze backup- en restore procedures zijn aangescherpt, alsmede de wijze waarop we kwetsbaarheden van onze infrastructuur in kaart brengen en oplossen.

Onze organisatie is en blijft gebaat bij een effectief bewustzijn-programma dat gericht is op de verschillende doelgroepen binnen Drechtsteden. Inmiddels wordt invulling gegeven aan de verplichte cursus voor nieuwe medewerkers. Dit jaar is een leer-systeem beschikbaar gesteld waarmee onze medewerkers altijd alert kunnen blijven op de nieuwste, steeds geavanceerdere manieren waarmee onze belangen worden aangevallen.

We leren van incidenten van andere organisaties en versterken onze positie op basis van vermijdbare risico's. Tenslotte versterken we onze weerbaarheid door ons voor te bereiden op een eventueel security incident.

Dienst Gezondheid & Jeugd

De GR Dienst Gezondheid & Jeugd (DG&J) brengt periodiek de financiële risico's in beeld. Hierbij kan gedacht worden aan het uitblijven van subsidies c.q. bijdragen van derden, het extra inzetten van capaciteit door een hoger beroep op de dienstverlening (bij Bureau Leerplicht & Voortijdig Schoolverlaten, Veilig Thuis en de jeugdgezondheidszorg), cao-ontwikkelingen en overige prijsbijstellingen en het schadeloos stellen bij claims. Daarnaast wil het Rijk de vergoedingssystematiek voor Covid wijzigen naar een "prijs per prik". De verwachting is, dat deze nieuwe systematiek nadelig uitpakt voor onze regio. Onduidelijk is voorts in hoeverre het Rijk de gemeente compenseert voor de gestegen prijzen/lonen. Idem dito voor de – door het kabinet Schoof geplande- bezuinigingen op publieke gezondheid vanaf 2025 met uiteindelijk € 300 mln. Het kabinet werkt nog uit hoe deze bezuinigingen worden doorgevoerd.

(Het risico op jeugdhulp blijft hier buiten beschouwing. Zie eerder in deze lijst)

De GR DG&J beschikt over een beperkt weerstandsvermogen om deze tegenvallers op te vangen. De gemeenten staan aan de lat om eventuele tekorten af te dekken met een extra inwonersbijdrage, als het weerstandsvermogen aldaar ontoereikend is.

Beheersing

- De GR DG&J heeft in de afgelopen jaren verbeteringsmaatregelen qua bedrijfsvoering getroffen. Vanaf 2025 versterkt de GR DGJ de financiële kolom met extra capaciteit.
- De GR DG&J kent een grote verscheidenheid aan producten. Om de kwaliteit hiervan te borgen worden de nodige inspanningen geleverd, mede in het kader van de HKZ-certificatie (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector). Hierdoor worden risico's op fouten (zoals miscommunicatie en foutieve registraties) en hieruit mogelijk voortkomende schadeclaims verminderd.
- Een team van regionale ambtenaren adviseert de wethouders van de deelnemende gemeenten eenduidig. Hierdoor kan meer invulling aan de eigenaars- en opdrachtgeversrol van deze gemeenten richting GR DG&J worden gegeven.
- Eind 2023 is een bestuursopdracht [Verkenning naar een bijdrage van de GR DG&J aan het verminderen van de financiële problematiek van deelnemende gemeenten](#) aan de GR DG&J verstrekt. Inmiddels liggen er (concept) maatregelen waarmee we beogen om de uitgaven te doen verminderen. Ook efficiency-maatregelen qua bedrijfsvoering, zoals het omvormen van losse dienstovereenkomsten (naar vaste inwonerbijdragen), worden uitgewerkt door de GR DG&J.
- We sturen op het doen uitvoeren van taken binnen de rijksbijdrage(n), die we daarvoor ontvangen.
- We optimaliseren de ketensamenwerking kind-/gezinsbescherming bij met name de wijkteams en Veilig Thuis.

ICT-Beweegt

In februari 2021 zijn voor het programma ICT-Beweegt middelen beschikbaar gesteld door de Drechtraad. Het programma betreft een omvangrijke modernisering van het fundament van onze Informatiehuishouding. De transitie gaat gepaard met onzekerheden over o.a. de doorlooptijd. Halverwege 2024 is het rekencentrum gemigreerd naar faciliteiten van KPN. Hierdoor is grote stap in het risico beheersingsproces genomen. Tot medio 2025 volgt nu een optimaliseringslag die maakt dat wij onze beoogde doelen kunnen gaan halen. Eerder is een intensivering opgenomen in de meerjarenbegroting 2023-2026 voor de doorloop van dit programma. Deze claim dekt voornamelijk de al opgelopen vertraging, maar onduidelijk is nog of de financiële middelen voldoende zijn om alle onzekerheden af te kunnen dekken. Die onzekerheden kunnen zijn weerslag hebben op de kosten en daarmee het budget welke door de Drechtraad in februari 2021 beschikbaar is gesteld.

Beheersing

In deze complexe en omvangrijke transitie wordt strak gestuurd en gemonitord op de voortgang van het programma, de projectgelden, (meerjarig) kaderstellend (extra) budget, teneinde de risico's te beperken.

4.2.3 Risicomanagement in de planning en control cyclus

Onze gemeente kent een grote diversiteit aan beleidsterreinen: de decentralisaties in het sociaal domein, vastgoed, grondexploitaties, sport, veiligheid. Op al deze gebieden lopen we verschillende soorten risico's: financieel, juridisch, veiligheid, bestuurlijk, imago, maatschappelijk en integriteit. Daarom is het belangrijk dat we vooraf nadenken over de mogelijke gevolgen van beleid en dat we afwegen welke risico's we kunnen en willen nemen en welke maatregelen we nemen om de risico's te monitoren en te beheersen. Het moet vanzelfsprekend worden dat we regelmatig het gesprek voeren over ontwikkelingen, risico's en kansen, de risico's daarna concretiseren en nadenken over hoe we ermee omgaan. Risicobeheersing is geen doel op zich maar draagt bij aan het bereiken van onze doelstellingen.

Gedurende het uitvoeringsjaar zijn ten behoeve van de communicatie over risico's zowel managementrapportages (intern) als een bestuursrapportage (extern) opgesteld om onzekerheden op beleid en financiën bij te sturen en waar nodig ook bijstellingen te doen. Bij de afsluiting van het jaar leggen we in de jaarstukken verantwoording af over onder andere ontwikkelingen en maatregelen van risicomanagement en de gevolgen ervan voor het weerstandsvermogen. Indien er tussentijds verstoringen zijn die van grote invloed zijn op de uitvoering van de gemeentelijke maatschappelijke opdracht, dan is er een actieve meldingsplicht van het college aan de raad. Zo is risicomanagement verankerd in ons proces van bestuurlijke beleidsvorming en verantwoording.

4.2.4 Weerstandsvermogen

De mate waarin de gemeente in staat is om de ingeschatte risico's financieel op te vangen, wordt zichtbaar gemaakt via het weerstandsvermogen. Uitgangspunt daarbij is risicobeheersing en risicosturing.

Risicobeheersing is het geheel aan maatregelen dat bewust genomen wordt door het college om gesignaleerde risico's te vermijden, over te dragen, te verminderen of te accepteren. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de genomen beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade kunnen beperken.

We realiseren ons daarbij dat risicomanagement en -beheersing niet louter in modellen te vangen is. Meer en meer gaat het om de juiste manier van omgaan met risico's, op basis van de subjectiviteit en kwalificatie van het risico. Dat betekent bijvoorbeeld bewust kiezen om een risico uit te sluiten. Of kiezen om de kans van optreden te verkleinen. Of om met name te kijken naar de echt serieuze risico's. Of om het risico gewoon te accepteren. Of om een risico bewust op te zoeken om een doel te kunnen realiseren en zo waarde te genereren. Al deze opties geven aan dat omgaan met risico's meer is dan alleen risicobeheersing. Ook het organiseren van wendbaarheid en veerkracht zijn onderdeel geworden van de manier van benaderen van risico's.

Risicosturing gaat verder dan risicobeheersing. Met risicosturing bedoelen we niet dat ons handelen gestuurd moet worden door de mogelijke risico's. Dit laatste roept het beeld op van een doorgeschoten risicomijdende organisatie, wat wij als ambitieuze stad niet kunnen en willen zijn. Met risicosturing bedoelen we dus niet gestuurd worden *door* alle *mogelijke* risico's, maar juist sturing *op* de *relevante* risico's, vanuit de doelen die we willen bereiken. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de daarbij genomen beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade, alsmede het effect op doelen kan beperken.

Het weerstandsvermogen is één van de bepalende indicatoren voor de gemeentelijke financiële positie. Concreet in formulevorm: het weerstandsvermogen bestaat uit de verhouding tussen de weerstandscapaciteit, dit zijn de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken, en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, leggen we de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's (de benodigde weerstandscapaciteit) enerzijds en de beschikbare weerstandscapaciteit anderzijds.

4.2.4.1 Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van het geconsolideerde risicoprofiel van de gemeente Dordrecht kan worden bepaald hoeveel geld benodigd is om alle risico's te kunnen dekken. De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van een risicosimulatie uit Naris. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uit gaat dat nooit alle risico's zich tegelijk én in hun maximale omvang voordoen. Door deze benadering kan op een verantwoorde manier minder vermogen aan worden gehouden.

In totaal zijn er voor de gemeente bij deze begroting 91 risico's in beeld gebracht en van een risico inschatting voorzien. Wanneer al die risico's zich tegelijk in hun maximale omvang zouden voordoen, is hiermee een bedrag gemoeid dat vele malen boven de benodigde weerstandscapaciteit uitkomt (absoluut maximum). Echter, rekening houdend met de inschatting van kans op voorkomen en verwacht geldelijk gevolg, kan op basis van simulatie in Naris bepaald worden dat het totale risicobedrag niet boven de € 23,6 miljoen uitstijgt.

4.2.4.2 Verwachte beschikbare weerstandsvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden.

Primair dienen de algemene reserves als buffer voor financiële tegenvallers. Dordrecht kent twee algemene reserves, namelijk de Algemene Reserve (verwachte stand bij Begroting 2025 van € 17,5 miljoen) en de Reserve Grondbedrijf (verwachte stand bij Begroting 2025 van € 7,2 miljoen). Naast deze twee vermogensbestanddelen kent Dordrecht weerstandscapaciteit toe aan de Post onvoorzien voor een periode van één jaar (€ 0,05 miljoen). Binnen de Algemene Reserve is, naast al eerder genomen raadsbesluiten voor 2025 tot en met 2027, de verwachte afdracht aan de Algemene Reserve vanuit het jaarrekeningresultaat uit de Bestuursrapportage 2024 voor een bedrag van € 3 miljoen in de berekening van het weerstandsvermogen meegenomen.

4.2.4.3 De ratio van het weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen. In onderstaande tabel presenteren we de diverse onderdelen.

Specificatie van het verwachte weerstandsvermogen per 1-1-2025 (Begroting 2025)			Bedragen x € miljoen
	Beschikbare weerstandscapaciteit	Risico's Dordrecht	Ratio van het weerstandsvermogen
Algemene Reserve (incl. toevoeging uit verwacht resultaat 2024)	17,5	23,6	
Reserve Grondbedrijf	7,2		
Post onvoorzien	0,05		
	24,8	23,6	1,0

De risicosimulatie laat zien dat wij ten minste voor € 23,6 aan buffer dienen aan te houden binnen de algemene reserves teneinde de huidige risico's (peildatum 1 september 2024) te kunnen afdekken.

4.2.4.4 Ontwikkeling weerstandsvermogen

Bij de Jaarstukken 2023 kwam de weerstandsratio uit op een stand van 1,1 per 31-12-2023. Voor de Begroting 2025 is het huidige beeld dat de ratio iets terugloopt naar 1,0, mede vanwege een toename van het risicoprofiel vanuit het Grondbedrijf (o.a. door de gebiedsontwikkeling Spuiboulevard), waardoor het totale risicoprofiel voor Dordrecht uitkomt op € 23,6 miljoen

Vanuit het verwachte rekeningresultaat 2024 (zichtbaar in de Bestuursrapportage 2024) nemen we een aangroei van € 3 miljoen van de Algemene Reserve mee in de berekening van de ratio. Daarnaast groeit de omvang van de Reserve Grondbedrijf licht door (per saldo) gunstiger winstverwachtingen.

De Reserve Grondbedrijf wordt naar verwachting over het jaar 2024 en 2025 aangevuld met winst uit een aantal (af te sluiten) exploitaties. Het nemen van hogere verliesvoorzieningen en treffen van nieuwe voorzieningen van te openen exploitaties, drukt juist de reserve. Per 1-1-2024 bedraagt het saldo van de reserve € 6,4 miljoen. Het is de verwachting dat de reserve per 1-1-

2025 zal uitkomen op een bedrag van maximaal € 7,2 miljoen, daarbij rekening houdend met het mogelijk voltrekken van een deel van de risico's.

Op basis van de huidige exploitaties is de Reserve Grondbedrijf op de korte termijn evenwel nog niet hoog genoeg om alle risico's met inkomsten uit deze exploitaties op te vangen. Op de middellange en lange termijn is het de verwachting dat dit wel het geval is, maar daarin is het vooral van belang dat de verkoop van bedrijfskavels op Distripark (grondexploitatie Dordtse Kil IV) verloopt zoals verwacht.

In de [paragraaf Grondbeleid](#) wordt separaat uitleg gegeven over het risicoprofiel en de Reserve Grondbedrijf.

De berekeningen van de ratio kennen steeds een belangrijke nuancering: de rapportage omtrent het weerstandsvermogen is altijd een momentopname. Zo spelen er diverse ontwikkelingen die binnen een tijdsbestek van enkele jaren zowel een positieve als negatieve invloed kunnen hebben op de vermogenspositie en hiermee de ratio van het weerstandsvermogen. Te denken valt hierbij aan te nemen besluiten en verwachtingen omtrent:

- de blijvende financiële druk op de exploitatie, met name voor wat betreft de ravijnjaren vanaf 2026;
- de winstpotentie op diverse grondexploitaties vanuit het Grondbedrijf de komende jaren;
- de realisatie van de voorstellen uit het omvangrijke ombuigingstraject waar de gemeente voor gesteld staat de komende jaren.

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen met een groot maatschappelijk nut die de gemeente nodig heeft voor de uitvoering van haar taken. Deze goederen hebben doorgaans een hoge vervangingswaarde en gaan meerdere jaren mee. Het is daarom van belang dat de gemeente zorgvuldig beheer en onderhoud uitvoert en hierover verantwoording aflegt in begroting en jaarrekening. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid en de financiële consequenties met betrekking tot de grotere kapitaalgoederen die in [artikel 12](#) van het BBV genoemd worden. Dit zijn vastgoed, wegen, groen en water, havens en riolering.

Kaders en beleid

Bij het onderhoud van kapitaalgoederen heeft de gemeente te maken met zowel wettelijke als gemeentelijke kaders. Wettelijke kaders zijn bijvoorbeeld de Gemeentewet (GW), het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) en de Waterwet. Het gemeentelijk beleid met betrekking tot het onderhoud van kapitaalgoederen van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in verschillende beleidsnotities die door de raad zijn vastgesteld. Het onderhoud en beheer is vastgelegd in meerjarenonderhouds- en beheerplannen. Al deze kaders worden in de '[Nota onderhoud kapitaalgoederen](#)' vermeld. Het uitvoeren van het beleid moet leiden tot een bestendige situatie waarin kapitaalgoederen worden onderhouden conform de vastgestelde functionaliteits- en kwaliteitsniveaus.

4.3.1 Gemeentelijk vastgoed

Kerncijfers

Het areaal, zijnde de vastgoedportefeuille (inclusief de panden die op de lijst staan af te stoten, de zogenoemde dispositiepanden) bestaat uit 466 objecten. Het areaal varieert van huisvesting voor de ambtelijke organisatie tot ateliers, musea en woonwagenlocaties.

Onderstaande tabel geeft het totale areaal weer.

Objecten in beheer	Aantal
Ambtelijke huisvesting	11
Atelier	8
Buurt- of wijkgebouw	18
Gymzaal	36
Kantoor	8
Multifunctioneel complex (o.a. Sportboulevard)	27
Museum	12
Onderwijsgebouw	56
Parkeren	9
Standplaats	123
Woonwagen	30
Theater	1
Winkel	6
Woning	52
Onverhuurbaar pand	13
Industrieel pand	10
Tiny house	10
Overig	36
Totaal	466

Kwaliteitsniveau

Voor het onderhoud van het vastgoed uit de kernportefeuille (dit is het areaal behoudens de dispositiepanden) wordt gewerkt met conditie afhankelijk onderhoud conform de NEN2767-norm. De NEN2767 vereenvoudigt het objectief vastleggen van de technische kwaliteit van bouw- en installatieonderdelen van gebouwen. Deze werkwijze biedt ook de mogelijkheid om risico's van gebreken te registreren. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt, is vastgesteld op een 'redelijk conditieniveau' (= conditieniveau 3). Dit onderhoudsniveau is sober en draagt bij aan een doelmatig beheer van gemeentelijk vastgoed. Voor de instandhouding van (rijks)monumenten wordt naast de NEN2767 ook de erfgoedverordening voor behoud van cultureel erfgoed toegepast. Voor het te verkopen en te slopen vastgoed in de dispositie portefeuille vindt het onderhoud plaats afhankelijk van de beoogde toekomst van het pand (sloop dan wel verkoop op termijn). De huidige functie blijft daarbij gewaarborgd.

Actualiteit beheerplannen

Het vastgestelde [Meerjaren Perspectief Vastgoed Dordrecht \(MPV\)](#) is leidend. Het vastgoed is in 2022 en 2023 voor het grootste deel opnieuw geïnspecteerd waarna de MJOPs aan de hand van de inspectieresultaten zijn bijgewerkt. Het aanpassen en actueel houden van de MJOP's aan de hand van uitgevoerde werkzaamheden of gewijzigd beleid of regelgeving is een doorlopend proces. De vertaling van de MJOPS naar jaarplannen en een betrouwbare meerjarenbegroting zal in 2025 extra aandacht krijgen. Om uitvoering te geven aan het efficiënt en planmatig uitvoeren van het onderhoud aan het gemeentelijk vastgoed, wordt bij aanbestedingen bij voorkeur gekozen voor grotere clustercontracten, soms in samenwerking met andere Drechtsteden gemeenten.

Duurzaamheid

In 2025 wordt de verduurzaming aan de gebouwen uit de 1e tranche afgerond. Tegelijkertijd wordt de collectieve aanleg van zonnepanelen op ruim 30 panden voorbereid en gestart met de voorbereiding van de verduurzaming van gebouwen uit de 2e tranche. Daarbij wordt ook gekeken naar de manier van financieren van de maatregelen zodat we de uitvoering van de verduurzaming kunnen versnellen.

Financiën

Bedragen x € 1.000	
Onderhoudslasten gemeentelijk vastgoed	Begroet 2025
Groot onderhoud/planmatig/contract	5.873
Correctief onderhoud	1.547

Wat gaan we doen in 2025?

1. Uitvoeren planmatig-/contractonderhoud conform jaarplan.
2. Uitvoeren correctief onderhoud (ad hoc).
3. Uitvoeren groot onderhoud monumentale panden (conform subsidieregeling instandhouding monumenten).
4. Verduurzamen maatschappelijk vastgoed (1e tranche).

4.3.2 Wegen

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit asfaltwegen, betonwegen, wegen met elementenverharding en halfverharde wegen. Het areaal is (qua m2's) altijd in beweging. Als gevolg van stadsuitbreiding en inbreiding komt er verharding bij, maar tegelijkertijd proberen we het aandeel verharding te verlagen bij de grootonderhoud projecten.

Dit alles maakt de kerncijfers als volgt:

Verhardingstype	Oppervlak in m²
Elementen	3.271.000
Asfalt	2.129.000
Halfverhard	64.000
Cementbeton	5.700
Onverhard	0
Totaal	5.469.700

Kwaliteitsniveau

Het resultaat van de uitgevoerde wegininspecties is in onderstaande tabel opgenomen. In deze tabel wordt de zichtbare beeldkwaliteit beoordeeld en vergeleken met de maximaal toelaatbare percentages van het CROW. In 2021 is de globale visuele inspectie in aan het eind van het jaar uitgevoerd, waardoor in 2022/2023 geen inspectie noodzakelijk was. De inspectieresultaten zijn in 2023 geanalyseerd en vertaald naar uitvoeringsmaatregelen. In 2024 wordt er weer een globale visuele wegininspectie van het volledige areaal uitgevoerd. De uitvoering van de gedetailleerde inspectie is gepland in 2025 (voor ca. de helft van het areaal) en in 2026 (voor het resterende deel).

	Voldoende	Matig	Richtlijn overschreden
Resultaat 2023	83%	2%	15%
Kwaliteit in balans bij	81-88%	7-11%	5-8%

Actualiteit beheerplannen

De in 2021 door de raad vastgestelde Wegennota 2021-2025 is nog steeds actueel. Het betreft de vijfjaarlijkse programmering van het wegenonderhoud, waarbij naast een uitleg over de beheersystematiek ook is aangegeven hoe de financiële situatie is en wat de belangrijkste trends en ontwikkelingen zijn. De inspecties van de constructies in het veld zijn uitgevoerd, maar deze zijn nog niet vertaald in een geactualiseerd beheerplan. Het beeld (planning en budget) op dat punt wat we de komende jaren te doen hebben, is wel compleet.

Een belangrijk knelpunt zijn de opgelopen prijzen sinds 2021. De indexering wegen wordt bijgehouden door het CBS in de GWW index. Deze index stijgt sneller dan de index van de gemeentelijke budgetten. Dit betekent dat de financiële risico's toenemen en wellicht herprioritering nodig is of dat in het ergste geval minder onderhoud en projecten kunnen worden uitgevoerd. We actualiseren de meerjaren onderhouds planning (MOP) doorlopend. Afwegingen en afstemming over de projecten uit de MOP met andere projecten intern/ extern vindt plaats in de 'Programmeertafel'. Dit gebeurt op basis van alle bekende gegevens van de belanghebbende partijen in de stad. De projectenplanning wordt steeds dynamischer, mede omdat de omstandigheden in de stad snel wijzigen. Dit is onder andere het gevolg van het programma 'Bouwende stad' en de energietransitie, zoals de aanleg van het warmtenet na nieuwbouw of na gerenoveerde bouw. Wanneer teveel werkzaamheden tegelijkertijd in een bepaald gebied plaatsvinden komt de bereikbaarheid van zo'n gebied in de knel. Om die reden worden in sommige gevallen maatregelen naar achter of naar voren verplaatst in de tijd. Daarnaast worden zogenaamde meekoppelkansen benut zodat een straat slechts één keer "open" hoeft. Hiermee beperken we maatschappelijke overlast besparen we kosten.

Financiën

Bedragen x € 1.000

Onderhoudslasten wegen	Begroet 2025
Groot onderhoud/planmatig	17.979
Regulier onderhoud	3.404

Wat gaan we doen in 2025?

1. Uitvoeren van regulier onderhoud van wegen.
2. Uitvoeren van grote projecten van de meerjaren onderhoudsplanung (MOP), nader te bepalen, maar bij voorkeur projecten die aansluiten op de rioolvervanging uit 2024.
3. Starten met de voorbereiding van grote projecten die gepland zijn in jaarschijf 2025 van de MOP.
4. Uitvoering wegininspectie helft wegen areaal in 2025 (andere deel in 2026).

4.3.3 Groen en water

Kerncijfers

Het groenareaal is zeer divers: bomen, bossen, hagen, gras, water en meer. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer.

Soort	2022	2023	2024
Aantal bomen	ca. 49.700	ca. 54.000	ca. 56.000 stuks
Oppervlak bossen en struwelen	988.000	986.000	987.000 m ²
Oppervlak heesters en bodembedekkers	424.000	413.000	424.000 m ²
Oppervlak sierbeplanting	43.500	43.200	43.600 m ²
Lengte hagen	58.500	58.600	58.900 m
Oppervlak intensief gras	1.979.000	1.976.000	1.980.000 m ²
Oppervlak extensief gras	2.800.000	2.926.000	2.953.000 m ²
Oppervlak water	1.650.000	1.896.000	1.896.000 m ²

Het streven om voor elke geboren Dordtenaar een boom te planten is ingevuld met het project 'Geboortebomen'. Iedere kersverse ouder die de geboorte van zijn of haar kind bij de gemeente aangeeft, krijgt een voucher waarmee bij natuurcentrum Weizigt een gratis een boom (of struik), zak grond en plantinstructie af te halen is. Die bomen worden geplant in eigen tuinen of balkons. De gemeente neemt die bomen dan ook niet op in onze arealen.

Kwaliteitsniveau

Het openbaar groen (inclusief bomen) bepaalt in grote mate de uitstraling van de openbare ruimte en draagt bij aan een positieve beleving van de stad. Groen in de stad is een voorwaarde om de stedelijke ambities met betrekking tot biodiversiteit, het temperen van hittestress en klimaatadaptatie in te vullen. Vanwege de gewenste uitstraling in het centrum van de stad is het van groot belang dat het onderhoudsniveau van het groen in het centrum van hoog niveau is. Gedurende het hele jaar monitoren we visueel de staat van onderhoud van het gehele groenareaal. Deze schouw wordt 'op beeld' gedaan. In nagenoeg alle gevallen voldoet het groenonderhoud aan onze eisen (hoogste A-niveau voor het Centrum, enkele winkelcentra en wijk De Hoven en B-niveau voor de rest van de stad).

Naast de bovenstaande 'traditionele' kijk op het groenonderhoud in de stad, wordt steeds vaker erkent dat het stedelijk groen ook een randvoorwaarde is voor het verhogen van de biodiversiteit. Het werken aan biodiversiteit vraagt een andere blik en gaat soms zelf in tegen de systematiek zoals die hierboven beschreven is. Dat vraagt van ons flexibiliteit en meer maatwerk.

Actualiteit beheerplannen

Groot- en projectmatig onderhoud wordt jaarlijks vastgesteld via de meerjarenonderhoudsplanning (MOP's) en de 'Programmeertafel'. Dit gebeurt jaarlijks met overige (integrale) projecten in de openbare ruimte, waarvan 'wegen' en 'riolering' de belangrijkste disciplines zijn. Hierbij streven we naar het zo klimaatbestendig en biodivers inrichten en onderhouden van het openbaar groen met als doel een klimaatbestendige, groenblauwe, leefbare en waterveilige stad.

Groenblauwe programma's

In het stedelijk 'groenblauwprogramma', zijn klimaatadaptatie, hittestress, biodiversiteit en ecologie belangrijke thema's. Het programma is 'Omgevingswetproof' opgesteld. Tevens heeft de raad in 2024 het nieuwe bomenprogramma aangenomen. Het bomenprogramma bestaat op hoofdlijnen uit twee delen, namelijk het 'onderhoudsdeel' oftewel een bestendiging van het huidige beheer en onderhoud van bomen (zodat we dat nu ook in beleid vastleggen) en het 'ambitiedeel' waarin we de ambities vanuit de omgevingsvisie en de wensen vanuit de stad vormgeven. Deze twee delen zijn in het programma uitgewerkt in scenario's. De raad heeft bij het vaststellen van het bomenprogramma gekozen voor scenario C en heeft bij de perspectiefnota tot en met 2025 extra budget vrijgemaakt. In 2024 worden ook de beheerplannen van het bijgekomen areaal van het voormalige 'Parkschap Biesbosch' verder in de gemeentelijke uitvoeringsplannen ingebed. Het maaibeheerplan is in 2023 opgesteld en wordt in 2024 en 2025 verder vertaald naar uit te voeren onderhoudswerkzaamheden.

Financiën

Bedragen x € 1.000	
Onderhoudslasten groen	Begroet 2025
Groot onderhoud/planmatig	4.415
Regulier onderhoud	7.557

Wat gaan we doen in 2025?

1. Uitvoeren dagelijks onderhoud groen en water.
2. Klimaatbestendig inrichten van projecten.
3. Baggeren binnenwater in de wijk 'Dubbeldam'.
4. Herijken programma 'groen-blauw'.
5. Implementeren handboek 'Natuurinclusief bouwen en ontwikkelen'.
6. Nieuw aanbesteden onderhoud voor de wijk 'Centrum'.
7. Implementeren uitvoeringsplan biodiversiteit.
8. Invulling geven aan faunauittreedvoorzieningen.
9. Kapbeleid verder vormgeven.

4.3.4 Havens

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit waterbodems, kademuren, diverse constructies en meer. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer. In het bestaande areaal hebben enkele kleine mutaties plaatsgevonden. De waterbodems zijn geactualiseerd omdat de havenoppervlakte door areaal wijzigingen van Stadswerven en de Biesbosch zijn gewijzigd. In het kader van het project steiger en halteerplan is het areaal steigers gewijzigd. Verder zijn aan het areaal de walstroomkasten toegevoegd welke overgekomen zijn vanuit de Drechtsteden.

Havenvoorzieningen

Waterbodems (onderhoudsbaggeren)	ca.	1,2	km ²
Kademuren	ca.	7,5	km
Oeverconstructies (steenglooing en bestorting)	ca.	30	km
Steigers	ca.	450	m
Vloeipalen	ca.	820	st.
Scheepvaartverkeerstekens	ca.	50	st.
Watertrappen (staal)	ca.	300	st.
Walbolders	ca.	150	st.
Walstroomkasten		33	st.

Kwaliteitsniveau

Water speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van Dordrecht en maakt deel van het DNA van de stad. Dordrecht profileert en positioneert zich meer en meer als stad van, met en aan het water. Daarom is het van groot belang de havens zodanig te beheren en onderhouden dat ze op een goede manier bijdragen aan het positieve watergebonden imago van Dordrecht. De beleidsvisie havens is sterk richtinggevend voor het assetmanagementbeleid van de havens. De ambities zijn het versterken van de positionering van Dordrecht als (samen) Stad aan het Water met daarbij een optimaal en toekomstbestendig gebruik van de havens en kades, met als uitgangspunten onder andere:

De havens en kades moeten veilig zijn voor weg- en waterverkeer, bewoners en bezoekers. Dit betreft vooral constructieve veiligheid. Hiertoe is een inspectie- en meetregime opgesteld waarmee gemonitord wordt. Gezien de grote bijdrage aan het historische stadsbeeld spelen naast technische kwaliteit ook de kwaliteit van de inrichting, belevingswaarde en beeldkwaliteit een sterke rol. De aspecten "schoon, heel, veilig" uit de missie van Dordrecht krijgen extra aandacht omdat de havens en kades sterk bijdragen aan het visitekaartje van de stad.

Door efficiënt onderhoud wordt gestreefd om de binnenhavens schoon, heel en veilig te houden. Op de meldingen door inwoners en gebruikers wordt zo spoedig mogelijk gereageerd via de wijklijn. Via de markt wordt gekeken naar deelvervanging, hergebruik van materialen en naar nieuwe materialen, die een lange levensduur hebben of een duurzaam productieproces. Van meerpalen wordt het aangetaste bovendeel (boven water) verwijderd en opgelengd met een nieuw bovendeel. Het niet aangetaste deel onderwater blijft behouden. Oude basaltblokken, breuksteen, meerpalen worden hergebruikt. Oude meerpalen krijgen een nieuw leven als bankjes.

Om de bovengenoemde bedrijfswaarden en uitgangspunten te laten voldoen aan de eisen worden er onderhoudsmaatregelen uitgevoerd conform een meerjarig onderhoudsplan.

De onderhoudstoestand van het huidig areaal kan als volgt worden weergegeven:

Staat van onderhoud van het areaal	Op orde
Kademuren	85%
Steenglooingen	95%
Steenbestortingen	85%
Scheepvaartverkeerstekens	95%
Afmeervoorzieningen	90%
Waterbodems	60%
Walstroomkasten	35%

Kademuren

Bij het onderhoud aan de kademuren worden volgens een inspectieplan jaarlijks metingen en technische inspecties uitgevoerd. Deze hebben als doel de technische toestand van de fundering en de kademuur te registreren om zo de noodzaak voor groot onderhoud en vervanging te bepalen. In 2024 is een proefmethode met een speciaal vulmateriaal uitgevoerd om te voorkomen dat er grond onder de kade wegspoelt. Deze proef zal in 2025 gemonitord worden. Als dit het gewenste resultaat oplevert, zal het resterende deel aanbesteed worden en op dezelfde wijze worden uitgevoerd.

Waterbodems

Aan de hand van de onderhoudspeilingen en meldingen over ondieptes (het dichtslibben of minder diep worden), worden jachthavens minder goed bevaarbaar. In 2025 beginnen we met het uitbaggeren van de Vlij, Vlijhaven en Plan Tij. De komende jaren tot 2028, zal er naast het risico gestuurd baggeren ook een structureel jaarprogramma baggeren worden uitgevoerd.

Walstroom

Met de overgang van de GRD naar de servicegemeente zijn de walstroomkasten in eigendom en beheer gekomen van de gemeente Dordrecht, waaronder ook van de gemeente Zwijndrecht en Papendrecht. De kasten staan op grond van de betrokken gemeentes en zijn verouderd. Dit heeft effect op de exploitatie, inwonersbijdrage en daarmee ook op de financiële huishouding van de kasten. Het is noodzakelijk om de walstroomkasten en de bijhorende software, contracten, organisatie en exploitatie tegen het licht te houden. Het merendeel van de storingen wordt veroorzaakt door digitale onderdelen zoals verouderde modems en software. Deze onderdelen kunnen niet altijd snel vervangen worden. Tot er vernieuwing heeft plaatsgevonden kan het voorkomen dat schippers geen gebruik kunnen maken van een walstroomvoorziening. Daardoor moeten schippers aggregaten aanzetten. Dit is in Dordrecht o.a. het geval met kasten aan de Buitewalevest, Merwekade, Wantijkade en de Touwslagerstraat.

Actualiteit (beheer)plannen

In 2020 is de [beleidsvisie 'Dordtse binnenhavens'](#) vastgesteld. In de uitvoering hiervan werken we aan de zichtbaarheid, beleefbaarheid, maritiem toerisme, bereikbaarheid, toegankelijkheid en verbindingen over het water, veilig gebruik van het water, duurzaam vervoer en versterking van de economische positie van de binnenhavens. In 2022 is het integraal steiger- en halteerplan voor de binnenhavens opgesteld waarbij fase 1 en 2 inmiddels is uitgevoerd. In 2025 zal fase 3 worden gerealiseerd.

Financiën

Bedragen x € 1.000	
Onderhoudslasten havens	Begroet 2025
Groot onderhoud/planmatig	6.803
Regulier onderhoud	1.006

Wat gaan we doen in 2025?

1. Uitvoeren ca. 20.000 m3 onderhoudsbaggerwerk in de Vlij, Vlijhaven en Plan Tij.
2. Vervangen ca. 240m kademuur Achterhakkers (Binnenkalkhaven).
3. Vervangen afmeerpalen Merwekade en Voorstraathaven (aantal nader te bepalen).
4. Vervangen van 10 stuks watertrappen diverse havens.
5. Schilderen paalkoppen in de Nieuwe haven, Wijnhaven, Hooikade, Buitewalevest.
6. Groot onderhoud waterbuspontons.
7. Baggeren Vlij, Vlijhaven en Plan Tij.
8. Onderhoud bodembestorting langs kademuren Buitenkalkhaven, Buitewalevest, Groothoofd en Merwekade.
9. Upgrading walstroomkasten.
10. Monitoring kadeconstructie Wolwevershaven (kuipershavenzijde).

4.3.5 Riolering

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit riolen, persleidingen, duikers, pompinstallaties en drukrioleringsinstallaties. Onderstaande tabel geeft hiervan de lengtes en aantallen weer.

Soort riolering

Riolen	675 km
Duikers (verbindingen tussen vijvers)	18,6 km
Persleidingen	56 km
Drukrioleringsinstallaties	260 st.
Pompinstallaties	147 st.
Centrale voedingskasten	65 st.

Kwaliteitsniveau

Reiniging

Bij zware regen loost riolering deels op open water. Het vuil uit het stelsel kan dan in het oppervlaktewater komen. Het is dus van belang de vervuiling beperkt te houden. Daartoe reinigen we riolering periodiek onder hoge druk. Riolering die sneller vervuilt reinigen we vaker. Zo beperken we vervuiling van het oppervlaktewater en voorkomen we verstopping van de riolering.

Inspectie/storingen

Riolen inspecteren we periodiek, maar wel met verschillende frequenties. Riolen met een belangrijke functie, die al wat ouder zijn of zich bevinden op een bijzondere locatie, inspecteren we vaker. Hoe meer risico, des te vaker inspectie. De hoeveelheid geïnspecteerde riolen is geen doel op zich. De inspectiestrategie is gericht op het voorkomen van onaanvaardbare milieu en veiligheidsrisico's. Storingen aan pompen beoordelen we aan de hand van de locatie en functie in het rioolstelsel. De wijze van storingsafhandeling (per direct of inplannen) is afhankelijk van de zwaarte van de genoemde risico's.

Groot onderhoud

De installaties worden onderhouden volgens de 'assetmanagement-principes'. Dit houdt in dat we streven naar optimale beschikbaarheid en prestaties van onze installaties waarbij we risico's op overlast voor inwoners en omgeving op efficiënte wijze proberen te minimaliseren.

Riolen vervangen we op basis van kwaliteit en niet op basis van leeftijd. Een oud riool hoeft niet slecht te zijn en een nieuw riool niet goed. We proberen de werkzaamheden zoveel mogelijk te koppelen aan andere noodzakelijke maatregelen in de openbare ruimte. Het riool van binnenuit repareren (relining) is soms een optie. Het kan goedkoper zijn dan vervanging en het kan maatschappelijke overlast voorkomen.

Klimaatadaptatie

Wateroverlast door extreme neerslag ligt tegenwoordig bij alle gemeenten op de loer. Soms kan het risico worden beperkt door ondergrondse maatregelen. Veel vaker is een andere inrichting van de bovengrondse openbare ruimte benodigd om de situatie te verbeteren. In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is aandacht voor klimaatmaatregelen om wateroverlast te beperken.

Actualiteit beheerplannen

Gemeenten hebben op grond van de Wet milieubeheer een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater en op grond van de Waterwet een zorgplicht voor hemelwater en een zorgplicht voor grondwater. De wet 'Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken' schrijft

gemeenten voor te beschikken over een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). In dit [GRP 2021-2025](#) is de beleidsmatige, financiële en technische basis voor het onderhoud van het rioolstelsel vastgelegd. We actualiseren de meerjarenonderhoudsplanning riolering jaarlijks. De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2024 in werking.

Financiën

Bedragen x € 1.000

Onderhoudslasten riolering	Begroet 2025
Groot onderhoud/planmatig	8.347
Regulier onderhoud	2.982

Wat gaan we doen in 2025?

1. Reinigen en inspecteren van riolering.
2. Relinen Keplerweg (260m).
3. Relinen Azobé (415m).
4. Relinen Brouwersdijk (232m).
5. Relinen Van Baerlestraat (286m).
6. Relinen Kinkelenburg (307m).
7. Rioolvervanging Prins Bernardstraat (2445m).
8. Rioolvervanging Eddingtonweg (1840m).
9. Rioolvervanging Haringvlietstraat (1345m).
10. Rioolvervanging Houthavenplein (300m).
11. Rioolvervanging Sandenburg/Walenburg (1010m).
12. Renovatie 2 gemalen.
13. Uitvoeren preventief onderhoud 1/3 areaal drukriolering.
14. Uitvoeren preventief onderhoud 1/2 areaal pompinstallaties.
15. Vervangen mechanische installatie gemaal Sterrenburg.
16. Vervangen toegangsdeuren bij gemaal Grote Markt en gemaal Sterrenburg.
17. Vervangen 5-10 besturingen aan 2-pompsinstallaties.
18. Vervangen diverse pompen.

4.4 Financiering

In deze paragraaf komen onderwerpen aan de orde die behoren tot het geldstromenbeleid van de gemeente. Afhankelijk van de rentestand en -verwachting en de hoogte en verwachte duur van een liquiditeitstekort of -overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet.

Gelet op de liquiditeitspositie van Dordrecht is het niet nodig om in 2025 nieuwe leningen aan te trekken; anders dan wat al eerder is besloten ten aanzien van projectfinanciering voor het Dordthuis (voorheen Huis van Stad en Regio), zijn daarvoor wél nieuwe leningen met gunstige renteafspraken afgesloten. De rente is nadien gestegen. Desondanks kan, afhankelijk van afwegingen op een bepaald moment, ervoor worden gekozen om toch specifieke leningen aan te gaan; bijvoorbeeld voor doorverstrekking aan derden.

Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat zoveel mogelijk met kort vermogen wordt gewerkt. In de [Wet financiering decentrale overheden](#) (Wet fido) zijn drie wettelijke normen opgenomen waaraan de gemeente bij het aantrekken en uitzetten van middelen moet voldoen: [Schatkistbankieren](#), de [kasgeldlimiet](#) en de [renterisiconorm](#). Deze normen worden in deze paragraaf beschouwd. Daarnaast wordt specifiek aandacht geschonken aan het [kredietrisicobeheer](#). Ook beschouwt deze paragraaf de [interne rente](#). In de interne renteomslag hangt alles met elkaar samen. Zo heeft een wijziging in de grondexploitaties bijvoorbeeld mogelijk effect op het riooltarief.

4.4.1 Beleidskaders

Het op 9 december 2014 door de raad vastgestelde [Financieringsstatuut](#) vormt op het moment van opstellen van deze begroting nog het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Een herzien statuut wordt in het derde/vierde kwartaal van 2024 door de raad behandeld.

Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen, de controlfunctie is belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus bij treasury gericht op feitelijke in- en uitgaande kasstromen, terwijl de controlfunctie veelal redeneert in termen van baten en lasten (plannen, budgetteren en de bedrijfseconomische analyse van bedrijfsprocessen). In deze paragraaf staan voornamelijk de kas- en financieringsstromen, de risico's en (compact) interne rente centraal. Voor dit laatste is er inmiddels zoveel gereguleerd via het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dat is afgezien van een nieuwe rentebeleidsnota.

Voor leningen en garanties geldt de op 21 december 2021 door de raad vastgestelde [beleidsnota](#).

4.4.2 Rente

Binnen het onderdeel rente gaan we in op de ontwikkelingen ten aanzien van rente op schulden en uitzettingen en de [rentepercentages](#) waarmee binnen de begroting wordt gerekend. Daarnaast is het verplichte [renteoverzicht](#) opgenomen.

4.4.2.1 Ontwikkelingen

De tarieven op de geldmarkt (kortlopende leningen) volgen de tarieven die de ECB hanteert voor haar depositorente. Na enkele jaren van stijgingen, is dit tarief in juni 2024 met een kwart procent gedaald tot 3,75% op dit moment. Verwacht wordt dat de inflatie ruimte biedt voor verdere daling in de komende maanden. Inschatting van de frequentie en de grootte van de stappen is lastig in te schatten, maar algemene marktverwachting is dat eind 2024 de rente 0,50 procent lager zal zijn dan nu.

De duurste lening is op dit moment een 20-jarige aflossingsvrije lening, die ruim 3% kost, inclusief de liquiditeitsopslag. Voor een langere looptijd dalen de tarieven. De liquiditeitsopslagen nemen toe naarmate de looptijd langer wordt, maar per saldo wordt een langere lening goedkoper. Waar de opslag medio 2023 voor 10 jaar nog 0,20% was, is de opslag op het moment van opstellen van deze begroting 0,40%.

4.4.2.2 Rentepercentages

In de begroting wordt met verschillende (rente)percentages gewerkt. Deze percentages zijn berekend op basis van de voorschriften uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV). De percentages hangen samen met het [renteoverzicht](#).

De gemeente hanteert de omslagrentemethodiek. Dat wil zeggen dat de gemeentelijke financieringskosten via het taakveld treasury uniform worden toegerekend aan de overige gemeentelijke taakvelden op basis van de boekwaarde van de investeringen op de balans, via een overall zelfde rentepercentage. De omslagrente wordt voor 2025 bepaald op 2%. De omslagrente wordt toegerekend aan de verschillende begrotingsproducten en wordt ook verwerkt in de bijbehorende tarieven (bijvoorbeeld parkeren en rioolheffing).

Voor een aantal financieringen wordt echter projectfinanciering gehanteerd; waarbij de leningen voor Dordthuis en aan Trivire en Arcade de meest belangrijke zijn. Die percentages zijn afwijkend.

Op grondexploitaties moest de werkelijke, externe, rente naar rato van EV/VV worden toegerekend. Gezien de gewijzigde begrotingsvoorschriften met betrekking tot rente, wordt voor de begroting vanaf 2025 de nieuwe omslagrentemethodiek toegepast. Daarbij geldt voor grondexploitaties hetzelfde omslagpercentage als voor de integraal gefinancierde activa.

Er wordt de komende periode hooguit geleend voor projectfinanciering, omdat er nog een grote overliquiditeit is. In die situatie nemen de totale rentekosten toe. Wanneer de lening tevens wordt door verstrekt en er is sprake van een marge, nemen de rentebaten iets meer toe dan de rentelasten voor deze leningen. Wanneer het projectfinanciering is voor eigen projecten, dan staat daar geen inkomende rente tegenover; deze lasten zijn uitsluitend rentekosten verhogend. Dit betreft onder andere de lening die reeds is gecontracteerd maar nog niet gestort ten behoeve van het Dordthuis. Het moment van lenen daarvoor is gunstig gebleken, omdat de rente op deze contracten 1,35% bedraagt, terwijl dit percentage nu ruim 3% bedraagt.

Per 1 januari 2025 is het saldo aan uitstaande leningen € 61,7 miljoen. Naar verwachting wordt in het eerste kwartaal 2025 voor een bedrag van € 4,1 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt, welke ook zullen worden opgenomen. Het gaat om een annuïtaire lening van € 0,3 miljoen aan V.V. Dubbeldam en een lineaire lening van € 3,8 miljoen aan Stichting C.K.V. Oranje Wit Hal. Bij deze laatste wordt overigens inmiddels aanvullende raadsbesluitvorming voorzien.

Er vinden reguliere aflossingen plaats ter grootte van € 2,7 miljoen, waardoor een saldo ultimo 2025 wordt verwacht van € 63,1 miljoen.

4.4.2.3 Renteoverzicht

Onderstaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Bedragen x € 1.000				
Overzicht rente Begroting 2025	2025	2026	2027	2028
a1. De externe rentelasten over de lange financiering	7.334	7.891	7.764	7.416
a2. De externe rentelasten over de korte financiering	-	-	-	-
b1. De externe rentebaten	-4.153	-2.415	-2.181	-1.907
Totaal door te rekenen externe rente	3.181	5.476	5.583	5.508
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-3.322	-1.844	-1.239	-1.241
c2. Resultaat projectfinanciering	829	23	18	12
Saldo door te rekenen externe rente in renteomslag	688	3.656	4.361	4.279
d1. (Bespaarde) rente over eigen vermogen	13.375	12.732	11.976	11.811
d2. Rente over voorzieningen (gewaard. op contante waarde)	-	-	-	-
De aan taakvelden (programma's incl. overzicht Overhead) toe te rekenen rente	14.063	16.388	16.337	16.090
e1. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (obv afgerond percentage)	-14.063	-16.388	-16.337	-16.090
e2. Stelpost i.v.m. vertraging uitvoering investeringen vorig dienstjaar	-	-	-	-
Renteresultaat op het taakveld treasury cf. BBV	-	-	-	-
f1. Toegerekende rente aan financiële vaste activa (binnen het taakveld treasury)	794	794	794	794
f2. Dividenden en winstuitkeringen op taakveld treasury (buiten renteomslag)	-6.004	-9.956	-9.902	-9.902
f3. (Bespaarde) rente over eigen vermogen (d1. extracomptabel)	-13.375	-12.732	-11.976	-11.811
f4. Correctie i.v.m. afwijking & grondexploitaties (c2. extracomptabel)	-	-	-	-
Saldo taakveld 0.5 treasury	-18.585	-21.894	-21.084	-20.919

Toelichting:

a1.

Dit zijn de werkelijke rentekosten van de huidige leningenportefeuille.

b1.

Dit onderdeel betreft de rentebaten. Hieronder valt de rente die ontvangen wordt over uit- en doorgeleende gelden, waaronder Trivire, Yulius en leningen in het kader van het stimuleringsfonds volkshuisvesting (SVN) en monumentenherstel (NRF). Per saldo wordt een stijging van het uitstaand saldo in 2025 verwacht, met name door de storting van de leningen aan CKV Oranje Wit en V.V. Dubbeldam. Er zal nog steeds sprake zijn van overliquiditeit. Deze geven rentebaten. Het saldo zal echter wel afnemen en het te ontvangen percentage ook. Voor wat betreft het percentage geldt de volgende aanname: 2025: 2,7%; 2026: 2,2%; 2027: 2,2%; 2028: 2,2%. Het tarief begin augustus is 3,65%. In 2025 verwachten we € 2,2 miljoen, in 2026 € 519.000, in 2027 € 354.000 en in 2028 € 150.000 rente te ontvangen op de tegoeden op de schatkistrekening bij het Rijk en op de rekening courant bij de BNG. De werkelijkheid zal altijd afwijken.

c1./c2.

De rentenotitie van de commissie BBV is in 2023 gewijzigd. Daarmee wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen de omslagrente die aan de integraal gefinancierde activa dient te worden toegerekend en die welke voor de grondexploitaties geldt (uitgezonderd facilitaire grondexploitaties, maar deze zijn voor Dordrecht niet van toepassing). Voor het project Dordthuis is in de beginfase financiering aangetrokken. Door vertraging in de bouwwerkzaamheden wordt een

deel van de gestorte lening pas later benut. De betaalde rente op de lening wordt echter wel al toegerekend. Als gevolg van deze vertraging, is er een hogere liquiditeitspositie ontstaan, waarop wij rente ontvangen. Om een realistisch beeld te hebben van de werkelijke projectkosten, is de ontvangen rente over het volume van de aangetrokken lening dat nog niet is benut, toegerekend aan het project. Deze rente is niet slechts boekhoudkundig, maar wordt ook daadwerkelijk ontvangen. Deze methodiek is afgestemd met de accountant. Het te vergoeden bedrag is opgenomen onder c2. om het eenvoudig inzichtelijk te maken.

d.

Bespaarde rente over het eigen vermogen.

e1.

Het totaal van toe te rekenen rente wordt gedeeld door de waarde van alle activa dat integraal gefinancierd is. Het vastgestelde percentage wordt toegerekend aan alle taakvelden op basis van de waarde van de bijbehorende activa. Het verschil (door de afronding van het percentage), wordt zichtbaar als renteresultaat op het taakveld treasury. Hogere omslagrente zorgt voor een hogere toerekening aan de gemeentelijke activa en daarmee een positiever renteresultaat voor treasury. Vanwege de hoge liquiditeitspositie en de hoge rente die daarop naar verwachting wordt ontvangen, is het berekende renteomslag percentage overigens laag. Voor 2025 wordt uitgegaan van 2%, dat dus ook voor de grondexploitaties geldt.

e2.

De werkelijk toe te rekenen omvang is afhankelijk van gerealiseerde investeringen per 1-1 van het boekjaar. In de basis wordt ervan uitgegaan dat alle begrote investeringen van het lopende jaar ervoor worden gerealiseerd. De praktijk leert dat daar enige vertraging in zit. Het gevolg is dat de toe te rekenen rente en de boekwaarde niet meer in pas lopen.

f1./f2.

Binnen het taakveld treasury is een aantal lasten en baten opgenomen die buiten de renteberekening vallen. Om aansluiting te krijgen op het taakveld zijn deze onder de renteberekening toegevoegd. De lasten betreffen de omslagrente die toegerekend wordt aan de deelnemingen Stedin en Evides. De baten bestaan met name uit dividenduitkeringen van die partijen en een winstuitkering op een aflopende langdurige belegging.

f3

Bespaarde rente over het eigen vermogen.

4.4.3 Schuldontwikkeling

Voor een (langdurig) financieringstekort dient de gemeente geld te lenen. Voordat we dat doen benutten we eerst de wettelijk toegestane ruimte binnen de [kasgeldlimiet](#). Zie voor verdere toelichting hierover het onderdeel [risicobeheersing](#). Het verloop van de leningenportefeuille is in onderstaande tabel weergegeven.

Leningmutaties

	2025	2026	2027	2028
Schulden lang 1-1	261.305	282.103	275.940	269.723
Aflossingen	25.693	6.163	6.218	32.273
Nieuwe leningen	46.491	-	-	-
Schulden lang 31-12	282.103	275.940	269.723	237.449
Schulden kort (kasgeldleningen)	-	-	-	-

In 2025 verwachten wij voor een bedrag van ruim 46 miljoen euro aan leningen aan te trekken. 11 miljoen is al gecontracteerd voor het project Dordthuis. Dit betreft projectfinanciering. De actuele

begroting laat zien dat, naast de gecontracteerde leningen, financiering ter grootte van ongeveer 31 miljoen noodzakelijk is. Daarnaast zal de lening die aan CKV Oranje Wit wordt verstrekt (3,8 miljoen) worden aangetrokken, omdat anders geen sprake is van projectfinanciering.

In het bedrag aan aflossingen in het jaar 2025 zit een lening van de BNG, ter grootte van 20 miljoen. Het betreft een fixe lening die afloopt in 2025. De werkelijke leenbehoefte en de rentekosten wijken in de praktijk echter altijd af van de ramingen. Zo is het werkelijke investeringstempo, met name bij de grondexploitaties, maar ook bij de investeringen die in het [autorisatieoverzicht investeringen](#) zijn opgenomen, van belang en hebben nieuwe beleidskeuzes en bijvoorbeeld wijzigingen in het Gemeentefonds en de werkelijke opbrengst grondverkoop effect op de leenbehoefte.

Vanwege de in 2020 ontvangen opbrengst van de verkoop van de Eneco aandelen, waardoor tijdelijke overliquiditeit ontstaat, werden in beginsel in 2024 geen langlopende leningen aangetrokken tenzij dit betrekking had op een doorverstreking om rente-effecten (en evt. verkapte begunstiging) te voorkomen. Datzelfde geldt voor 2025. Door de aan derden door te verstrekken leningen ook zelf aan te trekken, wordt het renterisico niet op het boek van de gemeente afgewikkeld. Het voorkomt dat, wanneer de rente in de toekomst stijgt, een te laag rentende lening aan een derde is verstrekt en de financiering voor de gemeentelijke projecten duurder zal uitvallen. Nu kunnen projecten eerst nog uit eigen middelen worden betaald, die op dit moment ook nog een aantrekkelijk rendement genereren.

4.4.3.1 Uitzettingen

Onder uitzettingen worden verstrekte, langlopende geldleningen en beleggingen verstaan. Hieronder volgt het verloop ervan in de komende jaren. Bij de beschouwing van het [kredietrisico](#), leveren wij een specificatie naar risicocategorie. Hierbij geldt dat bij annuïteitenleningen het beeld in de toekomst nog kan veranderen als gevolg van renteherziening.

Uitzettingen

Omschrijving	2025	2026	2027	2028
<u>Verstrekte geldleningen</u>				
Stand per 1 januari	61.709	63.141	60.346	57.525
Nieuwe leningen	4.100			
Aflossingen	-2.668	-2.795	-2.821	-2.847
Stand per 31 december	63.141	60.346	57.525	54.678

NB standen in mjb zijn exclusief mutaties via SVN/NRF. De uitstaande leningen bij SVN en NRF worden aldaar geadministreerd.

Het saldo van vóór 2024 aldaar uitstaande leningen, nieuwe leningen en aflossingen bedroeg €8,8 miljoen.

4.4.4 Risicobeheersing

Om de risico's van treasury te beperken en te beheersen zijn er diverse normen gesteld waarbinnen een gemeente haar treasury beleid moet uitvoeren. Dit betreft de [kasgeldlimiet](#), de [renterisiconorm](#), het [kredietrisico](#) en het [garantierisico](#).

4.4.4.1 De kasgeldlimiet

De gemeente mag haar activiteiten niet onbeperkt met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) financieren. Met de kasgeldlimiet is in de [Wet fido](#) een norm gesteld voor het maximum bedrag.

Bedragen x € 1.000

Berekening kasgeldlimiet	2025	2026	2027	2028	2029
Begrotingstotaal	810.103	749.019	693.924	708.864	717.517
Wettelijk percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet	68.859	63.667	58.984	60.253	60.989

De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. De gemeente Dordrecht zal in 2025, gelet op de overliquiditeit, binnen de totale kasgeldlimietruimte opereren.

4.4.4.2 De renterisiconorm

De gemeente loopt renterisico op het moment dat nieuwe leningen moeten worden aangetrokken (herfinanciering) of als een renteherziening van toepassing is. Om het renterisico te beheersen is in de [Wet fido](#) de renterisiconorm geformuleerd. Het doel van deze norm is het voorkomen van een overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één bepaald jaar, ter bescherming van de gemeentelijke financiële positie. Het renterisico is een optelsom van leningen met renteherziening en aflossingen.

Bedragen x € 1.000

Renterisico's	2025	2026	2027	2028
Renteherzieningen	-	-		
Aflossingen	25.693	6.163	6.218	32.273
Renterisico	25.693	6.163	6.218	32.273

Berekening renterisiconorm	2025	2026	2027	2028
Begrotingstotaal	810.103	749.019	693.924	708.864
Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	162.021	149.804	138.785	141.773

Toetsing renterisico aan norm	2025	2026	2027	2028
Renterisico	25.693	6.163	6.218	32.273
Renterisiconorm	162.021	149.804	138.785	141.773
Ruimte binnen de norm	136.327	143.641	132.567	109.500

Toelichting: conform de [uitvoeringsregeling](#) van de Wet fido wordt het renterisico voor de komende vier jaar bepaald, waarbij de renterisiconorm alleen betrekking heeft op het totaal van de begroting van het komende jaar.

Conclusie is dat de gemeente de renterisiconorm in 2025 en verder niet overschrijdt.

We merken tot slot bij deze beschouwing op dat bij de bepaling van het [weerstandsvermogen](#) geen rekening wordt gehouden met het risico van snelle forse rentestijgingen.

4.4.4.3 Kredietrisico

Het kredietrisico richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's gelden bij uitzettingen (verstrekke leningen en beleggingen) en verleende garanties. Deze zijn hieronder in categorieën onderverdeeld en worden vervolgens achter de specificaties toegelicht. Er is thans geen reden om voor het kredietrisico specifieke risicovoorzieningen aan te houden.

Bedragen x € 1.000			
Risicogroep:	Verwachte boekwaarde per		% per
	1-1-2025	31-12-2025	eind 2025
Woningcorporaties	3.670	3.343	5,3%
Overige instellingen volgens Treasurystatuut/gemeentelijk beleid (1)	69.081	59.798	94,7%
Totaal	72.751	63.141	100,0%

De specificatie van de overige instellingen is als volgt, waarbij aangetekend dat de mutaties bij SVN sterk afhankelijk zijn van de vraag naar specifieke leningproducten en aflossingen daarop en de werkelijkheid dus soms flink kan afwijken.

Bedragen x € 1.000		
Lenende partij	1-1-2025	31-12-2025
Yulius	457	328
Stichting Vorrinklaan	128	117
Stichting Breedband	28	26
Arcade Dordrecht	35.838	34.585
Leerpark BV	19.991	19.102
Racing Club Dordrecht	280	260
V.V. "Dubbeldam"	1.250	1.521
CKV Oranje Wit	-	3.800
St Delta Hal	68	60
Uitzetting overtollige middelen lang	-	-
Leningen SVN	1.650	1.700
Leningen NRF	11.784	11.939
Totaal	71.473	73.437

De lening aan Arcade (= doordecentralisatie huisvesting primair onderwijs) per 31 december is gebaseerd op lopende financiering. Met Arcade is een raamovereenkomst gesloten, op basis waarvan zij tegen een op het actuele marktpercentage gebaseerde rente nieuwe financiering kunnen aantrekken, tot het in de overeenkomst genoemde bedrag. In 2025 zal Arcade naar verwachting nieuwe leningen aangaan. Het exacte bedrag zal pas in de loop van het jaar bekend zijn.

Yulius is een partner in de zorgketen (onder andere Jeugdzorg/WMO). Yulius heeft in de afgelopen jaren diverse leningen versneld afgelost. Het is niet uitgesloten dat Yulius hiervoor bij gelegenheid opnieuw zal kiezen. Bij verkoop van de locatie Gezondheidspark is het algeheel aflossen zelfs een verplichting, doch vanwege verlengd gebruik, waar verkoop op korte termijn de intentie was, is dit laatste een lange termijn afspraak geworden. Het kredietrisico is laag; inmiddels is de financiële positie van Yulius zodanig verbeterd dat ze inmiddels onder werking van WfZ valt.

Het grootste risico zit op terugbetalingen van SVN-leningen voor starters/ funderingsherstel en Asbestverwijdering; echter deze risico's op individueel niveau. In de overzichten zijn de financiering van zowel v.v. Dubbeldam als Oranje Wit verwerkt; mede gelet op de omvang van de bedragen. Bij Oranje Wit gaat het nog om een aanneming op basis van informatie 2023. De finale raadsbesluitvorming over de aanvullende financieringsbehoefte, onder andere als gevolg van nadien [gewijzigde](#) regels rond BOSA subsidie, is op het moment van opstellen van deze paragraaf nog niet afgerond en derhalve ook niet verder verwerkt.

4.4.4.4 Garantierisico

We kennen als gemeente directe borgstellingen en achtervang. Bij directe borgstellingen staat de gemeente voor geldgevers borg voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen voor een derde partij. Deze leningen zijn veelal aangetrokken voor activiteiten in het verlengde van de gemeentelijke, publieke taak. Bij gemeenschappelijke regelingen is het risico beperkt. Ingeval van een financieel probleem zal onder andere naar taakstellingen en deelnemersbijdragen gekeken moeten worden.

Sport

De meeste risico's zitten nog steeds in de sportsector vanwege dalende inkomsten (minder leden/consumeren), onvoldoende sparen voor de toekomst en soms ook: continuïteit in besturen. Om deze reden heeft de gemeente het garantiebeleid in 2016 ook iets verscherpt en wordt waar mogelijk in het vervolg de samenwerking gezocht met het Waarborgfonds voor de sport.

WSW

Bij indirecte garanties en borgstellingen is sprake van een achtervangpositie voor een borginstelling. Grootste is het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Gemeenten en het Rijk hebben een achtervangovereenkomst met het waarborgfonds gesloten. Op basis van deze overeenkomst kan het waarborgfonds een beroep doen op de gemeente en het Rijk wanneer zij in liquiditeitsproblemen komt. De achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) houdt in dat de gemeenten en het Rijk een belangrijke rol spelen in de zekerheidsstructuur van het waarborgfonds. Door deze structuur kunnen instellingen die bij een waarborgfonds zijn aangesloten tegen de laagste rente lenen. Bij de achtervangconstructie WSW staat het WSW bij aanspraken van banken primair zelf garant en zal zij de betalingsverplichtingen inzake de geborgde leningen van een in problemen geraakte corporatie overnemen. Als het WSW zelf onvoldoende geld heeft, dragen eerst de landelijke corporaties collectief bij. Aansluitend kan de achtervangers worden gevraagd om renteloze leningen te verstrekken, om aan de betalingsverplichtingen te kunnen blijven voldoen. Vervolgens kan worden overgegaan tot verkoop/executie van vastgoed. WSW streeft er bij haar toezichtbeleid naar om het betaalrisico voor gemeenten maximaal 1% te laten zijn. De gemeente beschouwt het achtervang-garantierisico WSW als uiterst gering. Het saldo WSW is aangepast aan de hand van de informatie uit het tussentijds leningenoverzicht. Deze informatie is vanuit het WSW in juli 2024 via de mail ontvangen. Naast het WSW zijn er onder andere waarborgfondsen voor sport (Stichting Waarborgfonds voor de Sport, SWS) en zorg (Waarborgfonds voor de zorg, WfZ)

HVC

Bij gebrek aan actuele informatie is de stand eind 2025 van HVC ongewijzigd ten opzichte van begin 2025. In werkelijkheid zal dit anders zijn. Bij HVC verwachtte aandeelhouder Gevudo op grond van eerdere informatie een daling als gevolg van algehele aflossingen. Hier staat tegenover dat HVC inmiddels grootschalige transitieambities (warmtenetten) heeft die met schulddaling op gespannen voet staan. HVC werkt aan finale besluitvorming onder aandeelhouders voor de vergadering van december 2024 die in elk geval de komende jaren geen verdere schulddaling onder garantie inhoudt; ten faveure van het realiseren van inhoudelijke doelen bij met name warmtelevering in een inmiddels veel groter geworden verzorgingsgebied. Warmtelevering komt via de nieuwe conceptwetgeving onder toezicht van de ACM. Over het kredietrisico kunnen wij bij - wederom- gebrek aan concrete informatie nu geen goede voorspelling doen, anders dan ons baseren op de toezegging dat HVC bij een negatieve businesscase niet op eigen houtje zal investeren. De bedrijfsresultaten en -prognoses zijn verbeterd. Daarom houden wij het kredietrisico vooralsnog op laag.

De verwachting van de ontwikkeling van de borgstellingen van Dordrecht gedurende 2024 is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Vorm	Bedrag per 1-1-2025	Bedrag per 31-12-2025	% per eind 2025
<u>Directe borgstellingen</u>			
HVC Alkmaar (getrapt via GR Gevudo)	22.591	22.591	3,3%
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	7.090	6.925	1,0%
Sportverenigingen en stichtingen	4.141	3.771	0,6%
	33.823	33.286	4,9%
<u>Achtervang</u>			
WSW (woningcorporaties)	619.761	652.133	95,1%
TOTAAL	653.583	685.420	100,0%

4.4.5 Schatkistbankieren

Bij het verplicht [schatkistbankieren](#) mag de gemeente een bedrag van 2,0% van het begrotingstotaal buiten de Schatkist (bij het Ministerie van Financiën) houden, het zogenoemde drempelbedrag. Het drempelbedrag mag als gemiddeld creditbedrag per kwartaal niet overschreden worden. Wanneer de gemeente het drempelbedrag overschrijdt dient het meerdere afgestort te worden in 's Rijks Schatkist.

Bedragen x € 1.000

Drempelbedrag Schatkistbankieren 2025	
Begrotingstotaal	810.103
Wettelijk bedrag bij begrotingstotaal vanaf € 500 miljoen	10.000
Wettelijk percentage boven € 500 miljoen: 0,2%	620
Drempelbedrag	10.620

De gemeente ontvangt rente op tegoeden die bij de Schatkist worden aangehouden. De actuele vergoedingen zijn [hier](#) vermeld.

4.5 Bedrijfsvoering

Om de gemeentelijke doelen te bereiken en de organisatie, het college en de raad optimaal te bedienen, staat een integrale bedrijfsvoering centraal. We werken voortdurend aan alle aspecten die de organisatie ondersteunen, zoals budgetten, personeel, interne faciliteiten, leiderschap, informatie en beheersinstrumenten.

Zo zetten we in op een nieuwe organisatiestructuur waarbij we de integraliteit bevorderen en de sturingslijnen helder zijn. Aanvullend op de nieuwe structuur besteden we aandacht aan ons werkgeverschap om een duurzame, prettige en aantrekkelijke werkgever te zijn

Bovendien kijken we al vooruit naar ons nieuwe thuis, het 'Dordthuis', waarvan het casco in 2025 wordt opgeleverd. Onze ICT-toepassingen blijven niet achter en richten zich op de afronding van het meerjarig transitieprogramma van ICT-Beweegt, inclusief efficiëntieverbeteringen en verkenningen van nieuwe technologieën zoals AI.

In deze paragraaf leest u welke ambities we hebben en langs welke lijnen we deze gaan realiseren. We gaan eerst in op onze organisatieontwikkeling en HR, gaan daarna in op huisvesting en sluiten af met ICT, Data en informatiemanagement.

4.5.1 Organisatieontwikkeling en HR

Nieuwe organisatiestructuur

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het versterken en ontwikkelen van de organisatie langs vier ontwikkel lijnen:

1. We zetten de opgaven in stad en regio centraal.
2. We nemen het voortouw in opgaven en dienstverlening in de regio.
3. We bieden volop ruimte voor professionals.
4. We werken vanuit een verbonden en samenhangende organisatie.

Spoor 1, 3 en 4 hebben de basis gelegd voor een vernieuwde organisatiestructuur die meer integratie mogelijk maakt tussen de Servicegemeente en Dordrecht Stad. Deze herstructurering zal vanaf 1 januari 2025 volledig toegepast zijn binnen de organisatie. Het doel van deze herstructurering is om de ambtelijke organisatie van Dordrecht in staat te stellen om in 2025 als een sterke, erkende en robuuste centrumgemeente te functioneren, die flexibel kan inspelen op de veranderende maatschappelijke uitdagingen

Organisatie in control

Eind 2023 is gestart met de bestuursopdracht om de organisatie op het gebied van interne beheersing fundamenteel te verbeteren. In 2024 is gestart met het In Control programma 'Fundament beter op orde, Duurzame borging'.

In 2024 worden in dit programma nieuwe manieren van werken voorbereid. Hoofdthema's zijn het actualiseren van risicovolle processen, borgen van interne verantwoording en informatiestromen en het verbeteren van de informatiepositie van de raad. In dat kader zorgen we ook dat de kennis die het ombuigingsproces 2026 oplevert over de beïnvloedbaarheid van budgetten behouden blijft. Deze kennis helpt om in de toekomst afwegingsbeslissingen te faciliteren en daarmee de financiële positie van onze gemeente robuust te houden.

Mede gezien de start van de nieuwe organisatie per 1 januari 2025 voorzien we dat in de eerste helft van 2025 nog aanpassingen nodig zijn. Afronding van dit programma is voorzien in de zomer van 2025. Aanvullend wordt ingezet op een nieuw (periodiek terugkerend) traject om indicatoren verder uit te werken en te evalueren.

Versterken van ons opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap

Onze organisatie werkt opgavengericht. Hierbij dient de driehoek bestuurlijk opdrachtgever – ambtelijk opdrachtgever – ambtelijk opdrachtnemer goed te werken. We investeren in de kennis en kunde van onze medewerkers om de rol van opdrachtgever en opdrachtnemer goed in te vullen. We richten hiertoe een kennis- en Expertisecentrum in bij het cluster Management & Ondersteuning. Tweemaal per jaar rapporteert dit Kennis- en Expertisecentrum over de kwaliteit van ons opdrachtgeverschap en opdrachtnemerschap en bespreekt deze rapportage met de Directie.

Goed werkgeverschap

Met het programma Dordt als Topwerkgever werken we aan het aantrekkelijk zijn voor de mensen op de arbeidsmarkt en het zijn van een goede werkgever voor onze medewerkers. Komend jaar bouwen we verder aan de nieuwe organisatie. Om de structuurwijziging met de doelen die daarmee worden beoogd, te laten slagen, is aandacht voor de 'zachte kant', gedrag, cultuur en manier van samenwerken, minstens even belangrijk. Om hier verder invulling aan te geven richt het programma zich op het zijn van een secure base organisatie. Een organisatie waarin iedereen zich thuis en veilig voelt en volop ruimte krijgt om als mens en professional uitdagingen aan te gaan, risico's te nemen en te leren en ontwikkelen.

Sociale Veiligheid & Integriteit

Sociale veiligheid is een belangrijk aspect van goed werkgeverschap. We willen een organisatie zijn waar onze medewerkers zichzelf kunnen zijn, optimaal hun vakmanschap kunnen inbrengen, kunnen leren van hun fouten en de fouten van anderen, het open gesprek kunnen voeren en tegenspraak kunnen geven, op elkaar kunnen vertrouwen en onveilige situaties op een veilige manier kunnen bespreken. Met als resultaat dat ze optimaal tot hun recht komen binnen onze organisatie. Ook in de regio is hier aandacht voor. Samen met het meldpunt wordt ook het integriteitsbeleid, de gedragscode en de regelingen geactualiseerd. In 2025 vindt de implementatie plaats.

Personeel en arbeidsmarkt

Met de huidige dynamiek op de arbeidsmarkt in het Nederland is een blijvende focus op het arbeidsmarktvraagstuk van groot belang. Dit geldt zowel voor de instroom van nieuwe medewerkers maar ook voor binden, boeien en ontwikkelen van onze huidige medewerkers. Met daarbij oog voor alle doelgroepen om zoveel mogelijk talent aan het werk te krijgen en te houden. Hierbij werken we samen met de regio om zo nog meer impact te maken op de lokale en regionale samenleving. Als gevolg van de krappe arbeidsmarkt wordt er, naast eigen medewerkers, ook frequent gebruik gemaakt van externe partijen. In 2025 streven we ernaar om de inzet hiervan te beperken.

Ontwikkeling voor de regio

De Servicegemeente Dordrecht (SGD) is de bedrijfsvoering dienstverlening van de gemeente Dordrecht en regio Drechtsteden. Dit vraagt om een herinrichting van de organisatie met als doel Dordrecht in staat te stellen om in 2025 als één sterke centrumgemeente, herkend en erkend, robuust en flexibel, in te kunnen spelen op de maatschappelijk veranderende opgaven. Eén krachtige ambtelijke organisatie voor stad en regio, waar onze medewerkers met trots en plezier werken.

Met ingang van 1 januari 2025 zijn de bedrijfsvoeringstaken ondergebracht in een nieuw organisatie-onderdeel: het domein Bedrijfsvoering. Voor het domein Bedrijfsvoering betekent dit een meerjaren ontwikkelprogramma op drie ambities:

- Hoogwaardige dienstverlening.
- Een sterke relatie met de afnemers.
- Inzet op vernieuwing en innovatie.

4.5.2 Huisvesting

Bestaande huisvesting

Naast onze twee grootste werklocaties de Noordendijk en het Stadskantoor zijn er diverse andere locaties waar medewerkers binnen de gemeente Dordrecht werkzaam zijn. Hierbij hanteren we waar mogelijk overal dezelfde basisfaciliteiten en functionaliteiten, welke gebaseerd zijn op de bouwstenen van het Dordthuis.

Voor locaties die we op korte termijn afstoten, zoals het Stadskantoor, doen wij buiten het noodzakelijk onderhoud en noodzakelijke Arbo-aanpassingen geen grote aanpassingen meer. Kleine aanpassingen die het tijd- en plaats onafhankelijk werken ondersteunen overwegen we alleen als deze later ook te gebruiken zijn in het Dordthuis of een andere locatie.

Dordthuis

De nieuwbouw van het Dordthuis verloopt ondanks enkele tegenslagen voorspoedig. Naast het duurzame Dordthuis bevat het project een parkeergarage, een grote fietsenstalling en additionele kantoren die ook gebruikt gaan worden door onderdelen van de (service)gemeente Dordrecht. Dit wordt een uitnodigend, transparant en duurzaam complex aan de Spuiboulevard.

Samen met de Bibliotheek AanZet, Dordrecht Marketing & Partners en de Sociale Dienst werken we het komende jaar verder aan de ontwikkeling van de activiteiten voor bezoekers van het Dordthuis.

In 2024 zijn we samen met de andere partners gestart met het Europees aanbesteden van het interieurontwerp. In 2025 komen deze aanbestedingen tot afronding. De basis die hier is gelegd, wordt ook gebruikt voor de diverse aanbestedingen die we in 2025 in de markt gaan zetten. Te denken valt aan diensten zoals horeca (voorzieningen) en veiligheid. Bij het aanbesteden wordt alles opgepakt met de visie ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen

Tot slot zal 2025 in het teken staan van de voorbereidingen om het gebruik en de exploitatie van het Dordthuis tot een gemeenschappelijk succes te maken.

4.5.3 Data en informatiemanagement

De gemeente Dordrecht bevindt zich in een omgeving die snel verandert. De opgaven waaraan we werken zijn voortdurend in beweging en het aantal netwerken in de stad neemt toe. Om daarop te anticiperen en onze ambities te kunnen realiseren is de inzet van data en slimme ICT-oplossingen onvermijdelijk. Met de juiste informatie kunnen wij sneller, efficiënter en effectiever werken, reageren op interne en externe signalen en anticiperen op toekomstige ontwikkelingen. We faciliteren deze inzet van data en ICT op alle werkterreinen van de gemeente.

Daarnaast zijn wij als gemeente regievoerder voor de ICT-dienstverlening binnen de regio en zijn er in 2024 grote stappen gezet. Data en diverse applicaties zijn gemigreerd naar onze externe partners en gelijktijdig zijn onze rekencentra afgebouwd. Voor 2025 gaan we aan de slag gaan met de volgende onderwerpen:

- Een data gedreven en digitale organisatie, stad en regio.
- ICT beweegt.
- Realiseren van ICT- en data-oplossingen ten bate van digitale dienstverlening, efficiëntere processen en een slimmere organisatie.
- Het stimuleren van verantwoord en veilig gebruik van ICT en data.
- Open en transparante organisatie richting onze inwoners

Naar een data gedreven en digitale organisatie, stad en regio

Het programma 'naar een data gedreven en digitale organisatie, stad en regio' is in 2024, als opvolger van het 'smart society' programma ontstaan en speelt in op de groeiende behoefte die de laatste jaren is ontstaan om veilig en verantwoord gebruik te maken van data en slimme

technologie om maatschappelijke doelstellingen te realiseren. We werken daarbij langs twee sporen:

- Meewerken aan realisatie geprioriteerde opgaven: voor 2025 gaat het om projecten zoals Dordt-West (integrale monitoring), Stadsas Dordt (3D-inzet en digital twinning), en Duurzaamheid en Mobiliteit (Duurzaamheidsmonitor en aansluiting bij het landelijke DMI-traject voor samenwerking in een digitaal ecosysteem rond duurzame stedelijke vernieuwing).
- Digitaal en datafundament: we vullen de benodigde randvoorwaarden op het gebied van data en digitalisering (data governance, mens & organisatie en technisch fundament) in. Zo borgen we ook dat dit op een verantwoorde, privacy bewuste en veilige wijze gebeurt. In 2025 blijven we inzetten op het moderniseren van ons dataplatform en zorgen we voor de implementatie van een oplossing voor digital twinning.

ICT Beweegt

We verwachten het meerjarige transitieprogramma in de eerste helft van 2025 af te ronden. Dit programma helpt ons om beter aan de veiligheidseisen voor onze informatie en de continuïteit van onze systemen te voldoen.

In 2025 werken we verder aan de opbouw en ontwikkeling van de regie-organisatie en de optimalisatie van de opslag en het gebruik van onze bestanden in MS Teams en de cloud. Daarnaast blijft de verdere rationalisering van ons applicatielandschap door een verdere uitbouw van SAAS (software-as-a-service) een belangrijke ontwikkeling.

Stimuleren verantwoord en veilig gebruik van ICT en Data

Het programma ICT Beweegt en de aandacht voor informatiebeveiliging en privacy benadrukken het belang van bewustwording onder medewerkers.

In 2025 blijven we onze processen versterken en afstemmen op de AVG (zullen we onze processen blijven versterken en afstemmen op de AVG en de BIO. We zullen ook de mogelijkheden en risico's van AI verkennen. Daarnaast zullen we aandacht besteden aan de ethiek van het gebruik van data en ICT. Ons doel is om onze processen weerbaar te houden en in lijn te blijven met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de baseline informatiebeveiliging overheid (BIO). Daarnaast verkennen we de mogelijkheden en risico's van AI en heeft de ethische kant van het gebruik van data en ICT ook onze aandacht, terwijl we de mogelijkheden en risico's van AI verkennen. Ethiek bij het gebruik van data en ICT zal ook onze aandacht hebben.

Open en transparante organisatie richting onze inwoners

We pakken de huidige belemmeringen in onze informatiehuishouding aan, die de implementatie van wetten, zoals de Wet Open Overheid (Woo), in de weg staan. We hebben een meerjarige strategie ontwikkeld om gelijktijdig de technische voorzieningen voor de Woo te realiseren en onze informatiehuishouding te verbeteren. Deze strategie richt zich niet alleen op het verbeteren van de huidige informatievoorziening, maar ook op het waarborgen van deze nieuwe aanpak. Door de digitalisering komen traditionele archiveringstaken en de transparantie van ons werk steeds meer bij de werknemers terecht. Daarom ontwikkelen we duidelijke richtlijnen en zetten we een communicatie- en bewustwordingsprogramma op.

Realiseren van vernieuwing in de organisatie

De afgelopen jaren heeft de uitvoering van het programma ICT Beweegt de aandacht gevraagd en een beslag gelegd op de capaciteit. Hierdoor is vertraging opgelopen bij het realiseren van de organisatieambities en de wettelijke verplichtingen. In 2025 werken we deze vertragingen weg en zetten we ICT en data in om onze processen efficiënter uit te kunnen voeren. Voor 2025 zal hiertoe een integrale prioritering binnen het portfolio worden vastgesteld zodat de belangrijkste zaken het eerst worden opgepakt.

4.6 Wet open overheid

In de [Begroting 2024](#) is aangegeven dat het vergroten van de transparantie van de overheid een belangrijk doel is van de Woo. Het middel dat daarvoor onder meer wordt ingezet is het actief openbaar maken van een aantal categorieën van documenten. In de wet Woo is artikel 3.3 opgenomen waarin wordt geregeld welke categorieën documenten in elk geval actief openbaar gemaakt moeten worden. Dat artikel is echter nog niet in werking getreden. Dat betekent dat de actieve openbaarmaking nu nog niet verplicht is.

Intussen heeft het Rijk gewerkt aan een landelijk systeem dat moet gaan dienen als de vindplaats voor alle openbare overheidsinformatie, de zogenaamde Woo-index. De bouw van deze Woo-index heeft echter forse vertraging opgelopen doordat het oorspronkelijke plan te complex en uiteindelijk niet realiseerbaar bleek. Dat heeft geleid tot een vertraging in de inwerkingtreding van de wet Woo artikel 3.3 en dus van de actieve openbaarmaking van bepaalde categorieën van documenten. Het had ook geen zin om vooruitlopend op de totstandkoming van de Woo-index al te gaan werken aan het actief openbaar maken van categorieën van documenten omdat lange tijd onduidelijk was hoe de Woo-index eruit zou gaan zien en op welke wijze de gemeenten daarop moeten aansluiten.

Inmiddels is er een regionaal projectleider aangesteld voor het regionale deel van de implementatie. Verder is bij brief van 25 juni 2024 door de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de planning bekendgemaakt wanneer welke categorieën van documenten per wanneer actief openbaar gemaakt moeten worden. Daaruit blijkt dat de volgende categorieën per 1 november 2024 actief openbaar gemaakt moeten worden:

1. Wetten en algemeen verbindende voorschriften.
2. Overige besluiten van algemene strekking.
3. Informatie over organisatie en werkwijze bereikbaarheidsgegevens.

Deze gegevens worden nu al actief openbaar gemaakt en daarmee wordt al voldaan aan deze verplichting.

Gelet op de planning van de Staatssecretaris zal in de loop van 2025 nagedacht moeten worden over het aanstellen van een lokale projectleider die het lokale deel van de implementatie van de Woo gaat aansturen. Zo zal onder meer moeten worden bepaald welke ambitie de gemeente heeft als het gaat om de reikwijdte van de actieve openbaarmaking.

4.7 Verbonden partijen

We werken als gemeente samen met anderen (gemeenten, provincie of andere instanties) om onze doelen zo effectief en efficiënt mogelijk te realiseren. Soms laten we ook onze taken uitvoeren door anderen. Als de gekozen vorm van samenwerking leidt tot een organisatie met een aparte rechtspersoon en we daarin zowel een bestuurlijk én een financieel belang hebben noemen we die organisatie een verbonden partij. Vaak denken we bij verbonden partijen alleen aan de zwaarste vorm van samenwerking de gemeenschappelijke regelingen. Maar er zijn ook andere vormen van samenwerking zoals stichtingen of deelnemingen. Want als de gemeente aandelen heeft in een vennootschap en sprake is van een bestuurlijke vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders dan heet dat ook een verbonden partij.

Rond bepaalde taken is de samenwerkingsvorm en het schaalniveau door de Rijksoverheid bepaald zoals bij de GR Veiligheidsregio en GGD, die zijn op Zuid-Holland Zuid schaal georganiseerd. Dat betekent dat ze werken voor de 10 gemeenten in die regio. Bij andere taken kiezen we zelf voor de vorm en schaal van samenwerking. Zo is de GR sociaal georganiseerd op Drechtsteden schaal. Daarbij kan sprake zijn van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen, maar er kan ook sprake zijn van gevarieerde (maatwerk-)pakketten aan taken dat voor afzonderlijke deelnemers wordt geleverd.

Wij als gemeente hebben twee rollen bij een verbonden partij: eigenaar en opdrachtgever.

- Als (mede)eigenaar beslissen we over de oprichting, het takenpakket en de bevoegdheden van de verbonden partij. In die rol nemen we deel aan het bestuur van de verbonden partij of zijn we de aandeelhouder die mee stemt over de koersbepaling. In de rol van eigenaar richten we ons op de levensvatbaarheid, continuïteit en het beheersen van het 'ondernemersrisico' van de organisatie.
- Als opdrachtgever geven we aan hoe we de taken uitgevoerd willen zien tegen welke prijs, snelheid en omvang.

Tussen beide rollen kan een spanningsveld bestaan. Kijken we met een eigenaar-bril dan kan het aantrekkelijk zijn dat een verbonden partij een standaard takenpakket levert. Maar als opdrachtgever hebben we belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de dienstverlening of zoveel mogelijk maatwerk. Soms komen de rollen samen, bijvoorbeeld in de rol van aandeelhouder. Het sturen op verbonden partijen vraagt dus om balanceren tussen de eigenaars- en opdrachtgeversrol. Ook is het belangrijk om vinger aan de pols te houden of de taakuitvoering door de verbonden partij nog aansluit bij de redenen van oprichting en huidige wensen van de gemeente.

Het doel van de samenwerking via verbonden partijen is dat we samen met deze organisaties zo optimaal mogelijk bijdragen aan de lokale en bestuurlijke ambities met minimale risico's. Meer informatie over verbonden partijen treft u in de [Nota Verbonden Partijen](#). Deze nota biedt een kader voor deelname aan, het sturen op de verbonden partijen en de gehanteerde risicoprofielen bij het overzicht op verbonden partijen van de gemeente. Het staat op de rol deze nota te actualiseren op basis van de geactualiseerde Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR).

Vanwege het bestuurlijke en financiële belang is sturing op en monitoring van verbonden partijen gewenst. In het algemeen geldt daarbij: hoe groter het bestuurlijke (beleidsmatige) en financiële belang is, hoe wenselijker het is te zorgen voor meer inzicht in en effectieve sturing op en risicobeheersing bij onze verbonden partijen. We sturen op verbonden partijen door invloed uit te oefenen op de strategie en investeringen van de verbonden partij:

- beleidsmatig: de uit te voeren activiteiten ten gunste van ons gebied.
- qua maatschappelijk verantwoord ondernemen: social return, duurzaamheid en diversiteit benoemingen en beloningen bestuurders en commissarissen (Wet Normering Topinkomens).
- financieel: risicobeheersing, niveau van eigen vermogen organisatie en aandeelwaarde. Soms zijn deelnemers wettelijk verplicht om tekorten aan te vullen als de resultaten tegenvallen.

4.7.1 Overzicht verbonden partijen

Dordrecht participeert in 2024 in 15 verbonden partijen (14 als de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark (COL) wordt geliquideerd per 31 december 2023). De verbonden partijen van Dordrecht zijn publiekrechtelijke samenwerkingsorganisaties (gemeenschappelijke regelingen) en privaatrechtelijke samenwerkingsorganisaties (NV's, B.V.'s, stichting of coöperatie).

Onderstaand de soorten verbonden partijen en in welke begrotingsprogramma's hun rol tot uitdrukking komt. Ook ziet u welk risicoprofiel (hoog = rood, middel = geel of laag = groen) wij aan de verbonden partij hebben toegekend.

Naam verbonden partij	Soort	Risico	Verbonden aan programma
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	GR	!	1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	GR	✗	4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	GR	✓	1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)	GR	!	1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (GR Gevudo)	GR	✓	3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	GR	✓	6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	B.V.	✓	3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht Financiën van Dordrecht
Merwedelingelijn Beheer B.V.	B.V.	!	6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	N.V.	!	5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	B.V.	!	5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Stedin Holding N.V.	N.V.	✓	Financiën van Dordrecht
BNG Bank N.V.	N.V.	✓	Financiën van Dordrecht
Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden	Stichting		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht Financiën van Dordrecht
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	Coöperatie	!	5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)	Coöperatie	✓	3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Stichting Binnenstadsbedrijf Dordrecht	Stichting	✓	2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht

Het risicoprofiel is een mix van het bestuurlijk (inhoudelijk) en financieel belang van de gemeente in de verbonden partij en hoeveel risico we lopen. We hanteren het volgende risicoprofiel:

		Bestuurlijk risico		
		Laag	Gemiddeld	Hoog
Financieel risico	Laag	1 <i>laag</i>	1 <i>laag / gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld</i>
	Gemiddeld	1 <i>laag / gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld / hoog</i>
	Hoog	2 <i>gemiddeld</i>	2 <i>gemiddeld / hoog</i>	3 <i>hoog</i>

Een rood risico betekent niet per se dat het slecht gaat met de verbonden partij. Het kan ook betekenen dat het beleidsmatige of financiële belang zo groot is, dat afwijkingen vaak direct effect hebben op de realisatie van onze doelen of onze financiële bijdrage. Kortom, hoe hoger het risico, hoe meer aandacht qua sturing en monitoring we hebben voor een verbonden partij. Zo zorgen we dat de verbonden partij de overeengekomen opdracht realiseert binnen de daarover afgesproken beleidsinhoudelijke en financiële kaders. Bij een groene risicoclassificatie is meer sprake van een beheersmatige sturing op afstand. Uiteraard hebben verbonden partijen zelf ook een eigen verantwoordelijkheid. Ze moeten rechtmatig opereren, adequaat reageren op nieuwe ontwikkelingen en transparant zijn in de informatievoorziening. Ze dienen kansen en bedreigingen tijdig te signaleren en hier middels risicomanagement op te sturen.

4.7.2 Beleidsinformatie verbonden partijen

Actuele ontwikkelingen verbonden partijen

Op de volgende pagina's/onderstaande tegels ziet u per verbonden partij de algemene basisgegevens en leest u wat de belangrijkste (mutaties in de) actuele ontwikkelingen en risico's bij die verbonden partij zijn. Ook is weergegeven waar de verbonden partij is gevestigd, wie de gemeente vertegenwoordigt en welke andere deelnemers er zijn in de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	- De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB - Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB - De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid AB - Mevrouw T.F. de Jonge, 2e plaatsvervangend lid AB
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.

Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de GR Sociaal gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Dagelijks en het Algemeen bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 In het afgelopen jaar is het denken en werken met hernieuwde doelstellingen bij GR Sociaal verder geconcretiseerd. In de aangescherpte doelen in de begroting 2025 heeft GR Sociaal steeds per opgave beschreven wat GR Sociaal maatschappelijk gezien voor ogen staat, hoe ze die doelen gaan bereiken en welke acties ze daarvoor ondernemen. Ook de onderlinge samenhang tussen de doelen per opgave, het opgaveoverstijgende aspect, is van cruciaal belang. De belangrijkste zaken GR Sociaal voor 2025: • De ontwikkelingen rondom het Regionaal Werkcentrum: het RWC is een regionaal samenwerkingsverband van UWV en SDD, waarbij we in overleg met het bestuur van de arbeidsmarktregio een gezamenlijke dienstverlening zullen opzetten. De bedoeling is om samen een loket te vormen waarbij werkenden, werkzoekenden en werkgevers op een plek terecht kunnen. Behalve een sterke uitvoeringsdimensie, biedt dit RWC ook meer strategische kansen om arbeidsmarktbeleid, de inzet van scholing en het inspelen op tekortsectoren meer in samenhang met Economie/de centrumgemeente uit te voeren. Cruciaal voor onze opgave 'Ontwikkelen naar werk', maar ook voor onze processen rondom intake, de poort, triage, samenwerking lokaal/regionaal. Het ligt in de planning om het RWC in de tweede helft van 2024 operationeel te krijgen. Het implementatieplan moet nog worden opgesteld. Hierin moeten strategische keuzes gemaakt over wat wel en niet onder deze ontwikkeling past. • Daarnaast staan ook robuuste veranderingen in de zorg op het programma. De financiële en personele tekorten dwingen de overheid tot het maken van nieuwe keuzes. Het is nog onduidelijk welke richting deze ontwikkeling op gaat. We volgen deze ontwikkeling uiteraard nauwlettend en praten waar mogelijk mee via onze vertegenwoordigende organen en zetten in op lobby op dit thema. • Bestaanszekerheid is bovendien landelijk volop in het nieuws: er wordt meer en meer terecht aandacht aan dit onderwerp, de complexiteit van onze regelingen, de uitvoering en de menselijke maat besteed. Vereenvoudiging, maatwerk en samenwerking zijn daarbij van cruciaal belang; Focus op uitvoeringsprocessen en gebruik ICT: het werken in nieuwe afdelingen als onderdeel van een maatschappelijke opgave betekent ook dat het nu echt nodig wordt om grondig te kijken naar onze uitvoeringsprocessen. We benutten de mogelijkheden die onze systemen bieden niet optimaal. Nu we een visie hebben op hoe we vanuit de opgaven – inclusief de opgave dienstverlening – ons naar de inwoner willen verhouden, is het een logisch moment om te onderzoeken hoe we tot een integraal herontwerp van onze belangrijkste dienstverleningsprocessen kunnen komen. Met het efficiënter maken van onze processen, waarbij we ook naar de rolverdeling tussen functies onderling kijken en de mogelijkheden van onze systemen optimaler gaan benutten, kunnen we het werken eenvoudiger en leuker maken en zorgen dat er meer tijd beschikbaar komt voor zaken die nu blijven liggen. Ook kunnen we de besturing dan vereenvoudigen. Er ligt dan ook een logische koppeling met de ICT inrichting. • Professionele ontwikkeling: in 2024 en 2025 gaan we gericht inspelen op de wensen die er bij onderdelen (afdelingen, bepaalde groepen medewerkers) van onze organisatie bestaan. Rondom stress-sensitief handelen is al een keuze gemaakt: deze training biedt een verdieping voor een grote groep medewerkers. We zullen hierbij ook eigen trainers opgeleid, zodat we naar de toekomst toe het vakmanschap in onze organisatie hiervoor kunnen borgen. Daarin gaan we ook de verbinding leggen met onze maatschappelijke partners.

Actuele risico's d.d. augustus 2024

- Huisvesting: het pand 'De Hellingen' is gehuurd tot en met het eerste kwartaal 2025. Door de vertragingen in de realisatie van het Dordthuis is de inschatting dat de huur van dit pand verlengd gaat worden voor het hele jaar 2025. Investerings zijn nodig om de functionaliteit van de panden op orde te houden, maar worden beperkt tot het strikt noodzakelijke. Ook de jaarlijkse onderhoudskosten kunnen oplopen, door de ouderdom van het pand. Er wordt steeds kritisch gekeken naar de noodzaak van investeringen en onderhoudsverplichtingen. Risico is dat de extra kosten niet binnen de bestaande budgetten kunnen worden opgevangen. De verwachting is overigens dat in 2025 geen grote investeringen of extra onderhoudskosten voor het pand aan de Hellingen worden gemaakt.
- Uitstaande geldlening: uitstaande geldlening aan Assembly Partner B.V. op 1 januari 2024 groot € 1.132.000. Bij faillissement is het risico tot het niet volledig innen van de uitstaande lening reëel, afgegeven borgstelling zal dit risico beperken.
- Geen compensatie van het Rijk inzake hogere loonkosten: bij het opstellen van de meerjarenbegroting wordt gewerkt met bekende (verwachte & exacte) ontwikkelingen op gebieden als aanpassingen van WML, loonprijsontwikkelingen, bekende cao-afspraken waar van toepassing. Vaststaande gegevens over landelijke ontwikkelingen, gepubliceerd in de meest recente mei- en septembercirculaires van het Rijk zijn hierin verwerkt. Elke wijziging of aanpassing heeft dus direct effect op de hier gepresenteerde (meerjaren-) begroting. Een afwijking van 1% op de lonen voor SW heeft een effect van € 289.000 en op overig personeel een effect van € 72.000.
- Bestandsontwikkeling inkomensondersteuning: de prognose is dat eind 2025 het aantal bijstandsgerechtigden maximaal 6.200 zal zijn. Dit is conform de procentuele ontwikkeling van de macro aantallen i.r.t. onze eindstand 2024 en de genomen maatregelen om de uitstroom te bevorderen. Blijkt dat door een meevallende (plaatselijke) conjunctuur op het eind van het jaar er 100 bijstandsgerechtigden minder te zijn is er een risico van € 1.750.000.
- Uitstel invoering Wmo-voorziening herstelgerichte ondersteuning: de gemeente Dordrecht neemt het laatste kwartaal 2024 een besluit over de invoering van de Wmo voorziening herstelgerichte dienstverlening. Door deze vertraging wordt de beoogde besparing niet (volledig) gerealiseerd.
- Cao verhoging Huishoudelijke ondersteuning per 1 oktober 2023: op 22 juni 2023 hebben de werkgeversorganisaties en vakbonden een akkoord bereikt over het openbreken van de cao 2023 om prijsstijgingen door de inflatie op te vangen. Overeenstemming is bereikt om per 1 oktober 2023 de lonen met 5% te verhogen. Daarnaast vindt per 1 maart 2024 en per 1 oktober 2024 een loonsverhoging plaats van 2,5%.
- Arbeidsontwikkeling: door krapte op de arbeidsmarkt is het lastig om (goed opgeleid en ervaren) personeel te werven. Ook bij de GR Sociaal staan vacatures lang open. De schaarste op de arbeidsmarkt zal op korte termijn niet direct een knelpunt zijn bij de kwaliteit van dienstverlening aan de klanten van de GR Sociaal. Op langere termijn kan dat echter wel het geval zijn. GR Sociaal doet allerlei inspanningen om goed personeel te werven en te behouden.
- DW Kamerlingh Onnesweg 1: het in eigendom zijnde pand van Drechtwerk aan de Kamerlingh Onnesweg 1: onvoorziene benodigde maatregelen om te voldoen aan wet- en regelgeving kunnen impact hebben op het exploitatieresultaat.
- Gevolgen wijziging omvang SW-subsidie van het Rijk: rijkssubsidie SW (vanaf 1-1-2008 gemeentelijke subsidie SW): de subsidie SW is de belangrijkste inkomstenbron van het onderdeel Drechtwerk. Wijziging in de bekostigingssystematiek kan gevolgen hebben voor de omvang van de subsidie SW, dat wil zeggen dat het ministerie de hoogte van de subsidie per SE bepaalt. Elke euro verandering in de subsidie veroorzaakt een gelijke mutatie in het tekort zowel positief als negatief.
- Gevolgen afwijking van blijf kansberekening Wsw: bij de invoering van de Participatiewet is de door het Rijk begrote bezuiniging op de rijksbijdrage als uitgangspunt genomen. Voor de verdeling van de subsidiegelden wordt rekening gehouden met een zogenaamde blijf kansberekening. De werkelijke uitstroom van Drechtwerk versus de uitstroom vanuit het actuarieel model waar vanuit het Rijk werkt, kan (grote) afwijkingen hebben hetgeen kan leiden tot (aanzienlijke) tekorten op de subsidie inkomsten ten opzichte van de salarisbetalingen zoals inmiddels gepresenteerd.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website	• www.dienstgezondheidjeugd.nl • www.jeugdzhz.nl • www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl • www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	• De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur • Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg en jeugdhulp.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 DG&J heeft een Meerjarenbeleidsplan opgesteld voor de periode 2024-2028. Het nieuwe plan geeft richting aan de taakinvulling en ambities van de DG&J en geeft inzicht in voor de DG&J relevante ontwikkelingen. Het uitvoeringsprogramma wordt in september aangeboden aan het bestuur van de dienst. Publieke gezondheid • Gemeenten voeren een beleidsontwikkelingsproces voor de totstandkoming van de lokale nota's publieke gezondheid en programma's publieke gezondheid 2024-2028. De lokale nota publieke gezondheid wordt eind 2024 aangeboden aan de Dordtse gemeenteraad. Hierin wordt uitgewerkt wat we lokaal en regionaal doen om gezondheid te bevorderen. De GGD ZHZ maakt hier onderdeel van uit. • De Brede Specifieke Uitkering sport en bewegen, gezondheid, sociale basis en cultuur loopt tot 2025/2026. Dit zijn veelal geoormerkte middelen om aan het inlopen van gezondheidsachterstanden te werken. Tot slot zijn er vanuit het Integraal Zorgakkoord (IZA) middelen gekomen om de regionale samenwerking met zorgpartners en zorgverzekeraar te versterken. Een (relatief) klein deel van die middelen is bestemd voor de gemeenten, een groot deel voor de zorg. • Er loopt een bestuursopdracht naar de toekomst van de Jeugdgezondheidszorg. Mogelijke scenario's zijn: geen aanpassingen in de governance (1), investeren bij de GGD ZHZ (2) of gemeenten gaan zelf integraal sturen op de jeugdgezondheidszorg (3). Verder is het rijksvaccinatieprogramma op diverse onderdelen aangepast. Dit betekent dat Jong JGZ hier in de uitvoeringscapaciteit rekening mee moet houden. SOJ In september 2022 hebben de 10 gemeenten uit de regio Zuid-Holland een meervoudig lokaal programma vastgesteld: Werk voor de Jeugd. Via dit programma werken de gemeenten - vanuit een gedeelde visie - samen aan lokale en meervoudig lokale opgaven. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. Ook de lokale consequenties van de landelijke hervormingsagenda Jeugd zullen hierin meegenomen worden. LVS • In het tweede kwartaal van 2024 gaat het wetsvoorstel 'Van school naar werk' naar de Tweede Kamer. School en arbeidsmarkt moeten meer worden vervlochten. Er komen extra middelen, maar de doelgroep RMC wordt dus uitgebreid van 16 tot 23 jaar naar 27. • De bestuursopdracht naar LVS loopt. Hierin wordt de scope en rolname van leerplichtambtenaren en ketenpartners nader uitgewerkt. Vraag is daarin ook wat andere partners qua preventie van verzuim kunnen betekenen. • LVS werkt met de gemeente Dordrecht samen aan een gebiedsgerichte aanpak in Dordt West. Door de leerplichtfunctie te intensiveren wordt proactief en outreachend gewerkt aan alle aspecten van de ondersteuning van onderwijsdeelnemers door alle kinderen en jongeren in het gebied.

Actuele risico's d.d. augustus 2024

- De beleidsontwikkeling van het meerjarenbeleidsplan (MJP) kan ertoe leiden dat er aanpassingen worden gedaan in de begroting. In de zienswijze op de begroting 2024 is de dienst gevraagd om hiermee terughoudend te zijn. Aan de dienst is in de zienswijze op het MJP meegegeven dat het uitvoeringsprogramma, met bijbehorende begroting, binnen de bestaande financiële kaders opgesteld moet worden.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Loon en prijsstijgingen.

SOJ/VT

- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp. Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp. Sturen op het normenkader blijft van belang.
- Continuïteits-/financiële problemen bij aanbieders voor gesloten jeugdhulp (JeugdzorgPlus).
- Met terugwerkende kracht declareren van PGB-budgetten.
- Toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ. Meerkosten door het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming.
- Centrumgemeente Dordrecht en Nissewaard hebben een lagere subsidie (€ 80.000 respectievelijk € 30.000) voor VT in 2024 verstrekt aan de GR DGJ. Mogelijk leidt dit tot een tekort, dat via de inwonerbijdragen verrekend wordt met de centrumgemeenten c.q. deelnemende gemeenten.

LVS

- Meerkosten voor de uitvoering van LVS om schoolverzuim tegen te gaan (verlenging tijdelijke inhuurkrachten).
- Onzeker of wetsvoorstel 'Van school naar werk' volledig kostendekkend kan worden uitgevoerd. Eind augustus 2025 moet alles draaiende zijn. Tot aan die tijd worden huidige financiële regelingen verlengd.

Publieke gezondheid

- Meerkosten n.a.v. de bestuursopdracht Toekomstbestendige JGZ. Meerkosten voor vaccinaties naar aanleiding van het aanpassen van het rijksvaccinatieprogramma.
- Meerkosten voor pandemische paraatheid.
- Het ministerie van VWS wil de vergoedingssystematiek inzake COVID-19 veranderen in een 'prijs per prik'. Het financieel risico ligt dan bij de DG&J (en daarmee de gemeenten). Mogelijk moeten dan andere inhoudelijke keuzes worden gemaakt.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website

<https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
- De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur
- De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur

Deelnemers

De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk
belang

De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers bij de uitvoering van hun VTH-taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Omgevingswet in het bijzonder, alsmede VTH-taken op grond van onder meer de huisvestingsverordening en de APV en daarnaast de ruimtelijke advisering op milieuthema's.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024

- Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden, een zeer omvangrijke en ingrijpende wijziging van wet- en regelgeving. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Omgevingswet op de eigen taken en bijvoorbeeld de legesinkomsten en voor zover dat mogelijk is het gezamenlijk ontwerpen van regels voor het omgevingsplan. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel.
- De OZHZ heeft de afgelopen jaren in afstemming met de gemeentelijke deelnemers de Nota Vergunningverlening, Toezicht & Handhaving (VTH) geactualiseerd. De Nota VTH geeft de kaders voor de uitvoering van de wettelijke taken die door OZHZ worden uitgevoerd. In de tweede helft van 2024 zal het college de nieuwe Nota vaststellen en de raad daarover informeren.
- Het algemeen bestuur OZHZ heeft in maart 2024 een bestuursopdracht vastgesteld om te onderzoeken welke bijdrage OZHZ kan leveren aan het verminderen van de financiële problematiek van de gemeenten. De uitwerking volgt eind 2024 in de begrotingsrichtlijnen voor 2026.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2024

- De invoering van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (vooralsnog gedeeltelijk) hebben op allerlei onderdelen gevolgen voor de kosten en baten (leges) bij de uitvoering van de VTH-taken. In de loop van 2024 zal OZHZ de eerste effecten, incidenteel en structureel, in beeld brengen.
- Voor wat betreft legesinkomsten zijn we afhankelijk van wat er wordt aangevraagd. Met name de grote bouwprojecten geven daarbij de doorslag.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website

www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging
Dordrecht

De heer P. van der Velden, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)

Deelnemers

De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk
belang

De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:

- Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweertzorg en geneeskundige hulpverlening.
- Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).
- Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).
- Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024

- Onderzoek over toekomstgerichte brandweezorg in samenhang met de betekenis voor de (kosten van) huisvesting: het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio ziet een belangrijk verband tussen toekomstbestendige brandweer (het aantal benodigde en type kazernes) en de meerjarige onderhoudskosten. Het algemeen bestuur heeft daarom een bestuurlijke opdracht gegeven dit in samenhang te onderzoeken. Gemeente Dordrecht ondersteunt dit onderzoek om op deze manier te komen tot (meerjarig) inzicht en visie in het kader van huisvesting en de (lange termijn) kosten die dit met zich meebrengt en blijft graag op de hoogte van de uitkomsten hiervan.
- Risk Factory: er is een voorgenomen besluit genomen over het realiseren van een Risk Factory in Zuid-Holland Zuid. In de Risk Factory werkt de Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid gezamenlijk met partnerorganisaties aan het vergroten van de zelfredzaamheid en de veerkracht van de samenleving, in het bijzonder kinderen.
- Beroepsziekten: gemeente Dordrecht steunt de noodzaak voor aandacht voor posttraumatische stressstoornis (PTSS) bij brandweerpersoneel. Het personeel komt voor impactvolle situaties te staan waardoor het van groot belang is dat de begeleiding in het verwerken daarvan erg belangrijk is en niet onderschat moet worden.
- Nieuwe crises en bijbehorende uitdagingen: de Veiligheidsregio heeft zich de afgelopen jaren geconfronteerd gezien met bijzondere extra taken en werkzaamheden voortkomend uit de ontwikkelingen wereldwijd. Daarbij zijn de betrokkenheid bij effecten die de oorlog in Oekraïne en de asielproblematiek teweeg brengen specifiek te benoemen. In tegenstelling tot wat we gewend waren, moet invulling gegeven aan de gevolgen van wereldwijde crises die langdurig zijn en waarbij de Veiligheidsregio een continue schakel vormt tussen het Rijk en gemeenten. Daarnaast stellen de alsmaar verdergaande technologische ontwikkelingen (zoals de energietransitie) de Veiligheidsregio voor nieuwe uitdagingen bij het voorkomen en beperken van incidenten. Al deze ontwikkelingen hebben invloed op de organisatie en de uitvoering van taken zoals in het beleidsplan en begroting opgenomen.
- Aandachtsgebied technologische omgeving: de energietransitie heeft een steeds grotere impact en is volop in beweging. De verwachtingen werkt de Veiligheidsregio uit tot reële scenario's. De opbrengsten vertalen ze in 2025 tot risico's en een plan om deze te minimaliseren. Ook eventuele scenario's als (langdurige) stroomstoringen en de impact daarvan zijn meer dan ooit aan de orde en van belang om op voor te bereiden.
- Bovenregionale en landelijke samenwerking: nieuwe crisestypen houden zich niet aan regionale grenzen. Bovenregionale samenwerking wordt daarmee steeds belangrijker. Hiervoor werkt de Veiligheidsregio op landelijk, interregionaal en regionaal niveau samen met onze netwerkpartners. In 2025 geeft de Veiligheidsregio verdere invulling aan de samenwerking met Rotterdam-Rijnmond op het gebied van Crisisbeheersing. Op het gebied van Hoogwater en overstroming organiseert de Veiligheidsregio een bovenregionale oefening met de regio's om ons heen.
- Deeltijdrichtlijn: de Europese deeltijdrichtlijn gaat uit van het principe dat gelijk werk in voltijd en in deeltijd gelijk beloond moet worden. Dit conflicteert met de wijze waarop het huidig brandweerbestel is vormgegeven. Het ministerie van Justitie en Veiligheid en het Veiligheidsberaad hebben vastgesteld dat er veel waarde wordt gehecht aan het huidige hybride stelsel van beroeps- en vrijwillig brandweerpersoneel in Nederland, en te willen zoeken naar een oplossing die dicht bij het huidige bestel blijft. Hiertoe is een landelijke denktank opgericht met als opdracht 'Onderzoek hoe de brandweervrijwilligers nadrukkelijk en fundamenteel zijn te onderscheiden van de beroepskrachten en breng in kaart welke mogelijke consequenties dit voor de brandweerorganisatie heeft'. Hieruit vloeien ook de (financiële) consequenties voor de Veiligheidsregio uit voort.

Actuele risico's d.d. augustus 2024

Het financieel perspectief van de VRZHZ vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken. De actuele risico's in de begroting en meerjarenraming.

- Bij het onderwerp strategische huisvesting - waarbij ook in brede context het Meerjarig Onderhoudsprogramma (MJOP) wordt betrokken - komen ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde. In de begroting 2025 en meerjarenramingen zijn de reserveringen voor onderhoud gebaseerd op een onderhoudsprogramma met een looptijd tot 10 jaar. Een looptijd vanaf 10 jaar laat hogere reserveringen zien.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.
- In 2025 moet een nieuwe cao worden afgesloten. De eerste signalen wijzen op een verhoging van ca 5%. In de begrotingsrichtlijnen 2024 is uitgegaan van een indexatie van 3,9%, in de begrotingsrichtlijnen 2025 is 5,4% gehanteerd. Doorrekening van de cao, zodra deze bekend is, moet inzicht geven in de kosten die hieruit voortvloeien.
- Medewerkers, vrijwilligers en piketmedewerkers binden zich minder lang aan onze organisatie. De VRZHZ zet zich in op het blijven boeien en binden tegen de achtergrond dat doorgroei en wisselingen ook gezond zijn voor een organisatie. De financiële keerzijde is dat in de repressieve kant meer collega's een korter dienstverband hebben en daardoor meer collega's opgeleid moeten worden.
- VRZHZ heeft op balans een weerstandscapaciteit in de vorm van een algemene reserve van € 500K. En € 10K als onvoorzien in haar jaarbegroting. De benodigde weerstandscapaciteit bedraagt volgens de begroting 2025 van VRZHZ € 1.665K. De weerstandsratio is 0,31 (= € 510/€ 1.665K).

Gemeenschappelijke regeling Gevudo**Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (GR Gevudo)**

Website <https://www.hvcgroep.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	• Gevudo: de heer P.J. Heijkoop, vicevoorzitter Algemeen Bestuur • Gevudo: mevrouw T.F. de Jonge, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur • HVC: de heer P.J. Heijkoop, vertegenwoordiger namens Gevudo
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden en Zwijndrecht zijn deelnemer. Binnen deze regeling heeft Dordrecht momenteel op basis van inwonertallen een belang.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Via Gevudo participeert Dordrecht in de NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). Gezien het belang presenteren we hier ook informatie van HVC. Het doel van Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo): het behartigen van aandeelhoudersbelangen van de deelnemers in de NV HVC en het daarbij uitoefenen van stemrecht in de aandeelhoudersvergaderingen van NV HVC. Het hoofddoel van HVC is: ten algemene nutte werkzaam zijn op het gebied van het afvalbeheer en de daarmee verbonden opwekking van elektriciteit, benutting van overige vrijgekomen warmte en opwerking van reststoffen tot nuttige toepasbare restproducten; deels met inschakeling van derden.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 • Een ontwerp van de nieuwe regeling is op het moment van opstellen van de begroting voor zienswijze voorgelegd aan de deelnemers. • In december 2024 wordt in de aandeelhoudersvergadering van HVC een besluit genomen over de financiering van HVC in het licht van de warmtetransitie. Dit kan ertoe leiden dat de schuld onder garantie van haar aandeelhouders voorlopig niet zal afnemen.

Risico's	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 • Hoewel de gemeente formeel qua omvang aanzienlijke garantierisico's loopt bij HVC, houden we op grond van de risicoparagraaf van de Gevudo begroting 2024 waarin de risico's van HVC zijn beschouwd, de risicomonitor op groen. • Wel vermoeden wij dat de warmteactiviteiten die nu ontwikkeld worden en niet meer gerelateerd zijn aan restwarmte een hoger exploitatierisico met zich kunnen meebrengen. • De Europese CO2 heffing zal kostenverhogend werken. Over de exacte omvang daarvan heeft HVC nog geen bericht verstrekt. Dit kan tevens van invloed zijn op lokale afvaltarieven.
----------	--

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)

Website	http://www.kiltunnel.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	• De heer M.D. Burggraaf, Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, Lid Algemeen Bestuur.
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het Wegschap heeft tot taak het beheren en exploiteren van een niet-openbare toltunnel onder de Dordtse Kil tussen Dordrecht en 's Gravendeel, inclusief de daarbij behorende wegen, gebouwen en het tolplein. Daarbij hoort ook het bevorderen van het gebruik van de tunnel en het heffen van tolgelden tegen zodanige tarieven dat een rendabele exploitatie is gewaarborgd. Hierbij dient de veiligheid, zoals ook voorgeschreven in wet- en regelgeving, van de weggebruiker en de medewerkers altijd te zijn geborgd.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 • De uitvoering voor het groot onderhoud/renovatie van de tunnel is afgerond. • Er heeft een eenmalige restitutie aan de garanten plaatsgevonden van in het verleden ingelegde en niet aangewende middelen. • Onderzocht is of de financieringsstrategie (op onderdelen) herziening behoeft. Hiervoor is onder andere een verkennend verkeersonderzoek uitgevoerd. • Voor de periode tot en met 2037 is een meerjaren onderhoudsplan opgesteld waarin verwachte vervangingen van installaties of delen van installaties zijn benoemd. • Met medewerking van de risicoadviseurs van de provincie Zuid-Holland is de risico-inventarisatie geactualiseerd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 De risico-inventarisatie is in 2023 geactualiseerd. In het risicodossier zijn de risico's ingebracht waarna deze zijn gescoord op basis van het wegingskader. De impactklassen in dit kader zijn: Financieel, Compliance, (Civiele) Technische implicaties en Reputatie. De risico's worden gemonitord door het Wegschap waarbij wordt afgestemd met de externe stakeholders (garanten). Het is op dit moment nog niet duidelijk of en wanneer het huidig kabinet van plan is de bestaande tol-tracés te vervangen door Betalen naar Gebruik (BnG).

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website	www.evides.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.

Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7,1 % in de B.V.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 • Zorg blijft bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf Vitens als voorbeeld voor de sector dient. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet. Desondanks is de financiële positie van Evides tot dusver solide. • Door interventies vanuit GBE, waaronder Dordrecht, is uiteindelijk een lagere tariefsverhoging voor drinkwater in 2023 en 2024 doorgevoerd dan dat Evides zelf van plan was. Verdere stijgingen zijn echter onvermijdelijk vanwege loon- en prijsstijgingen, meer gebruik van chemicaliën en filtervervangingen, alsook om tijdig investeringen in leveringszekerheid (bijvoorbeeld toenemende droogte) te kunnen doen in het hele verzorgingsgebied. Dit laatste is met name een aandachtspunt voor het Zeeuwse gebied. Eind 2024 zal besluitvorming over de tarifiering 2025 plaats vinden. De financierbaarheid wordt daarbij meegewogen, waarbij niet alleen meer naar solvabiliteit maar meer naar het risicoprofiel van de onderneming volgens kredietbeoordelaars wordt gekeken.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 • Regulering beïnvloedt sterk het bedrijfsresultaat. Zie ook de beleidsinformatie. • Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van vertraging in investeringen, eerder opgespaarde resultaten en afspraken met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen. Gematigde tariefsontwikkeling ten opzichte van forse kostenstijging heeft uiteraard ook invloed op het netto resultaat. Behoud van de huidige financieringscondities wordt meegewogen bij de vaststelling van tarieven.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Website	www.merwedelingelijn.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder en lid Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	De gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Gorinchem, Leerdam en Geldermalsen.
Vestigingsplaats	Gorinchem
Openbaar of gemeentelijk belang	Het bevorderen en zorg dragen voor een verdere impuls van de spoorlijn Merwedelingelijn (spoorverbinding tussen Dordrecht en Geldermalsen). Het doel is om een tijdige, doelmatige, duurzame en veilige verbeteringen aan de infrastructuur van en rond de spoorlijn te bewerkstelligen.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. juli 2024 Op dit moment houdt de Merwedelingelijn Beheer B.V. zich nog bezig met de ontwikkeling van de halte Gorinchem Noord. De verwachting is dat deze halte in 2026 gerealiseerd is. Wanneer dit het geval is, zijn alle taken van de BV, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gerealiseerd. Ook werkt de gemeente Dordrecht op dit moment, in samenwerking met ProRail en de provincie Zuid-Holland, aan een uitbreiding van de fietsenstalling bij station Stadspolders, om op die wijze een impuls te geven aan de Merwedelingelijn. De uitvoering van dit project stond gepland in de tweede helft van 2021, maar is door bodemvervuiling en intern personeelsverloop vertraagd, er moet nog met de uitvoering gestart worden.

Actuele risico's d.d. juli 2024

Op dit moment worden verschillende scenario's bestudeerd voor de afwikkeling van de bodemvervuiling. De mogelijkheid bestaat dat hier meerkosten uit voortvloeien die niet kunnen worden opgevangen binnen het huidige budget voor de fietsenstalling. Het is op dit moment echter nog te vroeg om concreet voor te sorteren op een bepaalde uitkomst.

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V**ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.**

Website www.rom-d.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V. en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang **De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen:**

- Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V.
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V.
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V.
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V.
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V.

We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.

Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024

- De aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden. ROMD Capital moet daarbij mede financieren.
- Dordt kiest daarnaast voor het laten uitvoeren van activiteiten in een eigen ontwikkelingsmaatschappij; met personele overlap vanuit ROMD.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2024

De risicoclassificatie stellen wij op gemiddeld. Deze kwalificatie is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijkse, negatieve algemene reserve. Het ligt evenwel in de bedoeling om dit negatieve vermogen te gaan vereffenen vanuit Kil III CV. Eind 2024/begin 2025 zal naar verwachting het project Dordtse Kil III uitverkocht zijn en zal de eindafrekening voor de verdeling van de vrijkomende middelen (kapitaal en winsten) kunnen worden opgemaakt. Het ligt met de wetenschap van nu niet in de verwachting dat dit leidt tot verder vrij besteedbare baten, omdat ook eerder geactiveerde verliezen Noordoevers eerst zullen moeten worden verrekend en bijvoorbeeld ook ROMD Capital qua buffer versterkt wordt.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.**Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.**

Website www.innovationquarter.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, provincie Zuid-Holland, Stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID), Technische Universiteit Delft, Libertatis Ergo Holding (Universiteit Leiden), Erasmus MC Holding, Leids Universitair Medisch Centrum, gemeente Rotterdam, gemeente Den Haag, gemeente Leiden, gemeente Delft, gemeente Westland en gemeente Dordrecht.

Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert vernieuwende en snelgroeïende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. Ons belang is een aandelen kapitaal. In 2016 is de GRD toegetreden als aandeelhouder van het Participatiefonds van InnovationQuarter met een bedrag van € 500.000 (500.000 aandelen met een waarde van € 1,001). Eind 2021 is nog een extra kapitaalstorting gedaan van € 426.846, waarmee de totale Dordtse balanswaarde op € 926.846 uitkomt. De aandelen in de ROM InnovationQuarter hangen nauw samen met de regionale (beleids)taken op gebied van het Ruimtelijke-Economisch domein en de Groeiagenda 2030. Deze taken zijn al per 1 januari 2021 naar de gemeente Dordrecht overdragen. Met de verandering per 1/1/2022 van de GRD naar een GR Sociaal en Dordrecht een centrumgemeente voor bedrijfsvoering zijn de IQ aandelen overgedragen aan Dordrecht, waarbij zij het stemrecht invult vanuit de regionale rol op vlak van ruimtelijke-economisch terrein. De grootste aandeelhouders zijn het ministerie van Economische Zaken en de provincie Zuid-Holland. Beide hebben een aandeel van € 25 miljoen, ruim 40%. IQ ontwikkelbedrijf verricht daarnaast specifieke diensten voor deze regio voor een jaarbedrag van circa € 240.000 ex. btw. Deze diensten worden geëvalueerd.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 • Het opstellen van een Strategische Investeringsagenda voor de maritieme maakindustrie, in samenwerking met het bedrijfsleven. • Het structureren en organiseren van toegang tot (financiering van) nationale programma's als het Maritieme Masterplan en Sectoragenda Maritieme Maakindustrie, met name voor samenwerkingsverbanden van MKB in de maritieme maakindustrie, zoals de RefitAlliantie en de ZED-Hub. • Verbinden van de Drechtsteden aan het provinciale Maritime Delta programma. • Het bevorderen van de mogelijkheden respectievelijk toegang tot Capital, voor het bedrijfsleven in de Drechtsteden. • Strategisch accountmanagement in samenwerking met DEAL.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 • Eventuele waardevermeerderingen en -verminderingen maken onderdeel uit van de exploitatielasten die Dordrecht in de toekomst maakt voor het uitvoeren van bijbehorende taken. • De participatiemaatschappij heeft een negatieve reserve en de exploitatieperspectieven 2023 aldaar zijn in ieder geval (verder) negatief. Het eigen vermogen-saldo betreft vooral de kapitaalstortingen. • Er is geen perspectief op dividend. De gedachte is dat de inleg revolverend moet zijn. • De organisatie is hard gegroeid, echter de interne beheersing is een aandachtspunt. Groei is niet (meer) het doel, focus en professionaliseren worden belangrijker. Op managementniveau is er sprake van verloop op diverse posities. • Eind 2024 worden statutenwijzingen voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering die o.a. moeten aansluiten op interne investeringsprocessen

Stedin Holding NV Stedin Holding N.V.

Website	www.stedingroep.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Mevrouw T.F. de Jonge als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) en als lid van de aandeelhouderscommissie (AHC).
Deelnemers	Momenteel zijn 42 gemeenten aandeelhouder van Stedin. De gemeente Dordrecht bezit 7,91% gewone aandelen en daarnaast sinds 2021 10% cumulatief preferente aandelen.
Vestigingsplaats	Rotterdam

Openbaar of gemeentelijk belang	Stedin Groep beheert de aandelen van onder andere (doch in hoofdzaak) de netbeheerder en draagt zorg voor de concernfinanciering. De reden van participatie heeft een historische achtergrond: oprichting van een gemeentelijk energiebedrijf dat later samenging met andere bedrijven. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer is het overheidsbelang in energienetwerken bevestigd. Ons aandeel geeft (beperkte) invloed op onder andere majeure investeringsbeslissingen van de onderneming Stedin.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 Stedin Groep stelt op het moment van opstellen van deze begroting een wijziging voor op het huidige Meerjarig Strategisch Plan 2022-2027, waarbij Warmte een rol in de strategie van Stedin gaat spelen. Deze wordt in het najaar 2024 voorgelegd aan de aandeelhoudersvergadering. Voor Dordrecht zelf is deze visie wat minder opportuun omdat Dordrecht haar warmteprojecten realiseert in samenwerking met HVC. Belangrijk achten wij dat risico's rond projecten goed afgebakend worden en dat de holding waar ook Dordrecht aandeelhouder van is, geen garanties verstrekt zoals bedoeld in BW 2:403. In plaats daarvan komt een plafond voor garanties warmtenetten. Proportionaliteit in aandeelhouderschap is voor de aandeelhouders een aandachtspunt: met name in het Utrechtse en Zeeuwse gebied wordt door potentieel belanghebbende gemeenten zelf nog nauwelijks (relevant) geparticipeerd via aandelenkapitaal in Stedin.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 Los van kapitaalbehoefte, waarin via deelname als aandeelhouder door de Staat en een aantal nieuwe aandeelhouders in de provincies Zeeland en Utrecht alsook via hogere tarieven (als gevolg van een gewonnen juridische procedure) nu voor een groot deel in wordt voorzien, is en blijft er grote kans op congestieproblemen. Beschikbaarheid van personeel, materiaal en het voldoen aan voorschriften (vergunningen) spelen daarbij een belangrijke rol.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) N.V.

BNG Bank N.V.

Website	www.bngbank.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van de aandeelhouders (AvA). Het aandeelhoudersbelang is 0,41%
Deelnemers	Het Rijk en Nederlandse gemeenten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank nog steeds essentieel voor de publieke taak, maar de gemeente heeft ook alternatieve financieringsmogelijkheden. Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 - BNG Bank heeft de ambitie uitgesproken dat zij 10% meer maatschappelijke impact wil maken in 2023 ten opzichte van 2021. - Verwezen wordt naar bijgaande informatie, waarbij aangetekend wordt dat dit in samenwerking met haar klanten moet worden gerealiseerd. Die ook kunnen kiezen voor andere oplossingen dan via financiering door BNG.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 Geen bijzonderheden behoudens renterisico's, die er altijd zijn. De bank is financieel sterk doch levert geen resultaatprognoses. Het halfjaarbericht 2024 toont een verdere verbetering van het resultaat ten opzichte van het eerste halfjaar 2023, onder andere door het renteresultaat.

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen: • Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). • VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 Geen bijzonderheden. STAK is vooral een juridisch vehikel voor aandelencertificaten in de Breedband Drechtsteden Groep. Conform jaarverslagleggingsregels is het resultaat ieder jaar nul. Uitkeringen op certificaten worden niet in het resultaat verwerkt . BDG boekte in 2023 een netto-resultaat van circa 1 miljoen euro.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Website	www.leerpark.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	• Mevrouw C.C. van Benschop, gevolmachtigd lid en voorzitter Algemeen Leden Vergadering (ALV) • De heer J.H.S. Goossensen, bestuurslid (bestuurslid A) • De heer N.J. de Wit, bestuurslid
Deelnemers	De gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College (Stichting Regionaal opleidingscentrum Zuid-Holland Zuid).
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. is op 26 juni 2003 opgericht en heeft als hoofddoelen: • Het namens de leden selecteren van een marktpartij en het namens de leden contracteren van die marktpartij, om op het terrein gelegen aan de Maria Montessorilaan en omgeving scholen, woningen, winkels, kantoren, bedrijfsruimten, openbare ruimten en infrastructuur te realiseren. • De realisatie van het Leerpark tegen de scherpste prijs en hoogst bereikbare kwaliteit te laten plaatsvinden. • In alle fasen van de ontwikkeling van het Leerpark op te treden als aanbestedende dienst krachtens de Europese richtlijnen. De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. bestaat uit de leden - Stichting Regionaal Opleidingscentrum Da Vinci College en de Gemeente Dordrecht, en fungeert als opdrachtgever voor de fysieke realisatie van het Leerpark binnen aangegeven kaders (programma's, randvoorwaarden en budget van de leden).

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024

De beoogde afsluiting van de grex Leerpark (laatste perceel 6b, is door Heijmans afgenomen en in planvorming) is ook het moment om te kijken naar de organisatiestructuur. Het is logisch moment om de huidige COL-samenwerking te beëindigen (doelstelling waarvoor het in het leven is geroepen is immers afgerond). Dat betekent dat er vanuit de huidige gemeenschappelijke verantwoordelijkheid/ eigendom van de DZHF nog een passende entiteit gevonden moet worden. Parallel daaraan wordt onderzocht op welke wijze de campusprogrammering in de verbinding tussen onderwijs, innovatie en ondernemerschap verder vorm kan krijgen, zodat het gezamenlijke eigenaarschap voor de campus geborgd blijft.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2024

- De jaarrekeningen 2021 tot en met 2013 zitten qua accountantscontrole in een afrondend stadium. De reservering van € 306.000 voor de exploitatietekorten tot en met 2023 ten laste van het jaarresultaat 2023 is getroffen vraagt bijstelling. Geen rekening is gehouden met het aandeel van cofinanciering van de coöperatie en met extra aanslagen OZB en BTW uit voorgaande jaren. Op basis van de uitkomsten tot en met 2023 is een bijstelling met € 150.000 noodzakelijk.
- Op basis van enkele financiële maatregelen loopt het tekort in 2024 terug en bedraagt de gemeentelijke bijdrage € 50.000. Hierbij wordt aangetekend dat de onzekerheden in de BTW aangiftes met mogelijke gevolgen voor het jaarresultaat tot en met 2023 worden onderzocht.
- Voor 2025 zijn de vooruitzichten qua verhuringen goed. Uitgaande van een volledige bezetting sluit de begroting 2025 van DZHF vrijwel zonder financieel tekort. DZHF participeert met het Da Vinci College en diverse private partijen in projecten die gedeeltelijk door de overheid worden gesubsidieerd. Vanwege de subsidiabele voorwaarde van cofinanciering legt ieder project beslag op de exploitatie van DZHF. DZHF heeft deze ruimte (nog) niet in haar begroting. Omdat de projecten voor alle partijen meerwaarde hebben en bijdragen aan het succes van de Campus Leerpark zijn deze projecten voor de gemeente belangrijk. Het ondersteunen van de coöperatie DZHF blijft uitgangspunt. Omdat de coöperatie geen reserves en waarschijnlijk geen ruimte in haar begroting heeft 2025 bedraagt het jaarlijkse risico voor een extra bijdrage circa € 50.000.

Energie Coöperatie Dordrecht

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Website

<https://www.wijkendordrecht.nl/energiedordrecht>

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- Mevrouw T.F. de Jonge bestuurslid (Algemene leden vergadering)
- Mevrouw M.J. Kraaijeveld, ambtelijk lid

Deelnemers

NV Huisvuilcentrale Noord-Holland en de gemeente Dordrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk
belang

Doel van de coöperatie is het versnellen van de uitvoering van het gemeentelijk energiebeleid, het tot stand brengen van leerwerkverbindingen op het gebied van duurzame energie en het tot stand brengen van een revolverend fonds voor het doen van duurzame investeringen.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024

- De activiteiten van de ECD zijn het beheer van de in bedrijf zijnde productie-installaties en het in opdracht van de gemeente vormgeven van het zonne-offensief.
- In de jaren 2022-2030 gaat de ECD zich toeleggen op het versnellen van de energietransitie door vorm te geven aan het door de gemeente gewenste zonneoffensief. Hiervoor is een projectleider zonne-energie in dienst genomen.

Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 - Op dit moment zijn geen specifieke risico's anders dan die bij de exploitatie van zonnecentrales voorkomen. Risico's van uitval en diefstal van panelen zijn gedekt met een verzekering. - Activiteiten in 2024/2025 zijn het in opdracht van de gemeente Dordrecht vormgeven van het zonne-offensief. Gelet op de netcongestie in het westelijk deel van de stad richt de ECD zich in dit gebied op de kleine installaties bij het MKB en de middel grote en grote installaties aan de noordzijde van de stad. Verder exploiteert de ECD een tweetal zonneweides. Tot slot zal de ECD een voorstel doen voor zon in het uitwerkingsgebied A16 west van de Regionale Energiestrategie. Hiervoor is, met het oog op te realiseren burger participatie, samenwerking gezocht met de Energie coöperatie Drechtse Energie (een burger initiatief).
----------	---

Stichting Binnenstadsbedrijf Dordrecht

Stichting Binnenstadsbedrijf Dordrecht

Website	https://binnenstadsbedrijfdordrecht.nl/
Vertegenwoordiging Dordrecht	- M.D. Burggraaf, Bestuurder/secretaris DB - J.M. Huisman Bestuurder DB J. Weeber Bestuurder/penningmeester D. van Elsäcker, Bestuurder/voorzitter
Deelnemers	Naast de gemeente Dordrecht zijn de ondernemers en eigenaren partners in het Binnenstadsbedrijf, respectievelijk vereniging Promotie Ondernemers Binnenstad Dordrecht (POBD) en de vereniging van Vastgoedeigenaren 3311 (VVE3311). De 3 partners hebben een onafhankelijke voorzitter benoemd.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De stichting heeft een openbaar belang namelijk de toekomstbestendigheid van de binnenstad van Dordrecht vergroten. Om de binnenstad aantrekkelijk te maken om zo meer bezoekers naar de stad te trekken, hun verblijfstijd te verlengen, het terugkeerbezoek te bevorderen, de bezoekerstevredenheid te vergroten, het ondernemersklimaat en de economisch vitaliteit van de binnenstad te versterken. De meerwaarde wordt bereikt door een geprofessionaliseerde samenwerking waarin ondernemers, vastgoedeigenaren en gemeente zich samen inzetten voor de binnenstad. De verantwoordelijkheid voor het functioneren van de binnenstad ligt namelijk niet bij één partij, maar vormt een gezamenlijke verantwoordelijkheid.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2024 De raad is op 19 september 2023 akkoord gegaan met de participatie van de gemeente in stichting Binnenstadsbedrijf Dordrecht (BBD). De stichting is op 26 oktober 2023 opgericht. Vanuit het meerjarenplan heeft het bestuur op 16 februari 2024 het jaarplan en de begroting 2024 goedgekeurd. De begroting 2025 en de meerjarenbegroting worden in het najaar besproken en vastgesteld. De programma's Toekomstige Invulling Binnenstad, Smart City en Gastvrijheid & Beleiving zijn opgestart. In het kader van Smart City maakt het BBD sinds het eerste kwartaal van 2024 gebruik van een digital twin dashboard. Door integratie van data over bezoekersstromen, winkelactiviteiten, vastgoed en parkeergelegenheid biedt het dashboard een compleet en actueel beeld van de binnenstad. De financiering wordt voor wat betreft de bijdrage vanuit ondernemers en eigenaren gedekt uit het Ondernemersfonds Dordrecht.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2024 Geen bijzonderheden.

4.7.3 Financiële informatie verbonden partijen

Onderstaand treft u een totaal overzicht van de financiële gegevens van onze verbonden partijen.

Daar waar besluitvorming in het publieke domein plaatsvindt, geven we inzicht in omvang van de Begroting 2024 van de betreffende verbonden partij. Bij een gemeenschappelijke regeling (GR) melden we de omvang van de totale bijdragen van alle vaste deelnemers (meestal gemeenten). Voor zover dit van toepassing is melden we welk belang in zowel euro's als procentueel, de gemeente Dordrecht heeft in een verbonden partij. Bij een GR gaat dat om de vaste gemeentelijke bijdrage (bijvoorbeeld inwonersbijdrage) in de Begroting 2024 van de verbonden partij, bij deelnemingen (zoals BV's en NV's) gaat het bijvoorbeeld om het dividend op basis van het

percentage aandelen. Bovendien geven we een prognose van het verwachte resultaat 2024 van de verbonden partij en het resultaat 2022 (inclusief ontwikkeling van het eigen en vreemd vermogen van 2021 naar 2022).

Publiek	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat en prognose		Financieel aandeel Dordt	
Naam verbonden partij	2022	2023	2022	2023	2023	2025	2025 in %	2025 in euro
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	€ 145.000	€ 250.000	€ 36.783.000	€ 56.639.000	Nihil	Nihil	53,53%	€ 177.169.000
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	€ 1.932.000	€ 2.676.000	€ 32.751.000	€ 30.455.000	DGJ € 802.000 en SOJ -/- € 1.399.000	€ 0	32%	€ 59.811.000
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	€ 2.316.568	€ 654.962	€ 5.973.099	€ 7.507.119	-/- € 628.544	€ 154.000	36,0%	€ 10.605.727
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)	€ 3.430.748	€ 10.356.465	€ 98.273.520	€ 86.746.137	€ 4.230.939	€ 0	28,6,0%	€ 13.210.938
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (GR Gevudo)	Gevudo: € 30.000 HVC: € 198.697.000	Gevudo: € 30.000 HVC: € 233.501.000	Gevudo: € 0, HVC: € 878.504.000	Gevudo: € 0, HVC: € 928.387.000	prognose Gevudo: 0; HVC levert geen halfjaarbericht	Gevudo: € 0 ; HVC verstrekt geen prognose	27,61% (van een naar circa 14,5% verwaterd belang in HVC)	Wordt jaarlijks verrekend door de GR met provisie HVC
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	€ 15.766.000	€ 18.191.000	€ 49.404.000	€ 45.807.000	€ 2.425.000	€ 2.345.000	42%	0

Privaat		
Geprognosticeerd aandelenbelang Dordrecht		
Naam verbonden partij	2025 in %	2025 in euro
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	7,1% in GBE(50% aandeelhouder van Evides NV)	n.v.t.
Merwedelingelijn Beheer B.V.	2,91	7275
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	n.v.t.	n.v.t.
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	0,7% aandelenbelang	n.t.b. op basis van specifieke dienstverlening 2025
Stedin Holding N.V.	n.v.t.	n.v.t.
BNG Bank N.V.	0,41	n.v.t.
Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden	nvt	nvt
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	50	0
Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)	50	n.t.b.
Stichting Binnenstadsbedrijf Dordrecht	33%	€ 200.000

4.8 Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid geeft op hoofdlijnen inzicht in de ontwikkelingen bij het Grondbedrijf. De basis voor deze begroting zijn de jaarschijven 2025 tot en met 2029 en het resultaat van de grondexploitaties bij de Jaarrekening 2023.

Managementsamenvatting

Voor de Begroting 2025 verwachten we een betere financiële positie van het Grondbedrijf dan vorig jaar. De risico's zijn afgenomen en de woningmarkt voor nieuwbouwwoningen heeft zich deels hersteld na een periode van uitblijvende vraag als gevolg van relatief hoge hypotheekrentes. Op basis van de Jaarrekening 2023 is het de verwachting dat de omvang van de Algemene Reserve Grondbedrijf (in het vervolg van deze paragraaf te lezen als ARG) per 1-1-2025 circa € 7,2 miljoen zal bedragen, hierin nog niet meegenomen dat een deel van de risico's binnen de ontwikkelportefeuille zich kunnen voordoen en een effect op de omvang van de ARG kunnen hebben. Het risicoprofiel van het grondbedrijf bedraagt momenteel € 15,6 miljoen bij een zekerheidspercentage van 75%. Dat is € 1,85 miljoen hoger dan bij de Jaarrekening 2023, mede als gevolg van het openen van de grondexploitaties Karel Doormanweg en Spuiboulevard. De omvang van de ARG is momenteel onvoldoende groot om de risico's binnen het grondbedrijf op te vangen.

Het totaal van exploitatieresultaten en risico's laat een vermogenspositie per 1-1-2024 zien van € 13,2 miljoen positief. Een jaar eerder (1-1-2023) bedroeg de vermogenspositie € 12,5 miljoen negatief. De verbetering is voor een groot deel het gevolg van een lager risicoprofiel voor het grondbedrijf, vooral door verbeterde vooruitzichten op de woningmarkt en verwachte risico's die zich hebben voorgedaan. Verder is in 2023 € 15 miljoen vanuit het jaarrekeningresultaat 2022 in de reserve gestort wat ook heeft bijgedragen aan de verbetering van de vermogenspositie. Tot slot is sprake geweest van projectspecifieke mee- en tegenvallers. Hierover is gerapporteerd in de Prognose Grondbedrijf 2024.

4.8.1 Grondbeleid in de gemeente Dordrecht

Het grondbeleid van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in de Nota grondbeleid 2023/4 en is bedoeld om uitvoering te geven aan de ruimtelijke kaders die gesteld zijn binnen de Structuurvisie 2020. De nieuwe nota, *Op goede gronden*, is in juni 2024 vastgesteld en geeft een aantal richtlijnen voor gronduitgifte. Per locatie wordt beschouwd welke ontwikkelstrategie het beste past bij de doelstellingen en ambities van de gemeente Dordrecht. Over het algemeen schrijft de nota een actiever grondbeleid voor.

4.8.2 Visie grondbeleid in relatie tot de realisatie van doelstellingen begrotingsprogramma's

Het ruimtelijk beleid wordt vertaald in het programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht. Verantwoording en inzicht in de financiële consequenties van het gevoerde grondbeleid vindt plaats in de Prognose Grondbedrijf. Met financieel economische haalbaarheid (en financiële kaderstelling) als uitgangspunt, bestaat een wisselwerking tussen het grondbeleid en het ruimtelijke beleid.

In het Politiek Akkoord 2022-2026 is de ambitie opgenomen om in de eerste vier jaar 4.000 woningen te realiseren, verdeeld over alle segmenten. Hiervan moet 30% in het sociale huursegment gerealiseerd worden en minimaal 1.500 betaalbare koopwoningen worden aan de harde planvoorraad toegevoegd.

De projecten Stadswerven, Leerpark-Gezondheidspark, Spuiboulevard en Amstelwijck zijn noodzakelijk om een substantieel deel van de gestelde ambities in te vullen. Voor deze projecten bestaan lopende grondexploitaties. Daarnaast bezit de gemeente Dordrecht gronden op een aantal strategische locaties zoals Maasterras, waardoor er kansen zijn om ook hier in de toekomst woningen te bouwen. Verder zullen particuliere initiatieven op locaties zonder gemeentelijk

grondbezit leiden tot het realiseren van een groot aantal woningen. Deze laatste lijn van ontwikkelingen is voor de financiële positie van het Grondbedrijf niet van belang.

Via deze begroting vindt er geen autorisatie plaats van grondexploitaties. Deze begroting is uitsluitend gebaseerd op eerder genomen raadsbesluiten.

4.8.3 Prognose verwachte resultaten totale grondexploitatie

Om inzicht te krijgen in de toekomstige positie van het Grondbedrijf, staat hieronder weergegeven wat de verwachting is van het verloop van de boekwaarde voor het gehele jaar 2024. De verwachte kosten en opbrengsten voor 2024 en verder zijn bijgesteld. Deze cijfers zijn conform de actualisatie van de projecten op basis van de Jaarrekening 2023.

Op basis van de laatste inzichten in de projecten, is de begroting op prijspeildatum 1 januari 2024 geactualiseerd. De raming van de kosten en opbrengsten voor 2025 en verder en de risicoanalyse worden opnieuw kritisch bekeken bij de Prognose 2025. Wijzigingen voor de begroting die hier uit voortvloeien, worden dan ter besluitvorming aangeboden.

In onderstaande overzichten worden voor de bouwgronden in exploitatie de verwachte resultaten en het verloop van de boekwaarde weergegeven op basis van de huidige begroting.

Bedragen x € 1.000.000

Boekwaarde Bouwgrond in exploitatie (BIE) aan het begin van het begrotingsjaar 2024:	160,9
De geraamde investeringen in het begrotingsjaar 2024:	40,4
De geraamde opbrengsten in het begrotingsjaar 2024:	29,6
Verwachte boekwaarde in BIE aan het einde van het begrotingsjaar 2024:	171,7
De geraamde nog te maken kosten (vanaf 1-1-2025):	106,8
De geraamde opbrengsten (vanaf 1-1-2025):	232,1

De totale projectportefeuille van de grondexploitaties laat een negatief resultaat zien. Dit is een som van positieve en negatieve exploitaties. Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn gemeenten verplicht verwachte verliezen van grondexploitaties af te dekken met een verliesvoorziening. Wanneer verliezen tijdens de exploitatie oplopen worden deze onttrokken aan de ARG. De tabel laat zien dat de huidige portefeuille voor een deel bestaat uit positieve exploitaties. De ontwikkeling van de ARG, de risico's en een toelichting op de totale financiële positie komt terug bij het onderdeel toelichting op de financiële positie en risico's.

4.8.4 Verlies en winstneming

Met betrekking tot de projecten met een nadelig exploitatieresultaat zijn verliesvoorzieningen gevormd. Het afsluiten van deze projecten betekent een definitieve verliesneming ten laste van de ARG. De verliesneming is gelijk aan de al getroffen verliesvoorziening.

De verliesvoorzieningen voor nadelige projecten worden gebaseerd op resultaten van de grondexploitaties op de eindwaarde van het project.

In 2023 is een drietal projecten afgesloten: Drechtwerk B&S, de Rogam locatie en Wooncomplex Prof. Langeveldlaan. De verwachting is dat in 2024 en 2025 een aantal projecten wordt afgesloten met een positief resultaat (Baanhoekweg, Grote Hondring, Kilkade 7, Oud Krispijn Zuid, Overkampzone en Speeltuinlocatie Wielwijk). Het definitieve resultaat van deze projecten wordt gemuteerd in de ARG.

Binnen de bestaande portefeuille van grondexploitaties wordt in 2024 € 3,1 miljoen aan winstneming verwacht. In 2025 wordt € 11 miljoen aan winstneming verwacht. Naast de

eerdergenoemde projecten met een positief resultaat die in 2024 en 2025 worden afgesloten wordt in dezelfde periode tussentijds ook winstneming verwacht voor de projecten Amstelveen Wonen, Dordse Kil IV deel 2 en Vlijweide.

4.8.5 Toelichting op de financiële positie en de risico's

In deze paragraaf geven we een toelichting op de financiële positie van het Grondbedrijf aan de hand van de risico's in relatie tot de reserves. Dit geeft inzicht in het weerstandsvermogen, de financiële positie van het Grondbedrijf op de korte termijn (< 3 jaar) en de lange termijn (> 3 jaar).

Risico's

Binnen de risico's wordt conform de Nota grondbeleid en de Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen onderscheid gemaakt tussen de positieve en negatieve risico's binnen projecten en positieve en negatieve effecten ten opzichte van de reserve, de algemene risico's.

De positieve risico's zijn de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitaties. De projectspecifieke risico's hebben betrekking op de grondexploitaties. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden, gaan we in deze paragraaf niet inhoudelijk in op de risico's. Met betrekking tot de risico's moet worden gedacht aan onzekerheden over kosten en opbrengsten, saneringsrisico's, kans op archeologische vondsten enzovoort.

De algemene risico's zijn onder meer van toepassing op algemene uitgangspunten zoals deze worden gehanteerd bij de actualisatie van de grondexploitaties. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op bandbreedte op de parameters als kosten- en opbrengstenstijging die een beeld geven van de economische groeiverwachting. Daarnaast zijn er nog enkele andere algemene risico's die projectoverstijgend zijn.

Korte termijn (< 3 jaar)

De risico's die zich binnen drie jaar kunnen voordoen, bepalen de benodigde weerstandscapaciteit. Dit wordt aangeduid als de norm voor het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen is gelijk aan de omvang van het risicoprofiel van het grondbedrijf en bedraagt momenteel € 15,6 miljoen (het gewogen totaal van de risico's binnen een periode van drie jaar die betrekking hebben op het grondbedrijf met een betrouwbaarheid van 75%, analoog aan de overige risico's van de gemeente). Dat is € 1,85 miljoen hoger dan het risicoprofiel bij de Jaarrekening 2023. In het huidige risicoprofiel zijn nu ook de onlangs geopende grondexploitaties Karel Doormanweg en Spuiboulevard meegenomen.

Lange termijn (> 3 jaar)

Het totaal aan risico's binnen de grondexploitaties is hoger dan waar het grondbedrijf het benodigd weerstandsvermogen op baseert. Risico's waarvan het de verwachting is dat deze niet binnen de eerste drie jaar zullen optreden worden daarin niet meegenomen. Hiermee wordt voorkomen dat de weerstandscapaciteit onnodig hoog moet worden gehouden voor risico's die zich mogelijk pas in de verre toekomst voordoen.

Financiële positie Grondbedrijf

Het verwachte resultaat van het Grondbedrijf op de lange termijn bedraagt € 13,2 miljoen positief, uitgaande van de resultaten van de grondexploitaties bij de Jaarrekening 2023 en de opening van de grondexploitaties Karel Doormanweg en Spuiboulevard. In dit resultaat is rekening gehouden met de getroffen voorzieningen en de verwachte resultaten van de projecten, de stand van de algemene reserve van het Grondbedrijf en de risico's. De toekomstige inkomsten zijn daarmee groter dan de risico's. Het saldo van de vermogenspositie is ten opzichte van de Prognose 2023 verbeterd met € 25,7 miljoen. Dit is vooral het gevolg van een afgenomen risicoprofiel en een storting ter grootte van € 15 miljoen vanuit het rekeningresultaat 2022 in de ARG.

In het onderdeel verloop van de ARG staat een toelichting op het verloop van de algemene reserve Grondbedrijf. In 2024 en 2025 verwachten we een beperkte afname van de reserve grondbedrijf vooral als gevolg van beperkte winstnames, risico's die zich zullen voordoen en geplande onttrekkingen voor de nog te realiseren parkeergarage op het gezondheidspark.

Boekwaarde ten opzichte van totale baten gemeente.

		Bedragen x € 1.000		
		Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025
Grondexploitatie				
A	Raming van het totaal van de activa van de bouwgronden in exploitatie (art. 38, sub b BBV)	€ 68.845	€ 85.200	€ 28.118
B	Raming van het totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves (art. 17, sub c BBV)	€ 750.300	€ 629.528	€ 667.732
Grondexploitatie = A/B		9%	14%	4%

Het verhoudingsgetal tussen boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie (BIE's) en de totale baten van de gemeente geeft een indicatie van het financieel risico dat de gemeente loopt met haar grondexploitaties. De ratio gaat omlaag aangezien er in 2025 voor een aantal grondexploitaties omvangrijke opbrengsten staan begroot. Daardoor daalt de boekwaarde eind 2025 en daarmee de ratio.

Economie

Naast de projectrisico's, zijn de algemene risico's opgenomen in het weerstandsvermogen. Deze zijn voor een groot deel het gevolg van de economische groeiverwachting en de omvang van de totale omzet van de portefeuille. De ontwikkeling van de economie is vertaald in parameters voor opbrengsten- en kostenstijging voor de komende jaren. Deze zijn van toepassing op alle grondexploitaties en worden dus niet gezien als projectspecifiek. Bij de Prognose 2025 wordt dit opnieuw bezien. Een bijstelling van de hoogte van de parameters heeft invloed op het saldo van de projecten. Voor de projecten met een verliesvoorziening leidt dit direct tot een mutatie van de algemene reserve Grondbedrijf. De raad zal tussentijds geïnformeerd worden over de ontwikkelingen die van invloed zijn op de hoogte van de parameters en de invloed die deze parameters mogelijk zullen hebben.

Toelichting totaal financiële positie

Op basis van de huidige vastgestelde grondexploitaties en grondexploitaties die in voorbereiding zijn, rekening houdend met de omvang van de reserve grondbedrijf en de risico's, is het de verwachting dat het resultaat over de volledige looptijd van deze ontwikkelingen positief zal zijn. Dit wordt uitgedrukt in het saldo van de vermogenspositie, die momenteel € 13,2 miljoen positief is.

4.8.6 Verloop algemene reserve Grondbedrijf

De algemene reserve Grondbedrijf is het resultaat van de winst- en verliesnemingen in de grondexploitaties en vaste en incidentele afdrachten aan de algemene middelen.

Verwachting 2024, 2025 en verder

De algemene reserve Grondbedrijf wordt naar verwachting over het jaar 2024 en 2025 aangevuld met winst uit een aantal (af te sluiten) exploitaties. Het nemen van hogere verliesvoorzieningen en treffen van nieuwe voorzieningen van te openen exploitaties, drukt juist de reserve. Per 1-1-2024 bedraagt het saldo van de reserve € 6,4 miljoen. Volgens de huidige prognoses heeft de reserve per 1-1-2025 een stand van € 7,2 miljoen, hierin nog niet meegenomen dat een deel van de risico's binnen de ontwikkelportefeuille zich kunnen voordoen en een effect op de omvang van de ARG kunnen hebben.

Op basis van de huidige exploitaties is de ARG op de korte termijn niet in staat om alle risico's met inkomsten uit deze exploitaties op te vangen. Op de middellange en lange termijn is het de

verwachting dat dit wel het geval is, maar daarin is het vooral van belang dat de verkopen van de bedrijfskavels op Distripark (grondexploitatie Dordtse Kil IV) verlopen zoals verwacht.

Als gevolg van gewijzigde regels omtrent winstneming in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), is het verloop van de reserve grilliger geworden. Vertraging of versnelling in uitgifte leidt daardoor direct tot onverwachte mutaties in de algemene reserve. Voor de toekomst moet daarom rekening worden gehouden met schommelingen.

5 Financiële begroting

5.1 Financiële begroting

In de financiële begroting wordt ingegaan op de exploitatie en de balans. Dit met als doel het inzicht in de gemeentelijke financiën te vergroten. Wat betreft de exploitatie wordt daartoe een samenhangend inzicht geboden in de ontwikkeling van de exploitatie vanaf de Perspectiefnota 2025 naar de Begroting 2025.

Vertrekpunt voor opstellen Begroting 2025

De basis van de financiële Begroting 2025 zijn de standen van de [Perspectiefnota 2025](#) die de raad op 9 juli 2024 heeft vastgesteld en de financiële effecten vanuit de Meicirculaire 2024.

Bedragen x € 1.000				
	2025	2026	2027	2028
Eindsaldo Perspectiefnota 2025	0	-23.145	-20.730	-21.775
1. Meicirculaire 2024	5.358	6.251	3.565	1.673
Vertrekpunt Begrotingssaldo 2025 en verder	5.358	-16.894	-17.165	-20.102

Van Perspectiefnota 2025 naar Begroting 2025

Na het opstellen van de Perspectiefnota 2025 hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan die effect hebben op het meerjarig financieel perspectief. Deze ontwikkelingen van structurele aard zijn geconstateerd bij het opstellen van de Bestuursrapportage 2024 en die dus niet waren meegenomen in de Perspectiefnota 2025.

We hebben deze ontwikkelingen getoetst of ze onvoorzien, onuitstelbaar en onvermijdbaar zijn. Voor de ontwikkelingen die voldoen aan deze criteria stellen we voor deze te verwerken in de Begroting 2025. Het gaat hierbij om:

Bedragen x € 1.000				
Ontwikkelingen	2025	2026	2027	2028
1. Herstel POK-middelen	0	0	0	948
2. Afschrijvingslasten	654	-9	-275	-282
3. Verbonden partijen	162	-772	-799	-799
4. Rente	1.729	-521	-966	-86
5. Gesloten financieringen	-612	-573	-834	-694
6. Overige mutaties	-158	137	67	137
Totaal	1.775	-1.738	-2.808	-776

1. Herstel POK-middelen

We hebben de lasten van de POK middelen structureel begroot, terwijl deze in de algemene uitkering er vanaf 2028 uitvallen. We hebben de ruimte dus onterecht uit eigen middelen gehaald. Wij verlagen daarom de lasten in de meerjarenbegroting vanaf 2028 met € 948.000. Mogelijk maakt het Rijk deze middelen op een later moment alsnog structureel (waarbij de gemeentefonds uitkering dan omhoog gaat) en zo niet, zullen de activiteiten afgebouwd moeten worden of (in overleg met de partners ZVH) naar alternatieve dekking gekeken moeten worden.

2. Afschrijvingslasten

De mutaties hebben betrekking op de actualisatie van de afschrijvingslasten. Door actualisatie van de investeringsplanning 2025-2029 zijn de afschrijvingslasten gemuteerd.

3. Verbonden Partijen

Het betreft mutaties op de bij de Perspectiefnota 2025 opgenomen bedragen voor verbonden partijen. Hiermee sluit onze begroting weer aan op de actuele begroting van Dienst Gezondheid en Jeugd, Gevudo, GR sociaal en Serviceorganisatie Jeugd

4. Resultaat rente

Het betreffen mutaties als gevolg van nieuwe notitie rente (BBV) en Zero based budgeting treasury.

5. Gesloten financieringen

Dit betreffen de gewijzigde personeelslasten, overhead, btw en overige kosten op de gesloten financiering rioolexploitatie.

6. Overige mutaties

Dit betreffen overige structurele mutaties als gevolg van de Bestuursrapportage 2024.

Geactualiseerd financieel perspectief Begroting 2025

De hierboven genoemde ontwikkelingen zorgen ervoor dat het financieel perspectief volgens onderstaande tabel wijzigt. Voor het begrotingsjaar 2025 is er sprake van een sluitende begroting. In 2026 is sprake van een iets minder negatief perspectief ten opzichte van de perspectiefnota, maar voor het (ravin) jaar 2026 en de jaren erna blijft het grote negatieve saldo een zorgpunt. De noodzaak van het ombuigingstraject dat is opgestart, blijft bij dit geactualiseerde financiële perspectief ongewijzigd.

Wij kiezen ervoor het beoogde resultaat van 7 miljoen in boekjaar 2025 te storten in een bestemmingsreserve. We staan vanaf 2026 voor een aanzienlijke ombuigingsopgave. De definitieve besluitvorming over hoe deze ombuigingen worden ingevuld vindt plaats bij de Perspectiefnota 2026. Dit betekent dat de tijd kort is tussen het moment waarop vastligt waarop precies bezuinigd wordt en het daadwerkelijk effectueren van deze ombuigingen.

Het nieuwe financiële perspectief ziet er dan als volgt uit:

	Bedragen x € 1.000			
	2025	2026	2027	2028
Eindsaldo Perspectiefnota 2025	0	-23.145	-20.730	-21.775
1. Meicirculaire 2024	5.358	6.251	3.565	1.673
2. Ontwikkelingen	1.775	-1.738	-2.808	-776
3. Bestemmingsreserve 'Op weg naar ombuigingen'	-7.000			
Begrotingssaldo 2025 en verder	133	-18.632	-19.973	-20.878

5.2 Toelichting financiële begroting

In deze toelichting wordt meer informatie gegeven over de Begroting 2025. We geven een cijfermatige vergelijking van de [Begroting 2025](#) met de [Begroting 2024](#) en de werkelijke baten en lasten uit de [Jaarrekening 2023](#). Het gedeelte van de begroting dat [incidenteel](#) is, wordt afzonderlijk toegelicht. Ook de [boekwaarde van de activa](#) en de [reserves en voorzieningen](#) worden gepresenteerd.

5.2.1 Overzicht lasten en baten programma's

Onderstaande tabel geeft de (gesaldeerde) baten en lasten per programma weer.

Bedragen x € 1.000

	Rek 2023	Begr 2024	Begroting 2025			2026	2027	2028
Programma	Saldo's	Saldo's	Lasten	Baten	Saldo	Saldo's		
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	-12.476	-23.327	24.425	10.459	-13.966	-22.018	-32.743	-42.374
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	-28.661	-43.148	50.906	5.398	-45.508	-45.007	-44.362	-44.233
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	-31.291	-41.693	93.040	50.718	-42.322	-43.467	-40.325	-40.815
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	-249.151	-248.067	352.963	84.706	-268.257	-263.844	-260.640	-260.301
Lerend en Ondernemend Dordrecht	-23.553	-22.660	38.151	13.284	-24.867	-24.990	-22.760	-22.636
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	-15.063	-431	123.387	133.636	10.249	6.982	3.914	3.295
Algemene Dekkingsmiddelen	397.257	406.147	4.814	434.724	429.910	421.339	428.492	436.633
Overhead	-58.818	-53.450	90.225	36.873	-53.352	-52.218	-51.580	-50.716
Vennootschapsbelasting	-50	-106	109	0	-109	-109	-109	-109
Onvoorzien	-6	-400	50	0	-50	-50	-50	-50
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	-21.812	-27.139	778.070	769.798	-8.272	-23.382	-20.163	-21.306
Mutatie reserves	50.518	27.133	31.893	40.304	8.411	4.742	160	448
Geraamd resultaat	28.706	0	809.963	810.102	140	-18.639	-20.004	-20.858

In onderstaande tabel zijn de lasten, baten en reservemutaties per programma gespecificeerd.

Programma	Jaarrekening 2023			Begroting 2024			Bedragen x € 1.000 Begroting 2025		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	23.982	11.506	-12.476	35.083	11.756	-23.327	24.425	10.459	-13.966
Mutaties reserves	11.786	25.912	14.126	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	35.768	37.418	1.650	35.083	11.756	-23.327	24.425	10.459	-13.966
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	73.209	44.548	-28.661	47.369	4.221	-43.148	50.906	5.398	-45.508
Mutaties reserves	6.072	10.517	4.445	515	3.849	3.334	435	2.259	1.824
Geraamd resultaat	79.281	55.065	-24.216	47.884	8.070	-39.814	51.341	7.657	-43.684
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	78.777	47.486	-31.291	90.392	48.699	-41.693	93.040	50.718	-42.322
Mutaties reserves	10.899	13.016	2.117	11.864	22.736	10.872	4.077	10.208	6.131
Geraamd resultaat	89.676	60.502	-29.174	102.256	71.435	-30.821	97.117	60.926	-36.191
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	325.444	76.293	-249.151	324.139	76.072	-248.067	352.963	84.706	-268.257
Mutaties reserves	18.541	26.838	8.297	1.817	8.725	6.908	528	6.763	6.235
Geraamd resultaat	343.985	103.131	-240.854	325.956	84.797	-241.159	353.491	91.469	-262.022
Lerend en Ondernemend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	45.122	21.569	-23.553	34.739	12.079	-22.660	38.151	13.284	-24.867
Mutaties reserves	5.515	12.496	6.981	4.314	8.481	4.167	438	4.403	3.965
Geraamd resultaat	50.637	34.065	-16.572	39.053	20.560	-18.493	38.589	17.687	-20.902
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	89.545	74.482	-15.063	74.852	74.421	-431	123.387	133.636	10.249
Mutaties reserves	14.359	26.623	12.264	7.378	5.708	-1.670	15.561	3.459	-12.102
Geraamd resultaat	103.904	101.105	-2.799	82.230	80.129	-2.101	138.948	137.095	-1.853
Algemene Dekkingsmiddelen									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	15.533	412.790	397.257	9.419	415.566	406.147	4.814	434.724	429.910
Mutaties reserves	2.844	5.916	3.072	4.511	7.742	3.231	8.834	6.038	-2.796
Geraamd resultaat	18.377	418.706	400.329	13.930	423.308	409.378	13.648	440.762	427.114
Overhead									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	98.608	39.790	-58.818	87.994	34.544	-53.450	90.225	36.873	-53.352
Mutaties reserves	2.396	1.612	-784	1.754	2.046	292	2.020	7.174	5.154
Geraamd resultaat	101.004	41.402	-59.602	89.748	36.590	-53.158	92.245	44.047	-48.198
Vennootschapsbelasting									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	50	0	-50	106	0	-106	109	0	-109
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	50	0	-50	106	0	-106	109	0	-109
Onvoorzien									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	6	0	-6	400	0	-400	50	0	-50
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	6	0	-6	400	0	-400	50	0	-50
Totaal Programma's									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	750.276	728.464	-21.812	704.493	677.358	-27.135	778.070	769.798	-8.270
Mutatie reserves	72.412	122.930	50.518	32.153	59.287	27.136	31.893	40.304	8.411
Geraamd resultaat	822.688	851.394	28.706	736.650	736.646	0	809.963	810.102	140

5.2.2 Incidentele baten en lasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) schrijft voor (art. 19 en 28) dat gemeenten zowel bij begroting als bij jaarrekening een overzicht van incidentele baten en lasten presenteren. Met behulp van dit overzicht kan worden bepaald in hoeverre de totale baten en lasten in evenwicht zijn, maar ook in hoeverre de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Het overzicht is, voor zowel raad als voor provincie, een essentieel onderdeel bij de bepaling van het structureel evenwicht van de exploitatie. Er is sprake van structureel evenwicht en structurele exploitatieruimte als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. Hoe hoger het percentage van de structurele exploitatieruimte is, hoe gezonder de exploitatie van de gemeente is.

5.2.2.1 Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand overzicht laat per programma de incidentele baten en lasten zien. We hanteren hierbij een materialiteitsgrens van € 100.000 per post. De uitwerking is in lijn met de [Financieel Toezichtkader \(GTK\) gemeenten](#) en de [Notitie structurele en incidentele baten en lasten](#) (2018) van de Commissie BBV.

Overzicht incidentele baten en lasten										Bedragen x € 1.000		
Programma	2025			2026			2027			2028		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend	250	0	-250	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Levendig, Leefbaar en Veilig	22.823	22.545	-278	228	100	-128	0	0	0	0	0	0
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk	1.625	0	-1.625	1.625	0	-1.625	0	0	0	0	0	0
Gezond, Sociaal en Zorgzaam	3.987	0	-3.987	3.268	0	-3.268	0	0	0	0	0	0
Lerend en Ondernemend	3.423	0	-3.423	1.938	0	-1.938	67	0	-67	67	0	-67
Bouwend en Bereikbaar t	186	9.511	9.325	556	7.876	7.320	316	4.484	4.168	316	3.835	3.519
Financiën van Dordrecht	8.842	791	-8.051	853	323	-530	88	1.043	955	88	323	235
Totaal	41.136	32.847	-8.289	8.468	8.299	-169	471	5.527	5.056	471	4.158	3.687

In onderstaande opsomming worden alle incidentele posten van 2025 toegelicht.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Ontwikkelen en inrichten van innovatieve participatie-infrastructuur (lasten € 250.000)

De middelen voor dit project zijn bedoeld voor innovatie en het eenduidig ontwikkelen en inrichten van participatief werken en tenslotte ook de verankering hiervan. Na verankering van de nieuwe participatie-infrastructuur is het mogelijk om bij beleid en projecten de ontwikkelde werkwijze, kennis en instrumenten te benutten om participatie in de praktijk op een goede, inhoudelijke en professionele manier vorm te geven.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Crisisopvang Oekraïners (lasten € 22.265.000, baten € 22.265.000)

Dit betreft de kosten voor de crisis opvang van Oekraïners en de rijksvergoeding daarvan.

Renovatie regentenkamer (lasten € 280.000, baten € 280.000)

De openbaar toegankelijke regentenkamer in het 'Arend Maartenshof' is een voor Nederland unieke ruimte. In samenwerking met de woningbouwvereniging 'Woonbron' zal deze worden gerenoveerd. *Kwaliteitsimpuls Biesboschcentrum en omgeving Biesbosch (lasten € 150.000)*

Budget voor onderzoek en het in kaart brengen van nieuwe mogelijkheden en aanvullende activiteiten die het Biesboschcentrum en het betreffende natuur- en recreatiegebied nodig heeft om aan de toekomstige behoeften te voldoen. Het onderzoek is in 2024 opgestart en wordt naar verwachting in 2025 afgerond.

Aanpak overlast (lasten € 128.000)

Dit betreft de kosten voor het plan van aanpak voor aandachtsgebieden, waarvoor tot en een tijdelijke taskforce is opgezet om de fysieke en sociale leefbaarheid en veiligheid ter plaatse weer op orde te brengen.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Opgave prestatielijnen klimaat (lasten € 950.000)

Er is tot 2026 incidenteel budget beschikbaar voor de opgave 'Groenblauw'. De middelen zijn ingezet voor innovatie en stimuleringsmaatregelen op gebied van klimaatadaptatie.

Opgave energietransitie (lasten € 675.000)

Er is tot 2026 incidenteel budget beschikbaar voor de opgave 'Energietransitie'. De uitgaven betreffen onder andere de uitrol van het warmtenet, duurzame opwekking en het stimuleren van energiebesparing.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Innovatieve interventies in het sociaal domein (lasten € 1.283.000)

Tijdelijke interventies in het voorveld in het sociaal domein gedekt uit incidentele middelen met als uiteindelijk doel dat de kosten aan de zwaardere (jeugd-) zorg op lange termijn verminderen (of minder hard stijgen). De impuls bestaat onder andere uit de projecten (met einddatum 2026): 'Koploperschap', 'Sociale teams', 'Ontmoeten in de wijk'.

Programmalijnen armoedebeleid en minimaregelingen (lasten € 938.000)

Het kabinet laat het op dit moment afweten om inwoners aan de financiële onderkant van de samenleving te voorzien in voldoende bestaansmiddelen. Uitkeringen en minimumloon zijn onvoldoende om in eerste levensbehoeften te voorzien. Alleen de Rijksoverheid heeft het mandaat en de instrumenten om dit structureel te repareren. Vanuit incidentele middelen kiest de gemeente Dordrecht ervoor om tijdelijk (tot en met 2026) de minima- en armoederegelingen te intensiveren met verschillende projecten en programmalijnen.

Uitvoering Sportvisie (lasten € 773.000)

Tijdens de uitvoering van de sportvisie sportparken moest een sportclub worden verplaatst op het sportpark. Hiervoor resteren in 2025 nog uitgaven voor de laatste termijn van een schadeloosstelling, en sloop van de oude locatie en het woonrijp maken van de nieuwe locatie. In het kader van de sportvisie wordt tevens een kwaliteitsslag gemaakt op de sportparken (ontwikkelbudget). Het gaat om aanpassingen in de (configuratie van) sportvelden, zodat de sportparken voor de toekomst voldoen aan de behoefte. Het betreft een eenmalige investering. De middelen zijn beschikbaar in de periode 2023-2026. Ook wordt extra ondersteuning aan sportverenigingen geboden, vanwege de vele uitdagingen die sportverenigingen hebben. Het gaat hierbij onder andere om ledenbehoud en het goed besturen van de club.

Gratis sporten voor basisschoolleerlingen (lasten € 451.000)

Gedurende de collegeperiode 2023-2026 zijn tijdelijk en eenmalig middelen beschikbaar gesteld om basisschoolleerlingen te stimuleren georganiseerd te sporten. Deze eenmalige extra stimulans wordt uitgevoerd door een sportbudget per leerling beschikbaar te stellen, door op maat begeleiding van een aantal leerlingen bij het sporten en het ondersteunen van sportaanbieders in het bieden van andere lidmaatschapsvormen.

Openbaar vervoer voor financieel kwetsbare inwoners (lasten € 207.000)

In de periode 2023 t/m 2026 biedt de gemeente Dordrecht aan inwoners met een inkomen tot 140% van het wettelijk sociaal minimum gratis openbaar vervoer in daluren voor AOW'ers en 40% korting voor openbaar vervoer in daluren voor volwassen niet-AOW'ers aan.

Inrichting 'No-label plekken' (lasten € 200.000)

Een no label-plek is een laagdrempelige, beschikkingsvrije algemene voorziening gericht op zeer kwetsbare inwoners die, onder huidige wettelijke kaders, tussen de wal en het schip raken. De gemeente wil met de 'no label-plekken' op een vernieuwende manier mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt activeren en hun kansen op een betaalde baan vergroten met als bijkomend voordeel dat ook de levendigheid in de wijk vergroot wordt.

Vervoer schoolzwemmen (lasten € 135.000)

In de gemeente Dordrecht wordt het badwater voor schoolzwemmen gesubsidieerd. Niet meer dan dat. Om de achterstand qua zwemvaardigheden bij jeugd weg te werken wordt gedurende de collegeperiode 2023-2026 eenmalig ook het vervoer na schooltijd naar de zwemlessen in de Sportboulevard bekostigd.

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Dordts leerprogramma (lasten € 2.406.000)

Met het Dordts leerprogramma (DLP) wordt in de periode 2023-2026 subsidie verstrekt voor activiteiten met een eenmalig of projectmatig karakter om buiten schooltijd de ontwikkelachterstand bij leerlingen (van 0-12 jaar) in 11 specifieke onderwijsinstellingen in Dordrecht weg te werken.

Smart Society (lasten € 400.000)

Deze collegeperiode vindt onderzoek plaats hoe digitalisering en data gestuurd werken, kansen bieden bij de aanpak van maatschappelijke opgaven. Dit gebeurt samen met partners door middel van pilots en innovatieve experimenten. Het onderzoekstraject (2023-2026) zal afgesloten worden met een plan van aanpak en eventueel een meerjarig investeringsplan.

Opgave Human capital (lasten € 250.000)

Voor de jaren 2024-2026 is incidenteel budget beschikbaar voor de opgave 'Human capital & arbeidsmarkt' als extra impuls bij het bereiken van onbenut arbeidspotentieel met een uitvoeringsprogramma en een bijdrage aan de stichting Maatschappelijk Betrokken Ondernemen Dordrecht (MBO).

Project WDO (lasten € 242.000)

Het betreft hier dekking voor de inzet van extra capaciteit om in twee jaar een kwaliteitsimpuls aan het gebied en de randvoorwaarden voor de revitalisering van geprioriteerde locaties succesvol vorm te geven.

Stimuleren MKB (lasten € 125.000)

Het project betreft een impuls om de verbinding met ondernemers te versterken en de zichtbaarheid van de gemeentelijke activiteiten in het ondersteunen en faciliteren te vergroten. Concreet gaat het om de organisatie van een MKB-dag en diverse andere themabijeenkomsten en het doorontwikkelen van het 'WeDo platform' tot een website.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Grondexploitaties (lasten € 31.389.000, baten € 96.486.000)

Op basis van het verloop van grondexploitaties worden de winstnames bij het afsluiten van een grondexploitatie gestort in de algemene reserve grondbedrijf. Conform de handreiking van de provincies is hier per definitie sprake van incidentele posten.

Grondexploitaties - balanspost voorraden (lasten -/- € 32.866.000, baten -/- € 86.975.000)

De mutatie met de balanspost voorraden wordt conform de regelgeving afzonderlijk opgenomen.

Programmakosten 'StadsAs' (lasten € 923.000)

Het project 'StadsAs Dordt' is een ontwikkeling op en langs het spoor die aansluit op de bovenregionale opgave MIRT verkenning Oude Lijn. Langs de 'Oude Lijn' - de spoorlijn tussen Leiden, Den Haag, Rotterdam en Dordrecht - komen in de toekomst ongeveer 170.000 nieuwe woningen en 85.000 nieuwe werkplekken, bovenop de al bestaande. Samen met de betrokken overheidsinstanties komen we tot een integrale aanpak die past bij de woningbouwplannen. Het project 'StadsAs Dordt' verbindt straks meerdere ontwikkelgebieden met elkaar, zoals het stationsgebied, de Spuiboulevard, het Maasterras en het Gezondheids- en Leerpark. 'StadsAs Dordt' is hiermee een uitzonderlijke integrale stadsontwikkeling en niet alleen een herbestemming van een gebied naast het spoor.

Gedragscampagne bewustwording klimaat en biodiversiteit in de binnenstad (lasten € 430.000)

Binnen het mobiliteitsprogramma en het project binnenstadontwikkeling wordt een gedragscampagne uitgevoerd met een tweetal pilots. De eerste proef is de pilot deelmobiliteit (hubs). De tweede pilot is het zogenaamde "bewegend bos" waarmee wordt geëxperimenteerd om te komen tot een groeiende bewustwording rondom klimaat en biodiversiteit.

Extra inzet invoering Omgevingswet (lasten € 310.000)

Dit project betreft de extra inzet voor de implementatie van de nieuwe Omgevingswet.

Financiën van Dordrecht

Sluitend maken boekjaar na incidentele korting (lasten € 5.100.000)

Het bedrag dat Dordrecht in 2025 incidenteel gekort is, hoeft niet te worden vertaald naar het structureel en reëel evenwicht en vraagt daarmee niet om structurele dekkingsmiddelen.

Verhuizing naar het Dordthuis (lasten € 2.106.000)

Dit betreft de kosten voor de verhuizing van het oude Stadskantoor naar het 'Dordthuis' (voorheen 'Huis van Stad en Regio') die voor 2025 staat gepland.

Ombuiging organisatie en transitietraject ICT (lasten € 1.391.000)

Voor de uitvoering van nieuwe taken en de positionering van de gemeente als servicegemeente Drechtsteden loopt tot en met 2026 een transitietraject waarbij diverse nieuwe integrale systemen en data gedreven programmamanagement worden (door)ontwikkeld en geïmplementeerd om van Dordrecht een moderne verbonden organisatie te maken die het voortouw neemt in de regio.

Verkoopresultaat vastgoed (lasten € 245.000, baten € 791.000)

Bezit is maar één keer te verkopen, dus is er altijd sprake van incidentele baten. In lijn met de incidentele verkoop- en tijdelijke verhuuropbrengsten worden ook de tijdelijke beheerlasten van deze panden tot aan de verkoop als incidenteel aangemerkt. De beheerlasten en verhuurbaten van de panden die op de dispositielijst staan om verkocht te worden ook als incidenteel aangemerkt.

5.2.2.2 Structurele exploitatieruimte

Voor een gezonde begroting is het van belang dat voor elke jaarschijf van de (meerjaren)begroting afzonderlijk sprake is van een structureel sluitend saldo. Hiervoor wordt eerst het structurele begrotingssaldo berekend door de totale exploitatie te corrigeren met de incidentele baten en lasten. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de onttrekkingen en toevoegingen aan reserves. In beginsel zijn alle reservemutaties incidenteel, omdat een reserve immers op termijn uitgeput is. Een uitzondering wordt gemaakt voor onttrekkingen aan de reserve Afschrijving. Deze reserve is bedoeld om de kapitaallasten van investeringen die uit reserves zijn afgedekt structureel af te dekken. De opgenomen bedragen zijn het saldo van de jaarlijkse onttrekkingen minus de toevoeging van rente. Grote toevoegingen, anders dan rente, zijn hierin niet meegenomen. Dit zijn namelijk incidentele stortingen vanuit andere reserves.

Onderstaande tabel bevat met het totaalsaldo van alle reservemutaties. Dit saldo sluit aan met de grote toevoegingen en onttrekkingen in de staat van reserves. In principe zijn alle reservemutaties incidenteel. Alleen de onttrekkingen uit de reserve afschrijving worden als structureel aangemerkt, omdat deze dienen als dekking voor de kapitaallasten van investeringen.

Bedragen x € 1.000				
Reserve-mutaties	2025	2026	2027	2028
Onttrekkingen volgens de staat van reserves	41.663	26.193	16.021	15.661
Stortingen volgens de staat van reserves	33.252	21.451	15.861	15.212
Saldo van alle reserve-mutaties	8.411	4.742	159	448
AF: Structurele mutaties reserve Afschrijving	8.213	8.541	8.789	8.429
Totaal saldo incidentele reservemutaties	198	-3.799	-8.630	-7.981

Vervolgens wordt de structurele exploitatieruimte bepaald. Dit kengetal is één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De structurele exploitatieruimte wordt uitgedrukt in een percentage en geeft aan of de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiermee wordt beoordeeld welke structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit percentage negatief is, betekent dit dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

Bedragen x € 1.000				
Structurele exploitatieruimte	2025	2026	2027	2028
Saldo van totale baten en lasten	-8.264	-23.382	-20.165	-21.309
Saldo van totale toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	8.411	4.742	159	448
Begrotingssaldo na bestemming	140	-18.638	-20.004	-20.858
AF: incidentele reservemutaties	198	-3.799	-8.630	-7.981
AF: incidentele baten en lasten	-8.289	-169	5.056	3.687
Structureel begrotingssaldo	8.231	-14.670	-16.430	-16.564
Totale baten	769.805	723.694	678.773	694.072
Structurele exploitatieruimte	1,1%	-2,0%	-2,4%	-2,4%

-/- = nadelig saldo

De begroting voor jaarschijf 2025 is structureel in evenwicht. Later jaren laten, in lijn met eerdere begrotingen, structureel een tekort zien. Daarbij zijn verschillen in de bijstelling voor mutaties reserves en incidentele baten en lasten zichtbaar. Deze fluctuatie houdt verband met schommelingen in de grondexploitaties, het eindigen van het politiek akkoord in 2026 en de jaarlijkse verrekening van gesloten systemen (riolering, afval en parkeren) met reserves.

Voor het oplossen van de tekorten vanaf 2026 is een ombuigingstraject gaande waarbij besparings- en bijsturingsmaatregelen uitgewerkt worden om de exploitatieruimte te verhogen. Daarbij dient tevens budget vrijgemaakt te worden om toekomstige vervangingsinvesteringen te kunnen bekostigen. Het ombuigingstraject doen we samen met de raad en langs verschillende lijnen. Waaronder begrotingsanalyses, beleidsmatige keuzes, nieuwe inkomsten of verhogen van inkomsten en financiële techniek.

5.2.3 Ontwikkeling financiële positie

De ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente is af te lezen aan de [geprognosticeerde balans](#), het meerjarige [EMU-saldo](#) en de [financiële kengetallen](#). Hieruit is af te leiden dat de financiële positie van de gemeente gezond is. De focus ligt daardoor vooral op het op orde brengen van het begrotingssaldo vanaf 2026 en latere jaren. Daarnaast wordt het eigen vermogen de komende jaren ingezet om investeringen vanuit de Agenda Dordt 2030 te doen. Deze investeringen zorgen er meerjarig voor dat de reservepositie zal afnemen.

5.2.3.1 Geprognosticeerde balans per 31 december

Onderstaande tabel sluit aan op de [balans uit de Jaarrekening 2023](#) en geeft voor het lopende boekjaar 2024, het begrotingsjaar 2025 en de drie opvolgende jaren een geprognosticeerde begin- en eindbalans. De prognose van de balans heeft niet dezelfde mate van detail als de jaarrekening, maar geeft meer inzicht in de ontwikkeling van het balanstotaal, de vermogenspositie, investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

Bedragen x € 1.000

Bedragen x € 1.000

ACTIVA PER 31/12	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	PASSIVA PER 31/12	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
VASTE ACTIVA							VASTE PASSIVA						
Immateriële en materiële vaste activa	608.594	642.209	731.070	827.458	823.078	808.852	Eigen vermogen						
- Afschrijvingen	-18.114	-19.004	-21.237	-29.547	-30.646	-30.319	- Algemene reserve	14.532	19.350	11.930	11.285	11.285	11.285
- Investerings/desinvesterings/bijdr. derden	51.729	107.865	117.626	25.167	16.419	11.606	- Algemene reserve grondbedrijf	6.397	9.526	20.516	28.392	32.876	36.712
							- Bestemmingsreserves	625.834	599.790	587.808	575.835	571.191	566.907
Financiële vaste activa; deelnemingen	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	- Resultaat (reserve exploitatieresultaten)	28.706	848	140	-18.639	-20.004	-20.858
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	88.786	72.088	73.520	70.725	67.904	65.057	Voorzieningen	31.680	28.792	27.055	22.155	24.809	25.142
							- Toevoegingen aan voorzieningen	5.789	7.661	5.947	7.166	6.616	6.476
							- Onttrekkingen aan voorzieningen	-8.677	-9.397	-10.848	-4.512	-6.283	-6.002
							Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	185.927	206.942	261.306	282.104	275.941	269.723
							- Aflossingen langlopende leningen	-6.985	-41.986	-25.693	-6.163	-6.218	-32.273
							- Opgenomen/nog te ontvangen langlopende leningen	28.000	96.350	46.491	0	0	0
VLOTTENDE ACTIVA							VLOTTENDE PASSIVA						
- Bouwgronden in exploitatie	68.845	85.200	28.118	6.123	12.998	8.048	Kortlopende schulden (kasgeld limiet)	0	0	0	0	0	0
- Voorraden en voorgenomen verkopen dispositiepanden	1.678	1.500	250	250	250	250	Overige kortlopende schulden	22.250	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
- Vorderingen	65.757	45.000	40.000	40.000	40.000	40.000	Overige vlottende passiva (sluitpost)	125.450	147.607	162.818	160.678	157.915	164.507
- Liquide middelen	113.966	90.000	79.000	79.000	79.000	79.000							
- Overige vlottende activa (sluitpost)	37.035	30.000	28.500	28.500	28.500	28.500							
TOTAAL ACTIVA	1.058.900	1.095.482	1.117.470	1.088.301	1.078.129	1.051.620	TOTAAL PASSIVA	1.058.900	1.095.482	1.117.471	1.088.301	1.078.129	1.051.619

5.2.3.2 EMU-saldo

Het EMU-saldo is een indicator van de gezondheid van de overheidsfinanciën. Aan de omvang van het EMU-saldo zijn Europese normen gesteld (maximaal -3%). Gemeenten dragen bij aan de beheersing van dit saldo. Gemeenten geven hiervoor in de begroting meerjarig inzicht in het EMU-saldo. Hierdoor ontstaat ook voor de raad inzicht in de bijdrage die de gemeente levert aan het begrotingssaldo van het land. Sturing op het EMU-saldo is voor gemeenten minder relevant. In de (meerjaren)begroting en jaarrekening sturen gemeenten namelijk op basis van het baten- en lastenstelsel.

Bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo		Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	28.706	848	140	-18.639	-20.004	-20.858
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	18.114	19.004	21.237	29.547	30.646	30.319
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	5.789	7.661	5.947	7.166	6.616	6.476
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	51.729	107.865	117.626	25.167	16.419	11.606
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0	0	0
6	Desinvestering in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	17.325	20.370	35.830	24.207	19.518	7.741
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	18.568	21.039	50.695	65.308	29.983	11.442
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	8.677	9.397	10.848	4.512	6.283	6.002
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via het exploitatiesaldo (post 1) lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaande posten	0	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-6.554	-89.079	-86.284	29.496	5.021	2.030
Individuele referentiewaarde		-17.855	-20.398	-36.215	-36.215	-36.215	-36.215

Toelichting op het EMU-saldo

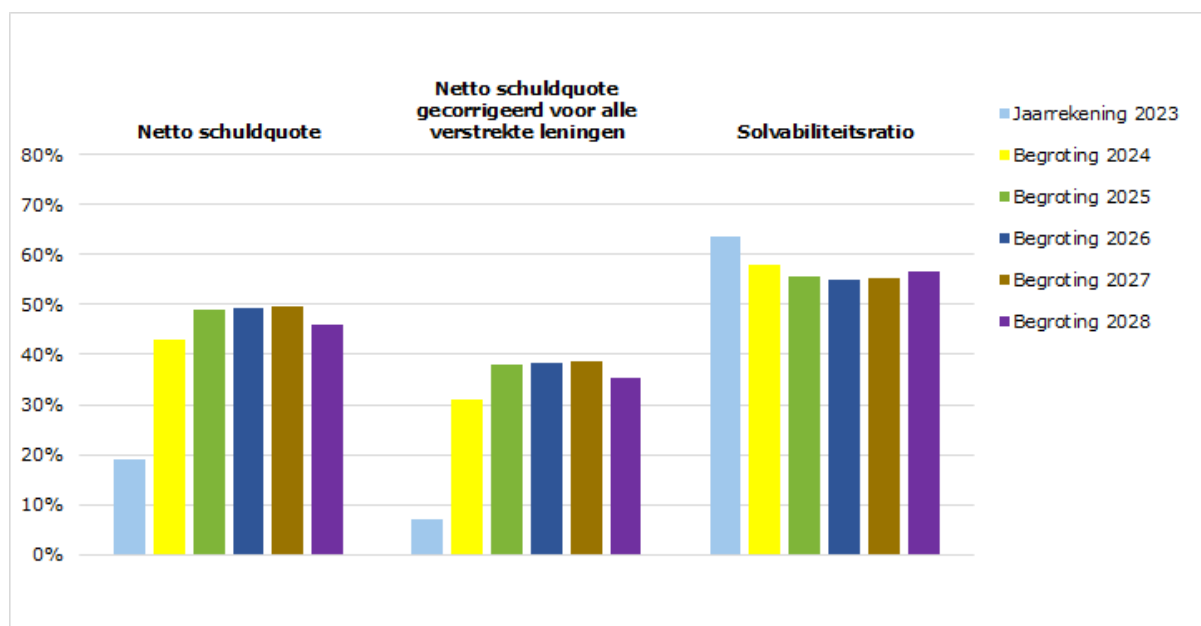
Elke gemeente heeft een individuele EMU-referentiewaarde. Deze waarde is afgeleid van het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen. Deze individuele referentiewaarde speelt pas een rol als het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen wordt overschreden. Het Rijk kan dan aan gemeenten vragen de begroting (en dan vooral het investeringsvolume) in dat jaar bij te stellen. Een eventuele EMU-instructie van het Rijk kan dus effect hebben op de investeringsplanning en financieringsplanning van de gemeente.

5.2.3.3 Financiële kengetallen

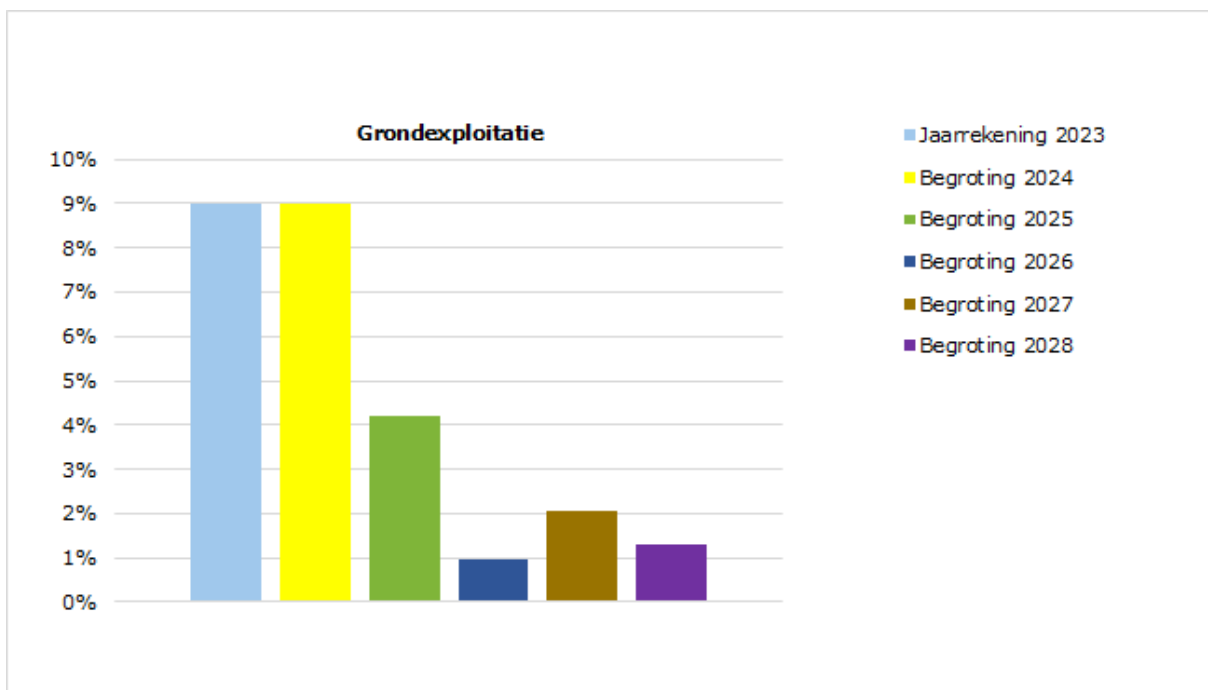
Onderstaande tabel laat het verloop van zes financiële kengetallen zien.

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Netto schuldquote	19%	43%	49%	49%	50%	46%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	7%	31%	38%	38%	39%	35%
Solvabiliteitsratio	64%	58%	56%	55%	55%	56%
Grondexploitatie	9%	9%	4%	1%	2%	1%
Structurele exploitatieruimte	-0,3%	0,4%	1,1%	-2,0%	-2,4%	-2,4%
Belastingcapaciteit	89%	98%	95%	95%	95%	95%

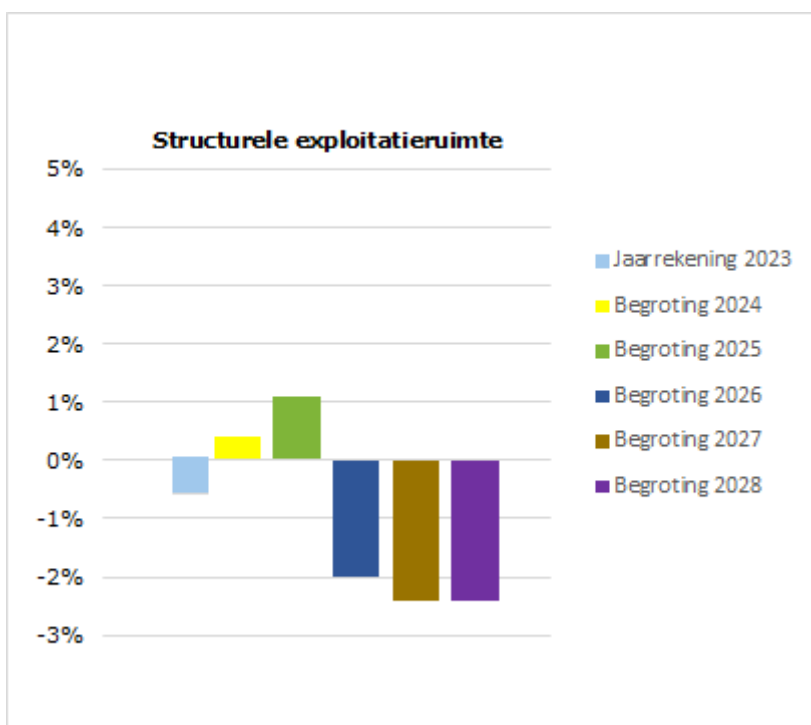
De netto schuldquote (netto schuld/totaal van baten) geeft een beeld van de mate waarin rente en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge quote geeft risico's dat verplichtingen vanuit schulden die zijn aangegaan onbetaalbaar worden. De afgelopen jaren had Dordrecht een erg gezonde schuldquote, ook omdat we leningen met ontvangen Eneco-gelden hebben afgelost. Landelijk is een schuldquote van maximaal 130% toelaatbaar, waarbij bij een netto schuldquote van 100% het stoplicht bij wijze van spreken al op oranje springt. In de komende jaren zal de schuldquote toenemen, maar blijft deze ruim onder de maximaal toelaatbare schuldquote.

De solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal) is de laatste jaren verbeterd door de aflossing van leningen wegens de ontvangen Eneco-gelden. Hierbij geldt dat het eigen vermogen de komende jaren zal worden ingezet voor investeringen in de Agenda Dordt 2030, hierdoor neemt de solvabiliteit af.

De omvang van de grondexploitaties is beperkt en daalt de komende jaren verder. Dit kengetal geeft de aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzichte van de totale baten. Die grondwaarde is van belang omdat die terug verdiend moet worden bij verkoop. De financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht vraagt continue aandacht, zie daarvoor de [paragraaf Grondbeleid](#).

De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van voorgaand jaar toegenomen. Een punt van aandacht blijft dat tegenvallers in de exploitatie direct voorzien moeten worden van een structurele verhoging van de baten. Vanaf 2026 is de structurele exploitatieruimte negatief. Hiervoor is een ombuigingstraject opgestart.

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze vergelijking geeft een belastingcapaciteit van 95% in 2025. Dat wil zeggen dat de lokale lasten in Dordrecht onder het landelijke gemiddelde liggen. Indien noodzakelijk kan deze onbenutte belastingcapaciteit worden ingezet door de lokale lasten te verhogen. Zie de [paragraaf lokale heffingen](#) voor een uitgebreidere toelichting.

5.2.4 Ontwikkelingen activa en kapitaallasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) onderscheidt investeringen naar economisch en maatschappelijk nut. Deze investeringen worden geactiveerd en afgeschreven op basis van de verwachte levensduur:

- Investerings met een economisch nut zijn activa die verhandelbaar zijn in het economisch verkeer (onder andere gebouwen, grond, voertuigen), of activa waar inkomsten tegenover staan (zoals huuropbrengsten, rioolheffing, leges en dergelijke).
- Investerings met maatschappelijk nut zijn meestal investeringen in de openbare ruimte die niet verhandelbaar zijn, maar waarop langdurig onderhoud moet worden gepleegd (onder andere wegen, bruggen, rotondes, waterpartijen, pleinen, parken, openbaar groen en dergelijke).

Algemene waarderingsgrondslagen

De gemeente Dordrecht hanteert voor het activeren van investeringen met economisch nut een ondergrens van € 25.000 en voor maatschappelijk nut een ondergrens van € 100.000.

- Subsidies en bijdragen van derden, welke gerelateerd zijn aan de investering, worden direct in mindering gebracht op de investering.
- Reserves welke worden ingezet ter dekking van investeringen mogen volgens BBV niet direct op deze investering in mindering worden gebracht, maar worden toegevoegd aan de Reserve Afschrijving. Ter dekking van de kapitaallasten wordt vervolgens jaarlijks een onttrekking aan de Reserve Afschrijving gedaan.

De boekwaarde van investeringen met economisch nut stijgt vooralsnog en kent na 2025 een dalend verloop. De boekwaarde van investeringen met maatschappelijk nut zal de komende tientallen jaren gemiddeld gezien licht blijven stijgen. Dit heeft vooral te maken met de ambities die we hebben als stad en de investeringen in de openbare ruimte die hiermee samenhangt. Deze investeringen zijn momenteel hoger dan de jaarlijkse afschrijving.

5.2.4.1 Investerings met economisch nut en maatschappelijk nut

De volgende tabel geeft inzicht in het (verwachte) verloop van de boekwaarden van de verschillende categorieën activa per jaareinde.

Bedragen x € 1.000

	Jaarrekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	477	433	412	390	367	348
Onderzoekskosten i.c.m. STRAV	3.296	3.350	3.357	3.364	3.371	3.378
Totaal Immateriële Vaste Activa	3.773	3.783	3.769	3.754	3.738	3.726
GWV-Werken; Economisch nut met heffing	76.864	75.518	74.840	72.068	69.607	69.921
Machines apparaten installatie; Ec.nut met heffing	6	3	250	1.000	959	917
Overige materiële activa; Ec. nut met heffing	302	230	155	105	53	0
Erfpachtgronden	46.556	46.556	46.556	46.556	46.556	46.556
Gronden en terreinen	30.182	40.221	55.257	53.718	52.158	50.577
Woonruimten	2.720	2.617	2.769	2.648	2.524	2.395
Bedrijfsgebouwen	252.351	291.711	341.806	334.930	324.462	314.041
GWV-Werken; Economisch nut zonder heffing	25.386	26.249	26.683	25.809	25.343	24.454
Vervoersmiddelen; Ec. nut zonder heffing	726	864	1.469	1.503	1.397	1.252
Machines apparaten installatie; Ec. nut zonder heffing	19.563	23.269	26.585	25.196	22.497	20.871
Overige materiële activa; Ec. nut zonder heffing	13.330	15.267	13.653	12.287	10.834	9.635
vertragingen/verschuivingen investeringen		0	0	0	0	0
Totaal Mat. Vaste Activa met economisch nut	467.986	522.505	590.023	575.821	556.390	540.616
GWV-Werken; Maatschappelijk nut	143.750	179.900	208.601	218.140	224.070	226.319
Machines apparaten installatie; Maatschap. nut	9.815	10.633	10.841	11.250	10.652	10.541
Overige materiële activa; Maatschappelijk nut	566	1.130	1.107	996	883	768
vertragingen/verschuivingen investeringen		0	0	0	0	0
Totaal Mat. Vaste Activa met maatschappelijk nut	154.131	191.663	220.549	230.386	235.606	237.628
Strategische verwervingen; grond incl.sloop opstal	17.528	14.328	14.328	14.328	14.328	14.328
Totaal Mat. Vaste Activa Gronden	17.528	14.328	14.328	14.328	14.328	14.328
Financiële vaste activa; deelnemingen	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625	40.625
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	88.786	72.088	73.520	70.725	67.904	65.057
Totaal Financiële Vaste Activa	129.411	112.712	114.145	111.350	108.529	105.682
TOTAAL VASTE ACTIVA	772.830	844.992	942.812	935.638	918.591	901.980
Onderhanden werken; grondexploitaties (BIE)	160.929	162.733	88.831	58.588	58.695	64.476
(Verlies)voorziening; grondexploitaties (BIE)	-92.084	-77.534	-60.713	-52.465	-45.697	-56.427
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	68.845	85.200	28.118	6.123	12.998	8.048
TOTAAL VASTE EN VLOTTENDE ACTIVA	841.675	930.192	970.930	941.761	931.589	910.028

5.2.4.2 Ontwikkelingen kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. In de Begroting 2025 is voor activa gerekend met een omslagrente van 2%. Aan grondexploitaties wordt conform de aangepaste notitie rente hetzelfde percentage toegerekend.

De afschrijvingslasten zijn gebaseerd op het beleid zoals beschreven in artikel 23 en bijbehorende bijlage van de [Financiële verordening gemeente Dordrecht](#). Op investeringen wordt hoofdzakelijk annuïtair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur. De afschrijving van een investering start met ingang van het eerstvolgende boekjaar na oplevering.

Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Rente bouwgronden in exploitatie (BIE)	1.255	3.255	1.777	1.174	1.290
Rente immateriële en materiële vaste activa	13.907	16.172	16.249	16.100	15.610
Afschrijving immateriële en materiële vaste activa	19.004	21.237	29.547	30.646	30.319
Totaal Kapitaallasten	34.167	40.663	47.573	47.919	47.219

Een deel van de afschrijvingslasten wordt gedekt vanuit de reserve afschrijving. Dit is met name het geval bij de strategische investeringsprojecten, niet bij reguliere vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte. Onderstaande tabel geeft inzicht in het verloop van deze reserve.

Verloop Reserve Afschrijving

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028
Saldo 1/1	204.816	231.633	225.386	216.844	208.056
Storting	33.445	1.965	0	0	0
Onttrekking	6.628	8.213	8.541	8.789	8.429
Saldo 31-12	231.633	225.386	216.844	208.056	199.627

Overzicht investeringen

In de bijlagen is het [overzicht investeringen](#) opgenomen. Dit overzicht sluit aan op de investeringen conform de geprognosticeerde balans.

5.2.5 Ontwikkeling reserves en voorzieningen

Een onderdeel van de toelichting op de financiële begroting betreft het in beeld brengen van de ontwikkelingen van [reserves](#) en [voorzieningen](#).

5.2.5.1 Ontwikkeling reservepositie

Onderstaande tabel geeft het verloop van de reserves in de periode 2024 tot en met 2029 weer. Startpunt is de stand per 1 januari 2024 zoals ook weergegeven in de [Jaarrekening 2023](#), aangevuld met de begrote stortingen en onttrekkingen volgens de [Begroting 2024](#). De stand per 1 januari 2025 wijzigt nog, omdat het boekjaar 2024 nog niet is afgerond. Aan het eind van het boekjaar, bij het opmaken van de Jaarrekening 2024, zijn de werkelijke reservemutaties bekend.

	Algemene reserve	Reserve grondbedrijf	Overige Bestem. Res.	Bestem. Res. Strat. Invest.	Beklemde Reserves	Algeheel Totaal
Stand per 1-1-2024	14.532	6.397	384.686	26.458	214.688	646.761
Toevoeging 2024	31.301	3.811	30.132	845	33.445	99.534
Onttrekking 2024	26.483	682	66.148	13.291	11.026	117.630
Stand per 1-1-2025	19.350	9.526	348.670	14.013	237.107	628.666
Toevoeging 2025	0	12.251	17.925	1.111	1.965	33.252
Onttrekking 2025	7.420	1.260	23.009	1.462	8.513	41.663
Stand per 1-1-2026	11.930	20.517	343.587	13.662	230.559	620.255
Toevoeging 2026	0	8.645	10.975	1.831	0	21.451
Onttrekking 2026	645	769	16.061	178	8.541	26.193
Stand per 1-1-2027	11.285	28.393	338.501	15.315	222.018	615.513
Toevoeging 2027	0	5.253	10.608	0	0	15.861
Onttrekking 2027	0	769	6.386	78	8.789	16.021
Stand per 1-1-2028	11.285	32.877	342.724	15.237	213.229	615.353
Toevoeging 2028	0	4.605	10.608	0	0	15.213
Onttrekking 2028	0	769	6.386	78	8.429	15.661
Stand per 1-1-2029	11.285	36.713	346.946	15.160	204.800	614.905

Toelichting ontwikkeling reservepositie

Algemeen

Het totaal van de reserves is per 1 januari 2025 € 635 miljoen en daalt de komende jaren. Meerjarig zal de reservestand verder afnemen door investeringen voor de Agenda Dordt 2030 en de bestedingen op grond van het Politiek Akkoord 2022-2026. Daarnaast daalt de reserve afschrijving door het dekken van kapitaallasten van investeringen die in het verleden met incidentele middelen zijn gefinancierd.

Per categorie zijn de toe- en afnamen op hoofdlijnen toegelicht. Een specificatie per reserve is terug te vinden in de bijlage [Staat van reserves](#).

Algemene Reserve

De Algemene Reserve vormt samen met de Reserve Grondbedrijf en de post Onvoorzien het weerstandsvermogen van de stad. Dit vermogen dekt bestaande risico's af. De begrote mutaties voor 2025 en de twee begrotingsjaren daarna zijn het gevolg van besluiten uit de Perspectiefnota 2024 en 2025. Het betreft hier onder andere dekking van de eenmalige uitname in 2025 van het gemeentefonds. Daarnaast vindt er vanuit het in de Algemene Reserve gestorte rekeningresultaat 2023 een terugboeking plaats naar de reserve Ontheemden ter hoogte van € 11,9 miljoen en een bedrag van € 5.100.000 voor de dekking van de eenmalige uitname in 2025 van het gemeentefonds.

In de meerjarige stand van de Algemene Reserve zijn de begrotingssaldi niet meegenomen. Uiteindelijk worden rekeningresultaten van de komende jaren ook met de algemene reserve verrekend.

Algemene reserve grondbedrijf

De algemene reserve grondbedrijf is een risicoreserve voor het opvangen van de risico's binnen de portefeuille van het Grondbedrijf en maakt tevens onderdeel uit van het weerstandsvermogen van

de stad. De resultaten van afgesloten grondexploitaties en alle tussentijdse winst- en verliesnemingen lopen via deze reserve.

Overige bestemmingsreserves

De toevoegingen in 2025 hangen vooral samen met de reguliere toevoegingen aan de reserves Parkeren, Afval en de onderhoudsreserve Vastgoed. De onttrekkingen aan de reserves vanaf 2025 komen vooral door investeringen in de [Agenda Dordt 2030](#) en bestedingen op grond van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (tot en met 2026). Hierbij geldt dat een deel van de uitgaven voor Agenda Dordt 2030 en het Politiek Akkoord 2022-2026 nog niet in de meerjarige stand van de reserves zijn verwerkt. Hierdoor gaan de bestemmingsreserves meerjarig nog dalen.

Bestemmingsreserve Strategische Investeringsreserves

De strategische investeringsreserves dalen. Dit komt met name door investeringen in Dordt-West, de Westelijke Dordtse Oever, Sportparken, Onderwijshuisvesting en de Spoorzone/Spuiboulevard.

Bestemmingsreserve Op weg naar ombuigingen

Wij kiezen ervoor het beoogde resultaat van € 7 miljoen in boekjaar 2025 te storten in een bestemmingsreserve. Dit bedrag is tevens de bovengrens. We staan vanaf 2026 voor een aanzienlijke ombuigingsopgave. De definitieve besluitvorming over hoe deze ombuigingen worden ingevuld vindt plaats bij de Perspectiefnota 2026. Dit betekent dat de tijd kort is tussen het moment waarop vastligt waarop precies bezuinigd wordt en het daadwerkelijk effectueren van deze ombuigingen. Dit stelt ons voor diverse uitdagingen, die we willen oplossen door het instellen van deze reserve. Dit zijn:

1. Wij willen voorkomen dat we nu al keuzen moeten maken, die de ruimte om fundamentele keuzen te maken in het bezuinigingstraject verkleint. Als bijvoorbeeld een voorziening nu definitief dreigt te verdwijnen vanwege een financieel tekort, kunnen we volgend jaar niet meer afwegen of we de voorziening willen behouden.
2. Er is soms ruimte nodig om bezuinigingen door te kunnen voeren. Zo kan volgend jaar bijvoorbeeld besloten worden vanaf 2026 te korten op een bepaalde voorziening, maar kunnen juridische kaders voorschrijven dat de bezuiniging moet plaatsvinden in een afbouw van meerdere jaren. Dat betekent dat we in jaar één of twee niet het volledig te bezuinigen bedrag kunnen realiseren.
3. Bij een aantal bezuinigingen is het denkbaar of mogelijk dat inwoners, bedrijven of maatschappelijke organisaties de voorziening of taak zonder gemeentelijke inzet zullen voortzetten. Daarbij kan het nodig zijn dat wij de betreffende voorziening of taak nog één of twee jaar incidenteel financieren, met de uitdrukkelijke afspraak dat dit incidenteel is en er perspectief moet zijn op continuering.
4. Aflopende incidentele financiering van taken, die nog een incidentele impuls nodig hebben om op het gewenste niveau te komen.

Beklemde reserves

Drie reserves zijn als bekleemde reserve aangemerkt: de reserve Onderwijshuisvesting, SI-Onderwijshuisvesting en de reserve Afschrijving. Deze reserves zijn afgezonderd op basis van de boekhoudvoorschriften (reserve Afschrijving) of omdat er een claim op de betreffende reserve (reserves Onderwijshuisvesting) ligt. De afname in 2025 komt door onttrekkingen uit de reserve afschrijving.

5.2.5.2 Ontwikkelingen voorzieningen

Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van de voorzieningen vanaf 2025 zien:

Bedragen x € 1.000				
	Voorzieningen ivm bijdragen van derden	Onderhouds- voorzieningen	Overige voorzieningen	Algeheel totaal
Stand per 1-1-2024	5.749	5.217	17.826	28.792
Toevoeging 2024	3.987	3.674	0	7.661
Onttrekking 2024	3.826	4.481	1.090	9.397
Stand per 1-1-2025	5.909	4.410	16.736	27.055
Toevoeging 2025	4.248	1.699	0	5.947
Onttrekking 2025	6.257	3.626	965	10.848
Stand per 1-1-2026	3.900	2.483	15.771	22.154
Toevoeging 2026	5.467	1.699	0	7.166
Onttrekking 2026	1.821	1.725	965	4.511
Stand per 1-1-2027	7.546	2.457	14.806	24.809
Toevoeging 2027	4.917	1.699	0	6.616
Onttrekking 2027	5.041	277	965	6.283
Stand per 1-1-2028	7.422	3.879	13.841	25.142
Toevoeging 2028	4.777	1.699	0	6.476
Onttrekking 2028	3.244	1.793	965	6.002
Stand per 1-1-2029	8.955	3.785	12.876	25.616

Toelichting ontwikkeling voorzieningen

Voorzieningen in verband met bijdragen van derden

Dit zijn voorzieningen die samenhangen met inkomsten die voor een specifiek doel zijn ontvangen van derden. Dit betreft de voorzieningen afkoopsommen Essenhof, de voorziening erfstellingen legaten en schenkingen en de voorzieningen voor riolering. De stand van deze voorzieningen loopt af door onttrekkingen aan met name de voorziening Riolering.

Onderhoudsvoorzieningen

Er zijn onderhoudsvoorzieningen voor: sportvelden, de sportboulevard, de gebouwen en de ecolodge in de Hollandse Biesbosch en de vaartuigen van het Biesboschcentrum.

Voor de voorzieningen inzake de Sportboulevard en de sportvelden zijn de geactualiseerde meerjarenonderhoudsplannen (MJOP's) via separate raadsvoorstellen net vóór of gelijktijdig aan de begroting 2025 aan de raad ter vaststelling voorgelegd. De benodigde aanvullende storting in de voorziening Sportboulevard, waartoe in de Perspectiefnota 2025 is besloten, is volledig in 2024 aan de voorziening toegevoegd.

5.3 Projecten

We gaan achtereenvolgens beknopt in op:

- de [actieve projecten](#) per programma.
- [relevante ontwikkelingen](#) binnen de projectenportefeuille.

5.3.1 Overzicht projecten

Een project is een eenmalige en eindige taak of activiteit met een concreet gedefinieerd eindresultaat, waarvan de uitvoering zich, in de meeste gevallen, over meerdere jaren uitstrekt. De reserveringen zijn bij voorgaande kadernota's, bij het vaststellen van de prognose grondbedrijf of bij MJP's genomen besluiten gedaan. Kredieten zijn formeel door de raad geautoriseerde en beschikbaar gestelde budgetten (vanuit de reserveringen) ten behoeve van de voorbereiding en/of uitvoering van een formeel voorgenomen project. In de tabel 'overzicht actieve projecten' zijn zowel de grote projecten als de overige projecten opgenomen. De bedragen genoemd bij de grondexploitaties zijn feitelijk allemaal reserveringen die voornamelijk door toekomstige grondopbrengsten worden gedekt. Bij de overige projecten vormt het reserveringsbedrag het totaal aan verwachte uitgaven dat nodig is om het project te realiseren. De dekking hiervan vindt plaats door gemeentelijke middelen en bijdragen van derden zoals subsidies.

In de tabel zijn de reserveringen, kredieten en uitgaven per project weergegeven. Hiermee wordt zichtbaar welk gedeelte van het krediet is uitgegeven en welk gedeelte nog beschikbaar (en eventueel heroverweegbaar) is. Om de tabel niet onnodig complex te maken is er voor gekozen om de bedragen niet uit te splitsen in de verschillende dekkingsbronnen.

Overzicht actieve projecten:

Agenda Dordt 2030

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Onttrekkingen
Spoorzone ¹	€ 140.000.000	€ 13.848.879	€ 4.337.072
Dordwijkzone	€ 55.000.000	€ 5.834.913	€ 1.257.690
Ruimte voor banen	€ 20.500.000	€ 9.418.860	€ 698.509
Dordtse Leerprogramma	€ 27.400.000	€ 5.691.108	€ 1.960.974
Toekomst Dordtse jongeren	€ 10.475.000	€ 1.585.337	€ 188.105
Zonne energie	€ 5.000.000	€ 317.355	€ 171.639
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	€ 9.035.300	€ 3.463.000	€ 241.136
Binnenstadontwikkeling	€ 40.000.000	€ 1.500.000	€ 519.938
Co-financiering BZK midd Spuiboulevard	€ 3.400.000	€ 0	€ 0
Co-financiering Regiodeal	€ 3.000.000	€ 135.000	€ 71.000
Geluidsscherm Amstelveen-GezondheidsPark	€ 17.000.000	€ 15.187.000	€ 8.152.300
Dordtse Mijl	€ 6.200.000	€ 6.200.000	€ 2.367.910
Parkeervoorziening Spuiboulevard	€ 640.000	€ 640.000	€ 69.629
	€ 337.650.300	€ 63.821.452	€ 20.035.902

¹ Binnen de Spoorzone zijn overige dekkingsbronnen uit andere reserves en subsidies. Deze zijn niet meegenomen in dit overzicht.

Overige projecten

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Gerealiseerd
Dordthuis	€ 950.159	€ 128.231.000	€ 20.526.493
Spuiboulevard & VSP	nvt	€ 17.747.022	€ 2.156.428
Dordtse Mijl	€ 11.079.000	€ 11.079.000	€ 7.289.550
Dordt West	€ 27.889.000	€ 26.950.000	€ 17.566.525
	€ 39.918.159	€ 184.007.022	€ 47.538.996

Lopende grondexploitaties²

	Reservering	Kredieten/ verstrekte budgetten	Gerealiseerd
Admiraalsplein	-	-	-
Amstelwijk Businesspark	-	-	-
Amstelwijk Wonen	-	-	-
Blekersdijk	-	-	-
BVP Baanhoekweg	-	-	-
Dordtse Kil IV	-	-	-
Drechtwerk B&S	-	-	-
Einsteinstraat 61	-	-	-
Gezondheidspark Middenzone	-	-	-
Gezondheidspark Overkampzone	-	-	-
Grote Hondring	-	-	-
Kilkade 7	-	-	-
Leerpark	-	-	-
Nijverheidsstraat	-	-	-
OMC terrein	-	-	-
Oranjepark	-	-	-
Oud Krispijn Zuid	-	-	-
Prof Langeveldlaan	-	-	-
Speeltuinlocatie Wielwijk	-	-	-
Stadswerven	-	-	-
Troelstraweg	-	-	-
Van den Broekerf	-	-	-
Vlijweide	-	-	-
Wielwijk	-	-	-
	-	-	-

² Voor deze bedragen bij genoemde projecten verwijzen wij naar de geheime bijlagen bij de prognose 2024 van het grondbedrijf.

5.3.2 Relevante ontwikkelingen in projecten

In de [Begroting 2022](#) is op wens van de raad voor het eerst een Dashboard Agenda Dordrecht 2030 opgenomen. Dat geeft de raad twee keer per jaar een instrument om rondom die Agenda Dordt 2030 de grote hoofddoelstellingen te zien de voortgang daarop. De grote projecten geven uitvoering aan de doelstellingen die benoemd zijn in de agenda Dordrecht 2030 en in het Politiek Akkoord.

Bij aanvang van een project wordt met een raadsvoorstel aan de raad gevraagd om de kaders vast te stellen. Over de voortgang wordt gerapporteerd middels raadinformatiebrieven. Indien de scope wijzigt, er meer financiële middelen nodig zijn of er een andere reden is die het nodig maakt om de kaders te wijzigen, volgt een separaat raadsvoorstel waarin de raad wordt gevraagd deze kaders opnieuw vast te stellen. Daarnaast wordt de raad over de grondexploitaties geïnformeerd bij de jaarlijkse prognose van het grondbedrijf. De komende jaren zal intensief gewerkt worden aan het programma Stadsas (voorheen Spoorzone) om ambities onder andere op het gebied van woningbouw en werkgelegenheid waar te maken. College en raad hebben zich in de vorige raadsperiode al uitgesproken voor de groeiambitie. College en raad streven er naar om 11.000 woningen toe te voegen aan de bestaande woningvoorraad. Deze woningen zullen binnenstedelijk gerealiseerd worden. Deze groeiambitie heeft tot doel de sociaaleconomische positie van de stad te versterken en te voldoen aan de toenemende vraag naar woningen. Voor de Stadsas wordt daarom twee keer per jaar, los van de cyclische P&C producten, een voortgangsrapportage opgeleverd. Ook via de realisatiemonitor en bouwmonitor wordt de raad geïnformeerd over de stadsbrede woningbouwontwikkelingen. In 2025 worden diverse woningbouw projecten gerealiseerd. Aan de Charlotte de Bourbonstraat, de Vogelbuurt en in Stadswerven en Amstelwijck worden projecten gerealiseerd. Ook realiseren we (tijdelijke) woningen voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, zodat CrownPoint beschikbaar komt voor sloop en nieuwbouw. De bouwveloppen voor de Spuiboulevard en voor de resterende delen van Amstelwijck worden op de markt gezet en we werken verder aan de voorbereiding voor de realisatie van het Maasterras. Daarnaast ronden we studies af over de toekomst van gemeentelijke panden en welke koppelkansen daarbij mogelijk zijn, bijvoorbeeld voor de panden aan de Noordendijk 248 (bij het Energieplein), Achterom 103 en diverse culturele en schoolgebouwen. De verdichtingsstudies hebben interessante inzichten opgeleverd op basis waarvan we onderzoeken of marktinitiatieven kunnen ontstaan.

Naast het bouwen van woningen wordt ingezet op 4.000 nieuwe banen. Die banenontwikkeling moet vooral terugkomen in de Westelijke Dordtse Oever/Dordtse Kil IV, Amstelwijck, de Campusontwikkeling Leerpark en de Binnenstad. De werklocaties sluiten aan bij de positieve groeiverwachtingen in de maakindustrie, logistiek, dienstverlening, zorg en de leisure/toerisme. Daarnaast wordt de komende jaren ook ruim aandacht besteed aan de gebieden rond de Tweede en Derde Merwedehavens.

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) wordt aan het bovenstaande een vervolg gegeven met nieuwe accenten. Zo zijn er vijf focuspunten benoemd:

1. Realisatie van meer betaalbare woningen in Dordrecht.
2. Forse ambities voor een duurzame en groene stad.
3. We gaan ons nog meer inzetten voor bestaanszekerheid en gelijke kansen.
4. We zetten ook deze periode in op groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt.
5. We zetten ons daarom in voor een veilige, leefbare en levendige stad.

Deze vijf focuspunten vormen de basis voor deze bestuursperiode waarbij we werken aan een sterke toekomst voor onze stad. Vanuit die basis geven we concreet en gericht, maar met nieuwe, ambitieuze accenten, invulling aan de Agenda 2030 die de raad in 2021 heeft vastgesteld. Onze opgaven, programma's en projecten zullen hierop gericht zijn en invulling aan geven.

6 Bijlagen

6.1 BBV-indicatoren

Met de basisset beleidsindicatoren van de VNG ziet iedere gemeente in Nederland hoe ze ervoor staan. De set omvat 34 indicatoren, verdeeld over zeven taakvelden. Met de tabel laten we zien hoe Dordrecht er najaar 2023 voorstaat ten opzichte van de G40. In de toelichting geven we aan wat er met de indicatoren wordt bedoeld en plaatsen we enkele kanttekeningen.

indicator – eenheid	jaar	Dordrecht B2025	Dordrecht JS2023	Dordrecht B2024	Dordrecht JS2022	jaar	G40
bestuur en ondersteuning							
formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2025	11,10	10,96	10,82	10,46	2025	n.b.
bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2025	12,59	11,33	10,75	9,94	2025	n.b.
apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	2025	935,40	800,74	931,32	1.000,91	2025	n.b.
externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2025	8,48	24,55	8,08 ¹	28,72	2025	n.b.
overhead - % van de totale lasten (%)	2025	6,84	7,84	12,51	7,23	2025	n.b.
veiligheid							
verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	2023	10	9	9	6	2023	10
jongeren met delict voor rechter - % van 12-21 jaar	2022	1	1,0	1,0	2,0	2022	1
winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	2023	3,7	3,7	3,7	3,7	2023	3,7
gewelddsmisdrijven - per 1.000 inwoners	2023	5,8	5,8	5,8	5,8	2023	5
diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	2023	0,8	0,8	0,8	0,8	2023	1,3
vernietiging en beschadiging - per 1.000 inwoners	2023	6,1	6,1	5,6	5,6	2023	7,1
economie							
functiemenging - %	2023	52,9	52,4	52,0	52,0	2023	56,1
banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar	2023	691,6	683,6 ²	683,6	667,0	2023	790,3
vestigingen - per 1.000 inwoners 15-74 jaar	2023	132,9	132,9	123,1 ³	123,1 ³	2023	131,2
onderwijs							
absoluut verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2023	2,2	1,2	1,2	1,2	2023	5,9
relatief verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2023	14	15	15	9	2023	30
voortijdige schoolverlaters - %	2023	3,2	3,2	2,7	2,7	2023	2,8

sport, cultuur, recreatie							
niet-sporters - %	2022	51,8	52,6	52,6	52,6	2022	45,4
sociaal domein							
kinderen in uitkeringsgezin - %	2022	7,0	7,0	8,0	8	2022	7,0
netto arbeidsparticipatie - %	2023	72	72	70,2	70,2	2023	72,7
werkloze jongeren - %	2022	2	2,0	2,0	2	2022	2
personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	2023	473	473	520,7	520,7	2023	411,6
lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	2023	241	241	153	153	2023	188,9
jongeren met jeugdhulp - %	2023	11,9	12,5	12,8	12,8	2023	11,8
jongeren met jeugdbescherming - %	2023	1,3	1,3	6,4	6,4	2023	1,1
jongeren met jeugdreclassering - %	2023	0,4	0,4	1,3	1,4	2023	0,3
cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	2023	870	800	790	790	2023	762
volksgezondheid en milieu							
huishoudelijk restafval - kg per inwoner	2022	174	174	190	190	2022	146
hernieuwbare elektriciteit - %	2022	16,2	18,8	18,8	20,4	2018	10,7
volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing							
WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	2024	310	297	248	248	2022	340
nieuwbouw - per 1.000 woningen	2023	12,2	12,2	2,8	2,8	2023	8,7
demografische druk (groen en grijs) - %	2024	68,2	68	68,6	68,6	2024	64,8
woonlasten éénpersoonshuishouden - €	2024	919	786	803	803	2024	911
woonlasten meerpersoonshuishouden - €	2024	936	802	818	818	2024	995

¹ Uitgangspunt is een begrote formatie met eigen personeel. Doordat we in de afgelopen jaren vacatures steeds moeilijker kunnen invullen, is het inhuurpercentage steeds hoger.

² Per 1.000 inwoners 15-74 jaar.

³ Leeftijdsgroep niet exact bekend.

De tabel bevat de Dordtse score op 34 indicatoren uit de basisset van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De basisset is eind 2015 tot stand gekomen en in het voorjaar van 2016 voor het eerst door KING gevuld. Sindsdien zijn vijf indicatoren komen te vervallen: hardekern jongeren, verkeersongevallen met een motorvoertuig, overige vervoersongevallen met een gewonde fietser, bruto gemeentelijk product, achterstandsleerlingen. Vooral omdat de gegevens niet meer worden bijgehouden of de indicator teveel is gewijzigd. Voor het thema verkeer & vervoer zijn nu in het geheel geen indicatoren meer voorhanden.

In onderstaande tabel geven we per indicator de definitie en plaatsen we enkele kanttekeningen bij de interpretatie van de cijfers.

indicator	definitie	toelichting
veiligheid		
verwijzingen Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Jongeren komen bij Halt terecht omdat ze een grens hebben overschreden. Ze hebben bijvoorbeeld een afvalbak vernield, gespijbeld of een winkeldiefstal gepleegd	Aantal verwijzingen kan ook weerspiegelen hoe actief er op wordt ingezet
jongeren met delict voor rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen	
winkeldiefstal	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	
geweldsmisdrijven	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.)	
diefstal uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners	
vernieling en beschadiging	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners	
economie		
functiemenging	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen	Streven kan zijn om werken en wonen zoveel mogelijk in balans te hebben en dus zo dicht mogelijk bij de 50% uit te komen
banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Gaat om personen die minimaal 1 uur per week betaalde activiteiten verrichten op of vanuit een vestiging: meewerkende eigenaar (directie, bedrijfshoofd), meewerkend gezinslid, zelfstandige beroepsbeoefenaar en/of werknemer (inclusief uitzendkrachten)	Op basis van een enquête, dus uitkomst omgeven door nauwkeurigheidsmarges
vestigingen	Elke afzonderlijk gelegen ruimte, terrein of complex van ruimten of terreinen, benut door een bedrijf voor uitoefening van de activiteiten. Ieder bedrijf bestaat uit tenminste één vestiging. Meerdere locaties van een bedrijf binnen één postcodegebied worden als één vestiging beschouwd	
onderwijs		
absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school	
relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (te laat, luxe verzuim, te laat terug van vakantie of signaalverzuim)	
voortijdige schoolverlaters	Het aandeel leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dus zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.	

sport, cultuur, recreatie		
niet-sporters	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	Enquêtegegevens, dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
sociaal domein		
kinderen in uitkeringsgezin	Kinderen tot 18 jaar die leven in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	
netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking (15-74 jaar) ten opzichte van de bevolking	Op basis van de CBS enquête 'Beroepsbevolking', dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar)	
personen met bijstandsuitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering op grond van de Participatiewet (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners)	
lopende re-integratievoorzieningen	Voorzieningen die door een gemeente worden ingezet nadat de gemeente heeft vastgesteld dat een cliënt een belemmering heeft die directe arbeidsinschakeling bemoeilijkt (er is een afstand tot de arbeidsmarkt). De voorziening is erop gericht de afstand tot de arbeidsmarkt van een cliënt te verkleinen, waarbij het doel op de lange termijn altijd arbeidsinschakeling is (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	Het zou beter zijn om deze indicator te corrigeren voor de omvang van de doelgroep. Streven is immers: zorgen dat iedereen die een voorziening nodig heeft, deze ook krijgt
jongeren met jeugdhulp	Hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders	Voor deze drie indicatoren kan ook gelden: hoe hoger, hoe beter. Dat kan als je redeneert vanuit de gedachte: iedere jongere met behoefte aan hulp of bescherming ook daadwerkelijk helpen
jongeren met jeugdbescherming	Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'	
jongeren met jeugdreclassering	Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar.	
cliënten met een maatwerkarrangement	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	Idealiter geeft deze indicator weer of de cliënten die een arrangement nodig hebben, deze ook krijgen.

volksgezondheid en milieu

huishoudelijk restafval	Door of in opdracht van de gemeente bij huishoudens ingezameld afval (inclusief door scholen, verenigingen en liefdadigheidsorganisaties ingezameld textiel, oud papier en karton). Omdat het afval van kleine winkels en dergelijk vaak tegelijk met het afval van huishoudens wordt ingezameld, zal een (klein) deel niet afkomstig zijn van huishoudens	Op basis van een schriftelijke vragenlijst onder alle Nederlandse gemeenten. Ruim 90 procent retourneert een bruikbare vragenlijst
hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa. Het gaat hier om het gebruik	Vanwege de grote verschillen in scores zetten we vraagtekens bij de juistheid ervan

volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

WOZ-waarde woningen	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (koop en huur)
nieuwbouw	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen
demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (niet werkende bevolking/werkende bevolking)
woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)
woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)

6.2 Aanvullende indicatoren

Aanvullende indicatoren

Omschrijving	0-Waarde 2024
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	
1 <u>Relatie overheid - burger (1): samenwerking</u>	
Waardering wijze waarop de gemeente inwoners betreft / samenwerking zoekt.	6,2
2 <u>Relatie overheid - burger (2): informeren</u>	
Waardering wijze waarop de gemeente informatie verstrekt / inwoners	6,4
3 <u>Relatie overheid - burger (3): vertrouwen</u>	
Vertrouwen in gemeentebestuur	• (zeer) veel vertrouwen: 37% • neutraal: 47% • (zeer) weinig vertrouwen: 16%
4 <u>Responsiviteit overheid: initiatieven</u>	
Waardering wijze waarop de gemeente initiatieven faciliteert	• Gemeente luistert voldoende naar de mening van inwoners: 30% (zeer) mee eens.

- Gemeente betreft inwoners voldoende: 39% (zeer) mee eens.
- Inwoners krijgen ruimte voor plannen: 33% (zeer) mee eens.

5 Gemeentelijke dienstverlening

Waardering van de gemeentelijke dienstverlening door inwoners op de onderdelen balie, web en telefonie.

- **Balie: 8,8** (positief 9-10: 64,4%; neutraal 7-8: 31%; negatief 1-6: 4,6%)*
- **Web: 8,1** (positief 9-10: 55%; neutraal 7-8: 29%; negatief 1-6: 16%)*
- **Telefonie: 8,1** (positief 9-10: 54,8%; neutraal 7-8: 30,6%; negatief 1-6: 14,6%)*

***Data balie en web van 01/01/2024 t/m 30/06/2024, data telefonie van 01/04/2024 t/m 30/06/2024.**

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

6 Participatie in de buurt

Vrijwillig actief in de buurt, op wijkniveau

- **Dordrecht totaal: 32%**

Wijken:

- Binnenstad: 28%
- Noordflank/Stadswerven: 50%
- Oud-Krispijn: 36%
- Nieuw-Krispijn: 39%*
- Reeland: 35%
- Staart: 21%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 44%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 30%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 31%
- Dubbeldam/De Hoven: 27%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 26%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

7 Cultuuraanbod

Waardering van het cultuuraanbod

- **Totale aanbod: 7,3**
- Theater, schouwburg: 7,4
- Poppodium: 7,2
- Concert op locatie: 6,9
- Museum: 7,5
- Galerie, atelier: 6,8
- Expositieruimte: 6,6
- Archief: 6,5
- Bibliotheek: 7,3
- Kunstuitleen: 6,3
- Bioscoop of filmzaal: 7,7
- Locatie voor culturele educatie: 6,7

8 Sociale overlast

Ervaren sociale overlast in de buurt (dronken mensen, verwarde personen, drugsgebruik, drugshandel, overlast door buurtbewoners, mensen op straat lastigvallen, rondhangende jongeren) - % inwoners dat veel overlast ervaart

- **Dordt totaal: 23%**

Wijken:

- Binnenstad: 36%
- Noordflank/Stadswerven: 24%
- Oud-Krispijn: 26%

- Nieuw-Krispijn: 31%*
- Reeland: 20%
- Staart: 25%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 47%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 35%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 15%
- Dubbeldam/De Hoven: 11%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 17%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

9 Veiligheid in de buurt

Veiligheidsbeleving in de buurt, op wijkniveau

- **Dordt totaal: 7,0**

Wijken:

- Binnenstad: 6,8
- Noordflank/Stadswerven: 6,5
- Oud-Krispijn: 6,6
- Nieuw-Krispijn: 7,1*
- Reeland: 7,1
- Staart: 6,8*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 5,9*
- Crabbehof/Zuidhoven: 6,2*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 7,3
- Dubbeldam/De Hoven: 7,8
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 7,4

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

10 Klimaatneutraal

CO2 reductie, CO2 uitstoot Dordrecht in Meest recente cijfers komen uit 2022 t.o.v. 2021: kton

- **CO2-reductie 2021-2022: -26%**
- CO2 uitstoot Dordrecht in kton 2021: 947
- CO2 uitstoot Dordrecht in kton 2022: 697

11 Kwaliteit openbare ruimte

Kwaliteit openbare ruimte: schaalscore fysieke buurtvoorzieningen. (Waardering onderhoud stoepen, straten, pleintjes, plantsoenen, parken, straatverlichting, speelplekken, jongerenvoorzieningen)-schaalscore 0-10, hoe hoger hoe beter.

- **Dordt totaal: 5,9**

Wijken:

- Binnenstad: 5,9
- Noordflank/Stadswerven: 6,1
- Oud-Krispijn: 5,7
- Nieuw-Krispijn: 5,7*
- Reeland: 6,2
- Staart: 6,0*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 5,1*
- Crabbehof/Zuidhoven: 5,8*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 5,9
- Dubbeldam/De Hoven: 6,5
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeck: 6,1

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

12 Fysieke verloedering

Ervaren fysieke verloedering in de buurt (rommel op straat, vernield straatmeubilair, bekladde muren/gebouwen, hondenpoep) - % inwoners dat veel overlast ervaart.

- **Dordt totaal: 40%**

Wijken:

- Binnenstad: 46%
- Noordflank/Stadswerven: 47%

- Oud-Krispijn: 58%
- Nieuw-Krispijn: 47%*
- Reeland: 34%
- Staart: 51%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 55%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 58%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 33%
- Dubbeldam/De Hoven: 17%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoeek: 36%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

13 Luchtkwaliteit

Fijnstofconcentratie in de lucht, op wijkniveau

Meest recente cijfers komen uit 2022.

**Straten met overschrijding fijnstofnorm t.o.v.
doelstelling voor 2030: 32 straten (2022)**

Straten:

- Burgemeester de Raadsingel (Binnenstad)
- Johan de Witstraat (Binnenstad)
- Stationsweg (Binnenstad)
- Spuiboulevard (Binnenstad)
- Spuiweg (Binnenstad)
- Achterhakkers (Binnenstad)
- Korte parallelweg (Binnenstad)
- Noordendijk (Noordflank)
- Stooplaan (Noordflank)
- Hallincqlaan (Noordflank)
- St Jorisweg (Noordflank)
- Torenstraat (Noordflank)
- Transvaalstraat (Reeland)
- Noordendijk (Reeland)
- Eemsteijnstraat (Reeland)
- Merwedestraat (Staat)
- Bosboom Toussantstraat (Oud Krispijn)
- Hugo de Grootlaan (Oud Krispijn)
- Brouwersdijk (Oud Krispijn)
- Laan der VN (Industriegebied west)
- Dokweg (Industriegebied west)
- Mijlweg (Industriegebied west)
- Mariastraat (Nieuw Krispijn)
- Mauritsweg (Nieuw Krispijn)
- Dubbeldamseweg zuid (Nieuw Krispijn)
- Johan Willem Frisostraat (Nieuw Krispijn)
- Toulonselaan (Noordflank/Reeland)
- Oranjelaan (Noordflank/Reeland)
- Krispijnseweg (Oud Krispijn/Nieuw krispijn)
- Singel (Binnenstad/Noordflank)
- Dubbeldamseweg Noord
(Binnenstad/Noordflank)
- Hugo de Grootlaan (Industriegebied West/Oud
Krispijn)

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

14 Gebruik en bereik minimaregelingen

Gebruik en bereik van armoede-,
inkomen - en schuldgekoppelde lokale
regelingen in Dordrecht, in relatie tot
het armoedeniveau en schulden

- **Kindtegoed (SMS-Kinderfonds)**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers):
3.093
- Bereik 2021: nb

- **Persoonlijk minimabudget (PMB)**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers):
3.110
- Bereik 2021: 49,9%

- **Bijzondere bijstand**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers):
1.086
- Bereik 2021: 9,3%

- **Energietoeslag 2023**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers):
12.160
- Bereik 2021: nvt

- **Gemeentepolis**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers):
5.635
- Bereik 2021: nb

- **Kwijtschelding gemeentebelastingen**

- Gebruik 2023 (aantal unieke klanten/deelnemers): nb
- Bereik 2021: 73,5%

15 Verenigingsactiviteiten

Deelname aan verenigingsactiviteiten
(sport/cultuur/recreatief) - %
lidmaatschap van verenigingen

- **Totaal Dordrecht: 18%**
- Zang-, muziek- of toneelvereniging: 8%
- Kerk of moskee: 20%
- Sportvereniging: 27%
- Overige sportaanbieders, zoals een sportschool of fitnesscentrum: 36%
- Hobbyvereniging: 8%
- Politieke organisatie: 8%
- Organisatie met maatschappelijke doelen (bijv. mensenrechten, natuur- of dierenbescherming): 22%
- Werknemers- of werkgeversorganisatie (bijv. vakbond): 18%
- Bewonersorganisatie of buurtvereniging: 11%
- Bibliotheek: 32%
- Ouderenvereniging of -bond: 3%
- Andere organisatie of vereniging: 19%

16 Schuldenproblematiek

De gemiddelde schuldomvang van
Dordtenaren in een
schuldregelingstraject

Gemiddelde schuldomvang: €30.262 (2023)

Lerend en Ondernemend Dordrecht

17 Baanontwikkeling in Dordrecht

Baanontwikkeling per sector en aantal
banen in Dordrecht

Meest recente cijfers komen uit 2023 t.o.v. 2022:

- **Totaal baanontwikkeling: +3,2%** (2022: 61.970 / 2023: 63.975)

Per sector:

- Landbouw en visserij: +0,0% (2022: 125 / 2023: 125)
- Delfstoffen, industrie en energie: +0,5% (7.135 / 7.170)
- Bouwnijverheid: +6,2% (5.160 / 5.480)
- Groothandel, detailhandel en reparatie: +4,7% (11.590 / 12.140)
- Vervoer en opslag: +9,3% (3.060 / 3.345)
- Horeca: +2,2% (2.300 / 2.350)
- Informatica en communicatie: +3,5% (1.720 / 1.780)
- Financiële instellingen: +3,4% (740 / 765)
- Zakelijke dienstverlening: +0,5% (7.420 / 7.460)
- Overheid: +7,1% (4.515 / 4.835)
- Onderwijs: +6,4% (3.970 / 4.225)
- Gezondheid en welzijn: +0,2% (12.205 / 12.235)
- Cultuur, recreatie en overige dienstverlening: +1,7% (2.030 / 2.065)

18 Vacatureontwikkeling in de Drechtsteden

Vacatureontwikkeling per kwartaal en aantal vacatures in de Drechtsteden

Meest recente cijfers komen uit 2023 t.o.v. 2022:

- **Totaal vacatureontwikkeling: +0,0%**
(2022: 22.650/2023: 22.650)

Per kwartaal:

- 1e Kwartaal: -5,9% (2022: 5.950/2023: 5.600)
- 2e Kwartaal: -1,6% (6.100/6.00)
- 3e Kwartaal: -0,9% (5.550/5.500)
- 4e Kwartaal: +9,9% (5.050/5.550)

19 Ontwikkeling sociale klassen

Aantal werkenden per sociale klassen. De doelgroepindeling in 7 sociale klassen is gebaseerd op het [onderzoeksrapport Eigentijdse ongelijkheid](#) uit de reeks Verschil in Nederland van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Ontwikkeling sociale klassen van het SCP in Dordrecht (2024):

- Werkende bovenlaag: 18%
- Jongere kansrijken: 11%
- Rentenierende bovenlaag: 11%
- Werkende middengroep: 23%
- Laagopgeleide gepensioneerden: 16%
- Onzekere werkenden: 12%
- Precariaat: 9%

**Bouwend en Bereikbaar
Dordrecht**

20 Woningvoorraad

Mix soort en type woningen in voorraad **Totaal woningvoorraad Dordrecht (2024): 57.322**

Totaal aantal huurwoningen: 23.184 (40%)

- Huurwoningen corporatie: 14.958 (26%)
- Overige huurwoningen: 8.226 (14%)

Totaal aantal koopwoningen: 32.304 (56%)

- Prijsklasse tot €250.000: 5.679 (10%)
- €250.000-€280.000: 2.737 (5%)
- €280.000-€390.000: 13.135 (23%)
- €390.000-€600.000: 7.905 (14%)
- €600.000 en meer: 2.848 (5%)

Woningen WOZ-waarde onbekend (o.a. nieuwbouw, kleinere wooneenheden en woningen waarbij vanwege een bezwaarprocedure geen WOZ-waarde is vastgesteld): 1.834 (3%).

21 Verkeersveiligheidsbeleving

Ervaren verkeersoverlast in de buurt
(parkeerproblemen, te hard rijden,
agressief verkeersgedrag) - % inwoners **Wijken:**

- **Dordt totaal: 55%**
- Binnenstad: 64%

dat veel overlast ervaart

- Noordflank/Stadswerven: 64%
- Oud-Krispijn: 69%
- Nieuw-Krispijn: 65%*
- Reeland: 61%
- Staart: 54%*
- Wielwijk/Dordtse Hout: 55%*
- Crabbehof/Zuidhoven: 59%*
- Sterrenburg/Wilgenwende: 47%
- Dubbeldam/De Hoven: 41%
- Stadspolder(s)/Oudelandshoek/Vissershoek: 52%

**Door het lage aantal respondenten in deze wijk is dit cijfer indicatief.*

22 Verkeersongevallen

Aantal verkeersongevallen naar type

Aantal verkeersongevallen naar type (2023):

- Uitsluitend materiële schade ongevallen: 414
- Letsel ongevallen: 168
- Dodelijke ongevallen: 4

Aantal verkeersongevallen naar type (voortschrijdend gemiddelde 2021-2023):

- Uitsluitend materiële schade ongevallen: 433
- Letsel ongevallen: 130
- Dodelijke ongevallen: 2

23 Verplaatsingen in de Drechtsteden

Verplaatsingen inwoners Drechtsteden naar vervoersmiddel

Functie naar vervoersmiddel (2024):

- **Werk;** Auto: 57%, OV-Trein/bus: 11%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 26%, Te voet: 3%.
- **Opleiding;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 30%, OV-Waterbus of veerdienst: 2%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 25%, Te voet: 1%.
- **Winkelen;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 4%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 34%, Te voet: 20%.
- **Uitgaan overdag;** Auto: 40%, OV-Trein/bus: 5%, OV-Waterbus of veerdienst: 1%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 35%, Te voet: 16%.
- **Uitgaan avond;** Auto: 55%, OV-Trein/bus: 4%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 0%, Fiets: 28%, Te voet: 11%.
- **Sport in club verband;** Auto: 37%, OV-Trein/bus: 0%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 52%, Te voet: 9%.
- **Natuur of water in regio;** Auto: 30%, OV-Trein/bus: 0%, OV-Waterbus of veerdienst: 0%, Brommer/scooter: 1%, Fiets: 39%, Te voet: 27%.

Bron	Frequentie
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	
1 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
2 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
3 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
4 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
5 Gemeente Dordrecht, Dienstverlening Drechtsteden	Jaarlijks
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	
6 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
7 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
8 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
9 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	
12 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
10 Regionale klimaatmonitor (https://klimaatmonitor.databank.nl)	*Meest recente cijfers uit 2022
11 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
13 Monitorrapportage RIVM 2022 en Centraal instrument monitoring luchtkwaliteit (CIML). https://raad.dordrecht.nl/Documenten/Eind-Concept-Raadsinformatiebrief-Voortgang-luchtkwaliteit-2022.pdf	*Meest recente cijfers uit 2022
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	
14 RIB armoedescan, SDD gemeentedashboard (tabblad minima en bijzondere bijstand), website SDD. https://dashboards.cbs.nl/v5/Armoedescan/	Jaarlijks, indien mogelijk
15 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
16 Sociale Dienst Drechtsteden	Jaarlijks, meest recente data uit 2023
Lerend en Ondernemend Dordrecht	
17 Bedrijven en Instellingenregister MRDH/Drechtsteden https://drechtsteden.incijfers.nl/jive?workspace_guid=d744b3bf-7877-4345-a1f9-c41e6afa668a	Jaarlijks, indien mogelijk. Meest recente cijfers uit 2022/2023.
19 Online dashboard Cultureel Zuid-Holland in kaart - SCP via Kunstgebouw, Kunstgebouw is de Zuid-Hollandse provinciale ondersteuningsinstelling voor cultuur: https://www.kunstgebouw.nl/cultureel-zuid-holland-in-kaart/	Jaarlijks, indien mogelijk. Meest recente cijfers uit 2024
18 UWV https://www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/datasets	Jaarlijks, indien mogelijk. Meest recente cijfers uit 2022/2023.
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	

20 WOZ data, bewerking OCD (peildatum 1-1-2024)	Jaarlijks
21 Omnibus enquête OCD	Jaarlijks
22 VIA statistiek ongevallen	Jaarlijks, indien mogelijk. Meest recente data 2023
23 Regio Deal Aantrekkelijkheid woon werkgebied één meting (mei 2024) https://raad.dordrecht.nl/Documenten/Bijlage-7-Conceptrapportage-Regiodeal-nulmeting-aantrekkelijkheid-woonomgeving-2.pdf	Jaarlijks, indien mogelijk

6.3 Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting

Ter verbetering van het inzicht van de raad in de opbouw en mutaties van begrotingen is eerder de toezegging gedaan een aansluitingstabel op te nemen in de begroting en jaarstukken. In de tabel is opgenomen hoe de vastgestelde meerjarenbegroting van een jaar geleden (in casu de [Begroting 2024-2027](#)) is gewijzigd om te komen tot de nieuwe voorgestelde meerjarenbegroting (Begroting 2025-2028).

Een deel van de wijzigingen zijn reeds door de raad geautoriseerd, omdat na vaststelling van de vorige begroting een aantal begrotingswijzigingen is vastgesteld met een meerjarig karakter. Daarnaast is in deze nieuwe begroting een aantal voorstellen en mutaties verwerkt. In onderstaande tabel vindt u de uitwerking hiervan in concrete bedragen per programma.

Bedragen x € 1.000

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht													
Begroting 2024-2027		43.235	11.819	31.416	52.215	12.221	39.994	60.369	12.356	48.013	60.008	11.756	48.252
224004	Septemercirculaire 2023 in MJB 2024	-912		-912	1.328		1.328	705		705	7.400		7.400
224013	B2024 Gymzalen	-196		-196	-190		-190	-184		-184	-177		-177
224101	Perspectiefnota 2024-2028 (met saldo stad)	-57		-57	-145		-145	-145		-145	-180		-180
224102	Perspectiefnota investeringen						-	120		120	320		320
224502	Administratieve wijzigingen februari 2024	62		62	62		62	62		62	62		62
Mutaties Begroting 2025-2028		-17.706	-1.360	-16.346	-20.367	-1.336	-19.031	-17.062	-1.235	-15.826	-14.543	-1.241	-13.302
Totaal Begroting 2025-2028		24.425	10.459	13.966	32.903	10.885	22.018	43.864	11.121	32.743	52.889	10.515	42.374

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht													
Begroting 2024-2027		45.788	5.980	39.808	45.185	5.479	39.706	44.939	5.198	39.741	44.889	5.231	39.658
224004	Septemercirculaire 2023 in MJB 2024	73		73	73		73	73		73	73		73
224016	Uitbreiding handhaving uit reserve PA220	600	600	-	650	650	-			-			
Mutaties Begroting 2025-2028		4.880	1.078	3.802	3.975	220	3.754	4.047	220	3.826	3.966	220	3.746
Totaal Begroting 2025-2028		51.341	7.657	43.683	49.883	6.349	43.534	49.059	5.418	43.640	48.928	5.451	43.477

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht													
Begroting 2024-2027		84.732	53.727	31.005	84.150	51.210	32.940	80.884	47.943	32.941	81.525	48.008	33.517
224002	Boomprogramma uit reserve PA	500	500	-			-			-			-
224011	Zonoffensief	100	100	-			-			-			-
224012	Maasterras	923	923	-			-			-			-
224102	PPN investeringen 2024-2028	1.245	1.245	-	239		239	548		548	878		878
Mutaties Begroting 2025-2028		9.617	4.430	5.186	10.148	3.336	6.812	7.778	2.065	5.713	7.297	2.069	5.229
Totaal Begroting 2025-2028		97.117	60.926	36.191	94.537	54.546	39.991	89.210	50.008	39.202	89.700	50.077	39.623

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht													
Begroting 2024-2027		322.351	81.532	240.819	317.784	80.161	237.623	312.605	74.888	237.717	312.832	74.921	237.911
224021	Gratis sporten basisschoolkinderen	-445	-445	-	-445	-445	-			-			-
224004	Septembercirculaire 2023 in MJB 2024	268		268	277		277	226		226	62		62
224017	Meer kinderen sporten	545	545	-	545	545	-			-			-
Mutaties Begroting 2025-2028		30.773	9.755	21.018	30.309	9.135	21.174	26.779	5.332	21.448	26.379	5.333	21.046
Totaal Begroting 2025-2028		353.491	91.469	262.022	348.470	89.397	259.073	339.611	80.220	259.391	339.272	80.254	259.018

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Lerend en Ondernemend Dordrecht													
Begroting 2024-2027		33.664	16.183	17.481	33.024	15.120	17.904	30.675	12.874	17.801	30.557	12.902	17.655
224001	B2024 Gymzalen	196		196	190		190	184		184	177		177
224008	Arcade	550		550	1.300		1.300	1.300		1.300	1.300		1.300
	Diversen		-9	9		-9	9		-9	9		-9	9
Mutaties Begroting 2025-2028		4.179	1.515	2.664	4.030	1.283	2.746	4.155	1.284	2.871	4.157	1.285	2.871
Totaal Begroting 2025-2028		38.589	17.687	20.902	38.544	16.394	22.150	36.314	14.149	22.165	36.190	14.178	22.012

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht													
Begroting 2024-2027		50.016	47.667	2.349	47.680	45.577	2.103	38.803	36.639	2.164	38.783	36.646	2.137
224004	Septembercirculaire 2023 in MJB 2024	61		61	61		61			-			-
224005	Tariefaanp. volgens CPI-index parkeren	1.055	1.055	-	1.055	1.055	-	1.055	1.055	-	1.055	1.055	-
224026	Prognose GREX	18.413	18.404	9	3.608	3.599	9	2.379	2.370	9	10.090	10.081	9
224102	PPN investeringen 2024-2028	400	300	100	100		100	100		100			-
Mutaties Begroting 2025-2028		69.004	69.670	-666	52.521	52.379	142	13.147	13.132	15	13.372	13.273	99
Totaal Begroting 2025-2028		138.948	137.095	1.853	105.025	102.609	2.416	55.484	53.196	2.288	63.300	61.054	2.246

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven		Inkomsten	Saldo	Uitgaven		Inkomsten	Saldo	Uitgaven		Inkomsten	Saldo
Algemene Dekkingsmiddelen													
Begroting 2024-2027		5.339	420.116	-414.777	7.516	403.024	-395.508	7.545	408.347	-400.802	7.621	407.265	-399.644
224001	B2024 Gymzalen	-196		-196	-190		-190	-184		-184	-177		-177
224004	Septembercirculaire 2023 in MJB 2024	8.378	7.868	510	4.958	6.697	-1.739	10.249	11.253	-1.004	11.096	18.630	-7.534
244008	Arcade	-550		-550	-1.300		-1.300	-1.300		-1.300	-1.300		-1.300
224013	Correctie 224001 Gymzalen	196		196	190		190	184		184	177		177
224014	Baerleplantsoen Oranjerie en landhuis	116	119	-3	214	221	-7	214	221	-7	214	221	-7
224026	Prognose GREX	-9		-9	-9		-9	-9		-9	-9		-9
224101	Perspectiefnota 2024-2028 (met saldo stad)	-3.099	-3.156	57	-2.923	-3.068	145	-2.986	-3.132	146	-2.988	-3.168	180
224102	PPN investeringen 2024-2028	-17		-17	-339		-339	-768		-768	-1.198		-1.198
	Mutatie resultaat Begroting 2023/2024	-3.097		-3.097	-8.496		-8.496	-9.547		-9.547	-10.195		-10.195
Mutaties Begroting 2025-2028		6.588	15.814	-9.226	6.934	24.188	-17.254	7.859	26.045	-18.185	7.937	27.850	-19.913
Totaal Begroting 2025-2028		13.648	440.762	-427.114	6.555	431.063	-424.508	11.258	442.733	-431.475	11.178	450.798	-439.620

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Overhead													
Begroting 2024-2027		90.454	36.104	54.350	87.611	35.745	51.866	86.112	34.644	51.468	85.705	34.645	51.060
224014	Baerleplantsoen Oranjerie en landhuis	3		3	6		6	6		6	6		6
224502	Administratieve wijzigingen februari 2024	-62		-62	-62		-62	-62		-62	-62		-62
Mutaties Begroting 2025-2028		1.849	7.942	-6.093	4.029	2.032	1.997	2.914	2.435	479	2.457	1.893	564
Totaal Begroting 2025-2028		92.245	44.047	48.198	91.584	37.777	53.807	88.970	37.079	51.891	88.106	36.538	51.568

Bedragen x € 1.000

		Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Vennootschapsbelasting													
Begroting 2024-2027		106	-	106	106	-	106	106	-	106	106	-	106
Mutaties Begroting 2025-2028		2	-	2	2	-	2	2	-	2	2	-	2
Totaal Begroting 2025-2028		108	-	108	108	-	108	108	-	108	108	-	108

Bedragen x € 1.000

Begroting 2024-2027													
BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026			Jaarschijf 2027			Jaarschijf 2028		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Onvoorzien													
Begroting 2024-2027		400	-	400	400	-	400	400	-	400	400	-	400
Mutaties Begroting 2025-2028		-350	-	-350	-350	-	-350	-350	-	-350	-350	-	-350
Totaal Begroting 2025-2028		50	-	50	50	-	50	50	-	50	50	-	50

6.4 Onderverdeling begroting in taakvelden

Begroting onderverdeeld naar taakvelden		2025			2026		Bedragen x € 1.000	
							2027	2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
6.811	Beschermde wonen (WMO)	-42.570	-600	41.970	42.515	43.300	43.300	
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	-7.686	-16	7.670	7.673	7.676	7.679	
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	-6.544	0	6.544	6.542	5.223	5.221	
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	-20.479	0	20.479	18.876	18.776	18.776	
6.822	Jeugdreclassering	-354	0	354	354	354	354	
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	-1.148	0	1.148	1.148	1.148	1.148	
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	-13.228	0	13.228	11.068	10.843	10.578	
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	-332	0	332	329	329	329	
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	-11.029	-539	10.490	10.116	10.116	10.116	
6.91	Coördinatie en beleid WMO	-5.877	0	5.877	5.877	5.877	5.877	
6.762	Jeugdhulp met verblijf regionaal	-18.058	0	18.058	18.058	18.058	18.058	
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	-1.782	0	1.782	1.842	1.842	1.842	
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	-10.195	0	10.195	10.186	10.186	10.186	
6.792	PGB Jeugd	-3.347	0	3.347	3.347	3.347	3.347	
6.712	Begeleiding (WMO)	-13.281	0	13.281	13.281	13.281	13.281	
6.713	Dagbesteding (WMO)	-3.886	0	3.886	3.886	3.886	3.886	
6.821	Jeugdbescherming	-3.445	0	3.445	3.445	3.445	3.445	
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	-1.378	0	1.378	1.378	1.378	1.378	
0.1	Bestuur	-6.689	-1.689	5.001	5.058	5.041	5.041	
0.2	Burgerzaken	-9.902	-6.362	3.540	3.564	4.060	4.353	
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-9.878	-4.528	5.350	7.502	8.642	9.385	
0.4	Overhead	-90.225	-36.873	53.352	52.218	51.580	50.716	
0.5	Treasury	9.963	-8.424	-18.387	-22.499	-20.688	-20.523	
0.61	OZB woningen	-1.516	-17.282	-15.765	-16.373	-16.373	-16.373	
0.62	OZB niet-woningen	-2.236	-20.718	-18.482	-18.488	-18.488	-18.488	
0.63	Parkeerbelasting	-132	-7.310	-7.178	-7.242	-7.242	-7.242	
0.64	Belastingen overig	-252	-2.235	-1.983	-1.178	-1.739	-1.739	
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-1.666	-380.621	-378.955	-361.332	-360.902	-361.411	
0.8	Overige baten en lasten	-3.639	-4.843	-1.204	-654	-385	407	
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-109	0	109	109	109	109	
0.10	Mutaties reserves	-31.893	-40.304	-8.411	-4.742	-160	-449	
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-140	0	140	-18.639	-20.004	-20.858	
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-13.853	0	13.853	13.853	13.853	13.853	

1.2	Openbare orde en veiligheid	-10.617	-1.723	8.893	8.983	8.192	7.931
2.1	Verkeer en vervoer	-27.488	-3.770	23.718	25.519	26.013	26.648
2.2	Parkeren	-6.277	-4.958	1.319	1.328	1.230	1.210
2.3	Recreatieve havens	-773	-321	452	455	456	456
2.4	Economische havens en waterwegen	-1.831	-438	1.393	1.593	1.694	1.687
2.5	Openbaar vervoer	-1.181	-140	1.040	1.035	1.035	1.035
3.1	Economische ontwikkeling	-3.573	-1.388	2.185	1.724	1.074	1.074
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-21.166	-24.655	-3.489	-490	-1.291	-1.408
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-4.038	-349	3.688	3.695	3.568	3.568
3.4	Economische promotie	-3.520	-198	3.322	3.325	3.325	3.325
4.1	Openbaar basisonderwijs	-452	0	452	452	317	317
4.2	Onderwijshuisvesting	-7.775	-1.931	5.844	6.475	6.514	6.392
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-22.330	-10.594	11.735	11.320	9.899	9.889
5.1	Sportbeleid en activering	-3.682	-764	2.918	2.847	2.173	2.173
5.2	Sportaccommodaties	-13.425	-5.805	7.620	7.331	7.436	7.621
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-8.812	-80	8.732	8.662	8.729	8.659
5.4	Musea	-13.045	-3.017	10.028	9.699	9.770	9.715
5.5	Cultureel erfgoed	-1.203	-1	1.202	1.212	1.212	1.212
5.6	Media	-3.816	0	3.816	3.816	3.816	3.816
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-17.859	-1.492	16.367	16.804	15.505	15.569
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-24.279	-2.415	21.864	21.647	20.338	20.290
6.3	Inkomensregelingen	-95.261	-67.833	27.428	27.908	27.335	27.336
6.4	WSW en beschut werk	-22.397	0	22.397	22.397	22.397	22.397
6.5	Arbeidsparticipatie	-19.253	-1.201	18.052	18.055	18.063	18.065
7.1	Volksgezondheid	-8.607	-1.813	6.795	6.608	6.749	6.749
7.2	Riolering	-13.867	-17.210	-3.343	-2.434	-3.157	-3.357
7.3	Afval	-18.461	-21.009	-2.547	-3.162	-3.163	-3.164
7.4	Milieubeheer	-9.679	-5.498	4.181	4.059	3.131	3.131
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-3.418	-3.117	301	291	286	328
8.1	Ruimte en leefomgeving	-3.849	-1.266	2.583	2.013	1.218	1.223
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-79.457	-89.042	-9.584	-9.063	-4.988	-4.236
8.3	Wonen en bouwen	-11.930	-5.731	6.199	4.818	4.759	4.767
Geraamd totaal saldo baten en lasten		-810.103	-810.103	0	0	0	0

6.4.1 Onderverdeling van programma's in taakvelden

6.4.1.1 Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.1	Bestuur	6.689	1.689	5.001	5.058	5.041	5.041
0.2	Burgerzaken	9.902	6.362	3.540	3.564	4.060	4.353
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.666	0	1.666	8.955	18.935	27.479
0.8	Overige baten en lasten	720	1.962	-1.242	-738	-469	323
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.838	0	3.838	3.857	3.857	3.857
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.355	424	931	1.113	1.113	1.113
8.3	Wonen en bouwen	255	22	233	208	208	208
Geraamd totaal saldo baten en lasten		24.425	10.459	13.967	22.018	32.744	42.374

Geraamd resultaat	24.425	10.459	13.967	22.018	32.744	42.374
--------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

6.4.1.2 Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	13.853	0	13.853	13.853	13.853	13.853
1.2	Openbare orde en veiligheid	7.307	969	6.339	6.425	5.633	5.627
2.1	Verkeer en vervoer	30	0	30	30	30	31
2.3	Recreatieve havens	9	0	9	9	9	9
3.4	Economische promotie	3.519	198	3.322	3.325	3.325	3.325
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.812	80	8.732	8.662	8.729	8.659
5.4	Musea	13.010	3.017	9.993	9.664	9.735	9.680
5.5	Cultureel erfgoed	630	0	630	635	635	635
5.6	Media	280	0	280	280	280	280
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.456	1.135	2.321	2.125	2.133	2.135
Geraamd totaal saldo baten en lasten		50.906	5.398	45.508	45.007	44.362	44.233
0.10	Mutaties reserves	435	2.259	-1.824	-1.473	-722	-755
Geraamd resultaat		51.341	7.658	43.684	43.534	43.640	43.478

6.4.1.3 Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.8	Overige baten en lasten	2.869	2.881	-12	34	34	34

2.1	Verkeer en vervoer	24.808	2.926	21.883	23.461	24.074	24.705
2.3	Recreatieve havens	764	321	443	447	447	447
2.4	Economische havens en waterwegen	1.831	438	1.393	1.593	1.694	1.687
2.5	Openbaar vervoer	61	10	51	41	41	41
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.901	165	1.737	1.755	1.754	1.752
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	14.265	96	14.170	14.802	13.495	13.558
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	539	0	539	724	626	627
6.3	Inkomensregelingen	126	0	126	126	126	126
7.2	Riolering	13.867	17.210	-3.343	-2.434	-3.157	-3.357
7.3	Afval	18.461	21.009	-2.547	-3.162	-3.163	-3.164
7.4	Milieubeheer	9.679	5.498	4.181	4.059	3.131	3.131
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.682	0	1.682	921	126	131
8.3	Wonen en bouwen	2.186	166	2.020	1.101	1.098	1.098
Geraamd totaal saldo baten en lasten		93.040	50.718	42.322	43.467	40.325	40.816
0.10	Mutaties reserves	4.077	10.208	-6.131	-3.476	-1.123	-1.192
Geraamd resultaat		97.117	60.926	36.191	39.991	39.202	39.624

6.4.1.4 Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000 2027 2028	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.700	620	1.080	1.084	1.084	830	
3.1	Economische ontwikkeling	375	0	375	0	0	0	
4.1	Openbaar basisonderwijs	452	0	452	452	317	317	
5.1	Sportbeleid en activering	3.682	764	2.918	2.847	2.173	2.173	
5.2	Sportaccommodaties	13.425	5.805	7.620	7.331	7.436	7.621	
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	19.901	2.415	17.486	17.066	15.855	15.805	
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	6.544	0	6.544	6.542	5.223	5.221	
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	10.195	0	10.195	10.186	10.186	10.186	
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	332	0	332	329	329	329	
6.3	Inkomensregelingen	95.135	67.833	27.302	27.782	27.209	27.211	
6.4	WSW en beschut werk	22.397	0	22.397	22.397	22.397	22.397	
6.5	Arbeidsparticipatie	19.253	1.201	18.052	18.055	18.063	18.065	
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	7.685	0	7.685	7.685	7.685	7.685	
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	13.228	0	13.228	11.068	10.843	10.578	
6.712	Begeleiding (WMO)	13.281	0	13.281	13.281	13.281	13.281	
6.713	Dagbesteding (WMO)	3.886	0	3.886	3.886	3.886	3.886	
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	20.479	0	20.479	18.876	18.776	18.776	

6.753 Jeugdhulp ambulant landelijk	1.378	0	1.378	1.378	1.378	1.378
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	18.058	0	18.058	18.058	18.058	18.058
6.763 Jeugdhulp met verblijf landelijk	1.148	0	1.148	1.148	1.148	1.148
6.792 PGB Jeugd	3.347	0	3.347	3.347	3.347	3.347
6.811 Beschermd wonen (WMO)	42.570	600	41.970	42.515	43.300	43.300
6.812 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	11.029	539	10.490	10.116	10.116	10.116
6.821 Jeugdbescherming	3.445	0	3.445	3.445	3.445	3.445
6.822 Jeugdreclassering	354	0	354	354	354	354
6.91 Coördinatie en beleid WMO	5.877	0	5.877	5.877	5.877	5.877
6.92 Coördinatie en beleid Jeugd	1.782	0	1.782	1.842	1.842	1.842
7.1 Volksgezondheid	8.607	1.813	6.795	6.608	6.749	6.749
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	3.418	3.117	301	291	286	328
Geraamd totaal saldo baten en lasten	352.963	84.706	268.257	263.844	260.640	260.302
0.10 Mutaties reserves	528	6.763	-6.235	-4.771	-1.249	-1.284
Geraamd resultaat	353.492	91.470	262.022	259.073	259.391	259.018

6.4.1.5 Lerend en Ondernemend Dordrecht

Lerend en Ondernemend Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000	
							2027	2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.64	Belastingen overig	9	17	-8	-7	-7	-7	-7
3.1	Economische ontwikkeling	3.198	1.388	1.810	1.724	1.074	1.074	1.074
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	67	0	67	65	-12	-12	-12
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	4.038	349	3.688	3.695	3.568	3.568	3.568
4.2	Onderwijshuisvesting	6.875	1.100	5.775	6.412	6.457	6.340	6.340
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	20.428	10.430	9.999	9.565	8.145	8.138	8.138
5.6	Media	3.535	0	3.535	3.535	3.535	3.535	3.535
6.4	WSW en beschut werk	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd totaal saldo baten en lasten		38.151	13.284	24.866	24.990	22.760	22.636	22.636
0.10	Mutaties reserves	438	4.403	-3.966	-2.840	-596	-624	-624
Geraamd resultaat		38.588	17.688	20.900	22.150	22.164	22.012	22.012

6.4.1.6 Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2025			2026		Bedragen x € 1.000	
							2027	2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.63	Parkeerbelasting	132	7.310	-7.178	-7.242	-7.242	-7.242	-7.242
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.609	134	1.474	1.474	1.474	1.474	1.474
2.1	Verkeer en vervoer	2.649	844	1.805	2.028	1.909	1.913	1.913
2.2	Parkeren	6.277	4.958	1.319	1.328	1.230	1.210	1.210

2.5	Openbaar vervoer	1.120	130	990	994	994	994
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	21.099	24.655	-3.555	-555	-1.279	-1.396
5.4	Musea	35	0	35	35	35	35
5.5	Cultureel erfgoed	573	1	572	578	578	578
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	138	262	-123	-123	-123	-123
8.1	Ruimte en leefomgeving	812	842	-30	-21	-21	-21
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	79.457	89.042	-9.584	-9.063	-4.988	-4.236
8.3	Wonen en bouwen	9.485	5.457	4.028	3.584	3.520	3.520
Geraamd totaal saldo baten en lasten		123.387	133.636	-10.249	-6.982	-3.914	-3.296
0.10	Mutaties reserves	15.561	3.459	12.102	9.398	6.202	5.540
Geraamd resultaat		138.948	137.095	1.852	2.416	2.288	2.245

6.4.1.7 Algemene Dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	140	0	140	-18.639	-20.004	-20.858
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	9.878	4.528	5.350	7.502	8.642	9.385
0.5	Treasury	-9.963	8.424	-18.387	-22.499	-20.688	-20.523
0.61	OZB woningen	1.516	17.282	-15.765	-16.373	-16.373	-16.373
0.62	OZB niet-woningen	2.236	20.718	-18.482	-18.488	-18.488	-18.488
0.64	Belastingen overig	243	2.218	-1.975	-1.171	-1.732	-1.732
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	380.621	-380.621	-370.287	-379.837	-388.890
3.4	Economische promotie	0	0	0	0	0	0
4.2	Onderwijshuisvesting	900	831	69	63	58	52
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	1	16	-15	-12	-9	-6
8.3	Wonen en bouwen	3	86	-83	-75	-66	-58
Geraamd totaal saldo baten en lasten		4.954	434.724	-429.769	-439.978	-448.497	-457.491
0.10	Mutaties reserves	8.834	6.038	2.796	-3.169	-2.983	-2.987
Geraamd resultaat		13.788	440.762	-426.974	-443.147	-451.480	-460.478

6.4.1.8 Overhead

Overhead		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.4	Overhead	90.225	36.873	53.352	52.218	51.580	50.716
Geraamd totaal saldo baten en lasten		90.225	36.873	53.352	52.218	51.580	50.716
0.10	Mutaties reserves	2.020	7.174	-5.153	1.589	312	853
Geraamd resultaat		92.245	44.046	48.199	53.807	51.892	51.569

6.4.1.9 Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	109	0	109	109	109	109
	Geraamd totaal saldo baten en lasten	109	0	109	109	109	109
Geraamd resultaat		109	0	109	109	109	109

6.4.1.10 Onvoorzien

Onvoorzien		2025			2026		Bedragen x € 1.000
							2027 2028
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
0.8	Overige baten en lasten	50	0	50	50	50	50
	Geraamd totaal saldo baten en lasten	50	0	50	50	50	50
Geraamd resultaat		50	0	50	50	50	50

6.5 Investeringskredieten

In onderstaande tabel wordt per begrotingsprogramma het in totaal begrote investeringsbedrag per jaarschijf gepresenteerd, inclusief de daaruit voortvloeiende kapitaallasten. Deze kapitaallasten geven een beeld van hingen op de begroting. Bij het bepalen van de benodigde investeringskredieten wordt een inschatting gemaakt van het prijspeil in het betreffende jaar. Vervolgens worden de kredieten niet meer geïndexeerd. In de volgende tabellen worden de programmatotalen uitgesplitst in de verschillende producten en wordt op die wijze meer inzicht geboden.

Bedragen x € 1.000		Investeringsbedrag			
Programma's		2025	2026	2027	2028
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		0	0	0	0
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		260	319	282	303
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		33.981	18.398	13.883	14.013
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2.038	988	2.202	873
Lerend en Ondernemend Dordrecht		7.032	3.515	0	0
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		4.329	140	0	0
Algemene Dekkingsmiddelen		69.649	1.800	45	1.360
Overhead		330	0	0	0
TOTALEN		117.619	25.160	16.412	16.549

Bedragen x € 1.000		U/I	Investeringsbedrag			
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht			2025	2026	2027	2028
N.v.t.						
Totaal Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht			0	0	0	0

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2025	2026	2027	2028
Kunst en geschiedenis	U	260	265	282	303
Recreatie	U	0	54	0	0
Totaal Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		260	319	282	303

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2025	2026	2027	2028
Wegen	U	17.287	13.902	11.474	9.223
Groen	U	3.651	251	151	151
Openbare verlichting	U	490	499	509	509
Verkeermeubilair en VRI's	U	836	1.056	235	593
Constructies	U	479	613	470	470
Speelvoorzieningen	U	80	0	0	0
Havens	U	6.723	1.100	0	0
Riolering	U	8.097	1.603	5.134	6.116
Riolering	I	-6.062	-1.626	-4.846	-3.049
Ecologie	U	250	1.000	750	0
Natuur- en milieucentrum	U	30	0	5	0
Dordt West	U	2.120	0	0	0
Totaal Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		33.981	18.398	13.883	14.013

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2025	2026	2027	2028
Sport	U	2.039	1.093	1.461	1.056
Sport	I	-381	-190	-254	-183
Plechtigeden / Essenhof	U	380	85	995	0
Totaal Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2.038	988	2.202	873

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Lerend en Ondernemend Dordrecht		2025	2026	2027	2028
Onderwijshuisvesting	U	7.032	3.515	0	0
Totaal Lerend en Ondernemend Dordrecht		7.032	3.515	0	0

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2025	2026	2027	2028
Hoofdinfrastructuur (auto, fiets, water en OV)	U	3.729	0	0	0
Parkeren	U	600	140	0	0
Totaal Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		4.329	140	0	0

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag			
Algemene Dekkingsmiddelen		2025	2026	2027	2028
Vastgoed voornamelijk Dordthuis	U	70.790	1.800	45	1.360
Vastgoed voornamelijk Dordthuis	I	-1.141	0	0	0
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen		69.649	1.800	45	1.360

Bedragen x € 1.000		U/I				Investeringsbedrag			
Overhead			2025	2026	2027	2028			
Overhead	U		330	0	0	0			
Totaal Overhead			330	0	0	0			

U = uitgaven en I = inkomsten

6.6 Staat van reserves

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de reserves. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke reserves verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#), de [bijlage](#) bij het raadsvoorstel Reserveringen Agenda 2030 voor de reserves Agenda 2030, en [bijlage 1](#) van Begroting 2023 voor de reserves Politiek Akkoord 2022-2026.

Bedragen x € 1.000													
Aard	Stand per 1-1-2025	Storting in reserve	Onttrekking uit reserve	Stand per 1-1-2026	Storting in reserve	Onttrekking uit reserve	Stand per 1-1-2027	Storting in reserve	Onttrekking uit reserve	Stand per 1-1-2028	Storting in reserve	Onttrekking uit reserve	Stand per 1-1-2029
Algemene reserves													
100 Algemene reserve	19.350	0	7.420	11.930	0	645	11.285	0	0	11.285	0	0	11.285
110 Reserve Grondbedrijf	9.526	12.251	1.260	20.516	8.645	769	28.392	5.253	769	32.876	4.605	769	36.712
Subtotaal Algemene Reserves	28.876	12.251	8.680	32.446	8.645	1.414	39.677	5.253	769	44.161	4.605	769	47.997
Bestemmingsreserves													
201 Reserve PA 2022-2026 Groenblauw	2.806	0	1.525	1.281	0	800	481	0	0	481	0	0	481
202 Reserve PA 2022-2026 Versnelling Energietransitie	1.723	0	875	848	0	848	0	0	0	0	0	0	0
203 Reserve PA 2022-2026 Versneld vergroenen basissch. pleine	150	0	50	100	0	0	100	0	0	100	0	0	100
204 Reserve PA 2022-2026 Bomenonderhoud en biodiversiteit	700	0	500	200	0	0	200	0	0	200	0	0	200
205 Reserve PA 2022-2026 Innovatie preventie Sociaal Domein	4.553	0	1.919	2.634	0	1.886	748	0	0	748	0	0	748
206 Reserve PA 2022-2026 Armoedebeleid en Minimaregelingen	3.016	377	938	2.455	368	938	1.886	0	0	1.886	0	0	1.886
208 Reserve PA 2022-2026 Diversiteit en Inclusiviteit	200	0	100	100	0	75	25	0	0	25	0	0	25
209 Reserve PA 2022-2026 Dordtpas	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
210 Reserve PA 2022-2026 Alternatief voor gratis busvervoer 65	425	0	207	218	0	207	11	0	0	11	0	0	11
211 Reserve PA 2022-2026 Gratis sporten schoolkinderen	1.090	0	545	545	0	545	0	0	0	0	0	0	0
212 Reserve PA 2022-2026 Zwemveiligheid	310	0	150	160	0	150	10	0	0	10	0	0	10
213 Reserve PA 2022-2026 Smart Society	1.147	0	400	747	0	400	347	0	0	347	0	0	347
214 Reserve PA 2022-2026 MKB Aanpak	284	0	125	159	0	125	34	0	0	34	0	0	34
215 Reserve PA 2022-2026 Stadsstrand	500	0	0	500	0	0	500	0	0	500	0	0	500
216 Reserve PA 2022-2026 Mobiliteitsfonds	316	0	250	66	0	66	0	0	0	0	0	0	0
217 Reserve PA 2022-2026 Veiligheid (IVP 22-26)	901	0	0	901	0	0	901	0	0	901	0	0	901
218 Reserve PA 2022-2026 Ernstige overlastbestrijding	250	0	125	125	0	125	0	0	0	0	0	0	0
219 Reserve PA 2022-2026 Leefbaarheid en veilige wijken	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
220 Reserve PA 2022-2026 Uitbreiding handhaving	1.250	0	600	650	0	650	0	0	0	0	0	0	0
221 Reserve PA 2022-2026 Cultuur en Mijlpalen/Evenementen	250	0	0	250	0	0	250	0	0	250	0	0	250
222 Reserve PA 2022-2026 Sportaccommodaties	1.593	0	120	1.473	0	120	1.353	0	0	1.353	0	0	1.353
303 Reserve Bovenwijkse voorzieningen	496	0	0	496	0	0	496	0	0	496	0	0	496
304 Reserve parkeervoorzieningen	9.613	3.441	2.291	10.762	3.441	1.978	12.225	3.441	1.956	13.710	3.441	1.956	15.195
308 AD2030 Reserve Spoorzone	128.729	0	986	127.743	0	0	127.743	0	0	127.743	0	0	127.743
309 Reserve Afschrijving	231.633	1.965	8.213	225.386	0	8.541	216.844	0	8.789	208.056	0	8.429	199.627
310 Reserve dak en thuisloosheid	673	0	491	182	0	0	182	0	0	182	0	0	182
315 Reserve afval	4.196	2.310	2.013	4.493	2.318	1.612	5.199	2.318	1.612	5.906	2.318	1.612	6.612
319 Reserve Crisis en Herstel	909	0	0	909	0	0	909	0	0	909	0	0	909
323 Reserve Stadsvernieuwing	132	0	0	132	0	0	132	0	0	132	0	0	132
325 AD2030 Reserve Dordtse wijkzone	47.463	0	1.752	45.711	0	506	45.205	0	0	45.205	0	0	45.205
326 AD2030 Reserve Ruimte voor banen	11.203	0	275	10.928	0	175	10.753	0	0	10.753	0	0	10.753
331 AD2030 Reserve Dordtse Leerprogramma	21.884	0	2.406	19.478	0	1.422	18.056	0	0	18.056	0	0	18.056
332 Reserve onderwijshuisvesting	1.172	0	0	1.172	0	0	1.172	0	0	1.172	0	0	1.172
334 Reserve Jeugdfonds	227	40	45	221	40	45	216	40	45	211	40	45	205
337 AD2030 Reserve Toekomst Dordtse jongeren	9.212	0	525	8.687	0	150	8.537	0	0	8.537	0	0	8.537
338 AD2030 Reserve Zonne energie	4.728	0	100	4.628	0	0	4.628	0	0	4.628	0	0	4.628
339 AD2030 Reserve Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	5.817	225	225	5.817	225	175	5.867	225	0	6.092	225	0	6.317
342 AD2030 Reserve Binnenstadontwikkeling	38.083	0	265	37.818	0	290	37.528	0	0	37.528	0	0	37.528
343 Reserve toekomstige kosten opvang ontheemden	20.776	0	0	20.776	0	0	20.776	0	0	20.776	0	0	20.776
344 Reserve kunst in de openbare ruimte (KIOR)	175	0	0	175	0	0	175	0	0	175	0	0	175
345 Reserve onderhoudsfonds havens en baggeren	1.677	523	80	2.119	523	0	2.642	523	0	3.165	523	0	3.688
364 Reserve Onderhoud vastgoed	4.960	3.151	2.773	5.338	3.201	2.773	5.766	3.201	2.773	6.194	3.201	2.773	6.623
366 Reserve Programmering Dordtse musea	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
367 Reserve Subsidies gemeentelijke monumenten	236	54	0	291	54	0	345	54	0	399	54	0	453
368 Reserve Beleidswensen	155	0	0	155	0	0	155	0	0	155	0	0	155
376 Reserve Vervanging openbare verlichting	93	0	0	93	0	0	93	0	0	93	0	0	93
385 Reserve Parkschap Biesbosch	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13	0	0	13
387 Reserve Tentoonstellingen Biesbosch	94	20	0	114	20	0	134	20	0	154	20	0	174
388 Reserve GRD Transitiekosten	3.511	586	0	4.097	586	0	4.682	586	0	5.268	586	0	5.853
389 Reserve Dordthuis proceskosten	70	0	54	17	0	0	17	0	0	17	0	0	17
393 AD2030 Reserve co-financiering BZK midd Spuiboulevard	3.400	0	0	3.400	0	0	3.400	0	0	3.400	0	0	3.400
394 AD2030 Reserve co-financiering Regiodeal	2.929	0	0	2.929	0	0	2.929	0	0	2.929	0	0	2.929
395 AD2030 Res geluidsscherm Amstelveijk-Gez Park	2.548	0	0	2.548	0	0	2.548	0	0	2.548	0	0	2.548
396 AD2030 Res Dordtse Mijl	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1
398 AD2030 Res parkeervoorziening Spuiboulevard	300	0	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
399 Bestemmingsreserve Dordthuis kapitaalasten 2024_2025	1.635	1.111	230	2.516	1.831	0	4.346	0	0	4.346	0	0	4.346
401 SI-Impuls Fiets	10	0	0	10	0	0	10	0	0	10	0	0	10
402 SI-Verkeersmanagement	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
405 SI-Verkeersstructuurplan centrum	139	0	0	139	0	0	139	0	0	139	0	0	139
411 SI-Hofkwartier	61	0	0	61	0	0	61	0	0	61	0	0	61
413 SI-Impulsen sociale veiligheid	391	0	0	391	0	0	391	0	0	391	0	0	391
422 SI-Bodemsanering	728	0	0	728	0	0	728	0	0	728	0	0	728
432 SI-Dordt West	1.913	0	100	1.813	0	100	1.713	0	0	1.713	0	0	1.713
442 SI-Spoorzone/Spuiboulevard	1.146	0	431	715	0	0	715	0	0	715	0	0	715
446 SI-Voorstraat Noord	20	0	5	15	0	5	10	0	5	5	0	5	0
447 SI-Toerisme: cofinanciering Waterdriehoek	199	0	0	199	0	0	199	0	0	199	0	0	199
448 SI-Leerpark	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
451 SI-Infra stadion FC Dordrecht	1.700	0	0	1.700	0	0	1.700	0	0	1.700	0	0	1.700
453 SI- Zuidelijk Stationsgebied	964	0	0	964	0	0	964	0	0	964	0	0	964
455 SI-Upgrade Viersprong	462	0	0	462	0	0	462	0	0	462	0	0	462
460 SI-Westelijke Dordtse Oever	228	0	0	228	0	0	228	0	0	228	0	0	228
473 SI-VRI's: doorstroming openbaar vervoer	130	0	0	130	0	0	130	0	0	130	0	0	130
493 SI-Stadswerven	493	0	0	493	0	0	493	0	0	493	0	0	493
494 SI-Sportparken	2.458	0	623	1.835	0	0	1.835	0	0	1.835	0	0	1.835
496 SI-Onderwijshuisvesting	4.302	0	300	4.002	0	0	4.002	0	0	4.002	0	0	4.002
497 SI-Campusontwikkeling Leerpark	1.336	0	73	1.263	0	73	1.191	0	73	1.118	0	73	1.046
501 Bestemmingsreserve Smartdelta MIRT A15	400	200	0	600	200	0	800	200	0	1.000	200	0	1.200
504 Resultaat naar Reserve op weg naar ombugingen	0	7.000	0	7.000	0	0	7.000	0	0	7.000	0	0	7.000
802 Reserve SCD ICT verandert	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1
Subtotaal Bestemmingsreserves	599.790	21.001	32.983	587.808	12.806	24.779	575.835	10.608	15.252	571.191	10.608	14.892	566.907
Totaal	628.666	33.252	41.663	620.254	21.451	26.193	615.512	15.861	16.021	615.352	15.212	15.661	614.904

Begroting 2025 Dordrecht

6.7 Staat van voorzieningen

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de voorzieningen. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke voorzieningen verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#).

Bedragen x € 1.000													
Aard	Stand per 1-1-2025	Storting in	Onttrekking uit	Stand per 1-1-2026	Storting in	Onttrekking uit	Stand per 1-1-2027	Storting in	Onttrekking uit	Stand per 1-1-2028	Storting in	Onttrekking uit	Stand per 1-1-2029
Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden													
502 Voorziening riooexploitatie	26	0	0	26	0	0	26	0	0	26	0	0	26
503 Voorziening afkoopsummen Essenhof	2.462	205	195	2.473	205	195	2.483	205	195	2.494	205	195	2.504
640 Voorziening erfstellingen, legaten en schenkingen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
641 Rioolheffing spaarvoorziening	3.240	4.042	6.062	1.220	5.261	1.626	4.855	4.712	4.846	4.721	4.572	3.049	6.243
642 Voorziening legaat Huis van Gijn	181	0	0	181	0	0	181	0	0	181	0	0	181
Subtotaal Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden	5.909	4.248	6.257	3.900	5.467	1.821	7.545	4.917	5.041	7.421	4.777	3.244	8.954
Onderhoudsvoorzieningen													
606 Onderhoudsvoorziening Sportboulevard	2.062	1.076	2.540	598	1.076	385	1.289	1.076	301	2.063	1.076	532	2.607
612 Onderhoudsvoorziening Sportvelden	1.759	538	981	1.316	538	1.301	553	538	-80	1.170	538	1.227	481
626 Onderhoudsvoorziening VGB	254	0	0	254	0	0	254	0	0	254	0	0	254
664 Onderhoudsfonds gebouwen Biesbosch	215	50	93	172	50	25	197	50	56	192	50	25	217
665 Onderhoudsfonds Ecolodge Biesbosch	27	5	0	33	5	0	38	5	0	43	5	0	49
666 Onderhoudsfonds vaartuigen Biesbosch	93	30	12	111	30	15	127	30	0	157	30	10	177
Subtotaal Onderhoudsvoorzieningen	4.410	1.699	3.626	2.484	1.699	1.725	2.457	1.699	277	3.879	1.699	1.793	3.786
Overige voorzieningen													
636 Voorziening Wethouderspensioenen	4.916	0	0	4.916	0	0	4.916	0	0	4.916	0	0	4.916
650 Voorziening FLO Brandweer	9.805	0	965	8.840	0	965	7.875	0	965	6.910	0	965	5.945
760 Voorziening spaarverlof	319	0	0	319	0	0	319	0	0	319	0	0	319
850 Voorziening SCD transitiekosten bovenformatieven	191	0	0	191	0	0	191	0	0	191	0	0	191
851 Voorziening bovenformatief afdeling FZ SCD	232	0	0	232	0	0	232	0	0	232	0	0	232
853 Voorziening bovenformatief ICT veranderd	1.029	0	0	1.029	0	0	1.029	0	0	1.029	0	0	1.029
860 Voorziening spaarverlof SGD 2022-2050	244	0	0	244	0	0	244	0	0	244	0	0	244
Subtotaal Overige voorzieningen	16.736	0	965	15.771	0	965	14.806	0	965	13.841	0	965	12.876
Totaal	27.055	5.947	10.848	22.155	7.166	4.512	24.809	6.616	6.283	25.142	6.476	6.002	25.616

6.8 Begrotingssubsidies

Deze bijlage is een overzicht van subsidies die worden verstrekt op basis van de gemeentelijke begroting. Dit is één van de juridische grondslagen voor het verstrekken van een subsidie. De tabel geeft een overzicht van de instellingen en het (maximale) subsidiebedrag.

Naam	Subsidiebedrag
AWN	€ 21.721
ContourdeTwern	€ 99.831
Da Vinci College	€ 201.978
Pictura	€ 101.821
Stichting Bach Festival Dordrecht	€ 103.940
Stichting Bibelot	€ 839.864
Stichting Big Rivers	€ 305.466
Stichting CKV Oranje Wit	€ 178.885
Stichting Centr. Oranjedag Comite	€ 58.056
Stichting Concert DJS	€ 23.397
Stichting Cultuureducatie	€ 2.441.639
Stichting De Stad	€ 10.442
Stichting DOOR	€ 23.887
Stichting Dordrecht Marketing (Dordtse December Dagen)	€ 268.340
Stichting Dordrecht Marketing (Open monumentendagen)	€ 58.185
Stichting Dordrecht/Zuid-Holland-Emalaheni	€ 22.134
Stichting Dordrecht-Bamenda	€ 23.164
Stichting Dordt in Stoom	€ 96.520
Stichting Kunstmin	€ 3.230.567
Stichting Museum 40 - 45	€ 34.636
Stichting Muziektheater Hollands Diep	€ 97.136
Stichting Nationaal Onderwijsmuseum	€ 384.160
Stichting Ondernemersfonds Dordrecht*	P.M.
Stichting Openbare Bibliotheek AanZet	€ 3.509.457
Stichting Platform Duurzaamheid Dordrecht	€ 4.397
Stichting RTV Dordrecht	€ 280.373
Stichting Regionaal Opleidingencentrum Zuid-Holland Zuid	€ 183.750
Stichting Stedenband Dordrecht-Varna	€ 22.545
Stichting Torenmuziek	€ 20.735
Stichting TrösT Drechtsteden	€ 19.236
Stichting Volkssterrenwacht Mercurius	€ 110.776
Stichting Wantijbad Dordrecht	€ 115.977
Stichting Wantijpop	€ 168.250
Stichting Zwembad De Dubbel	€ 38.060
Totaal	€ 13.099.324

* Het beschikbare subsidiebedrag wordt pas later bekend.